

**Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ**

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВООХОРОННИХ ОР-
ГАНІВ У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ
ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**

Матеріали

**XIV Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

31 жовтня 2022 року

**Одеса
ОДУВС
2022**

УДК 351.74
P68

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

P68 Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократи-
чної правової держави: матеріали XIV міжнар. наук.-практ. інтер-
нет-конф., м. Одеса, 31 жовтня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. 190 с.

УДК 351.74

© ОДУВС, 2022

Шановні учасники конференції!

Дозвольте привітати Вас з початком роботи XIV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави».

Сучасний етап розбудови української державності свідчить про необхідність кардинального реформування системи правоохоронних органів, діяльність яких є запорукою побудови демократичного суспільства. Сучасна модель демократичної держави потребує нових концептуальних підходів до розв'язання проблем реалізації правоохоронної функції. Адже існування демократії без ефективної системи захисту й охорони прав людини та громадянина є неможливим. Одним із найбільш важливих показників рівня цивілізованості суспільства є реальність забезпечення прав і свобод людини, «людина має отримати від держави ефективний захист не лише у законі, але й на практиці». Саме тому більшість країн світу значну увагу приділяє удосконаленню організації та діяльності правоохоронних органів.

В сучасній європейській практиці демократичного державотворення спостерігається цілком закономірний і очевидний процес, який характеризується посиленням гуманізації державно-суспільних відносин, виведенням їх на рівень всебічної співпраці, коли держава є зручною для особистості, покликана захищати її права і свободи.

Такий підхід загалом є домінуючим у всіх державних устроях країн розвинутої демократії. Саме він дозволяє розвивати державно-суспільні відносини на засадах гармонійного поєднання інтересів індивідуальності, суспільства та держави, де пріоритет надається виробленню та практичній реалізації універсальних систем захисту особистості, виведенню їх на вищий рівень у порівнянні з іншими державними устроями та системами.

В умовах демократичних перетворень, реформ у правоохоронній сфері невідкладним завданням є розбудова громадянського суспільства та правової держави. Це передбачає, насамперед, створення нових інститутів і реформування існуючих органів влади, покликаних забезпечити інтереси людини, держави та суспільства.

Комплексний характер перетворень обумовлює різноплановість напрямів їх наукового обґрунтування. Такими, на наш погляд, виступають:

1. Соціально-правові та економічні проблеми розвитку держави: пріоритети та перспективи.
2. Актуальні проблеми адміністративного права та адміністративного процесу.
3. Актуальні проблеми адміністративної діяльності Національної поліції України.
4. Актуальні питання протидії наркозлочинності в Україні.
5. Актуальні проблеми кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності.

6. Актуальні проблеми кримінального права, кримінально-виконавчого права та кримінології.

7. Актуальні проблеми криміналістики та юридичної психології.

Є цілком очевидним, що здійснення таких масштабних та довготермінових завдань, покладається крім законодавчої гілки влади, на органи охорони правопорядку, адже саме вони покликані наповнювати практичним змістом стратегію розбудови демократичного державо устрою в окресленій площині. Означене, без сумніву, актуалізується й політикою нашої держави щодо реформування правоохоронної системи, її орієнтування на європейські стандарти.

Слід наголосити на тому, що перебуваючи в процесі демократичного державотворення, Україна від самого свого постання як незалежної держави рішуче відмовилась від принципів, методів та засобів пережитого нею тоталітарного минулого, обравши шлях побудови державності на принципах гуманізму, демократії, захисту прав і свобод громадянина. Така стратегія і розуміння мети, засад та завдань органів охорони законності та правопорядку, визначає й перспективні положення подальшого розвитку української поліції.

Маємо надію, що вирішенню означених питань сприятимуть Ваші наукові здобутки та пропозиції, висловлені під час роботи конференції.

Сподіваємось, що наукові здобутки, висвітлені Вами під час конференції слугуватимуть не лише викладенню останніх досягнень у царині юридичної науки, але й стануть підґрунтям у збагаченні всіх галузей права новими науковими ідеями, у розвитку національного законодавства та формування єдиної правоохоронної практики.

Дмитро ШВЕЦЬ

*ректор Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент
заслужений працівник освіти України*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

*Албул С. В.,
професор кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС
кандидат юридичних наук, професор*

Конфіденційне співробітництво у протидії злочинності – інститут з давньою історією, особливими принципами, напрямками застосування та, разом із тим, із специфічною морально-етичною складовою. В Україні правова регламентація конфіденційного співробітництва громадян з правоохоронними органами у протидії злочинності має традиційну для країн пострадянського простору історію становлення та розвитку. Існуючи у площині наукової парадигми оперативно-розшукової діяльності, інститут конфіденційного співробітництва «відчуває на собі» всі недоліки чинного законодавства. До моменту прийняття Верховною Радою України у 1992 році Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» сама така діяльність та її невід’ємна складова – інститут конфіденційного співробітництва, перебували поза правового поля [1, с. 5]. На теперішній час конституційні засади конфіденційного співробітництва закріплені у ст. 34 Конституції України, відповідно до норм якої кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на власний вибір [2, с. 34]. Базуючись на конституційних нормах, з прийняттям Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» інститут конфіденційного співробітництва вперше отримав формальне законодавче закріплення. На сьогодні, на нашу думку, окремі питання конфіденційного співробітництва у протидії злочинності регламентуються статтями 1, 8, 11 та 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4]. Перш за все, сутність конфіденційного співробітництва розкривається через визначення завдань оперативно-розшукової діяльності. Такими на законодавчому рівні (ст. 1 вказаного закону) визначені пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. Інакше кажучи, сутність конфіденційного співробітництва, як невід’ємної складової оперативно-розшукової діяльності, має саме пошукове та інформаційне спрямування.

Норми Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у ст. 8 закріплюють вичерпний перелік прав підрозділів, яким надано право здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Саме у цій нормі міститься пряма вказівка на право оперативних підрозділів для виконання завдань оперативно-

розшукової діяльності за наявності визначених підстав використовувати конфіденційне співробітництво. Так, п. 13 ст. 8 надає право мати гласних і негласних позаштатних та штатних працівників. У свою чергу, п. 14 ст. 8 закріплює право використовувати конфіденційне співробітництво [4]. При цьому, таке співробітництво має здійснюватися згідно з положеннями ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України.

Необхідним є аналіз ще одного правового акту, який було прийнято Верховною Радою нашої держави ще у 1993 році. Це Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». Ст. 13 «Використання негласних співробітників» та ст. 14 «Використання учасників організованих злочинних угруповань у боротьбі з організованою злочинністю» Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», фактично доповнюючи норми Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», розкривають та легалізують правове поле для використання конфіденційного співробітництва у протидії злочинності [5]. Зазначеними нормами закріплюється, що оперативні підрозділи при здійсненні боротьби з організованою злочинністю, якщо інших заходів для розкриття організованої злочинності та притягнення винних до відповідальності недостатньо, можуть залучати штатних та нештатних негласних співробітників, які вводяться під легендою прикриття в організовані злочинні угруповання в порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України.

Суттєвим, але доволі спірним кроком у правовому регулюванні використання конфіденційного співробітництва у протидії злочинності стала спроба процесуалізації цього інституту. Мова йде про норми ст. 272 та ст. 275 Глави 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії» КПК України. Так у процесуальному законодавстві в якості самостійних процесуальних дій за кримінальним провадженням передбачені виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272), а також використання конфіденційного співробітництва (ст. 275), тобто те, що раніше відносилось виключно до прерогативи оперативно-розшукової діяльності. Положення ст. 275 КПК України надає право слідчому під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва, а також залучати осіб, які конфіденційно співробітничали з правоохоронними органами, до проведення негласних слідчих (розшукових) дій [3]. Необхідно наголосити, що ця правова норма залишається лише декларативною. На практиці працівники органів досудового розслідування не реалізують надане їм право, а використання конфіденційного співробітництва залишається прерогативою оперативних підрозділів.

Значну проблему в частині правового регулювання конфіденційного співробітництва у протидії злочинності в Україні становлять відомчі нормативні акти державних органів, яким надано право здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Значна кількість оперативних підрозділів самостійних

державних органів породжує велику кількість локальних відомчих нормативних актів, які доволі часто (якщо не завжди) не узгоджені один з одним і враховують виключно функціональне призначення самих суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. Крім цього, всі ці відомчі нормативні акти окремих суб'єктів є документами з грифами обмеженого доступу, адже містять конкретні організаційні та тактичні аспекти конфіденційного співробітництва, що відноситься до державної таємниці. Процедурно питання конфіденційного співробітництва є занадто ускладненими з точки зору паперового документообігу (справи, рапорти, довідки, вимоги, картки тощо) і не завжди сприяють дотриманню принципу конспірації [1, с. 7].

Слід зазначити, що в Україні правова регламентація конфіденційного співробітництва у протидії злочинності на теперішній час є доволі розгалуженою та багаторівневою. Спроби звести її у межах процесуального права, за нашим переконанням, очікуваного позитивного результату не надали. Як наслідок, в цілому результативність використання конфіденційного співробітництва у протидії злочинності суттєво знижується. На нашу думку, на рівні законодавства (спеціальні закони) мають регламентуватися лише загальні питання конфіденційного співробітництва (визначення, принципи, напрями використання, питання соціального та правового захисту тощо). У свою чергу, питання організації і тактики використання конфіденційного співробітництва у протидії злочинності, базуючись на нормах законодавства, мають регламентуватися відомчими (міжвідомчими) локальними нормативними актами суб'єктів, яким надано право здійснювати таку діяльність. У кримінальному процесуальному законодавстві мають закріплюватися виключно питання організації та документального оформлення слідчих дій із залученням негласних працівників. Крім цього, в Україні порядок документування конфіденційного співробітництва є недосконалим і таким, що потребує перегляду в частині її цифровізації та відходу від паперового документообігу, як це запроваджено у більшості країн Європейського Союзу.

За нашим переконанням, врахування вищевказаних положень буде сприяти вдосконаленню правового регулювання використання конфіденційного співробітництва у протидії злочинності в Україні, спрощенню більшості процедурних питань з одночасним підвищенням рівня дотримання вимог режиму секретності, а також в цілому відповідатиме стандартам правоохоронної практики розвинених країн Європейського Союзу.

Література:

1. Албул С. В. Правове регулювання використання негласного співробітництва з поліцейськими органами у країнах Європейського Союзу. *Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 07 жовтня 2022 р.). Одеса: ОДУВС, 2022. С. 5–11.
2. Грібов М. Л., Козаченко О. І. Негласне співробітництво в механізмі забезпечення прав людини: монографія. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 352 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print> (дата звернення 25.10.2022).

4. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення 25.10.2022).

5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: закон України від 30. 06. 1993 № 3341-XII із змін. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text> (дата звернення 25.10.2022).

ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ ВИМОГ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО ЧИ НАДЗВИЧАНОГО СТАНУ

*Алексєєв Д.Г., курсант 3-го курсу
ФПФППД Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса
Науковий керівник: **Чекмарьова І.М.**, к.ю.н., доцент,
професор кафедри кримінального права та кримінології
ФПФОДР Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Питання встановлення громадської безпеки під час військового стану стало дуже важливим та актуальним в теперішній час на всій території України, а не лише зоні бойових дій. Через військову агресію Російської Федерації проти України, значна територія нашої країни стала небезпечною для перебування на ній, винятком не стали й акваторії Чорного та Азовського морів, що стали небезпечними для перебування на них особам, через загрозу їхньому життю та здоров'ю у зв'язку з мінуванням морського узбережжя та самого моря.

Для забезпечення громадської безпеки та порядку в м. Одеса було прийнято спільний наказ №16 від «16» липня 2022 року командиром військової частини А 2393 та голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації, на території міста Одеса та Одеської області заборонено перебування осіб, окрім тих, що виконують військові/ спеціальні завдання, на пляжних зонах у межах прибережної захисної смуги Чорного моря на території Одеської області на час дії воєнного стану до його скасування/припинення, або до видачі окремого наказу, враховуючи те, яка з цих подій настане раніше.

Частина перша цього наказу встановлює особливий режим в'їзду/виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів на узбережжі Чорного моря, затоках, у внутрішніх морських водах в межах пляжних зон та на територіях пляжних зон,

розташованих у межах прибережної захисної смуги Чорного моря на території Одеської області.

З метою дотримання вимог цього наказу, прибережна зона м. Одеси була огорожена, та було запроваджено щоденні патрулювання працівниками Національної поліції України разом з допоміжними силами, для максимального унеможливлення перебування осіб на прибережній зоні, для забезпечення їхнього життя та здоров'я. Попри чисельні попередження та заборону, багато людей нехтували цим та все одно перебували на прибережній території, нехтуючи навіть попередженнями поліцейський, вважаючи це обмеженням їхніх конституційних прав, проте стаття 64 Конституції України зазначає, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень [1.с.18].

З дотриманням конституційних вимог було видано даний наказ, що тимчасово обмежує пересування на прибережній зоні цивільним особам, окремий порядок перебування встановлює п.3 цього наказу, а саме перебування, вхід/вихід (в'їзд/виїзд) військовослужбовців ЗСУ, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, поліцейських, військовослужбовців та працівників СБУ, працівників ДПС, ДМС, ДСНС, їх перевезення транспортними засобами спеціалізованого призначення, перевезення військових вантажів та осіб із зброєю і боєприпасами на територію/з території, де встановлено особливий режим, організовуються та здійснюються з урахуванням умов обстановки, яка склалася, наявності сил та засобів, визначених завдань, бойового розподілу підрозділів, місць їх дислокації відповідними командирами (начальниками) за погодженням з комендантом на підставі службових посвідчень, посвідчень про відрядження, дорожніх листів та документів на вантаж.

З метою дотримання вимог даних розпоряджень, та підвищення рівня правосвідомості та розуміння відповідальності у сфері забезпечення публічного порядку та громадської безпеки під час свійського стану, потрібно в нести відповідну поправку до Кримінального кодексу України, а саме додати до кодексу статтю 270-2 «Порушення встановлених законодавством вимог у сфері забезпечення громадської безпеки під час військового чи надзвичайного стану», яка буде відноситися до категорії кримінальних *проступків*.

До частини першої цієї статті можна віднести категорію звичайного суб'єкта кримінального правопорушення за порушення встановлених законодавством вимог у сфері забезпечення громадської безпеки під час військового чи надзвичайного стану.

До частини другої цієї статті можна віднести спеціального суб'єкта кримінального правопорушення за порушення встановлених законодавством вимог у сфері забезпечення громадської безпеки під час військового чи надзвичайного стану. Так наприклад п. 4 наказу № 16 «16» липня 2022 року командиром військової частини А 2393 та голови (начальника) Одеської обласної

державної (військової) адміністрації зазначає окрему категорію осіб підприємців, та накладає на них певні обов'язки, а саме: Власникам та користувачам приміщень, земельних ділянок, розташованих у межах територій, визначених пунктом 1 цього наказу, забезпечити:

- 4.1. дотримання заборони, визначеної пунктом 2 цього наказу;
- 4.2. організацію господарської діяльності, з урахування вимог цього наказу;
- 4.3. негайне повідомлення органів ДСНС України та/або Національної поліції у разі виявлення підозрілих предметів (мін, снарядів, інших засобів вогневого ураження) [2].

У разі порушення вимог, що були встановлені відповідними державними органами, спеціальні суб'єкти будуть нести більш жорстку кримінальну відповідальність.

Література:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 черв. 1996 р. : зі змінами згідно закону України від 8 груд. 2004 р. – К.: Парламент. вид – во, 2006. – 24с.
2. Наказ №16 від «16» липня 2022 року командиром військової частини А 2393 та голови (начальника) Одеської обласної державної (військової) адміністрації «Про встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів на окремих територіях Одеської області в умовах правового режиму воєнного стану».

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

*Андрієнко І.С.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Будь-яка галузь права розвивається навколо базової категорії, яка осмислена наукою та може вважатися концепцією, що покладена в її основу. Традиційно під концепцією розуміють систему поглядів на певне явище, спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, основоположну ідею теорії, загальний її задум. Уже перші наукові уявлення про соціальне страхування і соціальне забезпечення, розвивалися навколо концепції соціального ризику правова природа якого зумовлює особливість існування права соціального забезпечення та визначає такі функції як попередження можливих матеріальних негараздів особи або надання допомоги особі, яка перебуває в особливому матеріальному чи соціальному становищі.

Існуючі дослідження у даній сфері показують, що категорія соціального ризику не є усталеною, а динамічно змінюється залежно від розвитку держави та

проголошених нею цінностей. Отже, виникає необхідність подальшого вивчення нових проявів соціальних ризиків та особливостей їх виникнення в Україні, передумов їх формування та реалізації у різних аспектах соціальної сфери, масштабів їх наслідків як для держави, так і для кожного члена суспільства.

Загалом концепція соціального ризику не є новою для вітчизняної літератури. Основоположники теорії соціального ризику (Н. Вігдорчик, В. Догадов, Л. Забелін, Н. Семашко) зазначали, особа одержує право на соціальне забезпечення у випадку виникнення такої обставини, яку суспільство трактує як правомірну підставу участі непрацюючого у розподілі колективного продукту. На їх погляд соціальний ризик мав економічну природу та являвся природнім наслідком розвитку капіталізму.

Однак, у період існування СРСР названий термін був вилучений з наукового вжитку. На відміну від цивільного та кримінального права, де термін «ризик» хоча б згадувався, проводилися відповідні дослідження. Вважалося, що у сфері соціального забезпечення не існує ризику, а старість, інвалідність, тимчасова непрацездатність, сімейні обов'язки (вагітність і пологи, виховання дітей, догляд за людьми похилого віку та літніми родичами) – є суттю підстави для «турботи» держави про своїх громадян [1].

Однією із перших спроб вивчення соціального ризику в сучасних умовах здійснив В. Роїк. На його думку соціальний ризик представляє собою «вірогідність настання матеріальної незабезпеченості працівників внаслідок втрати заробітку через втрату працездатності (професійні та інші захворювання, нещасні випадки, в тому числі на виробництві) або відсутність попиту на працю (безробіття)» [2]. Дане визначення неодноразово піддавалося критиці, оскільки в ньому в якості суб'єктів соціального ризику визначені лише працівники. Але соціальний ризик загрожує і іншим групам економічно активного населення, головним джерелом засобів до існування яких є трудовий дохід. Крім того, в якості причини матеріального незабезпечення вказана лише втрата заробітку через непрацездатність по хворобі, але не беруться до уваги такі обставини, як старість, вагітність та пологи тощо. Проаналізувавши дані обставини, О. Мачульська визначила соціальний ризик як вірогідність настання матеріальної незабезпеченості особи внаслідок відсутності заробітку з об'єктивних соціально-значимих причин, та у зв'язку з додатковими витратами щодо утримання дітей чи інших членів, а також щодо задоволення потреб у медичних чи соціальних послугах [3]. У вітчизняній правовій літературі під соціальними ризиками прийнято розуміти такі події в житті людини, за яких виникає небезпека втрати матеріальних засобів для задоволення її першочергових (базових) потреб, необхідних для збереження і відтворення повноцінного життя як члена людського суспільства [4].

Серед характерних ознак соціальних ризиків фахівці виділяють наступні: мають виключно об'єктивний характер (настають незалежно від волі особи та не можуть бути усунені нею самостійно через зовнішні чинники, а не з будь-яких суб'єктивних причин); обмежують (чи порушують) життєдіяльність

людини та зумовлюють її соціальну незабезпеченість; закріплені національним законодавством як обставини, внаслідок настання яких особа може потребувати допомоги держави чи суспільства; є потенційно закономірними для кожної людини (обов'язково або, як правило, трапляються чи можуть трапитися за певних обставин) [5].

На практиці соціальний ризик має конкретні видові прояви. Сучасний їх перелік визнаний міжнародним співтовариством (Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Європейський кодекс соціального забезпечення (1964 р., переглянутий 1990 р.), Європейська соціальна хартія (1961, переглянута 1996), Конвенції Міжнародної організації праці) та закріплений у національному законодавстві. Так, згідно міжнародних актів, до соціальних ризиків, які створюють основу для набуття людиною права на соціальне забезпечення, належать: тимчасова непрацездатність, вагітність та пологи, необхідність догляду за малолітньою дитиною, або дитиною інвалідом, або за інвалідом, престарілим членом сім'ї, хвороба, інвалідність, старість, смерть годувальника, безробіття з незалежних від людини причин, нещасний випадок на виробництві, професійне захворювання, смерть та деякі інші.

Концепція соціальних ризиків передбачає їх класифікацію за рядом критеріїв. Так, за критерієм способу державного забезпечення традиційним є поділ соціальних ризиків на страхові, що забезпечуються в рамках системи загальнообов'язкового соціального страхування та передбачають особливий механізм економічно обґрунтованих розмірів страхових внесків і відповідних страхових виплат, а також нестрахові, які покладено в основу організації системи державної соціальної допомоги визначеним категоріям громадян.

Також виділяють ризики: економічного характеру – відсутність попиту на працю (безробіття) трудові каліцтва і професійні захворювання(інвалідність, смерть годувальника); фізіологічного характеру - тимчасова або стійка втрата працездатності, вагітність і пологи, старість; демографічного характеру - утримання і виховання дітей [3].

Залежно від ступеня типовості та причин виникнення соціальні ризики поділяють на: загальнолюдські (загальносоціальні) ризики, що зумовлені біологічною, фізіологічною і соціальною природою людини (хвороба, непрацездатність, материнство, безробіття, старість); професійні ризики, що зумовлені негативними факторами виробництва (трудове каліцтво, професійне захворювання); ризики спричинені державно-політичними подіями (воєнними діями, репресіями); ризики техногенного та екологічного характеру.

Одним із актуальних напрямків наукового пошуку у цій сфері можна визнати нетрадиційні соціальні ризики. Нетрадиційні соціальні ризики відрізняються від традиційних особливими чинниками чи підставами, особливим характером порушення життєдіяльності, що призводить до неможливості задоволення життєво важливих потреб, як наслідок – особливими способами захисту, які мають бути формалізовані в законодавстві та забезпечені необхідними

фінансовими та організаційними ресурсами. Наприклад, поява такого соціального ризику як бідність, на думку провідних фахівців, ознаменувало певний якісний стрибок у системах соціального захисту [6]. Даний ризик полягає у відсутності у сім'ї або особи, яка самотньо проживає, коштів у розмірі прожиткового мінімуму. Зовнішні обставини життя, що призводять до бідності, настільки різноманітні (наприклад, стихійні лиха, збройні та міжнародні конфлікти, радіаційні та техногенні катастрофи тощо), що їх можна групувати за різними ознаками, але не можна законодавчо встановити вичерпного переліку.

Окремої уваги потребують соціальні ризики, спричинені воєнними діями (мобілізація, вимушена міграція), техногенними та екологічними явищами. Такі ризики характеризуються високим рівнем небезпеки для життя та невідворотними фізичними та матеріальними втратами. Тому визначення соціальних ризиків даної групи та способів їх забезпечення є невідкладним завданням правничої науки.

Таким чином, соціальний ризик, який отримав визнання сучасної галузевої науки, може бути визнаний основною категорією права соціального забезпечення. Водночас перелік соціальних ризиків, які є підставами соціального забезпечення, не можна вважати раз і назавжди усталеним.

Література:

1. Вигдорчик Н.А. Теоретические основы социального страхования. Москва. Книга, Петроград. 1923. С. 14-16.
2. Роик В.Д. Социальная защита работника в процессе труда: проблемы теории и практики: Автореф. дис. докт. эконом. наук. Москва, 1994. С.21.
3. Мачульская Е.Е. Право социального обеспечения. Перспективы развития. Москва: Городец. 2000. С.7-9.
4. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. С.44.
5. Синчук С. Теорія соціального ризику за правом соціального забезпечення. *Право України*. 2003. №3. С. 52 – 55.
6. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні. Київ: Знання, 2005. С.72.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Антоненко О. А.,

*к.ю.н., доцент кафедри трудового, земельного
та господарського права Одеського державного
університету внутрішніх справ, м. Одеса, Україна*

З 24 лютого 2022 року звичний перебіг життя в нашій державі зазнав суттєвих змін. Стан війни, значною мірою вплинув на кожну сферу нашої життєдіяльності, особливо гострих змін зазнала сфера трудових правовідносин в Україні. В тезах доповіді робиться спроба узагальнити та надати практичні та теоретичні поради стосовно трудових відносин в умовах воєнних реалій.

Діючий Кодекс законів про працю України, який був прийнятий у 1971 році, це документ, який катастрофічно застарів і не відповідав сучасним реаліям цивільного життя [1].

Тому в сучасних умовах виникла потреба в негайному адаптуванні трудового законодавства до потреб економіки. Так, 15 березня ВРУ прийняла в цілому Закон СП про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [2] - законопроект №7160, яким визначаються особливості трудових відносини в умовах воєнного стану. Вже 23 березня він був підписаний і опублікований.

Цей Закон визначає особливості проходження державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої належності, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні, а також осіб, які працюють за трудовим договором, укладеним з фізичними особами (працівники), у період дії воєнного стану введеного відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», [3] та буде втрачати чинність з моменту припинення та скасування воєнного стану в Україні.

У Законі зазначено, що на період дії воєнного стану в Україні можна згідно ст. 43 та 44 Конституції України ввести обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина [4], також не застосовуються норми законодавства про працю в частині відносин, врегульованих цим законом «Про правовий режим воєнного стану».

Закон «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» вказує, в першу чергу, на особливості укладення трудового договору в умовах воєнного стану. Так у період дії воєнного стану сторони за згодою визначають форму трудового договору. Умова про випробування працівника під час прийняття на роботу може встановлюватися для будь-якої категорії працівників. Можуть укладатись з новими працівниками строкові трудові договори у період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника. Новим є і те, що роботодавець має право перевести працівника на іншу

роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (за винятком переведення на роботу в іншу місцевість, де тривають активні бойові дії), якщо вона не протипоказана працівникові за станом здоров'я, тощо. Також, двомісячний строк попередження працівника про зміну істотних умов праці не застосовуються.

Відбулися зміни і в розірванні трудового договору з ініціативи працівника та з ініціативи роботодавця.

На період дії воєнного стану допускається звільнення працівника з ініціативи роботодавця в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці, крім відпустки у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною, із зазначенням дати звільнення.

Стосовно встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку, то вказується, що нормальна тривалість робочого часу працівників у період воєнного стану не може перевищувати 60 годин на тиждень. Для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури (в оборонній сфері, сфері забезпечення життєдіяльності населення тощо), яким відповідно до законодавства встановлюється скорочена тривалість робочого часу, тривалість робочого часу у період дії воєнного стану не може перевищувати 40 годин на тиждень.

П'ятиденний або шестиденний робочий тиждень встановлюється роботодавцем.

Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем. Тривалість щотижневого безперервного відпочинку може бути скорочена до 24 годин.

Стосовно роботи в ночі, то вагітні жінки і жінки, що мають дітей віком до одного року, особи з інвалідністю, яким за медичними рекомендаціями протипоказана така робота не залучаються без крайньої необхідності до роботи в нічний час. Новим є і те, що можна застосувати ці категорії працівників на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах. Виплата заробітної плати може бути призупинена. Роботодавець може призупиняти дію окремих положень колективного договору.

Щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарних дні. Та і загалом, можна відмовити у відпустці, окрім відпусток у зв'язку вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною [2].

Призупинення дії трудового договору не тягне за собою припинення трудових відносин, але має наступні особливості: згода працівника не потрібна, може оформлюватись на будь який строк, до скасування воєнного стану. Роботодавець зобов'язаний погодити заяву працівника, заробітну плату можна не виплачувати, але її стягнуть з країни-агресора, це саме стосується і допомоги з непрацездатності. Період увійде у страховий стаж до пенсії, якщо з агресора стягнуть і ЄСВ, та внесуть зміни у законодавство. період не увійде у стаж для щорічної основної відпустки, у обліковому таблиці вказується код «І».

Працівника не зарахують у середньооблікову кількість працівників підприємства та до нормативу з працевлаштування осіб з інвалідністю.

Література:

1. Кодекс Законів про працю України: Закон України від 10.12.1971р. № 322-08 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 03.10.2022).
2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15.03.2022р. № 2136-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 03.10.2022).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 15.05.2015р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 03.10.2022).
4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Арбуз І. Л.,

*курсант 3-го курсу ФПФПКП Одеського державного
університету внутрішніх справ, м. Одеса
Науковий керівник: **Чекмарьова І. М.**, к.ю.н.,
доцент, професор кафедри кримінального
права та кримінології ФПФОДР Одеського
державного університету внутрішніх справ, м. Одеса*

Актуальність дослідження теоретичних і практичних проблем визначення підстав кримінально-правової кваліфікації зумовлена важливою роллю останньої в процесі застосування кримінально-правових норм, пов'язана із забезпеченням єдності судової практики, що характеризує принцип верховенства права.

Точне визначення кримінально-правової кваліфікації є запорукою її правильності та законності, а відтак і належного застосування кримінального закону в широкому розумінні, що в підсумку забезпечує ефективність кримінально-правового регулювання та здійснення права на судовий захист, покращення якості й доступності правосуддя загалом.

Сучасні реалії існування кримінально-правової системи в її інтегрованому взаємозв'язку з іншими елементами (складовими) правової системи України актуалізують дослідження низки питань кримінально-правової кваліфікації, використання в галузевому законодавстві поняття «правова кваліфікація кримінального правопорушення», що вимагає його співвідношення з усталеними

в кримінально-правовій теорії поняттями «кримінально-правова кваліфікація» та «кваліфікація кримінальних правопорушень».

При кваліфікації кримінальних правопорушень інколи виникає необхідність відмежування кримінальних правопорушень від суміжних кримінальних правопорушень або інших правопорушень. Кримінально-правова кваліфікація передбачає встановлення у фактично вчиненому діянні ознак конкретного кримінального правопорушення, що передбачений в певній статті КК України [1, с. 475].

В. О. Навроцький справедливо зазначає, що кримінально-правова кваліфікація нерозривно пов'язана з розмежуванням кримінальних правопорушень як фактів дійсності, правових норм та диспозицій статей закону, в яких виражені ці норми, складів кримінальних правопорушень, що становлять собою теоретичні моделі певних посягань [2, с. 396].

З одного боку позиція В. О. Навроцького є цілком логічною, з іншого – доводиться констатувати явний брак наукової уваги до питань кримінально-правової оцінки діяння, яку найчастіше називають неофіційною кваліфікацією, хоча значущість результатів неофіційної кваліфікації іноді стає більш соціально вагомою, ніж офіційні результати.

Кваліфікацію кримінальних правопорушень В. Я. Тацій визначає як встановлення та юридичне закріплення точної відповідності між ознаками вчиненого діяння та ознаками кримінально протиправного діяння, передбаченого нормою закону про кримінальну відповідальність [3, с. 15].

На підставі наведеного, слід зазначити, що все ж існують окремі проблеми, які стосуються кримінально-правової кваліфікації за законодавством України, які науковці досліджували фрагментарно, або взагалі не досліджували.

Завданням кримінально-правової кваліфікації є кримінально-правова оцінка діяння, вчинення якого інкримінується особі, відомості про яке як про кримінальне правопорушення внесені до ЄРДР, в аспекті визначення його як такого, що є (не є) підставою кримінальної відповідальності, тобто як такого, що містить (не містить) складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею (частиною статті) Особливої частини КК, та чи є (не є) таке діяння суспільно небезпечним у разі встановлення наявності у ньому складу кримінального правопорушення.

Водночас майже одностайною є думка, що кримінально-правова кваліфікація є частиною процесу діяльності суб'єктів правозастосування. Інакше кажучи, кримінально-правовою кваліфікацією процес застосування норми права не вичерпується.

Відомо, що запорукою успішної кримінально-правової оцінки діяння, яка б узгоджувалась з усіма принципами кваліфікації кримінальних правопорушень є правильне розмежування кримінальних правопорушень, які оцінюють. Винятками є випадки кваліфікації суспільно небезпечних діянь неосудних, а також суспільно небезпечних діянь осіб, котрі не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, у цих випадках кваліфікація суспільно

небезпечних діянь сьогодні відбувається лише на стадії вибору і аналізу правової норми.

На сьогоднішній день інститут кримінально-правової кваліфікації є комплексним, який містить елементи і кримінального права, і кримінального процесуального права. Сама ж кримінально-правова кваліфікація, яка має офіційний характер, здійснюється з підстав і в порядку, визначених КПК України. Вважаємо, що безумовно говорячи про таке поняття як кримінально-правова кваліфікація, слід вести мову про встановлення фактичних обставин вчиненого особою діяння, після чого і має (може) здійснюватися власне його кримінально-правова оцінка, тобто встановлення фактичних обставин не є складовою частиною механізму кримінально-правової кваліфікації, а передує йому. Тому, вивчення проблеми кримінально-правової кваліфікації на науково-навчальному рівні, безумовно, є актуальним.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. № 2341-III. Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Навроцький В. Предмет та структура вчення про кримінальноправову кваліфікацію. Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. Серія юридична. 2000. Вип. 35. С. 395–400.
3. Тацій В.Я., Сташис В.В. Новий Кримінальний кодекс України. Право України. 2001. № 7.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Бойко М. В.,

*Начальник Одеського районного управління
поліції №1 ГУНП в Одеській області*

Національна поліція посідає ключове місце у механізмі організаційно-правового забезпечення прав і свобод людини. Основними завданнями поліції є забезпечення правопорядку у суспільстві, створення безпечних умов для життєдіяльності громадян, протидія правопорушенням і злочинності, надання допомоги особам у разі надзвичайних ситуацій та воєнного стану.

Забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод громадян, створення безпечного середовища в умовах воєнного стану для громадян у їхньому повсякденному житті, протидія правопорушенням є першочерговими завданнями підрозділів Національної поліції України. Забезпечення дотримання прав людини гарантується Конституцією України, а одним із головних інструментів у цьому процесі виступає Національна поліція. Задля

підтримання правопорядку у країні, дотримання законності поліція в межах своєї компетенції може застосовувати поліцейські заходи. Важливу роль серед поліцейських заходів займають адміністративно-запобіжні заходи, які становлять комплекс заходів впливу морального, фізичного, організаційного та іншого характеру, які дають змогу виявляти і не допускати правопорушення, забезпечувати публічний порядок і публічну безпеку за різних надзвичайних обставин [1].

До адміністративно-запобіжних заходів, які застосовуються поліцією, за своїм змістом і суттю відносяться ті, які законодавець визначає у статті 31 Закону України «Про Національну поліцію» як превентивні поліцейські заходи, зокрема: - перевірка документів особи; - опитування особи; - поверхнева перевірка і огляд; - зупинення транспортного засобу; - вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; - обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; - проникнення до житла чи іншого володіння особи; - перевірка дотримання вимог дозвільної системи; - застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; - перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; - поліцейське піклування. Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи. Наприклад, дотримання вимог комендантської години – це превентивний захід, який слугує як запобіжна міра, задля забезпечення безпеки державних об'єктів, громадської безпеки, стабілізації ситуації. Крім того, поліцейські на сьогодні залучені до виконання бойових завдань, охорони об'єктів, несення служби на блок-постах та пунктах пропуску та ін. [2].

Таким чином, з метою забезпечення прав і свобод людини і громадянина підрозділами Національної поліції в період воєнного стану поліцейські несуть службу в посиленому режимі, тобто здійснюють комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних з особливим режимом виконання службових завдань і залученням значної кількості поліцейських з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки та негайного реагування на надзвичайні події. З метою забезпечення прав та свобод людини і громадянина та режиму воєнного стану поліцейські підрозділи постійно взаємодіють з іншими правоохоронними органами та громадськими організаціями.

Література:

1. Гусаров С.М., Салманова О.Ю., Комзюк А.Т. та ін. Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України: Монографія/ Міністерство внутрішніх справ України;

Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків: Факт, 2022. С. 255-256.

2. Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 181-р// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text> (дата звернення 16.10.2022)

3. Інструкція про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності: Наказ Міністерства внутрішніх справ України 10.12.2015 № 1560/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#n14> (дата звернення 16.10.2022)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

Будяченко О. М.,

*к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування*

Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса

Одним із проблемних аспектів кваліфікації такого злочину, як доведення до банкрутства є об'єктивна сторона цього злочину, складовою якої є дії, вчинення яких має наслідком доведення до банкрутства. Очевидно, що кваліфікація таких дій залежить від наявності конкретних наслідків їх вчинення, а саме, наявності ознак доведення до банкрутства. Втім, законодавцем не конкретизовано, яким способом можуть бути встановлені ці обставини.

У науковій літературі час від часу вчені продовжують висловлювати пропозиції щодо вирішення порушеного питання. Зокрема, Б.М. Грек пропонує з метою встановлення ознак доведення до банкрутства призначати економіко-правові експертизи [1, с. 12].

Аналіз правозастосовної практики дозволяє дійти висновку про відсутність єдиного підходу із цього питання. Так, у рамках досудового розслідування у кримінальному провадженні № 32019150000000017 ознаки доведення до банкрутства були встановлені відповідно до Звіту про фактичні результати аналізу фінансово-господарської діяльності ТОВ БТК «ТАВРІЯ», наданого незалежною аудиторською фірмою ТОВ «Українська національна аудиторська компанія» [2].

У кримінальному провадженні № 12019100060005719 висновок про відсутність умисних дії службових осіб ПрАТ «Компанія «Райз» з доведення його до банкрутства слідчим було зроблено на підставі висновку експерта КНІСЕ Міністерства юстиції України № 23591 від 16.12.2020 за результатами

проведення комісійної судової економічної експертизи у кримінальному провадженні [3]. Подібний підхід мав місце і у кримінальному провадженні щодо наявності ознак доведення до банкрутства у діях службових осіб ТОВ «Вим-Трейд» [4].

В той час як у рамках кримінального провадження № 32021230000000023, вставлення розміру шкоди, нанесеної потерпілим від злочину, передбаченому статтею 219 Кримінального кодексу України відбувалось на підставі Висновку арбітражного керуючого про наявність або відсутність ознак доведення до банкрутства на 20 липня 2021 року відповідно до «Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» [5].

Втім, використання названої Методики сьогодні не здатне надати достовірну інформацію про фінансовий стан суб'єкта господарювання, адже діючі методичні рекомендації щодо виявлення ознак фіктивного банкрутства недосконалі, показники неінформативні, їх перелік замалий та не враховує зарубіжний досвід [6, с. 73].

Вважаємо, що допустимим способом встановлення ознак доведення до банкрутства має бути виключна експертиза, яка проведена в рамках кримінального провадження, оскільки у такий спосіб у найбільшій мірі може бути забезпечено фаховість, оперативність та незалежність встановлення відповідного факту.

Література:

1. Грек Б.М. Кримінально-правова відповідальність за фіктивне банкрутство та доведення до банкрутства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / *Академія адвокатури України*. Київ, 2005. 16 с.
2. Ухвала Центрального районного суду м. Миколаєва від 10 листопада 2020 р., судове провадження 1-кц/490/4127/2020.
URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93030095> (дата звернення: 18.10.2022).
3. Ухвала Київського апеляційного суду від 02 червня 2021 р., провадження № 11-сс/824/2642/2021.
URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/97542083> (дата звернення: 18.10.2022).
4. Ухвала Приморського районного суду від 04 січня 2021 р., провадження № 1-кц/522/37/21.
URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/93990427> (дата звернення: 18.10.2022).
5. Ухвала Херсонського міського суду Херсонської області від 30 червня 2021 р., провадження № 1-кц/766/5107/21.
URL:<https://reyestr.court.gov.ua/Review/98089884> (дата звернення: 18.10.2022).
6. Бенедесюк І.Н. Кримінальна відповідальність за доведення до банкрутства. *Вісник податкової служби України*. 2000. № 19. С. 56-58.

ПРОТИДІЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Буртова В. В.,

студентка 3 курсу 1 групи,

факультету №1 навчально-наукового інституту права

та кібербезпеки Одеського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Антоненко О. А., доцент кафедри трудового,

земельного та господарського права Одеського державного

університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Метою дослідження є аналіз наявного досвіду та сучасного стану протидії наркозлочинності в Україні, дослідження етапів становлення, реформування, подальших напрямів удосконалення діяльності органів і підрозділів Національної поліції України в протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Для вивчення проблем використано загальні та спеціально-правові методи: порівняльно-правовий, системно-структурний і системного аналізу, що в свою чергу дозволило побачити недоліки чинного законодавства в протидії незаконному обігу наркотиків, зокрема акцентовано увагу на відсутності ефективного врегулювання на законодавчому рівні механізмів блокування чи обмеження доступу до інтернет-ресурсів, через які здійснюють незаконний обіг наркотиків чи де є заборонений контент.

Крім цього, злочинці активно здійснюють розрахунки за незаконні операції з наркотиками, використовуючи нові способи контакту між продавцем і покупцем, наприклад, легалізують кошти, здобуті злочинним шляхом, через операції з криптовалютою, розміщуючи їх в офшорних компаніях.

Оптимізація політики у сфері протидії наркозлочинності є одним з пріоритетних напрямів діяльності державної влади та правоохоронних органів України.

Боротьба з наркозлочинністю – складний і багаторівневий процес, який потребує значних зусиль та рішучих дій. Нові способи незаконного збуту наркотиків і сучасні методи приховування фактів причетності до злочинної діяльності, які використовують правопорушники, позначаються на структурі й динаміці злочинності в Україні, що зумовлює потребу перегляду норм чинного законодавства та узгодження їх із сучасними вимогами.

Підрозділи Національної поліції України вживають активних заходів щодо виявлення онлайн наркозбувачів, здійснюють моніторинг та аналіз їх меседжів, проводять оперативно-розшукові заходи, спрямовані на встановлення місця перебування осіб, причетних до незаконного розповсюдження наркотиків.

Документування такої протиправної діяльності та притягнення до відповідальності винних ускладнює структура злочинних угруповань, яка здебільшого чисельна й розгалужена, а їх організатори переважно перебувають поза

межами України. Тому співпраця з іноземними органами боротьби з обігом наркотиків постає на перше місце.

Стосовно іноземного досвіду. Управління боротьби з наркотиками (англ. Drug Enforcement Administration / DEA) — агентство у складі Міністерства юстиції США, що займається виконанням федерального законодавства про наркотики.

Підпорядковується Управління безпосередньо голові Міністерства — генеральному прокурору США, який призначає директора Управління. У повноваження агентства входить не лише контроль обігу наркотиків всередині країни, але і припинення виробництва цих речовин в іноземних державах, а також антинаркотична пропаганда та протидія антипрогібіціоністським рухами.

Стосовно національних органів боротьби з наркотиками. Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків (УБНОН) є структурним підрозділом апарату Міністерства внутрішніх справ України.

УБНОН у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами МВС, а також цим Положенням.

Завдання Управління:

Забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, протидії поширенню наркоманії та забезпечення боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Функції Управління:

Здійснює моніторинг ситуації у сфері протидії наркозлочинності, а також наявної інформації про джерела і шляхи надходження в незаконний обіг наркотичних засобів. На основі цього аналізу розробляє пропозиції щодо вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ, поліпшення взаємодії в цій роботі з іншими державними, недержавними та громадськими організаціями. За вимогою керівництва Міністерства інформує про це заінтересовані центральні органи виконавчої влади.

Таким чином, вивчення та впровадження позитивного міжнародного та вітчизняного досвіду щодо способів і методів виявлення, документування та припинення фактів незаконного обігу наркотичних речовин є основою в покращенні методів боротьби з незаконним обігом наркотиків.

Потрібно покращувати і підтримувати забезпечення участі в здійсненні міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній та організованій наркозлочинності, налагодження дієвої взаємодії на вказаному напрямку.

Література:

1. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Юридична_особа (дата звернення: 17.10.2022 р.);
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 49, ст.2056. /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 17.10.2022 р.);

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 49, ст.2056. /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#п649> (дата звернення: 17.10.2022 р.).

УМИСНЕ ВБИВСТВО, ВЧИНЕНЕ В СТАНІ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Воронцов А. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

Стан сильного душевного хвилювання передбачений у привілейованому складі кримінального правопорушення, що встановлює кримінальну відповідальність за вбивство (ст. 116 КК). Щодо з'ясування сутності цього кримінального правопорушення вагоме значення має насамперед точна характеристика віктимності жертви (потерпілого), яка по суті своїми діями провокує вчинене [3].

У тлумачних словниках слово «афект» (від лат. *affectus* – душевне хвилювання, пристрасть) означає стан сильного збудження і втрату самоконтролю.

У психології *афект* розуміється як сильний і відносно короточасний стан, пов'язаний із різкими змінами важливих для суб'єкта життєвих обставин і супроводжуваний різко вираженими руховими проявами і змінами в функціях внутрішніх органів людини. Порушення свідомості особи може призвести до нездатності у майбутньому згадати окремі епізоди події, які викликали афект, а у випадках виключно сильного *афекту* – закінчитися втратою свідомості або повною амнезією (втратою пам'яті). Афект позбавляє людину звичайної розсудливості і волі. Він є протилежністю звичайного, нормального уявлення особи. У наукових джерелах зазначається, що афект розвивається у критичних умовах при нездатності суб'єкта знайти адекватний вихід із небезпечних, найчастіше неочікуваних ситуацій. Фізіологічний афект хоча і наділений великою силою впливу на психіку, однак не позбавляє людину можливості усвідомлювати і контролювати свою поведінку, бути відповідальною за неї. Вчинення кримінального правопорушення у стані фізіологічного афекту не виключає кримінальної відповідальності [1; 2].

Психологами прийнято виділяти два види афекту: «*класичний*» афект – це безпосередня реакція на зовнішній подразник, і «*аккумулятивний*» афект – це процес накопичення незначних за своєю силою негативних емоцій з наступною розрядкою у вигляді стрімкого і мало керованого афектованого вибуху, який настає начебто без явних причин.

За своєю ж природою афект буває *фізіологічний* і *патологічний*. Патологічний афект призводить до глибокого запаморочення свідомості, автоматичних безцільних чи небезпечних дій (нападів). Патологічний афект під час вчинення

кримінального правопорушення, засвідчений судово-психіатричною експертизою, підтверджує наявність медичного критерію неосудності і у сукупності з юридичним критерієм, який встановлюється судом, є підставою для визнання особи *неосудною*, що в свою чергу, виключає кримінальну відповідальність. При вчиненні діяння в стані фізіологічного афекту свідомість різко «звужується», але не «відключається» зовсім. Тому кримінальна відповідальність у таких випадках не виключається, але фізіологічний афект, якщо він був викликаний протиправною або аморальною поведінкою потерпілого, обов'язково враховується КК або як обставина, що пом'якшує покарання, або як обставина, яка впливає на кваліфікацію кримінальної протиправності.

Афект слід відрізняти і від *фрустрації*. Фрустрація – це складний мотиваційно-емоційний стан, який є наслідком тривалого блокування цілеспрямованої поведінки, її іноді називають «афектом неадекватності». Фрустрація виникає у тих випадках, коли людина зустрічається з перешкодами, які помилково або суб'єктивно здаються їй непереборними. Такий тривалий стан призводить до формування і закріплення негативних рис характеру, таких як вразливість, підозрливість, дратівливість, схильність до негативізму та агресивним реакціям.

Не слід ототожнювати поняття афекту та транс. Афект, як зазначено, викликається ситуаційними факторами, а *транс* – це хвороблива зміна психіки. *Афект* – це реакція, яка зовні стрімко протікає і закінчується психічним та фізичним виснаженням, а в стані транс людина зовні виглядає спокійною, але вчиняє неадекватні дії. Схожість афекту та транс полягає у тому, що і в першому, і в другому випадках порушується свідомий вольовий контроль поведінки особи. Щодо *емоційного збудження* або *напруги* – це зміна вольової та інтелектуальної сфер, які не досягли стану фізіологічного афекту.

Стан сильного душевного хвилювання слід відмежовувати і від *обмеженої осудності*. Обмежена осудність – це нездатність особи під час вчинення кримінального правопорушення повною мірою усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними через наявний у неї психічний розлад (ст. 20 КК). Отже, обмежена осудність викликається виключно психічними аномаліями суб'єкта, а підставою афекту є зовнішній подразник і психоемоційний стан людини внаслідок жорстокого поводження з нею [2; 3; 4].

Для вирішення питання про наявність чи відсутність сильного душевного хвилювання обов'язково має призначатись судова психолого-психіатрична експертиза, однак питання щодо перебування винного в стані фізіологічного афекту вирішується також з урахуванням його індивідуально-психологічних особливостей. Суд не зв'язаний висновком цієї експертизи може спростувати його на підставі сукупності інших доказів [6].

Раптовість, як зазначається в літературі, є невід'ємною рисою афекту. У абз. 1 п. 23 постанови Пленуму Верховного суду від 7 лютого 2003 р. «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» зазначено, що необхідною умовою кваліфікації дій винного за зазначеною статтею є сильне душевне хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного

насильства, систематичного знуцання чи тяжкої образи з боку потерпілого. Тому під дію ст. 116 КК не підпадає вбивство, яке хоч і викликане протизаконним насильством [5].

Як правило, жорстоке поводження, приниження честі і гідності, що носить системний характер спрямовані проти особи в її присутності, і вона відчуває вплив цього подразника безпосередньо. Але бувають випадки, наприклад, коли вона може дізнатися про подію, яка викликала у неї стан сильного душевного хвилювання, від інших осіб (через деякий проміжок часу) або виникнення фізіологічного афекту відбувається «повільно» у вигляді поступового накопичення негативних сигналів в одній сфері інтересів, що на якомусь етапі, після чергового аналогічного подразника, (який для сторонньої особи може здатися незначним) настає емоційний спалах.

Не можна раптовість виникнення сильного душевного хвилювання замінювати або підміняти «раптовістю вчинення кримінального правопорушення» [2]. Це нерівнозначні поняття і ситуації. Вбивство може бути вчинено раптово, але раптовості виникнення сильного душевного хвилювання, чого вимагає ст. 116 КК, може і не бути. Якщо ж раптовість виникнення сильного душевного хвилювання відсутня, то відсутня і можливість відносити вчинене кримінальне правопорушення до даного виду вбивства.

Слід зазначити, що при вбивстві, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання внаслідок дій передбачених диспозицією статті винний не повинен знаходитись в стані необхідної оборони і не є предметом нашого обговорення. Поряд з цим, слід зазначити, що законні дії громадян чи представників влади, якщо в силу тих чи інших причин вони поєднані з насильством, не можуть розглядатися підставою для виникнення сильного душевного хвилювання, яке може бути обставиною, що пом'якшує відповідальність вчиненого діяння [4]. У такому випадку правова оцінка вчиненого має розглядатися за правилами кваліфікації необхідної оборони.

Існує обґрунтована думка, що приниження честі і гідності не обов'язково повинно виражатися у непристойній формі. Більше того, у певних ситуаціях не завжди може бути і умисел з боку потерпілого на приниження винної особи [6].

При оцінці ступеня тяжкості приниження враховуються й індивідуальні особливості винного, такі як хворобливий фізичний і душевний стан, вагітність тощо. Відомо, наприклад, що при вагітності у жінки спостерігається підвищена збудженість її психіки (особливий стан психіки). Тобто для визначення наявності тяжкого приниження (образи), як і для встановлення непристойної форми, в якій вона висловлена, необхідно використовувати два критерії: об'єктивний і суб'єктивний. До об'єктивного критерію слід віднести мораль, яка існує в суспільстві на даний проміжок часу, а до суб'єктивних – психологічні особливості емоційно-вольових ознак винного, приналежність до певних соціальних груп тощо.

Отже, слід погодитися, що стан сильного душевного хвилювання потребує подальшого наукового дослідження з метою досягнення єдності думок щодо

його змістового наповнення та розуміння, а також удосконалення законодавчого закріплення даного поняття, зокрема, необхідно зазначити, що під ним варто розуміти емоційні стани, зумовлені жорстоким поведінням або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого, які позбавляють винну особу під час учинення кримінального правопорушення можливості повною мірою усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Крім цього, доречним буде, у диспозицію ст. ст. 116 та 123 КК України повернути вказівку на раптовість виникнення стану сильного душевного хвилювання [6].

Важливим є і вдосконалення законодавства в напрямі розмежування стану сильного душевного хвилювання та необхідної оборони, шляхом включення до майбутньої редакції Кримінального кодексу статті, яка поєднувала б ці пом'якшувальні обставини в назві й диспозиції, санкція якої б установлювала відповідальність з урахуванням обох обставин. Дані заходи мають значно полегшити кваліфікацію правоохоронними органами кримінальних правопорушень, вчинених у стані сильного душевного хвилювання.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. редактор В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – С. 380 с.
2. Забуга Ю., Соловійова В., Нестеренко І. Особливості кримінальної відповідальності за умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання. *Форум права*. 2020. № 61 (2). С. 102–113. URL: https://forumprava.pp.ua/files/102-113-2020-2-FP-Zabuha,Soloviova,Nesterenko_11.pdf
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Пашкова Н. В., Пилипенко І. С., Банзерук А. С. Особливості злочинів, вчинених в стані сильного душевного хвилювання, за кримінальним законодавством України. *Юридичний науковий журнал*. № 2. 2021. С. 241–251.
5. Про судову практику в справах про злочини проти життя і здоров'я особи. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/27/praktyka-zastosuvannya-vs-u-polozhen-osoblyvoyi-chastyny-kku-2017-goroh-1-1.pdf>
6. М. Саградян Убивство в стані сильного душевного хвилювання. *Підприємництво, господарство і право*. № 5. 2019. С. 250–254.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

*Голинська Л. О., ад'юнкт кафедри
адміністративного права та адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Рудой К. М., д.ю.н., професор, професор кафедри ад-
міністративного права та адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Дослідження нормативно-правового забезпечення професійної підготовки поліцейських Національної поліції України є актуальним та практично корисним. Оскільки саме фахово підготовлені поліцейські в більшості випадків вирішують складні проблеми у сфері публічного порядку та забезпечення публічної безпеки, дотримання прав громадян. Особливу роль у правовому регулюванні професійного навчання поліцейських відведено відомчим нормативно-правовим актам, які розкривають його механізм закладений нарівні базового закону, до яких належать: Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліцію, затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 16 лютого 2016 року № 105, Положення про вищі навчальні заклади МВС, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 14 лютого 2008 року № 62, Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних МВС України, затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 14 лютого 2008 року № 69, Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24 грудня 2015 року № 1625, Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України, затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26 січня 2016 року № 50.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» професійне навчання поліцейських складається з первинної професійної підготовки, підготовки у вищих начальних закладах зі специфічними умовами навчання, післядипломної освіти та службової підготовки.

У 2013 році Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір було визначено стратегічним напрямком розвитку сфери освіти України. Виконання цього завдання потребує суттєвого структурного перетворення механізмів державного управління у напрямку професійного навчання, кардинального переосмислення основних принципів та існуючих форм організації освітньої роботи, а також правового забезпечення діяльності закладів вищої освіти. Концепція реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України та запровадження трирівневої моделі підготовки поліцейських визначають мету, завдання, принципи й основні компоненти

системи підготовки кваліфікованих фахівців для Національної поліції у закладах вищої освіти МВС України, що проводиться з урахуванням узагальнених сучасних світових тенденцій [1]. Досягнення мети реформування відомчої освіти МВС передбачає дотримання відповідних принципів, без урахування яких виконання поставлених завдань із підготовки сучасних поліцейських може мати хаотичний характер і досягти непередбачуваних наслідків. Це, у свою чергу, ставить перед керівництвом МВС України (пункти 4, 5 Положення про МВС України), Національної поліції України та закладами вищої освіти зі специфічними умовами навчання завдання щодо пошуку нових форм і методів ефективної підготовки сучасних поліцейських, ліквідацію некомплектності серед постійного складу органів і підрозділів Національної поліції України.

Підготовка поліцейських відповідно до Концепції запровадження трирівневої моделі здійснюється за наступними рівнями організації освітнього процесу для забезпечення готовності фахівців-правоохоронців до несення служби на різних посадах: 1) базовий рівень професійної освіти, котрий передбачає проходження первинної професійної підготовки за єдиними навчальними програмами (планами) терміном шість місяців. У центрах первинної професійної підготовки (Академіях поліції при ЗВО МВС) проходять навчання особи, які вперше прийняті на службу в поліції, з метою набуття спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень патрульного поліцейського; 2) початковий і бакалаврський рівні вищої освіти: після закінчення 2-річного контракту поліцейські, які виявили бажання просуватися по службі, мають схильність роботи й відповідні показники за напрямом поліцейської діяльності, можуть бути рекомендовані для підготовки у ЗВО МВС з урахуванням наявного рівня освіти: 1) поліцейські, які мають базову середню освіту, здобуватимуть освітньо-професійний ступінь молодшого бакалавра; 2) поліцейські, які мають вищу освіту, проходитимуть перепідготовку (спеціалізацію) для потреб НПУ. Особи після отримання освітньо-професійного ступеня молодшого бакалавра через 2 роки роботи у відповідних посадах з метою подальшого просування по службі можуть бути рекомендовані для підготовки у ЗВО МВС для здобуття освітнього ступеня бакалавра; 3) магістерський рівень вищої освіти: поліцейські, які мають освітній ступінь бакалавра й відпрацювали на відповідних посадах не менше ніж два роки, з метою подальшого просування по службі можуть бути рекомендовані до вступу до ЗВО для здобуття освітнього ступеня магістра. Безумовно, на кожному із цих рівнях є свої специфічні проблеми щодо професійного добору, методичного забезпечення, кадрового забезпечення викладацького складу, удосконалення матеріальної бази тощо. Поступовий перехід Національної поліції до європейських стандартів діяльності, складна ситуація у сфері протидії кримінальним правопорушенням, особливо тим, що виняються з використання вогнепальної зброї та вибухівки, умисним убивствам, розбійним нападам, терористичним актам, загрозам кібербезпеці тощо, є тими сучасними викликами, що зумовлюють потребу в новій генерації поліцейських з вищою освітою[2].

Таким чином, Важливим у цьому напрямку є поліпшення загального професійного рівня правоохоронців з урахуванням нових галузевих стандартів підготовки поліцейських та розробки програм та вивчення зарубіжного досвіду підготовки фахівців з метою оптимізації освітнього процесу у практичних підрозділах Національної поліції України.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/1023-2017-%d1%80#text> (дата звернення 15.10.2022)

2. Швець Д.В. Поліцейська освіта: європейські підходи до організації та тенденції розвитку// Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС: Збірник наукових праць. Харків: ХнУВС, 2020. С. 50-54.

АКТУАЛЬНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Головко В. М.,

*викладач кафедри тактико спеціальної
вогневої та фізичної підготовки*

*Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Данилюк В. В.,

*курсантка 3 курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів правоохоронної діяльності*

Одеського державного університету внутрішніх справ

Почнемо з того, що корупція сьогодні - це проблема, вирішення якої надзвичайно важливо для багатьох країн. Це в повній мірі відноситься до України, де високий рівень корупції визнано урядом, найбільш впливовими політичними діячами, міжнародними організаціями та незалежними антикорупційними організаціями.

На даному етапі в Україні основними причинами корупції є в основному суспільне мислення, яке сприяє пошуку корупції для вирішення особистих питань та проблем, а також уряд і система місцевого самоврядування, яка віддає пріоритет вирішення особистих проблем саме таким шляхом, мінаючи законні способи їх вирішення.

Корупція також загрожує національній безпеці України, уповільнює економічний розвиток держави, що не сприяє залученню іноземних інвестицій та підриває довіру суспільства до державної та місцевої влади. Крім того, рівень корупції негативно впливає на міжнародний імідж України [1, с.61].

За вчинення корупційних правопорушень особа, яка наділена владними повноваженнями, може бут притягнена до наступних видів юридичної відповідальності: дисциплінарна; майнова; адміністративна; кримінальна.

У випадку скоєння кримінального злочину в інтересах юридичної особи та від його імені уповноваженою особою самостійно або при співучасті з юридичною особою у випадках, встановлених Кримінальним кодексом України, застосовуються заходи, передбачені чинним Кримінальним процесуальним кодексом. Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за корупційні правопорушення, будуть внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення протягом 3 днів з дня набрання чинності відповідного рішення суду. Адміністративна, цивільна відповідальність і дисциплінарні стягнення також будуть занесені до даного Реєстру.

Варто відзначити, що важливим етапом у процесі подолання корупції, став процес введення в дію антикорупційного закону № 1261-VII від 13 травня 2014 р. Даний законодавчий акт значним чином вплинув на оптимізацію державної системи щодо запобігання та боротьби з корупцією, до основних новел якого можна віднести такі:

1. Криміналізація корупції. Покарання, що накладаються на фізичних і юридичних осіб за корупційні правопорушення, було посилено з введенням іншого виду санкцій за корупцію. Встановлено юрисдикцію з корупційних правопорушень, скоєних нашими громадянами за кордоном при пособництві іноземцями. Розумна та справедлива відповідальність за підкуп осіб, які працюють в якій би то не було формі в приватних компаніях.

2. Фінансовий контроль майнового стану державних службовців. Встановлення зовнішнього контролю декларацій про активи, доходи, витрати і фінансові зобов'язання, здійснюваного податковою інспекцією. Встановлено адміністративну та дисциплінарну відповідальність за надання недостовірної інформації в даній звітності (штраф від 2550 до 5100 грн);

3. Посилення гарантій захисту викривачів корупції (інформаторів). Можливість анонімного інформування про факти корупції, в тому числі за спеціальними лініями для відповідних повідомлень. Державні органи зобов'язані впровадити механізми прийому і вивчення повідомлень про корупцію (у тому числі анонімних) [2, с.159].

Статтю 368-2 Кримінального кодексу України (Незаконне збагачення), яка може бути ефективним механізмом для позбавлення злочинців незаконно придбаного майна, необхідно привести у відповідність до Конституції України та Конвенції ООН проти корупції. Одночасно з інструментами кримінального переслідування за несанкціоноване збагачення необхідно ввести цивільно-правові: стягнення майна за запитом прокурора (спеціально затвердженого антикорупційного органу) у державні доходи, в тому числі якщо особа не може довести законність даного в установленому законом порядку.

В Україні також немає законодавства, яке дозволяє стягнення майна, придбаного (конфіскованого) в ході державної діяльності, якщо підозрюваний (обвинувачений) ховається від слідства або суду.

Питання про реституцію активів, що виникли в результаті вчинення злочинів в Україні, а також створення гарантій для ефективного управління цими активами, зокрема, за допомогою використання механізмів громадського контролю, також вимагає правового регулювання [3, с.105].

Отже, у висновку варто сказати, що антикорупційне законодавство в сфері державного управління повинне йти в ногу з розвитком всіх інших нормативно-правових актів, включаючи новітні міжнародні акти та закони, які вже довели свою ефективність в боротьбі з корупцією в інших країнах.

Література:

1. Варналій З. С. Корупція як інституціональна загроза національній безпеці України, Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.), Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 59-63.
2. Розпутенко І. В. Особливості корупції в Україні, Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.), Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 158-161.
3. Долженков О.Ф. Корупція як чинник організованої злочинності, О.Ф. Долженков, Корупція: регіональні та галузеві тенденції: зб. наук. ст., за ред. М.П. Орзіха, В.М. Дрьоміна. Одеса, 2003. С. 102-107.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Гонтаренко В. П.,
*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Підстави початку досудового розслідування, а значить і внесення відомостей про вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, до ЄРДР чітко визначені законодавцем у ч. 1 ст. 214 КПК України. Ними є подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або самостійне виявлення слідчим, дізнавачем, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. Разом із тим організаційні аспекти реагування окремих органів (підрозділів) поліції на інформацію про вчинені кримінальні правопорушення, отримані з різних джерел, висвітлюються в положеннях підзаконних нормативно-правових актів. Так, згідно із п. 3 Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події джерелом інформації про кримінальні правопорушення та інші події, зокрема, є: заяви (повідомлення) осіб, які надходять до органу

(підрозділу) поліції, особи, уповноваженої на здійснення досудового розслідування, або службової особи, уповноваженої на прийняття та реєстрацію заяв (повідомлень); самостійно виявлені слідчим (дознавачем) або іншою посадовою особою органу (підрозділу) поліції з будь-якого джерела обставини кримінального правопорушення; повідомлення осіб, які затримали підозрювану особу під час учинення або замаху на вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення, чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється в його вчиненні; інше.

Крім того, відповідно до п. 11 Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події поліцейський органу (підрозділу) поліції, якому доручено розгляд заяви або повідомлення про іншу подію та прийняття відповідного рішення в межах Закону України «Про звернення громадян» або Кодексу України про адміністративні правопорушення, у разі встановлення в матеріалах відомостей, що вказують на вчинення кримінального правопорушення, невідкладно рапортом доповідає про це керівникові органу (підрозділу) поліції або особі, яка виконує його обов'язки. З наведеного помітно, що відповідно до відомчого нормативно-правового акта, який не є джерелом кримінального процесуального законодавства України, підставою для початку досудового розслідування можуть бути рапорти поліцейських органів (підрозділів) поліції, які в ході перевірки інформації про іншу подію виявили наявність ознак складу кримінального правопорушення. Разом із тим, керуючись положеннями ч. 1 ст. 214 КПК України, самостійно виявити з будь-якого джерела обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, можуть виключно слідчі, дізнавачі, прокурори.

Виходячи з вищенаведеного, не менш проблемним і дискусійним залишається питання про «інше джерело» отримання відомостей про вчинення кримінального правопорушення. Зокрема, мова йде про часті випадки штучного збільшення показників самостійного виявлення злочинів і кримінальних проступків з боку оперативним підрозділів усупереч вимог ст. 214 КПК України. Розповсюдженою є ситуація, коли замість реєстрації заяви конкретної особи складається рапорт, який реєструється в електронній системі, та відповідно обліковується не як звернення, а як виявлення злочину певним правоохоронним органом. Не дарма, в науці кримінального процесу серед факторів, що породжують та провокують вказану проблему, називають: відсутність законодавчо встановлених строків спрямування слідчому, дізнавачу, прокурору закінчених матеріалів перевірок правоохоронних, контролюючих та інших органів, що містять дані про кримінальні правопорушення; реєстрацію в ЄРДР рапортів, замість повідомлень контролюючих органів і звернень громадян; відсутність даних про подію або склад кримінального правопорушення в окремих матеріалах [1, с. 192].

Задля усунення колізій у законодавчому та підзаконному нормативно-правовому регулюванні діяльності правоохоронних органів на початку досудового розслідування, зокрема й кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 214 КПК України, які полягають у розширенні кола суб'єктів, які можуть самостійно виявляти обставини, що вказують на вчинення кримінального правопорушення. З цією метою варто замінити у вказаній правовій нормі словосполучення «самостійного виявлення ним» на «самостійного виявлення уповноваженою службовою особою правоохоронного органу».

В якості аргументації представленої пропозиції слід зазначити, що у структурі Національної поліції України функціонують уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. До повноважень останніх, як зазначається у ст. 10 закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема й належить виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до Кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України [2]. При цьому Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей для виконання, покладених на нього завдань, виконує функції з інформування про отримання звернень постраждалих осіб, їхніх законних представників та інших громадян, органів, підприємств, установ, організацій у телефонному та електронному режимі щодо фактів торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей. Таке інформування здійснюється протягом строку не пізніше ніж до закінчення однієї доби. Кол-центр інформує уповноважених підрозділів органів Національної поліції, які проводять роботу з прийому та реєстрації заяв і повідомлень про вчинення насильства, координації заходів реагування на факти вчинення насильства, надання допомоги і захисту постраждалим особам, а також роботу з кривдниками. У повідомленні зазначаються обставини випадку, час, місце та інша інформація, яка стала відома зі звернення до Кол-центру [3; 4]. Відповідно часто виявляють обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про що інформують керівника органу (підрозділу) поліції або особу, яка виконує його обов'язки.

Література:

1. Столітній А.В. Підстави початку досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 187–197.
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
3. Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей»: наказ Міністерства соціальної політики України від 11.12.2018 № 1852, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 22.12.2018 за № 1458/32910. *Офіційний вісник України*. 2018. № 99. Стор. 157. Ст. 3305.
4. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. *Офіційний вісник України*. 2018. № 69. Стор. 22. Ст. 2332.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ У МЕЖАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Григорєцька І. І.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового,
земельного та господарського права факультету №1 ННІПпКб
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Розвиток сучасного суспільства та процеси урбанізації, на сьогодні є паралельними процесами, які інтенсивними темпами відбуваються в Україні. Інтенсивність розвитку процесу урбанізації спонукає до прояву факторів екологічного ризику, зокрема й при використанні природних ресурсів, погіршення екологічної ситуації, проблеми видалення відходів, забруднення атмосферного повітря тощо. Враховуючи це, використання земель морського транспорту за цільовим призначенням, у межах населених пунктів займає особливе місце у системі земельних відносин. Землі в межах населених пунктів виконують функції територіального базису для розміщення об'єктів містобудування, виробничих сил, ведення суспільного та іншого виробництва.

Специфіка правового регулювання використання земель в межах населених пунктів визначається наявністю містобудівних вимог, як до організації всієї території, так і окремих її частин, розширення компетенції органів місцевого самоврядування у сфері використання та охорони цих земель. Із загальної єдності основного цільового призначення земель в межах населених пунктів, яке пов'язане з несільськогосподарським використанням таких земель випливає і певна взаємопов'язаність у правових режимах їх складових.

Землі морського транспорту складають особливий вид земель, які використовуються, як територіальний базис для розміщення критично важливих об'єктів інфраструктури морських портів. Особливістю їх правового режиму є функціональне використання для потреб транспортної інфраструктури морських портів з набережними, майданчиками, причалами, вокзалами, будівлями, спорудами, устаткуванням, об'єктами загальнопортового і комплексного обслуговування флоту, гідротехнічними спорудами й засобами навігаційної обслуговування, судноремонтними заводами, майстернями, базами, складами, радіоцентрами, службовими та культурно-побутовими будівлями та іншими спорудами, що обслуговують морський транспорт. Територія морського порту є основною складовою земель морського транспорту. В Україні функціонують вісімнадцять морських торговельних портів, три найбільші з них розташовані в м.Одесі, м. Чорноморську, м.Южний. Також в Україні працюють рибні порти.

Отже, поняття цільового використання земель у межах населених пунктів має складну юридичну конструкцію, оскільки у межах населених пунктів знаходяться земельні ділянки які належать до різних категорій земель, але їх використання підпорядковано головній меті – забезпечення стало розвитку та функціонування населеного пункту.

В сучасних умовах розвитку інфраструктури населених пунктів, відносини з приводу використання земель у межах населених пунктів гостро потребують належної правової регламентації. Наслідком відсутності такого, є неприпустима ситуація, коли чинне земельне законодавство не враховує специфіку та надзвичайну складність правового режиму земель в межах населених пунктів взагалі, а також особливості цільового використання та охорони окремих земельних ділянок.

В межах території населених пунктів, де найважливіше значення складає категорія земель житлової та громадської забудови розташовуються різні за своїм призначенням земельні ділянки. Одні слугують місцем проживання, інші для виробничої діяльності, для комунально-побутових потреб тощо. Склад земель житлової та громадської забудови неоднорідний, оскільки відповідні земельні ділянки зазначеної категорії мають неоднакове цільове призначення.

Таким чином, чинниками зазначених проблем виступає не тільки, недосконалість законодавчого регулювання, але і недостатність науково-методологічної бази присвяченої проблемам використання та охорони земель у межах населених пунктів.

Землі в межах населених пунктів, займаючи незначну частину земельного фонду України, з одного боку концентрують на собі більшу частину продуктивних сил України, лівову частку факторів, що складають антропогенне навантаження на навколишнє середовище, з іншого боку, в населених пунктах проживає все населення, захистити яке від несприятливих впливів та створити якому сприятливі умови життя і покликані вимоги щодо раціонального використання, охорони та відтворення земель в межах населених пунктів.

Першочергове значення у межах населених пунктів мають землі, які пов'язані з будівництвом та експлуатацією житлового та промислового фонду.

Тому, земельні ресурси в населених пунктах повинні відповідати дещо іншим вимогам, ніж у сільськогосподарському виробництві, хоча, не виключена можливість в окремих випадках використання таких земель за їх прямим призначенням.

Нами вбачається необхідність внесення відповідних змін до низки нормативних актів зокрема, до Кодексу торговельного мореплавства України, Водного кодексу України, Земельного кодексу України, Закону України «Про транспорт», Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», Закону України «Про морські порти України», Закону України «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності», з метою усунення прогалин у процедурах планування розвитку території морських портів, відведення земель водного фонду, зайнятих територіальним морем, внутрішніми морськими водами, в тому числі під акваторією морських портів, визначення меж та процедури розширення територій морського порту шляхом штучно створених земельних ділянок.

Слід звернути увагу, що на сучасному етапі використання таких технологій має безперечні переваги щодо прозорості, державного контролю та безпеки даних, проте законодавча база щодо їх впровадження та забезпечення потребує напрацювань та досліджень у сфері юридичної науки.

Література:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 20.05.2022)
2. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2005 № 2807-IV / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text> (дата звернення: 20.05.2022)
3. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 №3038-VI / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 20.05.2022)
4. Про морські порти України: Закон України від 17 травня 2012 р. № 4709-VI. / База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17#Text> (дата звернення: 20.05.2022)
5. Повідомлення про оприлюднення проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо будівництва на землях, зайнятих водними шляхами, віднесеними до категорії судноплавних, в межах акваторій морських портів, в зоні дії навігаційного обладнання» /Офіційна сторінка Міністерства Інфраструктури України / URL: <https://mtu.gov.ua/news/33107.html?fbclid=IwAR07mcxfBGqIy49fLZq4HoWLA6XJKjgaIUkattX7jps5kKuM0gaBvGP9msk> (дата звернення: 20.05.2022)
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України від 17 червня 2020 р. № 4709-VI. /

СУЧАСНІ ОЗНАКИ ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

*Данилюк В. В., курсантка 3-го курсу ФПФППД
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Чекмарьова І. М., к.ю.н., доцент,
професор кафедри кримінального права та кримінології ФПФОДР
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Варто почати з того, що ознаки предмета кримінального правопорушення мають самостійне кримінально-правове значення і впливають на підстави кримінальної відповідальності, отже – і на кваліфікацію діяння. Окрім цього, ті або інші властивості предмета кримінального правопорушення дозволяють розмежовувати суміжні склади суспільно небезпечних діянь, а також кримінально протиправну дію від не кримінально протиправної. Предмет відіграє важливу роль у з'ясуванні механізму спричинення шкоди охоронюваним інтересам, а також у вирішенні питання щодо розміру матеріальних збитків, завданих кримінальним правопорушенням.

Предметом кримінальних правопорушень проти власності може бути майно та право на майно. Використання в диспозиціях статей ККУ [1] двох різних понять («майно» і «право на майно») свідчить про те, що під майном законодавець розуміє речі, а під поняттям «право на майно» – право на річ, а не на дії особи.

Також зазначимо, що предметом кримінальних правопорушень проти власності може бути не будь-яка річ, а лише та, яка має матеріальну цінність. Така річ повинна мати мінову й споживчу вартість.

З наведеного постає, що підприємства, будівлі, земельні ділянки тощо, відповідно до законодавства, можуть належати особі на праві власності та мати матеріальну цінність (у них вкладено людську працю). Таким чином, можемо стверджувати, що предметом кримінальних правопорушень проти власності може бути не лише рухоме, а й нерухоме майно.

Не є предметом кримінальних правопорушень проти власності речі, які фактично втратили свою мінову або споживчу вартість. Наприклад, некондиційні, невідповідні до стандартів будівельні матеріали або їх відходи, які не можуть бути використані під час зведення певних об'єктів та не становлять для їх власника економічної цінності. Залишення їх за межами будівництва, без охорони, протягом тривалого часу може бути ознаками того, що ці речі не потрібні власникові.

Ще однією ознакою предмета кримінальних правопорушень проти власності є юридична: річ має бути чужою для винного [2, с.319].

Тлумачення норм Кримінального кодексу України дає підстави говорити, що під поняттям «чуже майно» розуміється майно, яке не перебуває у власності чи законному володінні винного. Таким чином, чуже майно є об'єктом права власності, і відповідальність за посягання на нього настає однакова, незалежно від його форми.

Однак серед наукового загалу існує також думка про те, що майно (річ) може бути чужим і для потерпілого. Дореволюційні й радянські юристи кваліфікували як злочини проти власності також дії, спрямовані на розкрадання раніше викраденого майна. Фактично так само обґрунтовують свою позицію й сучасні автори, які пропонують кваліфікувати як кримінальне правопорушення проти власності розкрадання викраденого (А.Г. Безверхов, А.І. Бойцов, Г.В. Веріна, Г.Н. Борзенков). Однак існує й протилежна точка зору, прихильники якої (Н.О. Лопашенко, З.О. Незнамова, М.В. Фролов, І.Я. Казаченко, С.А. Єлисєєв, С.І. Тихенко, А.О. Пінаєв) володільцем майна вважають виключно законного (титульного) власника.

Ми повністю поділяємо думки тих науковців, які вважають, що викрадення винним чужого майна, яке до цього вже було вкрадене іншою особою (крадіжка краденого), має кваліфікуватися як закінчене кримінальне правопорушення проти власності. Так само має бути кваліфіковано заволодіння забутою власником у відомому йому місці річчю, оскільки винний не міг не розуміти, що власник може повернутися за нею [2, с.321].

Правильне розуміння предмета кримінального правопорушення має велике значення й щодо розмежування різних складів кримінальних правопорушень проти власності. Так, вчиняються кримінальні правопорушення, пов'язані із заволодінням спеціальними предметами, які мають особливу історичну, наукову, художню або культурну цінність (так звана культурна спадщина).

Щодо соціальної ознаки предмета кримінальних правопорушень проти власності зауважимо, що вона виражається в тому, що зазначений предмет має бути створений або відокремлений від природного середовища.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що предмет кримінального правопорушення проти власності повинен мати всі ознаки: фізичну, економічну, юридичну та соціальну. Відсутність хоча б однієї з них виключає кваліфікацію вчиненого як закінченого кримінального правопорушення проти власності.

Література:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 03.04.2001, редакція від 19.08.2022, URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 05.08.2022 р.)
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко; за заг ред. О. М. Джужі, А.В. Савченка, В. В. Чернея. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Джавадова А. Т.,

студентка 4 курсу, факультету № 1

Навчально-наукового інституту права і кібербезпеки

Науковий керівник: Церковна О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент

кафедри цивільно-правових дисциплін

Одеського державного університету внутрішніх справ

На сучасному етапі розвитку цивільної науки, загальний аналіз історії розвитку юридичної особи має важливе практичне значення з огляду на те, що чинні нормативні акти цивільного законодавства і навіть Цивільний кодекс України 2003 року низкою своїх положень завдячують розробленим ще на початку XIX ст. теоріям юридичної особи.

Необхідно зазначити, що вирішення питання про сутність юридичних осіб, як суб'єктів цивільних правовідносин має не лише пізнавальне, а й практичне значення в контексті розвитку законодавства і вдосконалення практики застосування його норм, оскільки розвиток цієї теми неможливий без огляду величезного досвіду дослідження вказаної проблеми у вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі.

Проблема поняття та сутності юридичної особи не залишає байдужими і представників вітчизняної правової науки. Так, наприклад, на думку Шевченко Я.М. головним у визначенні природи та причини виникнення такого феномену, як юридична особа, є те, що вона є самостійним правовим видом оформлення спеціальних зв'язків людей в ринковому суспільстві [4, С. 40]. Таким чином, дослідниця виступає проти будь-яких персоніфікацій і пропонує розглядати юридичну особу як справжнього суб'єкта права, виходити передусім із тих суспільних потреб, для задоволення яких виникає юридична особа.

Борисова В.І., досліджуючи розвиток підприємства як різновиду юридичних осіб, відстоювала необхідність відмови від його розуміння як суб'єкта цивільного права. Вказуючи на основні тенденції розвитку цивільного законодавства, науковець визнала за необхідне визначати підприємство не як суб'єкт права, а як об'єкт цивільних прав, тобто єдиний майновий комплекс [5, С. 130].

Зважаючи на те, що робота в якій була сформульована така пропозиція була опублікована в 2001 р., можна зробити висновок, що науковець передбачила напрямок розвитку законодавства, адже в ЦК України, який було прийнято в 2003 р., підприємство було визначене саме як майновий комплекс тобто об'єкт цивільних прав (ст. 191 ЦК). Разом з цим, регулюючи окремі зобов'язання, ЦК широко оперує поняттям торговельних, комісійних, транспортних підприємств, наділяючи їх всіма ознаками повноправних суб'єктів цивільних правовідносин. Адже лише з суб'єктом а не об'єктом можна укласти той чи інший договір, лише до суб'єкта можна висловити свої претензії у разі його

неналежного виконання тощо. Таким чином, на наш погляд, чинний ЦК допускає подвійні стандарти у визначенні одного і того ж поняття, що не сприяє встановленню єдиних підходів до розуміння об'єктів та суб'єктів цивільних правовідносин. У зв'язку з цим, вважаємо вірними положення ч. 1 ст. 62 ГК в якій дається наступне визначення підприємства підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності.

Пасека О.Ф. у своєму дослідженні зазначає, що юридична особа – самостійний суб'єкт права, який на правовому рівні наділений відповідним статусом, визначеними правами та обов'язками, можливістю виступати у відносинах як самостійний суб'єкт. А різноманітність наукових теорій сутності юридичної особи зумовлена значною складністю цього правового явища, що у свою чергу викликає потребу в еволюції наукових поглядів на цей суб'єкт права [6, С. 11].

Калаур І.Р. визначає поняття юридичної особи як організації, яка є самостійним носієм цивільних прав і обов'язків, і яка створюється у встановленому законом порядку шляхом об'єднання осіб та (або) майна для оформлення, здійснення і захисту їхніх інтересів чи інтересів інших осіб, залучення юридично відокремленого об'єднаного капіталу в майновий обіг для здійснення господарської (підприємницької) або іншої, не забороненої законом, діяльності [7, С. 5]. Винар Л.В., досліджуючи правовий статус юридичних осіб, заснованих державою, вказує, що юридична особа є певною внутрішньо структурованою соціальною спільністю, яка має визначену мету своєї діяльності. Ця соціальна спільність, іншими словами — організація, здатна набувати права й обов'язки, здійснювати певні види діяльності та нести відповідальність за свої дії. Свою діяльність така організація здійснює на принципах самостійності і бере участь в правовідносинах від власного імені [8, С. 8].

Погоджуючись загалом із визначенням юридичної особи, яке запропонував Винар Л.В., не можемо у повній мірі пристати до його точки зору про те, що до ознак, що характеризують юридичну особу, створену державою, належать організаційна єдність, самостійна відповідальність, участь у правовідносинах від власного імені. На наш погляд, автор необґрунтовано упускає одну із найважливіших ознак як юридичної особи в цілому, так і юридичної особи публічного права зокрема – її майнову відокремленість. Адже від з'ясування питання про те, на якому речовому праві закріплюється майно за державною юридичною особою, залежить надзвичайно багато практично-значимих правових аспектів, найголовніші з яких полягають у визначенні обсягу майна, на яке кредитор може звертати своє стягнення, і у з'ясуванні ролі держави як субсидіарного боржника за зобов'язаннями заснованої нею юридичної особи.

Література:

1. Яворська О. Поняття і сутність юридичної особи в сучасних умовах // Вісник Львівського університету. – 2001. - № 36 (Серія юридична). - С.292 – 295.

2. Спасибо-Фатєєва І. Юридичні особи за Цивільним кодексом України // Приватне право. – 2014. – №2. – С. 70-79.
3. Блажівська О.Є. Цивільно-правовий статус юридичних осіб за Цивільним кодексом УСРР 1922 року // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – Серія ПРАВО. – Випуск 24. – Том 2.
4. Шевченко Я.М. Новий Цивільний кодекс – основа ринкових відносин в країні // Українське право. – 1997. – № 1. – С. 35-44.
5. Борисова В. Теорії сутності юридичної особи: історія і сучасність // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 4. – С. 117 – 130.
6. Пасєка О.Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження: Автореф. дис... кан-та юрид. наук: 12.00.08 / Львівський державний університет внутрішніх справ. - Львів, 2010. - 23 с.
7. Калаур І.Р. Цивільно–правовий договір як підстава виникнення права власності юридичної особи: Автореф. дис... кан-та юрид. наук: 12.00.03 / Львівський національний ун-тет ім. І. Франка. - Львів, 2004. - 21 с.
8. Винар Л.В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Львівський національний університет ім. Івана Франка. – Л., 2006. – 19 с.

ЗМІНА ЮРИСДИКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ ТА ІНШІ ПИТАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Дришлюк В. І.,**
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри трудового, земельного
та господарського права факультету № 1 навчально-наукового
інституту права та кібербезпеки Одеського
державного університету внутрішніх справ, м. Одеса*

Вісім місяців протистояння України збройній агресії Російської Федерації зумовило необхідність змін в організації та здійсненні судочинства на всій території України і у всіх формах судочинства. Зокрема актуальним питанням стало визначення юрисдикції судів, що розглядають господарські справи.

Загальні правила юрисдикції встановлені в ст. ст. 20-30 ГПК України [1].

Водночас не всі господарські суди можуть здійснювати свої функції судочинства в умовах військової агресії. Відповідно до ст. 2 ГПК України завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави. Суд та учасники

судового процесу зобов'язані керуватися завданням господарського судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі.

В зв'язку із цим, розпорядженням Голови Верховного Суду були визначені суди, які здійснюватимуть судочинство з урахуванням зміненої територіальної юрисдикції. Відповідно до ч. 7 ст. 147 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіальне наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду. У разі неможливості здійснення Вищою радою правосуддя такого повноваження воно здійснюється за розпорядженням Голови Верховного Суду. Відповідне рішення є також підставою для передачі усіх справ, які перебували на розгляді суду, територіальна підсудність якого змінюється [2].

Так, розпорядженням Голови Верховного Суду № 12/0/9-22 від 22.03.2022 року змінена територіальна підсудність господарських справ Господарського суду Миколаївської області на Господарський суд Одеської області, Господарських Судів Сумської та Чернігівської області на Господарський суд Черкаської області.

Зміна територіальної підсудності господарських судів тягне низку інших проблем для учасників судового провадження. Зокрема це питання відшкодування витрат на прибуття до суду свідків, проведення експертизи, збору та витребування доказів, участі у судових засіданнях учасників процесу та їх представників та ін.

Крім того, повітряні загрози створюють необхідність переривати судові засідання, а учасникам процесу та працівникам суду прямувати до укриття. Втім, не можна визнати такі вимушені перерви порушенням принципу безперервності судового розгляду, так само як в таких екстрених умовах не можна ставити питання про порушення таємниці нарадчої кімнати.

Система «Електронний суд» надає широкі можливості для здійснення процесуальних функцій в господарському процесі шляхом подання та отримання документів та здійснення інших процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків.

Як шляхи для стабілізації роботи судів в період військової агресії можна порекомендувати розширення сфери застосування письмового провадження, індивідуальний підхід при вирішенні питання щодо причин пропуску процесуальних строків, проведення підготовчого засідання для забезпечення можливостей учасників процесу подати необхідні докази, залучення до реєстрації та користування системою «Електронний суд» більшої кількості учасників процесу та ін.

Складні часи та умови в яких опинилася судова система України потребує прийняття нових, неординарних рішень, відмови від певних лекал, відступу від традиційної процесуальної діяльності, але безумовно, без шкоди для мети здійснення правосуддя.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 6. Ст. 56.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Єгоров С. О.,

*кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри ОРД ФПФПКП
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Згідно з положеннями чинного законодавства матеріали оперативно-розшукової діяльності, зокрема, використовуються для попередження, виявлення, припинення кримінальних правопорушень. Це напряму стосується і питань протидії злочинам проти власності.

Виявлення та розслідування злочинів проти власності, передусім тих, що вчинені в умовах неочевидності, неможливе без застосування оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. Поряд із цим, слідчий, згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України, повинен не тільки знати можливості оперативних підрозділів, але й уповноважений організовувати проведення всього комплексу негласних слідчих (розшукових) дій, активно взаємодіяти з оперативними працівниками як у досудовому розслідуванні, так ще і на етапі ОРД.

Національним першоджерелом правових основ як кримінально процесуальної діяльності так і оперативно-розшукової діяльності, є Конституція України. Основним Законом держави визначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1; 5].

На сьогодні в Україні відбулись глобальні зміни – почалась пандемія COVID-19, почалася та продовжується повномасштабна збройна агресія з боку російської федерації. Всі ці фактори вплинули і на діяльність Національної поліції України. Зокрема, значно зменшилась кількість підрозділів, які розташовані безпосередньо в населених пунктах, а територія оперативного обслуговування значно збільшилась. Тому в даний час надзвичайно важливо правильно організувати роботу з розслідування, тому що за кожним прийнятим рішенням стоїть людське життя, тому те як зафіксує інформацію слідчий, і чи зможе він зібрати усі докази, стане рушійною точкою у вирішенні долі людини. Для того щоб виконати свій обов'язок слідчому часто мало лише наявних у нього засобів, тому по ряду питань він співпрацює з Національною поліцією України, прокурором, спеціалістами та іншими фахівцями [4, с. 93; 6, с. 52].

Існує певний алгоритм взаємодії, який міститься в «Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні». В ній перераховано принципи на основі яких повинна здійснюватися дана співпраця: 1) заборони втручання в процесуальну діяльність слідчого, осіб які не мають законних на те підстав; 2) принцип швидкого, неупередженого та повного розслідування кримінальних правопорушень; 3) принцип дотримання загальних засад кримінального провадження; 4) принцип нерозголошення відомостей досудового розслідування; 5) принцип оптимізації використання можливостей органів досудового розслідування й оперативних підрозділів Національної поліції України у виявленні, запобіганні та розслідуванні кримінальних правопорушень [3].

Ці принципи є обов'язковими для дотримання, незважаючи на форму взаємодії. Існують такі форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами: 1) можливість слідчого доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (п.3 ч.2 ст.40 КПК); 2) під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого (ч. 2 ст. 41 КПК); 3) доручення слідчого, щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом [2, с. 101].

Слід наголосити, що організація взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції з органами досудового розслідування має важливе значення у протидії злочинам проти власності.

Література:

1. Албул С.В. Конституційні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України. *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects. Proceedings of the 12-th International scientific and practical conference (22-24.05.2022)*. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 2022. Pp. 659–662.

2. Албул С.В. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні: навчальний посібник / В.В. Аброськін, С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, І.Л. Форнальчук, Т.Г. Щурат; За заг. ред. В.В. Аброськіна. – Одеса : ОДУВС, 2020. 290 с.
3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07.07.2017№ 575. К.: МВС України, 2012. 42 с.
4. Основи оперативно-розшукової діяльності: курс лекцій / С.В. Албул, С.А. Дроботов, Г.І. Масяйкін, Д.М. Павлов; за заг. ред. С.А. Дроботова. К.: Інститут УДО України Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2022. 196 с.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/?act=2135-12#Text> (дата звернення 02.10.2022).
6. Протидія кримінальним правопорушенням підрозділами карного розшуку МВС України : навчальний посібник / С.В. Албул, Т.С. Демедюк, О.Є. Користін та ін. Одеса : ОДУВС, 2015. 354 с.

СПЕЦІАЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Іванченко В.В., аспірант
(Міжнародний університет бізнесу і права,
м. Херсон, Україна)*

Воєнний стан, запроваджений в Україні відповідним указом Президента України, є адекватною реакцією держави, в особі перш за все її органів управління, на виниклі загрози зовнішньополітичного характеру. Зміст воєнного стану полягає у втіленні у суспільне життя низки соціально-політичних, економічних та правових конструкцій, які закладають підвалини в існування відповідного особливого правового режиму, здатного стримати всі життєдайні для існування держави джерела, що проявляється у оптимізації та гіперболізації широкого кола ресурсів різноманітної природи.

Прийняття спеціальних нормативних актів в Україні, які заклали підвалини до окреслення меж правосуб'єктності органів публічної влади в умовах особливого, воєнного стану, та втручання рф у внутрішні справи України у гібридному форматі та у вигляді реальної військової агресії створило передумови для апробації відповідних правових конструкцій у даній сфері на практиці та наукових напрацювань.

Наведене актуалізує пізнання спеціальної правосуб'єктності органів публічного управління в умовах воєнного стану через дослідження теоретичних напрацювань та емпіричного матеріалу й висловлення власних бачень вирішення виявлених проблем.

Серед нормативних актів, які закладають юридичні підвалини в реалізацію змісту правосуб'єктності органів публічного управління під час дії воєнного стану, необхідно виділити Закони України «Про Національну безпеку України», «Про оборону України», «Про основи національного спротиву» та «Про правовий режим воєнного стану». Наведені законодавчі акти необхідно поділити на ті, які визначають: 1) загальні організаційно-стратегічні та правові заходи у змісті спеціальної правосуб'єктності органів публічного управління на період дії військового стану (Закони України «Про Національну безпеку України» та «Про оборону України»); 2) окреслюють організаційно-тактичні та правові заходи у змісті спеціальної правосуб'єктності органів публічного управління на період дії військового стану (Закони України «Про основи національного спротиву» та «Про правовий режим воєнного стану»).

Дослідження нормативного матеріалу Закону України «Про оборону України» надає привід виділити, вочевидь, як ті норми, що дійсно окреслюють спеціальні ознаки правосуб'єктності певних органів публічного управління, так і ті, що вирізняють дещо вищий рівень такої винятковості для відповідних органів через кардинально іншу сферу питомої ваги функцій, завдань та повноважень відповідних суб'єктів публічного управління. Про це свідчить, зокрема, зміст ст. ст. 13, 14, 15, де мова йде про низку заходів, які вчиняють центральні та інші органи виконавчої влади, окрім тих, що охарактеризовані вище у контексті забезпечення захисту національних інтересів, а також Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування.

Заходи, які зазначені суб'єкти реалізують у сфері оборони згідно останніх нормативних приписів, можуть бути диференційованими на такі групи: 1) з формування кадрового резерву сил оборони через організацію військового обліку та підготовки громадян до військової служби, створення мобілізаційного ресурсу; 2) забезпечення функціонування підрозділів територіальної оборони та цивільного захисту; 3) забезпечення приміщеннями, транспортом, приміщеннями житлового та нежитлового призначення та іншими матеріальними та енергетичними ресурсами сил оборони; 4) налагодження виробництва для забезпечення сил оборони; 5) створення організаційних, правових та матеріально-ресурсних засад для забезпечення соціально-економічного та соціально-правового захисту військовослужбовців та працівників інших підрозділів сил оборони; 6) створення колегіальних органів для оптимізації діяльності відповідних суб'єктів публічного управління за наведених обставин в даній сфері, наприкладі рад оборони місцевих державних адміністрацій; 7) з організації та проведення заходів військово-патріотичного виховання громадян; 8) сприяння

у підтриманні відповідного режиму в прикордонній смузі та у контрольованих прикордонних районах; .

Сутність Закону України «Про основи національного спротиву» зводиться до визначення комплексу заходів організаційного та правового характеру, які організовуються та здійснюються з метою сприяння обороні України через реалізацію механізмів максимально широкого залучення громадян України до дій, що спрямовані на забезпечення воєнної безпеки, суверенітету, територіальної цілісності держави, а також інших національних інтересів України, стримування і відсіч агресії, завдання противнику неприйнятних втрат, з огляду на які він буде змушений припинити збройну агресію проти України.

У сфері національного спротиву розглянутий нормативно-правовий акт відмежовує повноваження КМУ, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які можуть бути згруповані у такі заходи: 1) формування та реалізація державної політики з питань національного спротиву; 2) організація та формування кадрового ресурсу для комплектування підрозділів територіальної оборони; 3) створення військового, спеціального та іншого матеріального, фінансового ресурсу для забезпечення національного спротиву; 4) забезпечення взаємодії центральних органів влади між собою та місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування у колі заходів із забезпечення національного спротиву вчиняють наступні: 1) беруть участь в організації та проведенні заходів національного спротиву; 2) беруть участь у створенні та функціонуванні системи управління територіальної оборони; 3) забезпечують формування кадрового резерву територіальної оборони; 4) сприяють створенню, зберіганню та обслуговуванню запасів матеріально-технічних та сировинних ресурсів, передбачених для виконання національного спротиву; 5) сприяють популяризації доручення населення відповідної територіальної громади до заходів національного спротиву.

І нарешті, найбільш кваліфіковано визначено спеціальну правосуб'єктність органів публічного управління в умовах воєнного стану у положеннях Закону України «Про правовий режим воєнного стану», яким унормовано зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності низки суб'єктів, у тому числі й органів публічного управління в наведених екстраординарних умовах.

Вагомою ознакою реалізації правосуб'єктності Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування в умовах дії воєнного стану є делегування всіх або частини повноважень тимчасово створеним державним органам – військовим адміністраціям у відповідності до ст. 4 цього Закону. При цьому за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування за рішенням Президента України можуть утворюватися такі органи на будь-яких територіях, де запроваджено воєнний стан з метою здійснення заходів правового

режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. Органи місцевого самоврядування теж можуть бути представлені в межах відповідної територіальної громади військовою адміністрацією у випадку, коли їх виконавчі органи не здійснюють покладені на них чинним законодавством повноваження. На думку Є. Дуліби, наведена риса правосуб'єктності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування під час воєнного стану є найбільш значимою, пояснення чого ґрунтується на потребі у формуванні соціально-правової конструкції, яка могла б оперативно і швидко реагувати на динамічні виклики соціального буття в подібних екстраординарних умовах [1, с. 50].

Серед основних заходів, до реалізації яких в умовах запровадження воєнного стану залучаються наведені органи публічного управління за ініціативою військового командування чи військових адміністрацій (у випадку їх утворення), необхідно віднести: 1) встановлення (посилення) охорони об'єктів критичної інфраструктури; 2) організація й оптимізація використання трудових та матеріальних ресурсів в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць; 3) забезпечення процедури вилучення майна всіх форм власності в інтересах потреб держави; 4) реалізація обмежувальних заходів щодо прав та свобод громадян (комендантська година, право на пересування, право не недоторканість та свободу з огляду на зміст ст. 64 Конституції України, право на мирні зібрання тощо); 5) заходи з евакуації населення; 6) заходи з евакуації матеріальних та культурних цінностей; 7) адміністрування окремих видів критичного виробництва; 8) проведення інших заходів міжнародного гуманітарного права.

Загальним і універсальним повноваженням наведених органів в умовах воєнного стану є сприяння діяльності військового командування та військових адміністрацій, а також різнобічна взаємодія з ними задля досягнення єдиної мети – припинення підстав, за яких виникає потреба в існуванні правового режиму воєнного стану.

Викладені міркування створюють умови для наступних висновків. Воєнний стан, правовий режим якого був введений в нашій державі з початку відкритої агресії РФ проти України, започаткував низку наукових досліджень правового положення учасників таких відносин у різних площинах соціального буття. Однак, найбільш відповідальною та значущою у питанні управління процесом захисту національних інтересів української держави стали органи публічного управління у їх системному втіленні.

Дане дослідження має перспективу поглиблення як у розрізі безпосередньо правового режиму, в яких реалізується спеціальна правосуб'єктність наведених органів, так і їх диференціації.

Література:

1. Коссак В.М. Правосуб'єктність державних органів і створюваних ними юридичних осіб у механізмі регулювання цивільної відповідальності. *Право України*. 2019. № 1. С. 154-166.

ПРАВОВА ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ТА НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

Ізбаиш К. С.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Конституція України гарантує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Саме ця норма є однією з головних завдань у діяльності Національної поліції та направлена на охорону прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства і держави, захисту прав громадян, забезпечення публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, притягнення правопорушників до відповідальності та відновлення порушених прав громадян. Закон України «Про Національну поліцію» визначає, що задоволення потреб населення, територіальних громад та об'єднань має бути базою для здійснення діяльності поліції [5].

Взаємодія Національної поліції з громадськістю є одним із напрямів у діяльності органів та підрозділів Національної поліції України, який отримав своє законодавче закріплення. Так, ряд нормативно-правових джерел містить норми, якими врегульовано питання взаємодії Національної поліції України з громадськістю загалом, а також із громадами і з окремими громадянами зокрема.

Правову основу взаємодії поліції та суспільства на засадах партнерства складають такі джерела: Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»; наказ МВС України від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції»; наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України»; наказ МВС України від 27.04.2020 № 357 «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, а також оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» [1-6].

Так, у ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію», взаємодію поліції з населенням на засадах партнерства названо одним із принципів діяльності Національної поліції [5]. Із положення вказаного Закону зміст зазначеного принципу полягає в тому, що: по-перше, між поліцією та населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями відбувається взаємодія на засадах тісної співпраці; по-друге, планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад з метою визначення причин та умов вчинення правопорушень; по-третє, основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції є рівень довіри населення до поліції.

Крім того, положення Закону України «Про Національну поліцію» передбачає, що взаємодія поліції та громадськості відбувається шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. У своїй діяльності поліція здійснює правове виховання громадян, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності (ст. 89) [5].

Застосування поліцією сучасних методів у співпраці з громадськістю спрямована на виявлення правопорушень для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. З метою визначення причин та умов вчинення правопорушень, планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад, а рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності поліції. Зокрема, контроль за діяльністю поліції здійснюється у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України (статті 89, 90 Закону України «Про Національну поліцію») [5].

Крім вищевикладеного, керівники територіальних органів та підрозділів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст, сіл з метою налагодження співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення.

З метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції органи та підрозділи Національної поліції України мають систематично інформувати громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень. Особливої уваги заслуговує співпраця поліції з громадськими формуваннями з питань охорони громадського порядку і державного кордону [6]. Також важливе місце серед джерел правового регулювання взаємодії поліцейських та населення посідає Інструкція з організації діяльності

дільничних офіцерів поліції, затверджена наказом МВС України від 28.07.2017 № 650 [2]. Саме в зазначеній інструкції, порівняно з іншими нормативно-правовими актами, більш докладно приділено увагу взаємодії дільничного офіцера поліції та населення.

Крім того, особливої уваги щодо взаємодії поліції та громадськості заслуговують сумісні проекти, а саме: проєкт «Ластівка» (започатковано громадською організацією «Фонд довіри» за сприяння Програми розвитку ООН), інноваційний проєкт «Безпечний будинок»; проєкт «Шкільний офіцер поліції»; пілотний проєкт «Поліна» [9] та проєкт «Сусідська варта».

Також одним із важливих аспектів діяльності МВС України та Національної поліції України з питання протидії домашньому насильству є інформаційні кампанії. В умовах карантинних обмежень постраждала особа перебуває на одній території з кривдником. Такі обставини ускладнюють можливість звернення по допомогу, тому МВС України та Національна поліція розробили чат-бот «Дії проти насильства» на базі платформи Telegram. Основна мета чат-боту - інформування населення про те, що є насильством, основні його види, крім цього він містить відповіді на найбільш розповсюджені питання. Чат-бот надає можливість спілкуватися з працівниками державної безоплатної правової допомоги в онлайн-режимі [7].

Окрім цього, співробітники Національної поліції у рамках кампанії «Розірви коло» розповсюджують розроблені плани безпеки, які містять інформацію щодо того, як убезпечити себе від проявів насильства на різних етапах: у випадку наявного ризику прояву насильства, загострення ситуації та вчинення дій на посткритичному етапі [8].

Досить важливим для створення безпечного середовища для дітей, вільного від булінгу, наркотиків і насильства, є проєкт «Вихователь безпеки», який було започатковано у листопаді 2021 року в Україні за ініціативи Президента України [10]. Вихователь безпеки координує питання безпеки в кожній школі й тісно співпрацюватиме з поліцією. Головним завданням вихователя безпеки є виявлення і припинення правопорушень у межах навчального закладу, участь у превентивних заходах і внесення пропозицій щодо посилення безпечного освітнього середовища.

Таким чином, діяльність Національної поліції України передбачає: налагодження партнерських стосунків з громадськістю та населенням, територіальними громадами, органами влади для ефективного виконання своїх функцій та підвищення рівня довіри громадян; підрозділи Національної поліції інформують громадськість про стан правопорядку на підвідомчій території; керівництво територіальних підрозділів поліції проводить зустрічі із представниками органів місцевого самоврядування, на яких обговорює діяльність поліції, визначає поточні проблеми публічної безпеки громадян та шляхи їх вирішення; поліція та представники громадськості розробляють спільні проєкти, програми та заходи для задоволення потреб населення та покращення

ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань; поліція бере активну участь у правовому вихованні населення.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР> (дата звернення: 19.10.2022).
2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 липня 2017 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> (дата звернення : 19.10.2022).
3. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події, а також оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 27.04.2020 № 357 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text> (дата звернення : 19.10.2022).
4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ МВС України від 19 грудн. 2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text> (дата звернення : 19.10.2022).
5. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липн. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 19.10.2022).
6. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 № 1835-III URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> (дата звернення: 19.10.2022).
7. Міністерство внутрішніх справ відкрило у месенджері Telegram чат-бот, який допомагає запобігати домашньому насильству. *Портал Ukrinform.ua* : <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3002636-mvs-zapust-ilo-u-telegram-catbot-dla-protidii-domasnomu-nasilstvu.html> (дата звернення 19.10.2022).
8. Особистий план безпеки. *Портал Rozirvykolo.org* : <https://rozirvykolo.org/osobistij-plan-bezpeki/>. (дата звернення 19.10.2022).
9. Поліція поширює проєкт протидії домашньому насильству «Поліна» на всю Україну - Клименко. *Radiosvoboda.org* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-policija-poshyriye-proekt-protydii-domashniomu-nasyilstvu-na-vsiu-ukrainu-kljmenko/30204166.html> (дата звернення: 19.10.2022).
10. В Україні стартував пілотний проєкт «Вихователь безпеки». *Портал МВС*: веб-сайт. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/press-center/news/v-ukrayini-startuvav-pilotnij-projekt-vixovatel-bezpeki> (дата звернення 19.10.2022).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Кейдалюк В. О.,

*викладач кафедри адміністративної діяльності поліції
факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Півторак А. О.,

*курсантка 204 взводу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Корупція (від лат. corrumpere – псувати) – це негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами їх прав і можливостей з метою особистісного збагачення. Корупція в певних суспільних відносинах пронизує все суспільство. Тому, боротьба з корупцією не може бути ні чим іншим, як боротьбою за зміну суспільних відносин, які сприяють існуванню корупції, на відносини, в яких вона існувати не зможе. Сприятливими для існування цього явища є приватна власність і забюрократизованість системи державного правління. Дієвими засобами боротьби з корупцією є заходи боротьби з корупціонерами.

Історичний досвід показує, що не існує способу підготовки «ідеального» чиновника, бо не ідеальною є сама людина. У той же час існують країни з досить низьким рівнем корупції. Більш того, відомі приклади, коли дії, спрямовані на зниження корупції, приводили до значних успіхів: Сінгапур, Гонконг, Португалія, Швеція. Це свідчить про те, що боротьба з корупцією можлива. З формального погляду, якщо не буде держави, не буде й корупції, але здатність людей на сучасному етапі суспільного розвитку ефективно співпрацювати без держави видається сумнівною. В умовах, коли корупція процвітає майже усюди, розпуск корумпованих органів влади видається одним з найбільш радикальних способів позбавитися корупції. Крім розпуску органів влади, існують й інші підходи до зменшення корупції. Мабуть, на одне з перших місць тут слід поставити політичну волю лідерів країни, якої ми не бачимо, незважаючи на те що ЗМІ переповнені викритими фактами корупції, антикорупційними гаслами політиків на кшталт «Бандитам – тюрми» та ін. Їх «боротьба з корупцією» – своєрідний піар для підняття власного рейтингу.

Істотною проблемою є відсутність чітких кордонів між кримінально караною та адміністративною корупцією. У зв'язку з переважним збігом предмета та об'єкта кримінально караної та адміністративної корупції відмінність між ними можна визначити:

- 1) шляхом встановлення вартісних меж між ними;

2) шляхом максимально чіткого окреслення (там, де це можливо) форм кримінально і адміністративно караної корупції;

Нестабільність національної валюти підказує, що така вартісна межа повинна бути прив'язана або до неоподаткованого мінімуму доходів громадян (але тут слід пам'ятати, що практика йде шляхом невизнання незначних (символічних) подарунків (зрозуміло, якщо вони не вимагаються корупціонером і не надаються у грошовій формі) за корупційне діяння) або до мінімального прожиткового мінімуму громадян, вартісний розмір якого вже може становити певний інтерес для корупціонера і розглядатися ним як спосіб незаконного збагачення.

На мою думку, розмір мінімального прожиткового мінімуму може складати адміністративне корупційне діяння за умов, що «подяка» службовцю не становить кваліфікуючих ознак хабара. В інших випадках має застосовуватися кримінальна відповідальність. Але такий підхід не може застосовуватися до осіб, форма корупційних діянь яких становить надання окремим особам (фірмам) не передбачених законодавством або необґрунтованих пільг та переваг. Такі пільги та переваги мають, як правило, довгостроковий характер, завдають державі, громадянам і юридичним особам значної матеріальної та моральної шкоди, руйнують у громадян віру та повагу до державної влади і повинні оцінюватися як форма хабара з наслідками, що випливають із цього.

Суб'єктами корупційного діяння на законодавчому рівні слід визнавати не тільки державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування, а й інших осіб, яким згідно з чинним законодавством держава делегує частку своїх повноважень. До цієї категорії можна віднести осіб, що тимчасово (у тому числі одноразово) виконують доручення держави. Це члени громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону, громадські мисливські, лісові інспектори, громадські контролери пожежної охорони, позаштатні інспектори Головної державної інспекції з безпеки судноплавства та ін. Держава наділяє їх адміністративно-владними повноваженнями, які вони можуть використовувати і у своїх корисливих цілях (наприклад, скласти або не скласти протоколи про адміністративні правопорушення, тобто надати чи не надати ходу справі про адміністративне правопорушення; доставити до поліції (сільради) правопорушника або за відповідну винагороду відпустити його та ін.).

Література:

1. Ades A., Di Tella R. The new economics of corruption: a survey and some new results// Political Studies. – 1997. – Vol. – 45. – № 3. – P. 496.
2. Відом. Верхов. Ради України. – 2009 – № 45. – Ст. 691.
3. [http:// ac-rada.gov.ua/control](http://ac-rada.gov.ua/control).
4. Чит. за: Лунеев В. В. Коррупция ученная и фактическая // Государство и право. – 1996. – № 8. – С. 81.
5. Офіц. вісн. України. – 1998. – № 17. – Ст. 621.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Коломієць С. С.,

Студентка 3 курсу 1 групи,

*факультету №1 навчально-наукового інституту права
та кібербезпеки Одеського*

державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Антоненко О. А.,

доцент кафедри трудового, земельного

*та господарського права Одеського державного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

На сьогоднішнє питання запобігання та протидії корупції юридичних осіб в Україні стало загострюватись. З кожним роком проблема корупції набирала низку питань про протидію їй, були застосовані методи запобігання корупції, але й вони проявили себе не дуже ефективно, як хотілося. У даній статті ми розглянемо актуальні питання запобігання та протидії корупції юридичних осіб та проаналізуємо їх.

Юридична особа. Юридична особа – організація, суб'єкт права, який здатний від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав і нести обов'язки та самостійно брати участь у правовідносинах, бути позивачем та відповідачем у суді. [1] Виходячи з цього, ми можемо сказати, що юридичні особи більш зацікавлені в розробці та вжитті антикорупційних заходів, але не всі додержуються даного висновку у своїй професії. Загалом, у юридичних осіб є свої антикорупційні програми, які розробляються їх керівниками, засновниками, незалежними експертами. Якщо програма не працює, то керівник або засновник оцінює всі ризики та застосовує певні антикорупційні заходи. А щоб виявити та усунути корупційне діяння, запрошується незалежний експерт. Також він може проводити аудит.

Відповідно до ч. 3 ст. 61 Закону України «Про запобігання корупції»: Посадові та службові особи юридичних осіб, інші особи, які виконують роботу та перебувають з юридичними особами у трудових відносинах, зобов'язані:

- 1) не вчиняти та не брати участі у вчиненні корупційних правопорушень, пов'язаних з діяльністю юридичної особи;
- 2) утримуватися від поведінки, яка може бути розціненою як готовність вчинити корупційне правопорушення, пов'язане з діяльністю юридичної особи;
- 3) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про випадки підбурення до вчинення корупційного правопорушення, пов'язаного з діяльністю юридичної особи;
- 4) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або

засновників (учасників) юридичної особи про випадки вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень іншими працівниками юридичної особи або іншими особами;

5) невідкладно інформувати посадову особу, відповідальну за запобігання корупції у діяльності юридичної особи, керівника юридичної особи або засновників (учасників) юридичної особи про виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів. [2]

Антикорупційна програма юридичної особи. Антикорупційна програма для юридичних осіб – це сукупність правил, стандартів і процедур щодо виявлення, протидії та запобігання корупційним діям у діяльності юридичних осіб. Відповідно до пункту 2 статті 62 України «Про запобігання корупції», в обов'язковому порядку антикорупційна програма затверджується керівниками юридичних осіб, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень. Антикорупційний план затверджується після обговорення з працівниками юридичної особи. Текст антикорупційного плану має бути постійно доступним для працівників юридичної особи. Положення щодо дотримання зобов'язань антикорупційної програми містяться в трудових договорах, правилах внутрішнього розпорядку юридичних осіб, а також можуть бути включені до договорів, які укладаються юридичними особами.

Вимоги до антикорупційної програми юридичної особи. 1. Антикорупційна програма юридичних осіб може містити, зокрема, такі положення:

- 1) сферу застосування та коло осіб, на які поширюються її положення;
- 2) вичерпний перелік та опис антикорупційних заходів, стандартів, процедур та порядок їх виконання (застосування), зокрема порядок проведення періодичної оцінки корупційних ризиків у діяльності юридичної особи;
- 3) норми професійної етики працівників юридичної особи;
- 4) права і обов'язки працівників та засновників (учасників) юридичної особи у зв'язку із запобіганням і протидією корупції у діяльності юридичної особи;
- 5) права і обов'язки Уповноваженого як посадової особи, відповідальної за запобігання корупції, та підпорядкованих йому працівників (у разі їх наявності);
- 6) порядок регулярного звітування Уповноваженого перед засновниками (учасниками) юридичної особи;
- 7) порядок здійснення належного нагляду, контролю та моніторингу за дотриманням антикорупційної програми у діяльності юридичної особи, а також оцінки результатів здійснення передбачених нею заходів;
- 8) умови конфіденційності інформування Уповноваженого працівниками про факти підбурення їх до вчинення корупційного правопорушення або про

вчинені іншими працівниками чи особами корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень;

9) процедури захисту працівників, які повідомили інформацію про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення;

10) процедуру інформування Уповноваженого працівниками про виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів, а також порядок врегулювання виявленого конфлікту інтересів;

11) порядок проведення індивідуального консультування Уповноваженим працівників юридичної особи з питань застосування антикорупційних стандартів та процедур;

12) порядок проведення періодичного підвищення кваліфікації працівників у сфері запобігання і протидії корупції;

13) застосування заходів дисциплінарної відповідальності до працівників, які порушують положення антикорупційної програми;

14) порядок вжиття заходів реагування щодо виявлених фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, зокрема, інформування уповноважених державних органів, проведення внутрішніх розслідувань;

15) порядок внесення змін до антикорупційної програми. [3]

Частина 1 статті 61 Закону встановлює загальні вимоги до всіх юридичних осіб щодо забезпечення регулярної оцінки корупційних ризиків у їх діяльності та розроблення та здійснення необхідних і обґрунтованих заходів щодо запобігання та протидії корупції. При цьому законодавець не розробив конкретних форм і способів реалізації цих законодавчих вимог, надавши юридичним особам свободу вибору тих інструментів, які їм найкраще підходять. Водночас слід зазначити, що окремі категорії юридичних осіб зобов'язані затверджувати та виконувати антикорупційні плани, які є сукупністю правил, стандартів і процедур виявлення, протидії та запобігання корупції. З метою ефективної реалізації окремих положень Закону Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний адміністративний орган зі спеціальним статусом забезпечує формування та реалізує національну антикорупційну політику, здійснюючи повноваження, визначені п. 12 ч. 1 ст. 11 Закону затверджує типові антикорупційні плани для юридичних осіб. Водночас п. 2 цього рішення визначає юридичних осіб, як вказано у ч. 2 ст. 62 Закону дозволяє свою антикорупційну програму згідно з Типовою антикорупційною програмою. Відповідно, Типова антикорупційна програма встановлює мінімальний набір положень щодо запобігання корупції, який може бути розширений з урахуванням особливостей діяльності таких юридичних осіб. Проте не допускається звуження обсягу положень Типової антикорупційної програми, особливо в частині переліку антикорупційних заходів у діяльності юридичних осіб, що гарантує реалізацію антикорупційних планів у діяльність уповноважених осіб тощо.

Ключовим превентивним механізмом Типової антикорупційної програми є періодичне оцінення корупційних ризиків у діяльності юридичної особи, яка

поділяється на внутрішню та зовнішню. Внутрішнє оцінення корупційних ризиків здійснюється не менше ніж одного разу на рік, за результатами чого формується звіт, котрий публікується на вебсайті юридичної особи, а крім того вживаються необхідні заходи з мінімізації виявлених корупційних ризиків. Зовнішнє оцінення корупційних ризиків здійснюється не рідше ніж одного разу на три роки. При цьому зовнішню оцінку корупційних ризиків можуть робити організації, які надають аудиторські, юридичні або консалтингові послуги, або незалежні експерти.

Критеріями відбору незалежних експертів є наявність досвіду проведення оцінки корупційних ризиків, розробки заходів щодо їх усунення або мінімізації, а також результати від впровадження; наявність досвіду роботи в середовищі функціонування юридичної особи, щодо якої проводиться зовнішня оцінка корупційних ризиків; наявність бездоганної ділової репутації та відсутності фактів притягнення (як фізичної, так і юридичної особи) до відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, а також інших злочинів.

Отже, з огляду на це треба звернути увагу, що проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності юридичної особи не повинно підмінятися фінансовим аудитом на підприємстві. Не проведення або несвоєчасне проведення внутрішньої або зовнішньої оцінки корупційних ризиків є правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Національне агентство з питань запобігання корупції за деякий час виявлення такого правопорушення вносить керівнику юридичної особи припис стосовно до усунення порушень законодавства, проведення службового розслідування, притягнення винної особи до встановленої законом відповідальності. Припис Національного агентства є обов'язковим для виконання впродовж 10 робочих днів з дня його одержання. У разі невиконання припису Національного агентства, а саме не проведення регулярної оцінки корупційних ризиків та невжиття необхідних антикорупційних заходів, керівник юридичної особи притягається до адміністративної відповідальності за ст. 188-46 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства з питань запобігання корупції» у вигляді штрафу від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Крім того треба помітити що вказаний шлях державної антикорупційної політики надалі буде більшати та вдосконалюватися згідно до рекомендацій міжнародних організацій щодо запобігання корупції у сфері діяльності державних, комунальних та приватних суб'єктів господарювання.

Література:

1. Вікіпедія: вільна енциклопедія . URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Юридична_особа (дата звернення: 17.10.2022 р.);
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 49, ст.2056. /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 17.10.2022 р.);

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 49, ст.2056. /Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#п649> (дата звернення: 17.10.2022 р.).

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПОНОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКА НА РОБОТІ

*Коломієць С. С.,
Студентка 2 курсу 1 групи,
факультету №1 навчально-наукового
інституту права та кібербезпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Антоненко О. А.,
доцент кафедри трудового, земельного
та господарського права Одеського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

Відповідно до статті 43 Конституції України громадянам гарантується захист від незаконного звільнення [1]. Згідно статті 51 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП) держава гарантує працездатним громадянам, які постійно проживають на території України, правовий захист від незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи.

Спочатку потрібно визначити, що є поновленням на роботі. По суті, це повернення працівника на ту роботу, якою він займався раніше та яку він втратив у зв'язку з незаконними діями роботодавця. Мета цієї процедури: поновлення прав працівника та припинення порушення законодавства роботодавцем.

Правовою підставою для поновлення на роботі є ст. 235 КЗпП. У ній зазначені такі причини, за якими можна і потрібно поновити працівника на роботі:

- звільнення без законних підстав;
- незаконне переведення на іншу роботу.

Працівники, звільнені з роботи, незалежно від підстав припинення трудового договору, або переведені на іншу роботу, якщо вони вважають таке звільнення або переведення незаконним, мають право звернутись до суду з позовом про поновлення на роботі, зміну дати і формулювання причини звільнення, оплати за час вимушеного прогулу або виконання нижче оплачуваної роботи [2]. Тобто таким універсальним способом захисту прав працівника є звернення до суду. І це право передбачає, так звані «бонуси»:

1. Відповідно до п. 1 ч. 1 статті 5 Закону України «Про судовий збір» з поданням позову про поновлення на роботі позивач звільняється від сплати судового збору [3].

2. Одночасно вирішується питання про виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу або різниці в заробітку за час виконання нижче оплачуваної роботи, але не більше ніж за один рік. Якщо ж заява про поновлення на роботі розглядається більше ніж один рік не з вини працівника, суд виносить рішення про виплату середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу.

3. Прийняте рішення підлягає негайному виконанню.

Законодавством чітко встановлений строк для звернення до суду з такими вимогами. Стаття 233 КЗпП зазначає, що працівник може звернутися до суду у справах про звільнення в місячний строк з дня вручення копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки. Встановлений в статті 233 КЗпП строк звернення до суду застосовуються незалежно від заяви сторін [2]. Ці строки не перериваються і не зупиняються. А в разі їх пропуску з поважних причин суд може відновити ці строки.

При цьому законодавство не передбачає перелік поважних причин для відновлення строку, оскільки їх важливість визначається у кожному конкретному випадку, залежно від конкретних обставин.

На мою думку це не правомірно, тому що згідно статті 24 Конституції України всі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [1].

Я вважаю за необхідне визначити перелік поважних причин для відновлення строку звернення до суду.

До поважних причин слід віднести ті, які об'єктивно перешкоджали або створювали труднощі для вчасного звернення до суду, а саме:

1. догляд за батьками чи іншими членами родини, які потребують стороннього догляду, у зв'язку з хворобою;
2. власне захворювання, яке потребує стаціонарного тривалого лікування;
3. працівник є військовослужбовцем строкової військової служби;
4. працівник протягом тривалого часу намагався врегулювати цей спір у добровільному порядку.

Звичайно ці обставини повинні підтверджуватися відповідними доказами, такими як відповідні медичні довідки, медична карта хворого, посвідчення військовослужбовця, заяви до роботодавця і т.д.

Цей перелік обставин не є вичерпним. Він повинен розширюватися відповідно до судової практики щодо спорів, які виникають з трудових правовідносин про поновлення на роботі.

Формальна визначеність переліку поважних причин для відновлення строку звернення до суду у справах про поновлення працівника на роботі дасть змогу особі в своїх діях розраховувати на сталість сформульованого, в нормах позитивного законодавства та діяти в рамках цього законодавства.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р., № 322-VIII / Верхов. Рада УРСР. – 1971. – №50 (Додаток). – Ст. 375.
3. Про судовий збір: Закон України від 08.10.2011 р., № 3674-VI / і Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17/page> (дата звернення: 09.09.2021 р.);

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБАЦІЇ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Конопельський В. Я.,

*д.ю.н., професор, завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна*

Останніми роками проблема злочинності неповнолітніх в Україні набула особливої гостроти і актуальності. Громадські діячі й суспільство загалом виказують тривогу з приводу деградації чималої частини підростаючого покоління, яке, ще не почавши жити, вже позбавило себе перспективи знайти гідне місце в суспільстві. Поширення різних форм девіантної поведінки, злочинності, аморальних проявів турбує батьків і вчителів, вчених і політиків, працівників поліції, секторів ювенальної превенції, судів, установ пенітенціарної системи. Постійно йде дискусія стосовно ролі поліції, уповноважених органів з питань пробації (секторів ювенальної пробації) та соціальних служб держави у попередженні та профілактиці злочинності неповнолітніх, щодо доцільності створення системи ювенальної юстиції, орієнтованої не стільки на застосування репресивних заходів відносно неповнолітніх, скільки на надання соціальної підтримки і допомоги молодим людям, що мають проблеми із зайнятістю та вільним часом, наркотиками, порушують закон.

Правопорушення неповнолітніх та пов'язані з ними інші негативні явища у дитячому середовищі набули характеру соціального явища, що у свою чергу зумовлює необхідність активізації діяльності із запобігання правопорушенням у дитячому середовищі та вжиттю необхідних заходів.

Конвенція ООН про права дитини передбачає, що до дітей слід ставитися з гідністю, турботою та повагою під час усіх судових проваджень. Під час прийняття будь-яких рішень, що стосуються дітей, важливим фактором має бути

дотримання найкращих інтересів дитини. Коли дитина взаємодіє із системою правосуддя, надзвичайно важливою є відповідна підготовка суддів, адвокатів, прокурорів та інших учасників системи юстиції щодо стандартів правосуддя, дружнього до дитини. Адже саме вони відіграють вирішальну роль у забезпеченні правосуддя, дружнього до дитини, тобто правосуддя яке є доступним, своєчасним, належним, орієнтованим на дитину та відповідає її віку; коли забезпечується право дитини на справедливий судовий розгляд, право брати участь і розуміти провадження, право на приватне та сімейне життя, а також право на недоторканність і гідність.

Розглядаючи дитячо-підліткову популяцію і середовище через ознаку криміналізації, ми повинні відзначити найбільше зростання кількості дітей і підлітків, залучених саме в маргінальну сферу відносин і поведінки. Це середовище і пов'язані з нею форми поведінки, що відхиляються від норми («девіантна поведінка»), поза сумнівом є ознакою кризи, що переживає суспільство. Для цього соціально-психологічного явища характерна відсутність або втрата стійких цілей, руйнування емоційно і особисто значущих суспільних, зокрема сімейно-батьківських відносин.

Згідно з даними судової статистики за 2020 рік, наведених у проведеному Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини спільно з Координатором проектів ОБСЄ в Україні дослідженні щодо забезпечення додержання прав дитини в системі кримінального правосуддя, у судах першої інстанції перебувало 6 377 кримінальних проваджень щодо неповнолітніх, що становить майже 3% від загальної кількості кримінальних проваджень. 1 846 кримінальних проваджень щодо неповнолітніх осіб у судах першої інстанції закінчилося постановленням вироку. 2 208 осіб було засуджено (з них 198 дівчат) і лише 11 виправдано. Значною залишається частка тяжких та особливо тяжких злочинів, за вчинення яких засуджено більше половини усіх неповнолітніх.

Станом на 01.07.2021 р. на обліку уповноважених органів з питань пробації перебувало 721 неповнолітній. На обліку секторів ювенальної пробації перебуває 127 неповнолітніх суб'єктів пробації, що становить 17,6 % від загальної кількості неповнолітніх, які перебувають на обліку по всій Україні.

За видами покарань 678 (94 %) неповнолітніх суб'єктів пробації звільнені від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням, 33 (5 %) засуджені до покарання у виді громадських робіт, 9 (1%) – до штрафу.

За віком чисельність неповнолітніх суб'єктів пробації становить: 17 років – 384 (57 %), 16 років – 198 (30 %), 15 років – 81 (12 %) та 14 років – 8 осіб (1 %), а також 23 особи, які поставлені на облік у віці 14–18 років і відносно яких триває соціально-виховна робота на базі секторів ювенальної пробації.

Із загальної кількості неповнолітніх суб'єктів пробації – 671 (93 %) становлять чоловіки, 50 (7 %) – жінки.

Станом на 01.01.2022 р. функціонують 14 секторів ювенальної пробації у містах Дніпрі, Кривому Розі, Маріуполі, Житомирі, Запоріжжі, Мелітополі, Києві, Кропивницькому, Львові, Миколаєві, Одесі, Полтаві, Рівному та

Харкові. На обліку секторів ювенальної пробації перебуває 127 неповнолітніх. Найбільше неповнолітніх перебувають на обліку секторів ювенальної пробації м. Києва, Одеси та Кропивницького, найменше – Мелітополя, Полтави та Рівного.

Стосовно засуджених до громадських робіт неповнолітніх в Одеському регіоні слід зазначити наступне:

У 2019 році в Одеській області жодного неповнолітнього не було засуджено до кримінального покарання у виді громадських робіт.

У 2020 році до громадських робіт на Одещині засуджено 3 неповнолітні особи.

У 2021 році із 166 засуджених неповнолітніх, які перебували на обліку секторів ювенальної пробації до громадських робіт засуджено 13 осіб, всі з них мешкають в м. Одеса. У відсотковому співвідношенні майже 8 % від загальної кількості неповнолітніх правопорушників.

Станом на лютий 2022 року, серед неповнолітніх засуджених до громадських робіт, лише одна особа в Біляївці, в секторі ювенальної пробації міста Одеси наразі засуджені неповнолітні до громадських робіт відсутні.

Таким чином, можемо спостерігати поступову динаміку щодо даного виду покарання з 2019 року по 2021 рік в бік збільшення кількості покарань у виді громадських робіт щодо неповнолітніх.

Разом з тим, можемо констатувати про низьку питому вагу даного виду покарання в структурі покарань щодо неповнолітніх. Максимальний спостережуваний нами показник – 8 %, серед усіх видів покарань, які застосовувались судами до неповнолітніх, серед покарань, менш суворих ніж позбавлення волі. Наразі широко дискутується питання щодо становлення та розвитку правосуддя дружнього до дитини. В контексті дотримання міжнародних стандартів у сфері захисту прав дітей важливе значення має гуманізація судових процесів щодо дітей, які перебувають в конфлікті з законом.

Нині діючому законодавству України не вистачає системних норм щодо роботи з дітьми у конфлікті з законом, яка б базувалася на концепції відновного правосуддя, створення умов для швидкої реінтеграції неповнолітньої особи до суспільства, а також щодо ефективної діяльності усіх суб'єктів юстиції стосовно дітей із запобігання перебуванню дитини у групі ризику та правопорушенням у дитячому середовищі.

Наразі у багатьох країнах сформувалися й успішно функціонують різноманітні за формами системи ювенальної юстиції. За загальним правилом вони діють на підставі окремих законодавчих актів, які визначають гарантії дотримання прав та найкращих інтересів неповнолітньої особи під час здійснення правосуддя, особливості кримінального провадження щодо неповнолітніх, правове регулювання профілактики правопорушень тощо.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

*Косаревська О.В., кандидат педагогічних наук, доцент
старший науковий співробітник відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ,
Витягач О.І., директор загальної бібліотеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Введення воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року спричинило певні психологічні та педагогічні ускладнення умов в організації всієї системи відомчої підготовки майбутніх працівників Національної поліції України у закладах вищої освіти (далі ЗВО) зі специфічними умовами навчання, що відносяться до системи МВС України. Це спонукало активізацію сучасної наукової думки у наступних напрямках:

- удосконалення професійно-психологічної підготовки поліцейських в екстремальних умовах (І.В. Жданов, О.О. Євдокимова, О.В. Тимченко, Д.В. Швець та ін.);
- проблематика освітньо-наукової діяльності ЗВО системи МВС України (А.І. Берендєєва, К.Л. Буганчук, О.Є. Користін, М.В. Корнієнко, Д.В. Швець);
- професійна підготовка поліцейських з надання психологічної допомоги різним верствам населення, які постраждали від військової агресії РФ (М.О. Боровик, Б.П. Лукін, Н.С. Лозинська);
- суспільна значущість морально-психологічної підготовки курсантів в нестандартних ситуаціях (І.В. Клименко, Н.С. Полудьонова та ін.);
- роль тактичної медицини в системі підготовки курсантів ЗВО системи МВС України (В.О. Найда, А.О. Топчій);
- зміцнення кадрового потенціалу Національної поліції України (Н.В. Артикуца, К.О. Ващенко, С.М. Гусаров, Ю.В. Ковбасюк, Ю.П. Сурміл);
- актуальні проблеми кримінального та кримінально-процесуального права в період воєнного стану (Л.М. Кулик, В.О. Меркулова, В.В. Романюк, Г.К. Тетерятник та ін.),

Спираючись на останні дослідження юридичної, психологічної, педагогічної, соціологічної науки стосовно шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців правоохоронної сфери діяльності в умовах воєнного стану дають нам підставу стверджувати, що професійна підготовка курсантів ЗВО системи МВС України являє собою самостійну площину у загальній системі формувань професійної готовності поліцейських виконувати покладені завдання в умовах воєнного стану в Україні.

Ми цілком погоджуємося з думкою автора Д.В. Швеця, що професійно-психологічна готовність поліцейського в умовах воєнного стану не з'являється

миттєво, а формується в процесі професійної підготовки [6, С. 272]. Актуальність цього напрямку дослідження не викликає сумніву.

Слід зазначити, що основними факторами, які впливають на психологічний стан особистості курсанта ЗВО зі специфічними умовами навчання в період воєнного стану, на нашу думку, є наступне.

По-перше, це зміна «мирного розкладу» організації навчально-виховного процесу, що призводить до:

- підвищеної психологічної напруженості стосовно особистої небезпеки під час повітряних тривог;
- збільшення фізичного навантаження, а саме скорочення часу відпочинку (сну);
- переривання запланованих аудиторних занять та відведеного часу на самопідготовку, що впливає на якість теоретичної підготовки, а також запланованих виховних і наукових заходів;
- поширення змушеної форми он-лайн спілкування, що обмежує особистий психологічний контакт курсантів з суб'єктами організації навчально-виховного процесу та залучення здобувачів вищої освіти до науково-дослідної роботи.

По-друге, це поява нового компоненту тривожності за рідних і близьких, особливо якщо вони знаходяться за кордоном або на окупованій території, що ускладнює звичайний режим спілкування з ними.

По-третє, це можливе підвищення рівня конфліктності у курсантському середовищі, що залежить від особистісних якостей та вміння опановувати свої емоції в складних нестандартних умовах. Як зазначає автор О.О. Євдокимова, використовуючи новий термін психологічної науки «надійність особистості» в екстремальних умовах залежить від моральних, волевих характеристик особистості [3, С. 86]. Дієвими засобами у формуванні якісних характеристик особистості курсантів, на наш погляд, будуть: постійний психологічний супровід та обмін інформацією між всіма суб'єктами навчально-виховного процесу закладів вищої освіти системи МВС, стосовно випадків психологічної напруженості окремих курсантів, стану взаємовідносин в малих групах; особистий приклад позитивної поведінки курсових офіцерів; рівномірний розподіл обов'язків між курсантами по забезпеченню внутрішнього розпорядку життєдіяльності навчального закладу; своєчасне заохочення добросовісних курсантів. Все це буде сприяти формуванню таких якостей, як: дисциплінованість, відповідальність, взаємодопомога у складних ситуаціях.

По-четверте. Окремим аспектом, на нашу думку, виступає недостатня обізнаність керівного складу атестованих співробітників (особливо курсових офіцерів, які більш за всіх наближені до курсантів), у специфіці саме кризової та екстремальної психології, яка в нагальний час потребує впровадження нових форматів психологічного спілкування, які спрямовані на особистісно-диференційований підхід до кожного курсанта. Тому доцільним, на наш погляд, є надання

методологічної допомоги в рамках службової підготовки, з боку практикуючих психологів, що працюють в підрозділах Національної поліції.

По-п'яте. Покликом сьогодення виступають нові моделі організації морально-психологічної підготовки ЗВО системи МВС України. Так, автор Н.С. Полудьонна наголошує на необхідності розширення особистісно-формуючого простору освітнього процесу, за рахунок його гуманізації, єдності навчання і виховання, анонсування прийомів самовиховання [5, С. 130].

Як зазначає автор І.В. Клименко, важливими моральними якостями на шляху громадянської зрілості особистості курсантів слід вважати: світоглядну переконаність у загальних моральних принципах, стресову стійкість під час виконання професійних обов'язків, особисту відповідальність [4, С. 24].

На підставі вищевикладеного ми дійшли наступних висновків

1. Професійна підготовка майбутнього фахівця правоохоронної сфери діяльності у ЗВО системи МВС в умовах воєнного стану являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів: правової, соціально-гуманітарної, інформаційно-технічної, тактико-спеціальної з елементами тактичної медицини, морально-психологічної, фізичної та вогневої підготовки здобувачів вищої освіти, спрямованих на досягнення педагогічної мети – підготовки інтегрованого фахівця відповідно до європейських стандартів підготовки поліцейських кадрів.

2. Основними векторними завданнями всіх суб'єктів організації навчально-виховного процесу закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що відносяться до системи МВС в умовах воєнного стану, на наш погляд, виступає:

- організація дієвої взаємодії між всіма вищезазначеними суб'єктами по усуненню психологічних ризиків з метою покращення психологічного стану особистості здобувачів вищої освіти;
- спрямування освітньо-виховного процесу на особистісно-диференційований підхід до кожного здобувача вищої освіти;
- формування національної професійно-правової свідомості курсантів, з метою розвитку суспільно-значущих якостей (відданість своїй країні, готовність служити своєму народу у забезпечення законності та правопорядку на шляху виборювання свободи та незалежності, відстоювання національної єдності).

- в межах освітньо-наукової діяльності під час воєнного стану в Україні визначати пріоритетність дослідження механізмів взаємодії підрозділів Національної поліції України з військовими формуваннями, органами місцевого самоврядування, різними верствами населення, міжнародними інституціями в рамках забезпечення публічної безпеки і правопорядку на всій території України.

3. Воєнна агресія РФ обумовила вимушену передислокацію окремих ЗВО системи МВС (приміром, Херсонського факультету ОДУВС). На наш погляд, вкрай важливим завданням постає створення максимально доброзичливого та

комфортного психологічного клімату для тимчасово переміщених здобувачів вищої освіти, а також науково-педагогічного складу цих навчальних закладів.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. №т 254к/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96> (дата звернення 14.10.2022).
2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення 20.10.2022).
3. Євдокімова О.О., Жданова І.В., Швець Д.В. Психологія у професійній діяльності : навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Сокурєнка. Харків: ХНУВС, 2018. 426 с.
4. Клименко І.В. Морально-психологічна стійкість працівника поліції в системі його професійно важливих якостей. *Право і безпека*. 2020. № 1 (76). С. 19-25.
5. Полудьонна Н.С. Морально-психологічна підготовка як фундамент правового виховання курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Актуальні питання правового та патріотичного виховання здобувачів вищої освіти ЗВО зі специфічними умовами навчання у мовах воєнного стану*: матеріали конф., 19 трав. 2022 р. Київ, 2022. С. 126-131.
6. Швець Д.В. Професійно-психологічна готовність поліцейських до роботи в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану*: зб. наук. праць. Харків: ХНУВС, 2022. С. 272-273.

МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ: ГОСПОДАРСЬКО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Кострицький І. Л.,

*к.ю.н., доцент, професор кафедри трудового,
земельного та господарського права*

Одеського державного університету внутрішніх справ

19 грудня 2021 року набрав чинності Закон України «Про мультимодальні перевезення» [1]. Цей Закон визначає правові та організаційні засади мультимодальних перевезень і спрямований на створення умов для їх розвитку та вдосконалення,

Раніше в Україні питання мультимодальних перевезень регулювалося частково. Законодавство містило поняття перевезень у прямому змішаному сполученні, які регулювалися нормами Господарського і Цивільного кодексів України, транспортними статутами, правилами перевезення та іншими нормативними актами. Відповідно до законодавства договір перевезення вантажу в

прямому змішаному сполученні - багатосторонній, відправник та одержувач мав не одного перевізника, а більше, які визначалися як співперевізники. При цьому перевізник поряд з обов'язком доставити вантаж у пункт призначення набував прав представника вантажовідправника і на підставі цього потім укладає від імені вантажовідправника договір із іншим перевізником.

Таким чином, визначені проблем вимагали створення нормативно-правової бази для розвитку мультимодальних перевезень та переорієнтації економіки України на співпрацю з країнами ЄС у сфері мультимодальних перевезень, чому слугувала Угода про розвиток мультимодальних перевезень ТРАСЕКА, яка була вчинена 6 червня 2009 року. Ця Угода регулює відносини між транспортними організаціями, операторами мультимодальних перевезень, вантажовідправниками, вантажоодержувачами, іншими фізичними та юридичними особами, які діють від імені вантажовласника, під час виконання мультимодальних перевезень вантажів, визначає права, обов'язки та відповідальність кожного учасника транспортних операцій. Україна приєдналася до вказаної Угоди 2 грудня 2020 року (Закон України «Про приєднання до Угоди про розвиток мультимодальних перевезень ТРАСЕКА» [2]).

Закон України «Про мультимодальні перевезення» [1] регулює правовідносини, що виникають між учасниками мультимодального перевезення під час надання послуги мультимодального перевезення.

За цим Законом мультимодальне перевезення – це перевезення вантажів двома або більше видами транспорту на підставі договору мультимодального перевезення, що здійснюється за документом мультимодального перевезення. Договір мультимодального перевезення – це договір між оператором мультимодальних перевезень та замовником послуги мультимодального перевезення на надання послуги мультимодального перевезення. Єдиний перевізний документ – це документ мультимодального перевезення вантажів встановленої форми, за яким може здійснюватися мультимодальне перевезення вантажу на всьому маршруті мультимодального перевезення. А документом мультимодального перевезення вантажів є перевізний документ (транспортна накладна, коносамент тощо), що підтверджує укладення договору мультимодального перевезення та прийняття вантажу під свою відповідальність оператором мультимодального перевезення від замовника, який оформлюється оператором мультимодального перевезення та за яким здійснюється перевезення вантажу.

Існують внутрішнє мультимодальне перевезення (мультимодальне перевезення без перетину державного кордону України); міжнародне мультимодальне перевезення (мультимодальне перевезення з перетином державного кордону України).

Має місце поняття комбінованого перевезення вантажів – це мультимодальне перевезення вантажів однією і тією самою транспортною одиницею без перевантаження вантажу при зміні виду транспорту, де більша частина маршруту приходить на морський, річковий або залізничний транспорт, а відрізок маршруту автомобільним транспортом є максимально коротким.

Учасники мультимодального перевезення вантажів є оператори мультимодального перевезення, замовники послуги мультимодального перевезення, фактичні перевізники, власники мультимодальних терміналів або суб'єкти господарювання, у володінні та користуванні яких на законних підставах знаходяться мультимодальні термінали, треті особи, залучені до надання послуги мультимодального перевезення. Оператором мультимодального перевезення є суб'єкт господарювання, який укладає договір мультимодального перевезення, приймає на час перевезення під свою відповідальність вантаж, оформлює документ мультимодального перевезення та здійснює чи забезпечує здійснення перевезення вантажу до місця призначення. Замовник послуги мультимодального перевезення – це фізична або юридична особа, яка за договором мультимодального перевезення самостійно або через представника, що діє від його імені, замовляє оператору мультимодального перевезення надання послуги мультимодального перевезення. Фактичний перевізник – це юридична або фізична особа, яка на договірних засадах узяла на себе зобов'язання і відповідальність за доставку до пункту призначення довіреного їй вантажу та видачу уповноваженій на одержання вантажу особі, зазначеній у документі мультимодального перевезення вантажів або договорі перевезення вантажу.

Мультимодальні перевезення вантажів здійснюються з використанням мультимодальних терміналів. Мультимодальний термінал – це виробничо-перевантажувальний комплекс будь-якої форми власності, який використовується під час мультимодального перевезення для зміни видів транспорту, виконання операцій навантаження, розвантаження, зберігання вантажів тощо, а під час міжнародного перевезення також може бути пунктом пропуску (пунктом контролю) через державний кордон України. Мультимодальні термінали можуть знаходитися на території залізничних станцій та інших об'єктів залізничного транспорту, аеропортів, морських та річкових портів і не входять до меж пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України. У мультимодальних терміналах можуть створюватися зони митного контролю для проведення митних формальностей з митного контролю та митного оформлення. На мультимодальних терміналах під час здійснення міжнародних мультимодальних перевезень створюються митні склади, склади тимчасового зберігання та вантажні митні комплекси. Мультимодальні термінали будь-якої форми власності можуть передаватися в оренду, мультимодальні термінали державної та комунальної форм власності можуть передаватися в концесію.

Щодо договору мультимодального перевезення. За договором мультимодального перевезення одна сторона (оператор мультимодального перевезення) зобов'язується за плату і за рахунок другої сторони (замовника послуги мультимодального перевезення) надати послугу мультимодального перевезення, у тому числі із залученням інших учасників мультимодального перевезення вантажів до надання послуги мультимодального перевезення, в установленій договором строк. Договір мультимодального перевезення укладається у письмовій формі. Істотними умовами договору мультимодального перевезення

вантажів є: предмет договору; права, обов'язки сторін; ціна договору; строк дії договору; строк (термін) виконання договору; відомості про сторони договору; вид та найменування вантажу; види транспорту, які будуть використовуватися, та маршрут мультимодального перевезення із зазначенням мультимодальних терміналів, де здійснюється зміна видів транспорту; пункти відправлення та призначення вантажу; відповідальність сторін за неналежне виконання сторонами умов договору; а також усі умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

Документ мультимодального перевезення вантажів. Він має містити інформацію про: оператора мультимодального перевезення та замовника послуги мультимодального перевезення; найменування, вид, кількість та вагу вантажу бруто; види транспорту, які будуть використовуватися, та маршрут мультимодального перевезення із зазначенням мультимодальних терміналів, де здійснюється зміна видів транспорту; пункти відправлення та призначення вантажу; одержувача вантажу. Форма єдиного перевізного документа затверджується Кабінетом Міністрів України.

Таким чином, реалізація цього Закону забезпечить права та інтереси суб'єктів господарювання як перевізників, так і виробників продукції, власників та розпорядників транспортної інфраструктури.

Література:

1. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17 листопада 2021 р. № 1887-IX / Верховна Рада України. *Офіційний вісник України*. 2021. №97, стор.14, стаття 6279.
2. Про приєднання до Угоди про розвиток мультимодальних перевезень ТРАСЕКА: Закон України від 2 грудня 2020р. № 1036-IX / Верховна Рада України. *Офіційний вісник України*. 2021. №1, стор.18, стаття 6.

БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР У РАМКАХ ЦІННІСНОЇ ПАРАДИГМИ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Кріцак І. В.,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування
Харківського національного університету внутрішніх справ*

В умовах нинішньої російсько-української війни гостро постає питання «безпекового середовища» та «безпекової складової», що потребує аналізу великої кількості наукових та нормативних джерел. Даний фронт є важливим у напрямку «наукометрії» та міждисциплінарного дискурсу, коли щоденно виробляються стратегії і тактики відповідних концепцій, що згодом втілюється в

розробленні якісних законопроектів з подальшим прийняттям та ефективною практичною дією.

Загрози безпеці держави є «прискорювачами» додаткових ризиків, особливо що стосується проблеми якості кадрів, створення належних умов праці, спричинених мінливістю політики держави, звільненням фахових працівників чи їхнім переїздом у пошуках стабільності до інших країн через зменшення розмірів заробітків тощо.

Нерідко, з початку 90-х років, проблема безпекової складової характеризується витоком конфіденційних даних, що є індикатором багатьох загроз. Саме тому вироблення концептуальних політик у напрямку профілактики та боротьби з деструктивними процесами, детінізації економіки, викорінення корупції створює загрозливий рівень безпеки країни, що дає підстави говорити про фактичні (реальні) загрози не лише територіальній цілісності, але й життєзабезпеченню найнеобхіднішим в умовах, коли велика кількість наших громадян потрапила за межу бідності, не вистачає засобів на речі першої необхідності.

В результаті такої деструкції погіршується загальний соціальний клімат в державі, що нашаровується на функціонуванні підприємств, установ, організацій, позначається на загальному інвестиційному кліматі, робить збитковою українську та світову економіку, спричиняє нерентабельність багатьох сфер суспільної життєдіяльності, завдає шкоди економічній стійкості (безпеці), нагромаджує загальні ризики, знижує вкладення іноземних інвесторів, завдає неправної шкоди іміджу держави. Недоотримання доходів та високий рівень латентної злочинності призводить до зниження рентабельності підприємств, що задовольняють елементарні потреби людей, особливо коли йдеться про оплату праці та соціальний захист.

Безпечне існування суспільства (безпечне середовище) в умовах зростаючої соціальної кризи, глобальних викликів та загроз вимагає моніторингу криміногенних процесів (ситуацій) та загроз національній системі безпеки, що окреслює параметри відповідного безпечного середовища.

Концепції безпекової складової постійно змінюються, залежно від викликів світових економічних та політичних змін. Світ у XXI столітті еволюціонує, докорінно трансформується, коли кожен перебуває у зв'язках між глобальним та мікросередовищем. Нормальна структуризація будь-якої діяльності з виробленням алгоритмів, стратегій і тактик дій – це безпосередня умова успіху, ефективного функціонування галузі, коли відбувається постійна реструктуризація відповідно до факторів (детермінантів) дій, в основі чого лежить прихильність до тих чи інших цінностей, дотримання життєвих позицій чи принципів у концептуальній взаємодії багатьох соціальних процесів, в тому числі коли йдеться про встановлення ідеологій, стратегічної спрямованості ініціатив чи навіть сфери духовного (яка з позицій науки зветься метафізичним, езотеричним сприйняттям світу). Усі такі процеси безпосередньо відображаються на загальній структурі господарювання.

Отже, в основі безпекового середовища лежать дві складові: зовнішнє (видиме) та внутрішнє (невидиме, духовне), що і визначає відповідні характеристики криміногенних станів, діючи за принципом: «коли руйнується людина, її внутрішньодуховна сутність, піддається руйнації, деградації все довкола неї».

Сфера зовнішнього впливу включає передусім споживачів та генераторів відповідних послуг безпеки у концепті «людина – держава». Йдеться насамперед про постачальників та посередників, конкурентів і тих, хто паразитує, перешкоджає нормальній життєдіяльності суспільства. Середовище духовного впливу залежатиме також від життєвих ситуацій, які склалися (економічних та політичних факторів). Йдеться про соціально-демографічні характеристики у виробленні благочестивих станів, природно-кліматичні умови та показники, що безпосередньо відображаються на сутності права, загальних інноваціях і прогресі у технічних галузях тощо.

МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ

Кудінов С. С.,

доктор юридичних наук, професор

В умовах тимчасової окупації Росією окремих територій Української держави важливого значення набуває проблематика розвитку та ефективного функціонування українських збройних сил, основним завданням яких є «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності» [1].

Військові формування будь-якої держави для виконання свого призначення безумовно повинні бути забезпечені кадровими працівниками та відповідним військовим майном. Без наявності відповідного матеріально-технічного забезпечення навіть професійні військові не зможуть виконати ту місію, що покладена на них суспільством. При цьому, як відомо, військове майно, зважаючи на спрямованість його значної частини на ураження живої сили противника, знищення технічних та інших матеріальних засобів, не може перебувати у вільному цивільному обігу. До того ж, так майно є дорогівартісним.

Зважаючи на вказане цілком очевидною є актуальність тематики збереження військового майна (а також майна, залученого для виконання завдань військовими формуваннями, наприклад, майна, що надане волонтерськими організаціями та в умовах активних бойових дій має бути якнайшвидше доставлене до відповідних підрозділів, як виняток, не пройшовши процедуру передачі на баланс, визначену чинним законодавством). Одним з таких засобів є встановлення юридичної відповідальності за неналежне поводження з військовим майном – матеріальною відповідальності.

На сьогодні суспільні відносини в сфері забезпечення збереження військового майна та притягнення до юридичної відповідальності осіб, винних у неналежному поводженні з таким майном, регулюються нещодавно прийнятим Законом України «Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, завдану державі». Відповідно до приписів цього Закону «вид юридичної відповідальності, що полягає в обов'язку військовослужбовців та деяких інших осіб покрити повністю або частково пряму дійсну шкоду, що було завдано з їх вини шляхом знищення, пошкодження, створення нестачі, розкрадання або незаконного використання військового та іншого майна під час виконання обов'язків військової служби або службових обов'язків, а також додаткове стягнення в дохід держави як санкція за протиправні дії у разі застосування підвищеної матеріальної відповідальності» [2].

Вказаний нормативно-правовий акт, окрім визначення поняття матеріальної відповідальності, містить норми, які визначають види матеріальної відповідальності, встановлюють процедурні аспекти притягнення до цього різновиду юридичної відповідальності.

Наголосимо, що відповідно до законодавчої дефініції досліджуваного поняття, матеріальна відповідальність військовослужбовців є окремим видом юридичної відповідальності. Це положення є важливим, зважаючи на закріплення у чинній Конституції України припису про те, що не можна притягати особу двічі до юридичної відповідальності за одне і те ж правопорушення [3].

До того ж, слід вказати на те, що до прийняття означеного Закону України, притягнення військовослужбовців до матеріальної відповідальності регулювалось підзаконним нормативно-правовим актом, що, на нашу думку, не відповідає вимогам принципу верховенства права, що і було враховано суб'єктом законотворення. Водночас, не можемо не акцентувати увагу на тому, що при прийнятті цього Закону не було повною мірою ураховано особливості досліджуваного інституту адміністративного права.

Матеріальна відповідальність має метою забезпечення збереженості військового та іншого відповідного майна, а тому визначає необхідність дбайливого ставлення військовослужбовців до ввіреного їм майна. Заходи державного примусу застосовуються до військовослужбовців, коли вони неналежно (всупереч встановленому законодавством порядку) поводяться з відповідним майном – пошкодили, знищили, привласнили, передали іншим особам тощо.

У цьому аспекті доцільно вказати на необхідність відмови від застосування підвищеної матеріальної відповідальності, основна функція якої вже не компенсаційна, а каральна, а, відтак, не відповідає сутності досліджуваного виду юридичної відповідальності. Однак, це питання може бути предметом окремого комплексного пізнання.

Не можна також не вказати, що до матеріальної відповідальності за заподіяну державі шкоду через неналежне поводження з військовим майном можна притягти тільки військовослужбовців, відтак, мова йде про наявність спеціального суб'єкта правопорушення, до якого і застосовуються відповідні заходи державного примусу. Відповідно до досліджуваного виду юридичної

відповідальності не можна притягти тих осіб, які не є військовослужбовцями (чи тими, на яких поширюється відповідний правовий статус). Що посилює вимоги до необхідності чіткого законодавчого визначення тих осіб, що є військовослужбовцями.

Таким чином, існує потреба у комплексному пізнанні інституту матеріальної відповідальності військовослужбовців, яке дозволить напрацювати низку пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства.

Література:

1. Про Збройні Сили України. Закон України від 6 грудня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст.108.

2. Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, завдану державі. Закон України від 3 жовтня 2019 року. *Голос України*. 2019. № 207.

3. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЇЗДУ МОРЯКІВ ЗА КОРДОН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Кузніченко О. В.,

к.ю.н., доцент, завідувачка кафедри

цивільного та трудового права ННМГІ ОНМУ

Мясоедова С. Ю.,

студенка 2 курсу ННМГІ ОНМУ

З 24 Лютого 2022 року з початку повномасштабного вторгнення РФ наша країна зазнала великих змін в усіх сферах нашого життя. Одною з найактуальніших проблем сьогодення є перетин кордону чоловіками, а саме його перетин за для подальшої роботи моряків за кордоном. На період дії воєнного стану в Україні з 24 лютого чоловікам, громадянам України віком від 18-ти до 60-ти років, а також жінкам військовозобов'язаним обмежено виїзд за межі нашої держави.

Слід зазначити, що за цей час існувало безліч суперечок щодо рішення про виїзд моряків за кордон. Наразі в Україні з початку повномасштабного вторгнення РФ змінилися умови роботи портів та установ для обслуговування моряків. Так, українські моряки складають 8% у світовому судноплаванні. Наразі близько 40 тисяч моряків не мають можливості перетинати кордон під час війни та не можуть працювати, ризикуючи втратити контракт [1]. 18 березня 2022 року Міністерство інфраструктури України підготувало проект постанови Кабінету Міністрів України, згідно якої моряки будуть мати змогу перетинати кордон, прямуючи до роботи на судна в іншій країні, але з цього часу більше ніяких зрушень не було.

Після цього 18 травня 2022 року була оприлюднена Петиція щодо цього питання, та за 86 днів вона набрала необхідну кількість голосів, щоб її

розглянули. «З метою забезпечення захисту національних інтересів України як морської держави та здійснення заходів, що сприяють захисту інтересів українських моряків на світовому ринку праці, ТОВ «СКАЙМАР» просить надати морякам, які є громадянами України, особливого статусу та надати дозвіл на перетин державного кордону України», - про це була мова [1].

На сьогодні є безліч суперечок між експертами в цій сфері з зазначених проблем, питання виїзду моряків, попри обговорення в урядових колах не один місяць, тривалий час не знаходило консенсусу. Багато з них вважає, що у владі побоюються, що моряки не повернуться додому, якщо виїдуть за межу нашої держави. Голова Федерації морських професійних спілок України Максим Слюсаревський прокоментував цю ситуацію: «Ті моряки, які працюють за кордоном, не повертаються в Україну. Так, є ті хто після 24 лютого розірвали контракт з судовласниками та повернулись з патріотичних мотивів. Але 90% і більше не хочуть повертатися» [1].

Слід зазначити, що ми згодні з думкою Максима Слюсаревського тому, що Одеса є морським, портовим містом та, на жаль, ми знаємо безліч таких ситуацій, коли чоловіки працювали та мали контракт за кордоном до 24 лютого та з політичних причин додому більше не повернулись. З запуском «зернової ініціативи», яка розблокувала три порти для експорту агропродукції, проблема наростала, адже для відправлення суден потрібен екіпаж. Деякі моряки змогли отримали дозволи на виїзд, але лише в межах «ініціативи».

Також, Голова федерації морських професійних спілок України додав, що залишаються проблемними питання щодо валютних впливань в українську економіку моряками з-за кордону, адже в них є також рахунки в іноземних банках, які відношення до українських платіжних систем та наповнення Державного казначейства не мають. «Гарантії, що вони будуть переказувати гроші до України або допомагати якимось ЗСУ нема. Гарантії, що вони повернуться, якщо буде необхідно, теж нема. Є побоювання, що вони поїдуть, вивезуть свої сім'ї, відкриють додаткові рахунки в іноземних банках та будуть спостерігачами з боку» - розповів Слюсаревський. Ми теж погоджуємося з його думкою тому, що звісно ніяких гарантій на повернення моряків немає. Та, якщо вони залишаться за кордоном, то звісно їх сім'ї також переїдуть до іншої країни та будуть продовжувати будувати своє життя саме за кордоном. На жаль, напевно вже кожен громадянин України знає хоча б одну або декілька таких осіб, які поїхали за кордон після 24 лютого 2022 року та вже не планують повертатися до своїх домівок.

В той же час, голова Профспілки робітників морського транспорту України Олег Григорюк в одному з інтерв'ю зазначив, що переважна більшість моряків не має військової спеціальності, а їх кількість значно не вплине на підтримку мобілізаційного резерву ЗСУ. Також, О. Григорюк додав: «Як наслідок, щомісячний максимальний обсяг моряків, які з урахуванням поточних логістичних обмежень можуть бути направлені всіма круїнговими компаніями України для заміни інших українських моряків, що вже перебувають за кордоном, не перевищує 5 000 осіб» [1]. Звісно, ми погоджуємося з його словами, адже це

дає змогу іншим морякам дозвіл на виїзд за кордон за для подальшого просування української морської галузі. Адже, коли судовласники наберуть екіпаж з інших країн світу, то назад до українців вони вже не повернуться, що призведе до великої втрати робочих місць назавжди.

Так, Кабінет Міністрів України Постановою від 2 вересня 2022 року №992 «Про внесення зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України» вніс зміни щодо правил перетинання державного кордону воєннотранспортом особам. Згідно пункту 2-12 «у разі введення на території України воєнного стану громадяни України чоловічої статі віком від 18 до 60 років мають право перетинати державний кордон України, якщо вони прямують для роботи на морських судах, судах внутрішнього плавання у складі екіпажів таких суден або проходження практичної підготовки на судах» [2].

Згідно цієї Постанови КМУ №992, для отримання дозволу на перетин державного кордону України, моряки повинні надати необхідні документи. Для всіх категорій осіб, перед усім, це посвідчення особи моряка (головний документ для кожного мореплавця). Але, залежно від категорії, пакет документів може змінюватися та додаватися ще ряд інших. Наприклад, курсанти повинні надати довідку від закладу освіти та військово-облікові документи, а моряки «зернової ініціативи» - зобов'язані надати судову роль та підтвердження від Адміністрації судноплавства про отримання копій освітніх і кваліфікаційних документів. Отже, при збиранні документів моряки повинні бути уважними та ретельно вивчити всі правила.

Підводячи підсумки можна сказати, що морська галузь одна з найважливіших галузей в Україні та у всьому світі. Морський транспорт є багатофункціональною структурою, що задовольняє безліч потреб економіки держав у транспортному забезпеченні. Від ефективності функціонування морських портів, а також від моряків, які виконують цю не легку працю залежить конкурентоспроможність вітчизняного транспортного комплексу на світовому ринку. В Україні нема власного торговельного флоту, тому моряки вимушені шукати роботу за кордоном. Отже, можна зробити висновки, що морську галузь, а саме наших моряків ми повинні підтримувати та надавати дозвіл на виїзд за кордон за для подальшої роботи, щоб забезпечити їм робочі контрактні місця, а також дозволити свободу пересування. І у нас з'являться сподівання, що родини моряків, які знаходяться в країнах ЄС повернуться в Україну і зможуть підтримувати українську економіку та Збройні сили України.

Література:

1. Влада може не ухвалити рішення щодо петиції про виїзд моряків за кордон: пояснення експерта. URL: <https://pivdenukraine.com.ua/2022/08/20/vlada-mozhe-ne-uxvaliti-rishennya-shhodo-petici%D1%97-pro-vi%D1%97zdmoryakiv-za-kordon-rochasennya-eksperta/> (дата посилання 17.10.2022 р.)
2. Про внесення зміни до Правил перетинання державного кордону громадянами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2022 р.

ЯК ПРИКЛАД КОЛІЗІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

*Лизогуб Я. Г., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
і кримінології факультету № 1
Харківського національного університету
внутрішніх справ (м. Кам'янець-Подільський)*

Останнім часом в Україні суттєво збільшився науковий інтерес щодо кримінальних правопорушень проти порядку несення військової служби та проти миру і безпеки людства, які довгий час перебували в стані, так званого, доктринального спокою. Однією з ключових причин, що викликали численні дискусії на цьому тлі, можна без перебільшення вважати неоголошене військове вторгнення Російської Федерації на територію нашої держави. Як говориться, не було би щастя, так нещастя допомогло.

Звісно, і щастя, і нещастя тут мають лише метафоричний контекст. Натомість поштовх до здійснення численних досліджень виглядає як ніколи реалістичним. З одного боку, це обумовлено збільшенням фактів вчинення деяких суто військових кримінальних правопорушень і набуттям потенційної актуальності раніше не властивих мирному українському суспільству діянь, у тому числі й так званих воєнних злочинів. А з іншого, – нагальною необхідністю поліпшення існуючих юридичних конструкцій певних юридичних складів у зв'язку з хибністю їх законодавчого визначення в чинному КК України.

Одними з кримінально-правових норм, що мають неабияку актуальність, і, водночас, принципові вади, можна вважати ті, що передбачені, зокрема статтями 433 і 438. Суттєвим недоліком таких статей є те, що окремі форми злочинів, що ними детермінуються, за певних обставин можуть співвідноситись фактично як однакові суспільно небезпечні прояви. І за таких підстав – утворювати кримінально-правову колізію, що вкрай неприпустимо! Особливо, з огляду на практичну складову цього питання.

Розвиваючи поточну дискусію, хотілося б звернути увагу на обставину велими сумнівного розташування в ч. 1 ст. 433 КК України трьох самостійних форм діяння на тлі існування в ч. 1 ст. 438 КК України припису щодо криміналізації «інших порушень законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» (ч. 1 ст. 438 КК). Проблема полягає в тому, що обидві зазначені норми, принаймні під кутом зору зазначених положень, наразі фактично характеризують однакові суспільно небезпечні явища. Відрізняються лише способи опису їх ознак.

На обґрунтування такої думки, нехай і забігаючи трохи наперед, зауважимо, що, виходячи зі змісту інших порушень законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вони можуть детермінувати діяння, що фактично наразі криміналізовані й у ч. 1 ст. 433 КК України. Подібний висновок стає можливим з огляду на зміст деяких міжнародних актів, про які згадається в останній нормі.

Зважаючи на те, що суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 433 КК України, виходячи з «застережень» іншої норми – ст. 401, не може бути громадянин іншої держави, у визначенні змісту розглядуваної форми діяння в ч. 1 ст. 438 КК України будемо виходити лише з таких міжнародних документів, в яких ідеться про осіб, що за ознаками суб'єкта фактично можуть характеризуватись і під кутом зору ст. 433 КК. І в цьому сенсі нас цікавитимуть Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни в редакції з 12 серпня 1949 року (далі – Конвенція) і, особливо, Додатковий протокол, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру від 8 червня 1977 року, тобто Протокол II (далі – Другий протокол). Подібний вибірковий підхід пов'язаний із тим, що лише Другий протокол, а також ст. 3 Конвенції присвячені питанням неміжнародних збройних конфліктів, учасниками яких, а, відповідно, і суб'єктами пов'язаних з ними порушень законів і звичаїв війни, можуть бути саме особи однієї країни, на теренах якої відбувається конфлікт, тобто не іноземці.

Принагідно зазначимо, що актуальність збройного конфлікту неміжнародного характеру для України є наразі не меншою за військовий супротив неоголошений Російською Федерацією війні, як формі прояву конфлікту міжнародного. Адже українське військо на своїй території б'ється не лише з загарбниками з РФ, але й протистойть підтримуванню нею бойовикам так званих «ЛНР» і «ДНР», які, по суті, є громадянами України.

Отже, аналізуючи зміст Другого протоколу, бачимо, що відповідно до ст. 4 цього документу, як заборонені (а, відповідно, є порушеннями законів та звичаїв війни) визначено, зокрема, дії у вигляді посягання на здоров'я, фізичний і психічний стан осіб (підпункт «а» пункту 2), грабіж (підпункт «g» пункту 2) і погрози вчинити будь-яку з вищезазначених дій (підпункт «h» пункту 2). А згідно зі ст. 14 такого акта, забороні піддано й знищення об'єктів, необхідних для виживання цивільного населення, зокрема запасів продуктів харчування, посівів, худоби й споруд, що забезпечують питною водою.

Окремі заборони, як прояви аналізованого типу порушення, знаходимо й у ст. 3 Конвенції. Так, підпунктом «а» пункту 1 частини 1 зазначеної норми забороненом визначено насильство над життям й особистістю.

Інтерпретуючи зазначене в двох попередніх абзацах у контексті відповідних ознак статті 433 КК України, не складно зробити висновки, що:

– заборони, сформульовані в підпунктах «а» і «h» ст. 2 Другого протоколу, а також підпункті «а» пункту 1 частини 1 Конвенції, є очевидними проявами передбаченої в ч. 1 цієї кримінально-правової норми ознаки насильства;

– заборони, вписані в ст. 14 такого протоколу, – утілюють за змістом визначену в ч. 1 ознаку «протизаконне знищення майна».

При цьому заборона, зафіксована в підпункті «g» ст. 2, за певних обставин може розглядатись на тлі ознак ч. 1 ст. 433 КК України й як характеристика ознаки насильства (якщо грабіж передбачатиме застосування сили чи її погрозу), і як прояв ознаки «протизаконне відібрання майна під приводом воєнної необхідності» (бо грабіж фактично утворює протизаконне відібрання чужого майна).

Водночас усі такі діяння, безперечно, є втіленнями інших порушень законів та звичаїв війни, як самостійної форми злочину, передбаченого ч. 1 ст. 438 КК України. Адже вони детермінують відповідні заборони в рамках міжнародних договорів, присвячених питанням законів та звичаїв війни. І щодо таких договорів Верховною Радою України висловлена згода на їх обов'язковість. Принагідно зазначимо, що Другий протокол для України набув чинності 25 липня 1990 року [1]. А Конвенція – 03 січня 1955 року [2].

Існування подібної колізії – це серйозна перепона об'єктивному правозастосуванню. Тим більше, що в такий спосіб додатково створюється потенційна можливість порушення широко відомого й фактично закріпленого в Конституції України принципу *non bis in idem*.

А посилюється подібна чехарда певними коментарями деяких дослідників щодо питань кваліфікації та розмежування злочинів, передбачених статтями 433 і 438 КК України. Одним із прикладів хибного уявлення щодо розуміння ознак зазначених злочинів є підхід, продемонстрований секретарем Третньої судової палати Касаційного кримінального суду в складі Верховного Суду Г. Анісімовим, який зазначає, що ст. 438 КК України не можна застосовувати щодо кримінальних правопорушень, які вчиняють військовослужбовці стосовно населення своєї країни (насильство, незаконне знищення майна чи його відібрання під приводом воєнної необхідності), уважаючи, що такі дії кваліфікуються саме за ст. 433 КК України. За логікою такого автора, якщо зазначені дії вчиняються щодо супротивної сторони, застосуванню підлягає ст. 438 КК України, адже такі дії, як він вважає, є порушенням законів та звичаїв війни під час міжнародного конфлікту [3].

Однак, Г. Анісімов, вочевидь, не тільки не враховує, що, так звана, супротивна сторона, відповідно до міжнародних документів, не завжди є стороною саме міжнародного конфлікту, але й, як видається, штучно маніпулює деякими поняттями, фактично підганяючи під дію міжнародних документів лише збройні конфлікти міжнародного характеру і, водночас, ігноруючи, чи навіть забуваючи, що дія міжнародного документу може поширюватись і на конфлікт неміжнародного характеру, як у випадку з вищепродемонстрованим Другим протоколом і деякими приписами Конвенції.

На закінчення зауважимо, що, з огляду на викладене, законодавцю є над чим попрацювати. А представлені нами думки, як і висловлені на їх користь аргументи, сподіваємось, будуть йому в пригоді.

Література:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року // Верховна рада України / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text
2. Конвенція про захист населення під час війни від 12 серпня 1949 року // Верховна рада України / Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
3. Під час кваліфікації дій особи як порушення законів та звичаїв війни важливим є встановлення контекстуального аспекту // Судова влада України / Верховний суд (опубліковано 04 липня 2022 року). URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/navch_s_uddiv_praciv_aparativ_2_021/1291164/ (дата звернення: 13 жовтня 2022 року)

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Магновський І. Й.,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та філософії права
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Упродовж останніх років в Україні сталися глибинні перетворення окуті процесами трансформації у суспільно-політичній, соціально-економічній та духовно-культурній сферах, відповідно здійснюється й процес реформування правової системи у напрямку її інтеграції у демократичну європейську спільноту. Зважаючи на дані перетворення, обумовлюється доцільність та значимість пошуку новітніх підходів до формування правового порядку, оскільки він виступає необхідною умовою ефективного функціонування суспільних відносин, стабілізації суспільно-політичних процесів, а звідси й забезпечення народовладдя, що є невід’ємними складовими розбудови сучасної демократичної держави та громадянського суспільства в Україні.

Проголошення України (згідно статті 1 Конституції України) демократичною, соціальною, правовою державою вимагають детального перегляду всіх елементів правової системи, метою якої має стати насамперед удосконалення

чинного законодавства на благо забезпечення та утвердження прав і свобод людини [1].

Як зазначає Т. С. Подорожна, трансформація суспільних відносин зумовлює постійний моніторинг та внесення змін і доповнень до системи права й законодавства і в такий спосіб впливає на національний правовий порядок, змінюючи його зміст та механізм забезпечення. Окрім того, сучасне осмислення правового порядку в умовах побудови правової держави вимагає нової соціокультурної інтерпретації цього феномену, що дозволяє усвідомити його місце і роль у процесі формування вітчизняної соціонормативної системи, яка ґрунтується на положеннях Основного Закону [2, с. 1].

У наукових джерелах роль і значення правового порядку висвітлюється із різноманітних позицій.

Так, на переконання Ю. Н. Оборотова, правопорядок виступає як смислове призначення права, яке досягається забезпеченням стабільності людського буття [3, с. 6].

І. Ф. Корж указує, що правопорядок – це державно-правове явище, оскільки державна влада зацікавлена в ньому [4, с. 28].

А. Ф. Крижанівський, правопорядок у сучасну епоху виступає як поліструктурний, багаторівневий феномен [5, с. 306].

Мала енциклопедія теорії держави і права трактує правопорядок як реальний стан суспільних відносин, котрі характеризують поведінку їх учасників щодо відповідності приписам права або всупереч йому [6, с. 245].

Загалом, зауважує О. П. Карманюк, правопорядок полягає у встановленні та підтримці певного порядку, в умовах якого нормально функціонують всі компоненти суспільства [7, с. 64].

К. Б. Попович додає, що правопорядок є процесом формування державою організованості та впорядкованості життєдіяльності суб'єктів права [8, с. 27].

При цьому Н. М. Пархоменко зауважує, що правопорядок є одним із засобів (критеріїв) визначення ефективності національного законодавства з огляду на реалізацію та розвиток норм конституції [9, с. 98].

Без сумніву правопорядок безпосередньо пов'язаний із проблемами правореалізації, особливо з реалізацією конституції. Із цього приводу С. Шевчук підкреслює, що при уважному вивченні конституційних норм, важко не помітити їх важливої особливості – вони сформульовані у вигляді відкритого тексту, а отже, являють собою «пусті судини», які треба наповнювати конкретним змістом у процесі реалізації конституції [10, с. 116].

Беззаперечно, констатує О. В. Нікольська, застосування норм конституції – це особлива форма реалізації норм Основного Закону держави, яка полягає у державно-владній діяльності компетентних суб'єктів щодо вирішення конкретної справи, яка здійснюється у суворо регламентованому законом порядку і має особливе значення в суспільному та державному будівництві, результатом, якої виступає акт застосування конституційних норм [11, с. 44].

На думку П. В. Кіндрат, саме від ефективності реалізації принципів і норм законодавства залежить правопорядок у державі [12, с. 55].

Як означає відносно цього А. Л. Ступак, право, будучи реалізованим шляхом активної правомірної поведінки чи шляхом утримання від поведінки протиправної, є передумовою правопорядку в суспільстві [13, с. 258].

Саме за допомогою конституційних норм і подальшої конституціоналізації законодавства, засвідчує Н. М. Пархоменко, держава, з одного боку, обмежує себе, а з іншого – формулює гарантії розвитку громадянського суспільства, закріплюючи права та свободи людини і громадянина та механізм їх реалізації [9, с. 182].

Відтак нагальною проблемою тих країн, що стали на шлях розвитку правової державності (до яких належить й Україна), є вироблення та запровадження юридичних механізмів, інституційних структур, методологічних прийомів, які дозволяють ефективно реалізувати базові принципи правової держави, насамперед основоположний принцип верховенства конституції та виходячи з неї – відповідного законодавства, адже будь-яке правозастосування своєю першоосновою має конституцію як основний закон. Усе це надає перспективу визначити та виділити ціннісно-якісний вектор змістовних критеріїв конституціоналізації правового порядку.

Таким чином, безумовно, основоположним засобом забезпечення правового порядку є процес його конституціоналізації, що обумовлюється взаємодією як соціальних факторів загалом, так і юридичних зокрема.

Отже, існує нагальна потреба у визначенні ключових шляхів ефективного забезпечення правового порядку, серед яких підвищення ролі Конституції України з метою забезпечення удосконалення та узгодження законодавства у відповідність нормам Основного Закону держави, що призведе до єдності правотворчої та правозастосовної практики.

Література:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Подорожна Т. С. Правовий порядок: теоретико-методологічні засади конституціоналізації: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2017. 41 с.
3. Оборотов Ю. Н. Аксиономативные начала правопорядка. Сучасний правопорядок: національний, інтегративний та міжнародний виміри: тези Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. Ю. М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2008. С. 5–7.
4. Корж І. Ф. Зв'язок категорій «функція права» і «правопорядок» з правом громадян на отримання публічної інформації. *Правова інформатика*. 2013. № 2 (38). С. 25–30.
5. Крижанівський А. Ф. Правовий порядок в Україні: витоки, концептуальні засади, інфраструктура: монографія. Одеса: Фенікс, 2009. 504 с.

6. Мала енциклопедія теорії держави і права / за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. Київ: Кондор, 2012. 284 с.
7. Карманюк О. П. Реалізація юридичних обов'язків та їх вплив на правовий порядок. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 62–65.
8. Попович К. Б. Теоретико-правовий аспект сучасного значення правопорядку. Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 1. С. 25–30.
9. Пархоменко Н. М. Розвиток законодавства України в контексті конституціоналізації, євроінтеграції та забезпечення прав людини: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2016. 254 с.
10. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції. Харків: Консум, 2001. 32 с.
12. Нікольська О. В. Застосування норм Конституції України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2011. 218 с.
12. Кіндрат П. В. Ефективність законодавства: понятійнотермінологічний аспект. Правова інформатика. 2014. № 3 (43). С. 55–59.
13. Ступак А. Л. Реалізація правових норм як передумова додержання та зміцнення правопорядку. Альманах права. 2011. Вип. 2. С. 257–259.

СПОСОБИ ВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКУ БАТЬКІВ З УТРИМАННЯ ДИТИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Маковій В. П.,
*кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Обов'язок утримувати дитину є кореспондуючим по відношенню до чільного права дитини на достатній життєвий рівень, що у відповідності до ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства» передбачає наявність умов для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного і соціального розвитку. Положення наведеного закону покладають цей обов'язок на батьків та осіб, які їх замінюють, а також відповідальність за його невиконання.

Закріплення права дитини на створення умов, необхідних для всебічного її розвитку, є втіленням основоположних принципів міжнародного законодавства щодо захисту прав дитини, відтворених у Декларації прав дитини, проголошеної Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року, та Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року. Саме ст. 27 останнього міжнародного нормативно-правового акту буквально відображена у ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства» й вимагає від батьків та інших осіб, які виховують дитину, в межах своїх здібностей і фінансових можливостей забезпечити умови життя, необхідні для розвитку дитини.

Способом виконання батьками обов'язку утримувати дитину є певна сукупність дій або ж одна дія, прийом або система прийомів, які надають

можливість досягти визначеного результату – забезпечення реалізації права дитини на достатній життєвий рівень. Стаття 181 Сімейного кодексу України (надалі – СК України) є уніфікованою з приводу встановлення загальних засад щодо способів виконання зазначеного обов'язку батьків й деталізується у нормативному матеріалі цієї глави СК України пізніше. Зокрема, зміст ч. 1 та ч. 2 цієї статті щодо можливості визначення способів виконання обов'язку утримувати дитину та його відповідної форми деталізується безпосередньо у ст. 184 (визначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі) та ст. 189 (договір між батьками про сплату аліментів на дитину) СК України.

Щодо способу виконання даного обов'язку, то пріоритет надається саме періодичним платежам у вигляді щомісячних виплат (п. 17 постанови Пленум Верховного Суду України від 15.05.2006 року №3) [1]. Разовий платіж як разова дія, що є предметом даного зобов'язання, сприймається законодавством в якості обставини виняткового характеру (ст. 190 СК України). Можливість включення умови про одноразову дію в якості виконання обов'язку утримувати дитину до відповідного договору батьків теж допускається, але із забезпеченням інтересів дитини.

Вказана стаття СК України розмежовує особливості виконання батьками обов'язку утримувати дитину: за формою виконання згідно домовленості батьків (ч. 2) чи за рішенням суду (ч. 3); за способом виконання у випадку виїзду боржника за кордон на постійне проживання у державу, з якою Україна не має договорів про правову допомогу, згідно домовленості батьків (ч.ч. 4, 5) чи за рішенням суду (ч.ч. 6, 7); за екстраординарних обставин, що перешкоджають виконанню наведеного обов'язку, об'єктивного чи суб'єктивного характеру, що є підставою до призначення тимчасової державної допомоги, яка компенсує неможливість виконання зазначеного обов'язку зобов'язаною особою (ч.ч. 8-10).

Форма виконання батьками обов'язку утримувати дитину залежить від його правового оформлення – за домовленістю чи згідно рішення суду. У першому випадку форма може бути як натуральна, так і грошова, а другому лише грошова. Таким чином, якщо виникне спір щодо виконання батьками наведеного обов'язку і він буде вирішений у позасудовий спосіб, що матиме ознаки домовленості, наприклад в рамках медіаційної процедури передбаченої Законом України «Про медіацію», то форма його виконання може бути альтернативною (грошовою чи натуральною). Грошова ж форма виконання обов'язку утримувати дитину теж має альтернативні способи – у твердій грошовій сумі або у частці від доходу матері, батька. Фактично у даному випадку мова йде про альтернативне зобов'язання, визначене ст. 539 ЦК України, яка наділяє можливістю вибору предмета зобов'язання саме боржника, якщо інше не встановлене договором або актами цивільного законодавства.

Разом з тим, з огляду на зміст розглянутої статті СК України та у відповідності до ст. 9 ЦК України і ст. 8 СК України вибір способу виконання обов'язку у розглянутому альтернативному зобов'язанні покладається саме на того з батьків або інших законних представників, разом з яким проживає дитина. До

числа останніх належать також: усиновлювачі, прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни та піклувальники.

Очевидно, що спосіб стягнення аліментів може бути змінений за наступним правилом: встановлений домовленістю – змінюється як домовленістю так і судовим рішенням. а встановлений рішенням суду – лише новим рішенням суду. Зміна судом способу стягнення аліментів, який був встановлений домовленістю батьків, допускається за обставин, що створюють перешкоди у належному виконанні такого зобов'язання, як-то недійсність договору або ж неналежне виконання платником свого обов'язку в межах договірних положень. Прикладом наведеного може бути судове рішення, яке надало можливість змінити розмір аліментів у твердій грошовій сумі, визначений договором, через визнання недійсним останнього (постанова Верховного Суду від 30.03.2021 року у справі № 463/2490/17 (провадження № 61-18947ск19)) [2].

За умов виїзду платника аліментів за кордон на постійне проживання питання сплати аліментів вирішується залежно від того, чи має Україна з цією країною відповідний міжнародно-правовий договір про допомогу з даного питання, наприкладі Конвенції про стягнення аліментів за кордоном, яка забезпечує виконання відповідного рішення українського суду.

У випадку виїзду боржника за кордон на постійне проживання у державу, з якою Україна не має договорів про правову допомогу, спосіб виконання визначається згідно домовленості батьків у відповідності до Порядку стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладено договір про надання правової допомоги, затвердженим постановою КМУ від 19 серпня 2002 року № 1203. Така домовленість має форму договору про сплату аліментів на дитину (ст. 189 СК України) чи договору про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно (ст. 190 СК України). Зазначений вище порядок надає можливість сторонам забезпечити виконання наведеного обов'язку шляхом сплати всієї суми аліментних платежів до досягнення дитиною повноліття або ж передачею їй нерухомого майна.

У випадку ж наявності судового рішення, на підставі якого стягуються аліменти, суд на підставі ч. 6 ст. 181 СК України до моменту виїзду боржника з України до держави, з якою Україна не має договорів про правову допомогу, може стягнути аліментні платежі до досягнення дитиною повноліття. Хоча наведений порядок не свідчить про можливість передачі дитині нерухомого майна з припиненням обов'язку сплати аліментів саме за рішенням суду, однак процесуальні засоби врахування інтересів сторін спору на прикладі вирішення справи за участю судді або укладення мирової угоди створюють підстави для іншого вирішення даного питання.

Якщо ж платник аліментів повертається або залишається проживати в Україні після вчинення юридично значимих дій з приводу виконання обов'язку з утримання дитини, передбачених у ч.ч. 4,6 цієї статті, то порядок виконання невиконаної частини цього обов'язку в цілому підпорядковується наведеним у ч.ч. 1-3 даної статті правилам.

Частини 8-10 ст. 181 СК України визначають екстраординарні обставини, за яких замість батьків обов'язок з утримання дитини виконує держава у вигляді сплати тимчасової державної допомоги згідно встановленого порядку. До таких юридичних фактів відносяться наступні характерні риси правового положення платника: 1) місце проживання невідоме; 2) місце перебування невідоме; 3) ухиляється від сплати аліментів; 4) не має можливості утримувати дитину.

Сутність місця проживання та місця перебування визначена у ЦК України та Законі України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», що визначає місце знаходження людини, для якої житло є основним невід'ємним природнім благом. Відсутність інформації про таке місце у законного представника дитини, з яким вона проживає, що опосередковується відповідними заходами цієї особи щодо її встановлення має свідчити про такий факт.

Юридичний факт ухилення від виконання відповідного обов'язку платником аліментів визначається свідомою й протиправною поведінкою останнього, яка свідчить про відмову повністю чи частково виконувати зобов'язання. Оскільки процедура призначення такої допомоги є адміністративною, то й деталізація розглянутих підстав для призначення допомоги є імперативною і розширеному тлумаченню не підлягає. Так, зазначений порядок розглядає лише ухилення, що має ознаки злісного ухилення від виконання розглянутого обов'язку, що є підставою для притягнення до кримінальної відповідальності платника аліментів згідно ст. 164 КК України, та ухилення, що є підставою для внесення такої особи до Єдиного реєстру боржників (ст. 9 Закону України «Про виконавче провадження»).

Неможливість виконання розглянутого обов'язку цілком охоплюється правовими станами платника аліментів, визначеними порядком, які носять об'єктивний характер: здійснення відносно такої особи кримінального провадження, перебування на примусовому лікуванні, у місцях позбавлення волі, визнання недієздатним, перебування на строковій військовій службі.

Безумовно, викладені положення щодо обрання способів та порядку виконання обов'язку батьків з утримання дитини в умовах війни мають бути переглянуті й доповнені, оскільки виникає низка питань через суб'єктивні та не залежні від платника аліментів обставини, що прямо або опосередковано впливають на забезпечення інтересів дитини. Дане дослідження сприяє розробці питань, пов'язаних з виїздом в порядку евакуації батьків за кордон як з дітьми, так і без них, перебування платника аліментів у складі військових формувань чи на тимчасово окупованій території тощо.

Література:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів». // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06#top> (дата звернення 15.10.2022).

2. Постанова Верховного Суду у справі № 463/2490/17 від 30 березня 2021 р.
// Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95848765> (дата звернення 15.10.2022).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Максименко А. В.,

заступник начальника ГУДМС України в Одеській області, к.ю.н.

**Рудой К. М., д.ю.н., професор, професор кафедри
адміністративного права та адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ**

Національним міграційним законодавством визначаються сфери міжнародного захисту, що впливають на реалізацію державної міграційної політики, підвищення іміджу держави на міжнародному рівні, забезпечення національної безпеки, суверенітету чи вирішення суспільних конфліктів.

Історичний аспект формування інститут міжнародного захисту в Україні розпочався у 1993 році, з моменту прийняття Указу Президента України «Про Міністерство України у справах національностей та міграції» від 26.04.1993 №145/93 [1]. В рамках повноважень цього Міністерства, у 1993 році було прийнято перший нормативно-правовий документ, а саме Закон України «Про біженців» [2], який врегульовував процеси прийняття заяв від шукачів захисту, надання статусу біженця, права та обов'язки зазначеної категорії мігрантів, процедури втрати та позбавлення статусу біженця.

Нажаль зазначений центральний орган виконавчої влади не знайшов свого розвитку в Україні, був ліквідований, незважаючи на підтримку міжнародної спільноти та згодом міграційна сфера зазнавала багатьох реорганізацій, до моменту утворення Державної міграційної служби України.

Основою для вказаного першого та наступних нормативно-правових положень у сфері міжнародного захисту стали міжнародні Конвенції в сфері прав людини і біженців, а згодом Директиви і Рекомендації Європейського Союзу та міжнародних неурядових організацій.

Протягом років незалежності України підрозділами сфери міжнародного захисту було розглянуто понад 30 тисяч заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, понад 6 тисяч осіб набули міжнародного захисту та документовані відповідними посвідченнями.

На сьогодні існує два діючих типи правових статусів сфери міжнародного захисту під назвою: «біженець» та «додатковий захист», процедури по яким передбачені Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 № 3671-VI [3] (далі за текстом - Закону) та Правилами розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує

додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2011 № 649, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05 жовтня 2011 р. за № 1146/19884 [4] (далі за текстом - Правил).

Звичайно слід зазначити, що діюча нормативна база України сфери міжнародного захисту значно застаріла. Це пов'язано із відсутністю відповідного кадрового і професійного потенціалу для розробки кардинально нових положень, хоча чинний Закон і досі дозволяє реалізовувати низку процедур та правових положень цієї сфери. Річ у тому, що світові міграційні потоки змінюються значно швидше ніж існуючі фундаментальні позиції, з'являються нові виклики сьогодення, підходи, гібридні форми загроз техногенного чи іншого характеру. Тому найближчими роками у світі з'являться нові форми міжнародного захисту та юридичні терміни, такі як «міграційна війна», «міграційна епідемія», «епідеміологічні біженці», «кліматичні біженці», різні форми національно-гуманітарних статусів та інше. Таким чином, для України, як державі з євроатлантичними прагненнями дуже важливо слідкувати за сучасними тенденціями та готуватися до розробки нових положень сфери міжнародного захисту, що позитивно вплине на іміджеву складову на світовій арені, стане відповідним плацдармом захисту національної безпеки, суверенітету та суспільних інтересів. При цьому слід відмітити, що сфера міжнародного захисту є однією з небагатьох, що є рухомою силою при формуванні інших сфер міграції та інституту прав людини в Україні у відповідності до міжнародних принципів та критеріїв.

У 2020 році з метою удосконалення системи міжнародного захисту в Україні відбулася спроба з розробки нового Законопроекту під назвою «Про надання іноземцям та особам без громадянства захисту в Україні», зареєстрований Верховною Радою України від 24.04.2020 року за № 3387 [5]. Правові положення Законопроекту базувались виключно на нормативному досвіді іноземних країн, ніж на створенні індивідуальної та окремої системи міжнародного захисту. Тому, поза увагою залишилися зауваження по таким аспектам: поняття альтернативи внутрішнього переміщення, країни попереднього постійного проживання, третьої безпечної країни; система возз'єднання сім'ї; опрацювання заяв від неповнолітніх дітей без супроводу батьків (питання щодо офіційного призначення вихователя з боку осіб однієї національності, що мають другий-третій ступені родинних відносин); статус довідки про звернення за захистом в Україні; заборона вислання або примусового повернення щодо деяких категорій, які зловживають законодавством у сфері міжнародного захисту; поняття: «звернення за захистом», врегулювання процесів видачі «себе за іншу особу» та особливості реєстрації заяв шукачів захисту; введення термінів «звернення без зволікань» та «із зволіканнями»; поняття ідентифікації особи та інформація по країні громадянської належності; врегулювання проблематики масового прибуття іноземців та осіб без громадянства до

України або проведення процедур у період війни, загострення епідеміологічної ситуації; введення нового правового статусу під назвою гуманітарних захист, як частку національного законодавства; введення норм щодо обмеження прав при порушенні правил конфіденційності з боку шукачів захисту; особливості врегулювання деяких процесуальних дій, наприклад при відсутності прізвища або по батькові, встановленні дати, місяця та року народження; деталізація обмежень прав шукачів захисту в питанні зловживання процедурою по кількості звернень, у тому числі для осіб, які перебувають у міжнародному розшуку (процедури екстрадиції); процедури відмови у реєстрації заяв, зокрема для бенефіціарів міжнародного захисту; програма індивідуальної інтеграції та інші процеси побутового характеру, пов'язані з перебуванням шукачів захисту на території України; процеси втрати визнаних правових статусів або документів в умовах перебування за кордоном; застосування адміністративних санкцій, як елемент впливу з боку органів ДМС на шукачів захисту, які намагаються незаконним шляхом використати територію України для нелегально потрапляння до країн ЄС; процедури призупинення або припинення заяв у контексті порушення міграційного законодавства, при здійсненні спроби незаконного перетину державного кордону з України до інших країн, порушення інших умов звернення та застосування адміністративних санкцій у вигляді добровільного повернення, примусового повернення, видворення або реадмісії; врегулювання питань щодо звернення іноземців та осіб без громадянства під час перетину державного кордону на законних підставах або незаконним шляхом, розгляд заяв у пунктах пропуску; врегулювання низки питань щодо реєстрації заяв, у тому числі шляхом використання електронних сервісів, а також перекладачів, зберігання документів, фіксування фактів проведення анкетування або протоколів співбесід на аудіо та відео носії інформації; питання натуралізації категорії осіб, яким надано додатковий захист або національний (гуманітарний) захист; питання безпосереднього контакту посадовців ДМС із заявниками, що прибувають до України та можуть бути носіями відповідних хвороб, тощо.

Сучасні процеси прийняття, розгляду та винесення рішення за заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту мають відповідну структуровану систему, що базується на нормах міжнародних Конвенцій, насамперед про статус біженців і вісімнадцяти річному досвіді нашої країни, що відобразилось у провадженні попередніх двох Законів у сфері міжнародного захисту від 1993 та 2001 років [6].

Таким чином, залишаються актуальними для вирішення питання у сфері надання міжнародного захисту щодо тривалості розгляду заяв як з боку органів ДМС, так і з боку судових інстанцій, застосування інформації по країні походження та рішень Європейського Суду з прав людини, поверховий розгляд заяв та обставин, що змусили особу залишити країну громадянської належності або країну походження. Окремі питання індивідуального характеру обумовлені наявністю відповідних критеріїв щодо визнання особи біженцем або

особою, яка потребує додаткового захисту. Крім того, виходячи з положень Конвенції про біженців та юридичних термінів, передбачених Законом: «біженець», «додатковий захист», - особа не може користуватися захистом своєї країни (країни постійного проживання) або не бажає користуватися (повернутися) внаслідок відповідних побоювань (обставин). Вищезазначене є доказом того, що територіальні органи ДМС не можуть розглядати заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, якщо переслідування або побоювання виникають у третій країні, приклад: громадянин країни «Т» переслідується каналами Інтерполу в державі «І» та побоюється повернення саме до «І». У правовому полі виникають питання, коли іноземцю або особі без громадянства відмовили в оформленні документів (ст. 8 Закону) або у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту (ст. 10 Закону). Так, на практиці низка посадовців органів ДМС або судових інстанцій не враховують норми ст. 17 Закону, тому вважають, що іноземець або особа без громадянства можуть декілька разів звертатися до органів ДМС із повторною заявою. Дійсно, відповідності до ст. 17 Закону, іноземець або особа без громадянства, якій відмовили в оформленні документів, у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового або додаткового захисту, або були застосовані процедури втрати чи позбавлення статусу біженця - мають право на повторне звернення, але виключно якщо в них змінюються умови, що вказує на вірогідність існування нових обставин в рамках юридичних термінів: «біженець», «додатковий захист». В інших випадках, тобто якщо в повторному зверненні не змінюються умови, відповідно до пунктів 1 та 13 частини першої статті 1 Закону, територіальні органи ДМС мають права не реагувати, тому готується відповідь в рамках Закону України «Про звернення громадян»[7].

При цьому звертається увага на тлумачення слова «повторно», яке вказує на існування можливості другого звернутися, але не третього, четвертого чи більше разів. Так, у ч.3 ст. 17 Закону вказується, що якщо рішення державного органу влади про відмову в оформленні документів, у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового або додаткового захисту, або були застосовані процедури втрати, скасування чи позбавлення статусу біженця, якщо були оскаржені у судових інстанціях, та таким особам відмовлено у задоволенні позовних вимог, така особа повинна залишити територію України в установленний строк, якщо вона не має інших встановлених Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» законних підстав для перебування в Україні.

Література:

1. Про Міністерство України у справах національностей та міграції: Указ Президента України від 26.04.1993 № 145/93// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145/93#Text> (дата звернення 16.10.2022)
2. Про біженців: Закон України від 24.12.1993 № 3818-XII// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3818-12#Text> (дата звернення 16.10.2022)

3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> (дата звернення 16.10.2022)

4. Про затвердження Правил розгляду заяв та оформлення документів, необхідних для вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, втрату і позбавлення статусу біженця та додаткового захисту і скасування рішення про визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2011 № 649// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1146-11#Text> (дата звернення 16.10.2022)

5. Законопроект «Про надання іноземцям та особам без громадянства захисту в Україні», зареєстрований Верховною Радою України від 24.04.2020 року за № 3387// URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-nadannya-zakhistu-inozemtsyam-ta-osobam-bez-gromadyanstva> (дата звернення 16.10.2022)

6. Про біженців: Закон України від 24.12.1993 № 3818-XII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2557-14#Text>(дата звернення 16.10. 2022)

7. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-BP// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 16.10.2022)

КОРУПЦІЯ ТА БОРЬБА ІЗ НЕЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Марола К. В., студентка 3 курсу 1 групи,
факультету №1 навчально-наукового інституту права
та кібербезпеки Одеського державного
університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Дришлюк В. І., завідувач кафедри трудового,
земельного та господарського права Одеського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

Сьогодні корупція, на жаль, є одним із соціальних явищ в Україні, вона набула стійких організаційних форм, складної розгалуженої структури, до неї залучені взаємопов'язані множинні групи людей, які обіймають посади як у владних структурах різного рівня, так і в численних бізнесових структурах. Одночасно корупційна діяльність стала вже «стилем ведення бізнесу» нашого століття в Україні, звичним для державних та муніципальних службовців, підприємців, менеджерів, а також простих обивателів, які намагаються витягти з корупції свою вигоду. Окремими громадянами корупція сприймається не стільки як правопорушення, скільки як «норма життя», яке всіх влаштовує та використовується обома сторонами корупційної «угоди». Поки ЗСУ, СБУ та інші

правоохоронні та силові органи, наближаючись до перемоги, борються із окупантами, шпигунами та диверсантами, залишається останній фронт, де ворог не спить – корупційний.

Міжнародний день боротьби з корупцією – 9 грудня, відзначає населення всіх країн-учасниць ООН, які поставили свої підписи та ратифікували Конвенцію проти корупції. В Україні цього дня проводяться різноманітні акції та заходи. Згідно з одним із положень конвенції, необхідно повертати кошти до тієї країни, звідки вони надійшли в результаті корупції.

Відповідно до темпу поширення даного корупційного правопорушення, який останнім часом починає стрімко зростати пов'язане підвищення інтересу багатьох учених до більш детального вивчення даної теми. Теоретичну основу дослідження склали роботи таких науковців, як В.М. Гаращук, А.О. Мухатаєв, І.С. Бондар, В.Г. Горник, О.Ю. Бусол, В.В. Кравченко та ін.

Нині закріплена багата українська нормативно-правова база, щодо протидії корупційним правопорушенням, така як-от: Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів». Незважаючи на це, дане правопорушення так і залишається одним із проблемних питань сучасності.

Антикорупційну систему України і в мирний час було складно назвати ефективною, незважаючи на довгий перелік борців із корупцією. Наразі, під час війни, на корупціонерів у вітчизняних правоохоронних органів взагалі не залишається вільних рук. Усі переважно зайняті розслідуванням військових злочинів.

Досить плачевна ситуація з корупцією в Україні та у міжнародних рейтингах. Так, міжнародна організація боротьби з корупцією Transparency International під час останніх досліджень визнала Україну найкорумпованішою державою в Європі та Центральній Азії. Українці також виявилися найлояльнішими до хабарів. У ході дослідження організація Transparency International опитала 60 тисяч громадян у 42 країнах про корупцію та боротьбу з нею. В Україні 86% опитаних громадян кажуть, що з корупцією погано борються [1, с.62]. Це найвищий відсоток у всіх країнах.

На даний момент удосконалення системи та структури державних органів, створення механізмів громадського контролю за їх діяльністю та механізмів взаємодії правоохоронних та інших держорганів з громадськими та парламентськими комісіями, а також з громадянами та інститутами громадянського

суспільства визначені чинним законодавством як пріоритетні напрямки антикорупційної діяльності, а розвиток громадського та парламентського контролю визнається одним з основних профілактичних антикорупційних заходів [2, с.90].

Так як корупційні дії – одна з найскладніших проблем, особливо під час війни, тож до Верховної Ради України 05.05.2022 наданий проєкт Закону № 7348 від 04.05.2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану».

Зміни стосуються статті Кримінального кодексу України щодо державної зради. Законопроектом запропоновано доповнити Кримінальний кодекс України, а саме статтю 111 «Державна зрада», пунктом 3 такого змісту: «3. У період дії воєнного стану та протягом одного року після його припинення чи скасування незаконне збагачення – набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує її законні доходи, є державною зрадою, карається позбавленням волі на строк до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна та з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю»[3].

Як організаційні заходи - створення специфічних структур, виключення їх відомчої та адміністративно-територіальної роздробленості, забезпечення потужного правового захисту працівників правоохоронних органів, матеріальна оснащеність з урахуванням останніх досягнень науки і техніки.

З метою вдосконалення оперативно-розшукового та кримінально-процесуального законодавства з метою підвищення ефективності боротьби з корупцією у процесі правотворчості необхідно враховувати низку положень, що мають принципове значення. По-перше, не можна допустити необґрунтованого обмеження права і свободи громадян, а тим більше їх порушення. По-друге, правове регулювання має бути системним і охоплювати аналізоване явище в цілому. По-третє, держава та суспільство мають бути готові усвідомлено вдатися до суттєвих матеріальних витрат у справі боротьби з корупцією [4, с.243].

Питання прогалин законодавства у сфері регулювання державної політики щодо запобігання та протидії корупційним проявам в Україні є актуальним та відкритим. Недосконалість законодавства є серйозним поштовхом для розвитку корупції на всіх рівнях державної влади та послаблення позиції України на світовій арені. На мою думку, покращити ставлення до України у світі можливо шляхом комплексу заходів, спрямованих впливом на колективну свідомість з метою зміни сприйняття нашої держави як ураженої корупцією в цілому. Для покращення зовнішнього корупційного іміджу важлива постійна демонстрація позитивних зрушень у корупційній ситуації, зменшення строків реалізації ратифікованих положень антикорупційних правових актів та рекомендацій.

Література:

1. Гаращук В. М., Мухатаєв А. О. Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні. Харків: Право, 2010. 144 с.
2. Бондар І. С., Горник В. Г., Кравченко С. О., Кравченко В. В. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні: Навчальний посібник. К.: «В-во Ліра-К», 2016. 192 с.
3. Проект Закону № 7348 від 04.05.2022 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за корупційні діяння під час дії воєнного стану».
URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74188 (дата звернення: 18.10.2022).
4. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія. К. : Ін Юре, 2014. 564 с.

ОРГАНИ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мох Т., Коломісць Ю.,

Одеський державний університет внутрішніх справ

Розпочнемо з того, що згідно ст.1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Розглядаючи сутність і зміст правового режиму воєнного стану слід зазначити, що, по-перше, воєнний стан – це особливий правовий режим, який устанолюється в державі або в окремих її місцевостях. Уведення правового режиму надає особливі повноваження органам виконавчої влади, військовому командуванню, органам місцевого самоврядування порівняно з повноваженнями, встановленими їм законодавством для мирного часу, і створює необхідні умови для здійснення цих особливих повноважень, а також концентрації всіх необхідних ресурсів для забезпечення оборони держави.

По-друге, особливі повноваження органам державної влади, військовому командуванню, органам місцевого самоврядування потрібні для відвернення загрози або відсічі збройній агресії проти України.

По-третє, введення правового режиму воєнного стану не означає оголошення війни. Воєнний стан – відповідь на існуючу загрозу суверенітету й територіальній цілісності та на збройну агресію.

По-четверте, введення правового режиму воєнного стану передбачає тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

По-п'яте, сучасне міжнародне право не захищає державу агресора, тому введення воєнного стану державою, яка стала жертвою агресора, не перешкоджатиме наданню їй військової та інших видів допомоги.

По-шосте, з уведенням правового режиму воєнного стану (поряд з мобілізацією) в державі настає особливий період. Хочемо зазначити, що особливий період – період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Уведення воєнного стану пов'язане з проведенням низки правових процедур, передбачених вітчизняним законодавством. Запровадження воєнного стану здійснюється вищими органами влад. Загальне керівництво запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснює Президент України. Запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану покладаються на встановлені військові командування: Генеральний штаб Збройних Сил України, Об'єднаний оперативний штаб Збройних Сил України, командування видів Збройних Сил України, командування Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, командування Десантно-штурмових військ Збройних Сил України, управління оперативних командувань, командування з'єднань та військових частин Збройних Сил України, органи управління інших утворених відповідно до законів України військових формувань. На територіях, на яких уведено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом з військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадського порядку та безпеки, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації держави.

Правові наслідки закінчення війни (стану війни) настають як для воюючих, так і для нейтральних та інших держав, що не воюють. З припиненням стану війни для воюючих держав виникають такі наслідки:

- припиняють діяти договори воєнного часу, в тому числі закони і звичаї війни, і набирають сили угоди, що регулюють відносини між державами;

- устанавлюються мирні відносини, в тому числі й дипломатичні;
- відновлюється дія раніше укладених міжнародних договорів та укладаються нові договори;
- здійснюється обмін військовополоненими, виведення окупаційних військ;
- провадиться репатріація цивільного населення;
- настає політична й матеріальна відповідальність винної держави та кримінальна відповідальність головних воєнних злочинців тощо.

Таким чином, введення в державі правового режиму воєнного стану й оголошення стану війни є важливими воєнно-політичними і правовими актами вищого політичного керівництва держави, проти якої існує безпосередня загроза або здійснено збройну агресію, і мають важливе значення для забезпечення національної безпеки та оборони й життєдіяльності держави. Зазначені акти базуються на міжнародному гуманітарному праві про закони і звичаї війни. Правовий режим воєнного стану та оголошення стану війни вводяться і припиняють їх дію за рішенням вищого воєнно-політичного керівництва держави шляхом видання відповідних законодавчих (нормативно-правових) актів.

Отже, питання правового режиму воєнного стану та оголошення стану війни є актуальними і мають перебувати в центрі уваги вищого воєнно-політичного керівництва держави, органів виконавчої влади, військового командування та органів місцевого самоврядування.

Література:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану».
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Журнал «Наука і оборона».
<http://nio.nuou.gov.ua/issue/view/10799>

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ

***Нікітін А. А., к.ю.н., доцент**
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу Одеського державного
університету внутрішніх справ*

Однією з найважливіших складових державотворення, забезпечення національних інтересів майже в усіх сферах суспільного й державного життя є функціонування сектору безпеки й оборони. Одним з провідних суб'єктів сектору безпеки й оборони слід вважати Національну поліцію України, яка у своїй повсякденній діяльності виконує, порівняно з іншими суб'єктами, найбільшу кількість завдань щодо забезпечення громадської безпеки та порядку,

підтримуючи стан захищеності національних інтересів, прав і свобод людини та громадянина від значної кількості загроз.

Суб'єктами сектору безпеки й оборони є: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику, а також інші державні органи й органи місцевого самоврядування, які здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки й оборони.

Нині, попри виняткову складність соціально-політичної, економічної і криміногенної ситуації, діяльність Національної поліції слід розглядати як один з основних та ефективних інструментів державної політики у сфері функціонування сектору безпеки й оборони, особливо внутрішньої безпеки держави, що обумовлює й характеризує її місце серед інших суб'єктів цих суспільних відносин.

Проблема організації діяльності Національної поліції як суб'єкта СБО частково висвітлена у працях українських правознавців. Так, В.В. Безега розглянув правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта СБО, визначив поняття, та з'ясував види та форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони. Встановив шляхи вдосконалення діяльності Національної поліції як суб'єкта СБО [1, с. 56-65]. Батраченко, О.В. здійснив аналіз особливостей забезпечення Національною поліцією України публічної безпеки і порядку, встановив рівні та види, форми та методи правоохоронної діяльності Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, як одного з елементів сектору безпеки й оборони, охарактеризував правовідносини взаємодії і координації у сфері забезпечення Національною поліцією публічної безпеки і порядку [2, с. 67-75]. Ліпкан В.А. розкрив зміст національної безпеки як об'єкта адміністративно-правової науки, дослідив зміст і структуру адміністративно-правових відносин у сфері національної безпеки, обґрунтував необхідність побудови загальної теорії національної безпеки [3, с. 48-53]. Наведені праці або частково розкривають організацію діяльності Національної поліції як суб'єкта СБО, або не враховують положення оновленого законодавства у цій сфері. На сьогодні існує потреба в дослідженні та деталізації організації діяльності Національної поліції як суб'єкта СБО.

Основні завдання у діяльності поліції щодо забезпечення СБО можемо виділити наступні: захист конституційних прав і свобод громадян, суспільства та держави в цілому; охорона суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу держави; збереження та охорона чинного конституційного

ладу; боротьба зі злочинністю, зниження рівня злочинності та тяжкості злочинів; гарантування державного захисту прав і свобод людини і громадянина; служіння суспільству шляхом підтримання публічної безпеки і порядку; сприяння безпеці та зниження кількості випадків громадських заворушень; підвищення рівня безпеки населення.

Під час виконання поставлених задач поліція повинна дотримуватись загальних вимог, принципів які закріплені в нормативно-правових актах та є обов'язковими для виконання. Принципи діяльності поліції – є основними положеннями, які закріплені як в національному законодавстві так і в міжнародному, які ратифіковані вищим законодавчим органом влади нашої держави.

Підтримуємо думку В.О. Кущенко, що ж до забезпечення безпеки України, на що саме і спрямована діяльність НПУ, повинно ґрунтуватися на наступних принципах: пріоритетність безпеки народу України, збалансованість діяльності у сфері забезпечення безпеки України, безперервність (розроблення та реалізація заходів щодо підвищення національної безпеки), активність та інтелектуальність, адекватність, оперативність, поєднання об'єктивного та суб'єктивного, режимність тощо [4, с. 249].

Нині діючі принципи, якими керуються органи НПУ відповідають вимогам СБО та дотримання прав людини правоохоронними органами, що характерні для нашої держави. Мова йдеться саме про ті з них, що містяться у Розділі 2 Закону № 580-VIII, серед яких:

- принцип верховенства права;
- принцип дотримання прав і свобод людини;
- принцип законності;
- принцип відкритості та прозорості;
- принцип політичної нейтральності;
- принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства;
- принцип безперервності.

Принципи діяльності НПУ як суб'єктів СБО є стабільні, перевірені на практиці як у розвинутих міжнародних, європейських країнах так і в нашій державі. Вони є провідними положеннями, якими можуть і повинні керуватися поліцейські при захисті та збереженні прав і свобод особи. Серед вищезазначених принципів пріоритетними визначаємо принцип захисту прав і свобод людини й громадянина, законність і верховенство права.

Висновок.

- необхідно деталізувати та розмежувати повноваження між підрозділами НПУ щодо захисту та забезпечення безпеки держави, а також закріплення видів відповідальності працівників поліції щодо неналежного виконання повноважень;
- пропонуємо передбачити в робочих програмах навчальних дисциплін закладів освіти зі специфічними умовами навчання теми, які б були присвячені саме організації діяльності підрозділів Національної поліції у сфері СБО,

залучати до практичної складової представників закордонних держав з досвідом роботи у сфері СБО;

- забезпечення функціонування сектору безпеки й оборони органами та підрозділами Національної поліції – це законодавчо встановлений комплекс заходів правового, організаційного та фінансового характеру, який спрямований на виконання завдань і функцій щодо захисту державного суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру органами та підрозділами Національної поліції.

Література:

1. Безега В. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Київ. 2020. С. 311
2. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку. Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми. 2017. С. 218
3. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України. Монографія. Київ. 2003. С. 600
4. Кушченко В.О. Національна безпека України в сучасних умовах євроінтеграції. Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2017 року): у 2 т. Київ. Національна академія прокуратури України. С. 249

КОРРУПЦІЯ – ХВОРОБА СЬОГОДЕННЯ

*Ореховська О. В., студентка 3 курсу 1 групи,
факультету №1 навчально-наукового інституту права
та кібербезпеки Одеського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Антоненко О. А.,
доцент кафедри трудового, земельного
та господарського права Одеського державного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

Нажаль, срібної кулі для боротьби з проблемою людської жадібності немає. І навіть те, що багато країн вже досягли значного прогресу у боротьбі з корупцією, не означає, що цього достатньо. Наша Україна все ще хворіє на дану хворобу. Досить багато фахівців-практиків завжди перебувають у пошуку правильного рішення та доказів його позитивного впливу на ситуацію.

Розпочати потрібно з поняття. Різні науковці дають різне визначення «корупції». Ще Макіавеллі казав, що корупція - це використання публічних

можливостей у приватних інтересах. В свій час вже Гоббс казав: «є корінь, з якого випливає в усі часи і за всяких спокус презирство до всіх законів». Якщо говорити про сучасне поняття корупції, то найпростіші визначення корупції можна знайти в словниках. Корупція у капіталістичних країнах — підкупність, продажність урядовців і громадських діячів [1].

У Короткому словнику іноземних слів корупція – це також підкуп, продажність громадських і політичних діячів, посадових осіб, які використовують посаду, що вони обіймають, з метою особистого збагачення [2].

Тим не менш, в рамках теперішнього, коли в нас є більше часу на роздуми, важливо подумати про те, як змінити наш світ на краще.

Взагалі, наявність корупції в Україні визнано з набуттям державної незалежності. На її протидію спрямовано ряд нормативно-правових актів, створено організаційну систему, вжито цілу низку практичних заходів. Важливого значення в подоланні корупції набуває інституційне оформлення цієї діяльності. Здійснивши аналіз чинного законодавства в сфері запобігання та протидії корупції можна стверджувати, що законодавець врахував міжнародний досвід та досвід попереднього інституційного забезпечення антикорупційної політики, і відбулося однозначне визначення державних структур, які мають відповідні завдання у цій сфері [3].

Корупція робить нашу країну біднішою, адже навіть якщо економіка росте, багатство до низу не доходить, добробут населення не покращується. Хоча суть, начебто, проста – чиновники не беруть, а люди – не дають. Але потрібно подумати, як на практиці поборотися з цим.

Для початку потрібно покінчити з безкарністю. Ефективне правозастосування необхідне для забезпечення покарання корупціонерів і розриву цього порочного кола безкарності чи волі від покарання або негативних висновків.

Українське законодавство та міжнародна практика вже має успішні підходи, це все підтримується міцною правовою базою, правоохоронними органами та незалежною і ефективною судовою системою, проте питання доброчесності народу ще досить залишається доволі відкритим.

Далі потрібно почати активно сприяти прозорості та доступу до інформації. Беручи до уваги успіх країн, які вже давно борються з корупцією, можна сказати, що вони мають давню традицію відкритості уряду, свободи преси, прозорості та доступу. Адже доступ до інформації підвищує оперативність державних органів, одночасно позитивно впливаючи на рівень участі громадськості в країні. І хоча, на даний момент, ми наче і маємо майже усю інформацію у відкритому доступі, проте ми вважаємо, що це все тільки половина із усього, що могло б було бути нам відомо [4].

Ще одним способом є розширення прав та можливостей громадян України. Підвищення попиту громадян на боротьбу з корупцією та надання ним повноваження притягувати уряд до відповідальності – це стійкий підхід, який допомагає зміцнити взаємну довіру між громадянами та урядом. Наприклад, ініціатива щодо громадського моніторингу в деяких випадках сприяли виявленню корупції, скороченню корупції, скороченню витоків коштів та підвищенню

кількості та якості державних послуг. І хоча даний пункт вже в деякій мірі використовується, наприклад, в Україні вже можна звернутися за контактами, за якими можна повідомити про корупційне правопорушення або правопорушення пов'язане з корупцією, проте цього недостатньо.

Отже, на нашу думку, корупція – це проблема, осторонь якої залишатися не можна. Адже саме мовчанням вона і харчується. Ми й самі досить часто використовуємо таку фразу при обговоренні даної теми, як: «Так було завжди». І це означає, що про це зло має думати хтось інший.

Тому корупція пов'язана не тільки з хабарями, адже люди, особливо бідні, страждають, коли ресурси витрачаються даремно. Ось чому важливо розуміти розміри відповідної проблеми, щоб розуміти та творити розумні заходи реагування та дієвого впливу.

Література:

1. Академічний тлумачний словник (1970 – 1980). URL.: <http://sum.in.ua/s/korupcija> (Дата звернення: 17.10.2022)
2. Словник української мови. URL.: [https://slovnyk.ua/index.php?swrd= %D0 % 9A %D0%9E%D0%A0%D0%A3%D0%9F%D0%A6%D0%86%D0%AF](https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%A3%D0%9F%D0%A6%D0%86%D0%AF) (Дата звернення: 17.10.2022)
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 11 грудня 2003 р. Ратифікована із заявами Законом № 251-У від 18.10.2006 р.
4. Веб-сайт НАКАЗ Як перевірити достовірність даних, якщо ви хочете повідомити про корупцію? URL.: <https://nazk.gov.ua/uk/novyyny/yak-pereviryty-dostovirnist-danyh-yakshho-vy-hochete-povidomyty-pro-koruptsiyu/> (Дата звернення: 17.10.2022)
5. Published on Governance for Development «Here are 10 ways to fight corruption». URL.: <https://blogs.worldbank.org/governance/here-are-10-ways-fight-corruption> (Дата звернення: 17.10.2022)
6. URL.: <http://sum.in.ua/s/korupcija> (Дата звернення: 17.10.2022)
7. URL.: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%9A%D0%9E%D0%A0%D0%A3%D0%9F%D0%A6%D0%86%D0%AF> (Дата звернення: 17.10.2022)
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 11 грудня 2003 р. Ратифікована із заявами Законом № 251-У від 18.10.2006 р.
9. URL.: [https://nazk.gov.ua/uk/novyyny/yak-pereviryty-dostovirnist-danyh-yaksh ho- vy- hochete-povidomyty-pro-koruptsiyu/](https://nazk.gov.ua/uk/novyyny/yak-pereviryty-dostovirnist-danyh-yakshho-vy-hochete-povidomyty-pro-koruptsiyu/) (Дата звернення: 17.10.2022)
10. URL.: <https://blogs.worldbank.org/governance/here-are-10-ways-fight-corruption> (Дата звернення: 17.10.2022)

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕВІДВОРОТНОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Пабат О. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та процесу факультету №1*

Харківського національного університету внутрішніх справ

Відповідно до положень ч. 1 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції» за вчинення корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень особи, зазначені в ч. 1 ст. 3 цього Закону, підлягають притягненню до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність передбачена за корупційні й пов'язані із корупцією правопорушення. За відсутності єдиного кодифікованого нормативно-правового акту, який передбачав би процедуру притягнення до дисциплінарної відповідальності, підставою для її застосування є Кодекс законів про працю України і спеціальні нормативно-правові акти: дисциплінарні статuti, закони для відповідних категорій службових осіб тощо. Застосування дисциплінарного стягнення до особи, що вчинила дисциплінарний проступок, покладено на керівника установи (особу, у якій правопорушник перебуває в безпосередньому підпорядкуванні по службі) і оформлюється його наказом.

Маючи високий антикорупційний потенціал дисциплінарна відповідальність дає можливість швидко та ефективно реагувати на порушення антикорупційного законодавства, стимулювати доброчесність, усувати від виконання функцій держави або місцевого самоврядування осіб, які порушують свої обов'язки, приймають упереджені рішення, використовують повноваження у власних інтересах, беруть участь у неформальних відносинах пов'язаних з корупцією.

Використовувати належним чином потенціал дисциплінарної відповідальності не дозволяє з одного боку недосконалість законодавства, а з другого боку низька правосвідомість осіб, на яких покладено обов'язок реалізації такої відповідальності. Це призводить до ситуації, коли публічних службовців, що порушують вимоги антикорупційного законодавства, не притягаються до юридичної відповідальності, вони продовжуючи перебувати на своїх посадах.

Першою з проблем є відсутність уніфікованого підходу до підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності суб'єктів, на яких поширюються вимоги Закону України «Про запобігання корупції». Більше трьох десятків нормативно-правових актів мають абсолютно різні підходи до дисциплінарної відповідальності за порушення вимог антикорупційного законодавства, з формулюваннями: порушення присяги, порушення правил етичної поведінки, невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, використання

повноважень в особистих (приватних) інтересах або в неправомірних особистих інтересах інших осіб тощо.

На практиці ж відкриття відповідних дисциплінарних проваджень та вирішення питання про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності відбувається за такі дії відносно не часто. Причинами цього є якості законодавства, яким визначаються підстави (відсутні чіткі підстави) та порядок притягнення публічних службовців до дисциплінарної відповідальності, а також потурання з боку безпосередніх керівників і нехтування обов'язком притягнення осіб, які допустили порушення антикорупційного законодавства до дисциплінарної відповідності.

Вирішити проблему може уніфікація в Законі України «Про запобігання корупції» переліку порушень, які є проявами грубого порушення правил етичної поведінки та є підставами для притягнення до дисциплінарної відповідальності. Крім того, слід встановити дисциплінарну та адміністративну відповідальність безпосередніх керівників за невжиття заходів щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства, а можливо й звільнення у визначених законодавством випадках безпосередніх керівників.

Ще однією проблемою є те, що безпосередні керівники майже не ініціюють притягнення до дисциплінарної відповідальності своїх підлеглих у разі вчинення ними адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Таким чином, ігноруються вимоги ч. 2 ст. 65 Закону України «Про запобігання корупції». Вирішити цю проблему можна через фіксацію у Законі України «Про запобігання корупції» такої підстави для притягнення публічних службовців до дисциплінарної відповідальності, як факт набрання законної сили рішенням суду про притягнення цих осіб до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією. Крім того, задля унеможливлення випадків не притягають до дисциплінарної відповідальності осіб, щодо яких набрали законної сили зазначені вище рішення судів, через відсутність інформації про їх існування чи набрання ми ними чинності слід законодавчо визначено низку заходів, спрямованих на забезпечення належного інформування безпосередніх керівників та суб'єктів призначення про такі рішення судів

Наступною проблемою є те, що часто суб'єкти, уповноважені на притягнення публічних службовців до дисциплінарної відповідальності, після закриття судом справи про адміністративне правопорушення у зв'язку із закінченням строку накладення адміністративного стягнення (ст. 38 КпАП України) чи через малозначність правопорушення (ст. 22 КпАП України) не ініціюють притягнення підлеглого до дисциплінарної відповідальності, мотивуючи це нібито невинуватістю особи у його вчиненні. Проте, факт набрання законної сили рішенням суду про закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення у зв'язку із закінченням строку накладення адміністративного стягнення чи у зв'язку із звільненням особи від адміністративної відповідальності через малозначність правопорушення є свідченням винуватості особи у

вчиненні правопорушення. Таку окрему підставу дисциплінарної відповідальності слід визначити у Законі України «Про запобігання корупції».

Так само, факт притягнення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, до адміністративної, кримінальної чи цивільної відповідальності за порушення вимог антикорупційного законодавства не звільняє цю особу від дисциплінарної відповідальності за це правопорушення. В даному разі не може бути застосована конституційна норма щодо того, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Проблемою є відсторонення суб'єктів залучених до процедури притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності (уповноважених ініціаторів провадження, дисциплінарних комісій, безпосередніх керівників та суб'єктів призначення на посади) від прийняття рішень до отримання висновків чи рішень інших суб'єктів (НАЗК, суду). Через очікування таких висновків в більшості випадків особа вже не буде притягнута до дисциплінарної відповідальності через завершення строку здійснення дисциплінарного провадження або строку накладення дисциплінарного стягнення. Закріплення у Законі України «Про запобігання корупції» загальних засад притягнення до дисциплінарної відповідальності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що порушили вимоги антикорупційного законодавства вирішило б цю проблему через фіксацію обов'язку притягнення до дисциплінарної відповідальності незалежно від інший вид юридичної відповідальності та обов'язку кваліфікації діянь уповноваженими суб'єктами без прив'язки до висновків чи рішень інших суб'єктів, а також визначення строків ініціювання дисциплінарного провадження після виявлення чи вчинення дій. Потребує, також, закріплення у Законі України «Про запобігання корупції» строк здійснення дисциплінарних проваджень, у справах про порушення вимог антикорупційного законодавства. Широко обговорюються в суспільстві можливість закріплення строку не менше 1 року з дня відкриття дисциплінарного провадження, а також строку давності не менше 3 років з дня вчинення правопорушення.

Також, викликають дискусію пропозиції щодо необхідності визначення в Законі України «Про запобігання корупції» підстав безумовного звільнення з посад осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зокрема: набрання законної сили рішенням суду про визнання активів таких осіб або активів, набутих за їхнім дорученням іншими особами, та в інших передбачених ст. 290 ЦПК України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави та ін.. [1].

Наостанок відмітимо, що притягнення публічних службовців до дисциплінарної відповідальності дозволяє запобігти більш тяжким правопорушенням. Для належного функціонування цього інституту слід вирішити низку проблем пов'язаних з недосконалістю законодавства, яким визначаються підстави та процедура притягнення до дисциплінарної відповідальності та його

неузгодженістю з відповідними положеннями антикорупційного законодавства. Окремо слід звернути увагу на проблему потурання з боку керівництва особам, які приймають упереджені рішення, використовують надані їм повноваження у власних інтересах, приймають участь у корупційних практиках.

Література:

1. Забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію. Опис проблеми для обговорення Розділу 3 Державної антикорупційної програми «Забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію». URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Rozdil_3_Opys_problem_dlya_obgovorennya-1.docx

2. Громадське обговорення розділу 3 Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки «Забезпечити невідворотність відповідальності за корупцію». URL: <https://fb.watch/ghw8IOZ6Mo/>

3. Як забезпечити невідворотність відповідальності за корупцію? Публічні обговорення Антикорупційної стратегії. Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=1023471261436713>

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ: ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

*Павленко Л. М., аспірант заочної форми навчання
докторантури та аспірантури ОДУВС
Науковий керівник: Меркулова В.О.,
доктор юридичних наук, професор*

Обравши історичний нарис розвитку кримінальної відповідальності за незаконні дії щодо вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв у якості предмету наукового аналізу, – маємо визнати, що його здійснення ускладнюється наявністю багаточисельних правових актів різних за змістом, сутністю, специфічністю дії у просторі та за колом осіб. Соціальні та правові традиції суспільства, моральні цінності, а відповідно, критерії відмежування кримінально-протиправного в досліджуваній сфері від інших видів правопорушень, межі мінімально необхідного покарання щодо винної особи відтворюються у цілій низці правових джерел, які діяли на території України у різні періоди її історії. Саме історичне системно-правове дослідження змісту окремих правових норм правових джерел часів Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Великого князівства Литовського, часів дії правових актів Російської та Австро-Угорської імперії, особливостей криміналізації відповідних діянь за пострадянського часу тощо, – дозволить не лише визначитися із витоками кримінально-правової регламентації досліджуваної сфери, але і наступністю кримінального законодавства, із проблемами, які можна віднести до сталих,

як таких що безпосередньо (або ж опосередковано) впливали на зміни в законодавстві в подальшому і практично відтворюються у суперечностях чинного кримінального законодавства.

Як на нашу думку, найсуттєвішого розвитку законодавство України про кримінальну відповідальність за незаконний обіг зброї (за часів чинності кримінально-правових актів Російської імперії) зазнало наприкінці XIX – початку XX століття. Важливим є те, що значна кількість правових положень, які впливали на порядок та умови обігу зброї, містилася як в правових актах суто кримінально-правового характеру – Уложення про покарання кримінальні та виправні (редакції 1845, 1903 років), так і в багаточисельних правових документах, що регулювали різні сфери тогочасної життєдіяльності. Бурхливий розвиток суспільства, доволі важливі та складні завдання, які вирішувала держава у боротьбі із зовнішнім ворогом, вимагали більш жорсткої дисципліни, формування професійної армії, мобілізації можливостей цивільного населення тощо. У це не могло не вплинути на пришвидшення формування системи правових положень, які стосувалися обмежень у обігу зброї.

Що стосується безпосередньо правових актів суто кримінально-правового характеру. На особливу увагу заслуговує аналіз змісту положень *Уложення про покарання кримінальні та виправні редакції 1845, 1903 років*. На підставі безпосереднього аналізу правових норм, які містяться у ньому та результатів наукових досліджень вчених в цьому питанні (С.Б Боровинського, М.М. Мусаєва, С.А. Невського, Л.А. Сошиної) маємо визначитися із певними сутнісними ознаками різних редакцій Уложення, сформувані власне бачення напрямків реформування кримінального законодавства того часу в частині регулювання обігу зброї.

Зокрема, доволі цікавими є ті положення кримінального законодавства, які підтверджують *історичну особливість визначення* характеру тієї сфери суспільних відносин, яка була обрана для кримінально-правового захисту (об'єкт посягання); різновидів суспільно-небезпечних предметів, незаконний обіг яких мав призвести до відповідальності та покарання; ознак об'єктивної сторони діяння основного складу злочину; чинників, які покладені в основу кваліфікованого та особливо кваліфікованого складу злочину (кількість предмету, місце та час вчинення діяння, спосіб вчинення тощо).

В *Уложенні про покарання кримінальні та виправні (1845 р.)* відповідальність за протиправне поводження зі зброєю, боєприпасами і вибуховими речовинами передбачена ст.ст. 1241-1247, 1249 відділення дев'ятого «Про протизаконне виготовлення і зберігання зброї або пороху для захисту особистої безпеки» глави третьої «Про порушення громадського спокою, порядку» розділу VII. Диспозиції цих норм містять ознаки правопорушень, які полягають: у незаконному виготовленні зброї, пороху, бомб, гранат чи снарядів до артилерійських знарядь (ст. 1241); незаконне зберігання зброї або пороху у більших, ніж дозволено розмірах (ст. 1242); у збереженні забороненої, або в великій кількості зброї, пороху, боєприпасів до артилерійських знарядь з метою завдати шкоди державній безпеці (1243); недонесення відомостей про людину, яка принесла для ремонту заборонену законом зброю (ст. 1244); використання вогнепальної зброї у

місцях масового скупчення людей (ст.1245); стрільба з луку у місцях масового скупчення людей (ст.1246); зберігання у домівках чи місцях можливого перебування людей зарядженої вогнепальної зброї (ст.1247); перебування зі зброєю (особливо зарядженою) у заборонених місцях (ст. 1249).

Щодо обсягу та виду покарання за вчинення даних злочинів. Розмір та вид покарання залежали від різних обставин: кількості та розміру предмету (речовин), тяжкості спричиненої шкоди, мотивації злочинця, місця вчинення діяння, повторності кримінально-протиправної поведінки тощо. Так у ст. 1241 за незначні розміри виготовлення зброї, пороху, бомб, гранат чи снарядів до артилерійських знарядь передбачалось покарання у виді тримання у тюрмі від трьох до шести місяців, а за інші розміри – тримання у фортеці від одного до двох років. Стаття 1242 за незаконне зберігання зброї або пороху у більших, ніж дозволено, розмірах передбачала покарання у виді арешту від трьох тижнів до трьох місяців або грошового стягнення від десяти до ста рублів. Знайдені при цьому зброя та порох відбирались. Факт недонесення майстром до поліції відомостей про людину, яка принесла для ремонту заборонену законом зброю, карався арештом від трьох до семи днів (ст. 1244). Якщо особа вперше використала вогнепальну зброю без явної потреби у місцях можливого масового скупчення людей, її чекає покарання у виді штрафу від двадцяти до ста рублів (у поселеннях – від одного до десяти). У випадку повторності такого діяння грошове стягнення подвоювалось (ст. 1245). Саме місце вчинення діяння (місця можливого масового скупчення людей) обумовлювало кримінальну протиправність і стрільби з лука. Покарання не суворе (від п'ятдесяти копійок до трьох рублів), проте свідчить про особливий державний контроль за спокоєм та безпекою громадян у місцях масового скупчення населення (ст. 1246). Про даний напрям кримінальної політики свідчать і наступні дві норми (ст.ст. 1247, 1249), в яких, знову ж таки, місце вчинення діяння перетворювалося в обов'язкову ознаку та підставу для притягнення винної особи до відповідальності у разі зберігання зарядженої вогнепальної зброї (дім, інші місця можливого перебування людей), перебування із зарядженою вогнепальною зброєю (конкретно визначені заборонені місця). Покарання, полягало у грошовому стягненні від одного до п'яти рублів, та відповідно, - від п'ятдесяти копійок до десяти рублів.

Проте особливістю кваліфікації окремих вище зазначених дій та ухвалення судом справедливого покарання за їх вчинення була необхідність визначення остаточного покарання на підставі врахування ознак декількох кримінально-правових норм. Так незаконне поводження із зазначеними предметами з метою підризу державної безпеки чи громадського спокою (ст. 1243) передбачало звернення до спеціальних санкцій, визначених у ст.ст. 271, 272, 275-277 розглянутого Укладення, як таких, що застосовувались за бунт проти Верховної влади чи державну зраду. Якщо використання вогнепальної зброї та стрільба з луку призводили до настання тяжких наслідків (шкода здоров'ю, смерть) додатково застосовувались ст.ст. 1937, 1965, які визначали відповідальність саме за

ці наслідки. До того ж слід зазначити, що в окремій системі норм (ст.ст. 986-987) визначається відповідальність лише за порушення правил поведінки зі зброєю, порохом, вибуховими речовинами, снарядами.

Кримінальне уложення 1903 року істотно відрізняється від попередніх законодавчих актів як по техніко-юридичному викладу, так і по змістовній стороні. Основна кількість норм, що передбачають відповідальність за незаконний обіг зброї і боєприпасів (ст.ст. 222-227, 230), містилася в Главі десятій Кримінального уложення «Про порушення постанов, що забезпечують громадську та особисту безпеку». Особливістю є те, що розширюється перелік кримінально-караних дій у сфері обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин, виокремлюються як суспільно небезпечні нові діяння: незаконне зберігання вогнепальної зброї або снаряду за межами обладнаного для цього складу; зберігання пороху за межами складу у кількості понад тридцять футів; невиконання правил обладнання чи утримання складів вибухових речовин для потреб гірничозаводської чи соляної промисловості; створення небезпеки вибуху; незаконне виготовлення зброї та боєприпасів саморобним способом або ж в заводських умовах; відкриття без належного дозволу заводу для виготовлення вибухових речовин, вогнепальних боєприпасів; торгівля вибуховими речовинами і боєприпасами тощо. І в той же час Кримінальне уложення не містило спеціальної норми про розкрадання зброї. Відповідальність за такі діяння наставала за статтями про інші види злочинів (злодійство, розбій, вимагання).

Підсумовуючи зазначене, слід наголосити на наступному. Кінець XIX – початок XX століття – це *етап активного формування кодифікованого кримінального законодавства щодо незаконного поводження із зброєю та вибухівкою, переробки та інших дій*, спрямованих на удосконалення їхніх властивостей. Саме в цей період в Російській імперії сформувалася система нормативно-правових актів (як кримінально-правового характеру, так і іншого спрямування), що безпосередньо застосовувалася на території України, або ж суттєво впливала на правозастосовну практику в сфері обігу зброї. Започатковується процес державного контролю за обігом зброї, який у подальшому лише посилювався. Сталою є правова практика формулювання спеціальних правил користування (зберігання) зброї приватними особами, положень та правил щодо використання зброї в державних органах. Набувають подальшого уточнення положення щодо впливу на ступінь небезпечності діяння факту використання зброї як знаряддя злочину, так і тих ситуацій, коли зброя є предметом правопорушень.

Зазначене свідчить про те, що у кримінально-правових джерелах того часу *вже міститься доволі значна кількість кримінально-правових норм*, які ми можемо віднести до розглядуваної сфери. Проте містяться вони у різних розділах та главах, родовий об'єкт посягання яких є різним (безпека держави, громадський спокій, право власності тощо). Найчастіше у якості предмета незаконного обігу є зброя, порох, бомби, гранати, снаряди до артилерійських знарядь тощо. А незаконність діянь по відношенню до цих предметів полягає: у

різновидах незаконного виготовлення (саморобним способом або ж в заводських умовах); різновидах зберігання (взагалі, за межами певного місця, з перебільшенням певної кількості тощо); недонесенні відповідних відомостей; використанні у місцях масового скупчення людей; торгівлі тощо. Кваліфікуючою обтяжуючою ознакою щодо цих дій є підрив державної безпеки чи спокою, в окремих випадках кількість предмету, місце та час вчинення діяння, способ вчинення тощо.

Література:

1. Боровинський С.Б. Витоки та сучасний стан кримінальної відповідальності за недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 4. С. 412- 419 - С. 414.
2. Кримінальне законодавство України XIX – XXI століть. Збірник нормативно-правових актів [в 6 тт.] Уложение о наказаниях уголовных и исправительныхъ 1845 р. Частина I / П.С. Берзін, О.В. Коротюк, Репр. Вид., К.: ОВК, 2020. Т. II. 472 с.
3. Кримінальне законодавство України XIX – XXI століть. Збірник нормативно-правових актів [в 6 тт.] Уложение о наказаниях уголовных и исправительныхъ 1845 р. Частина II / П.С. Берзін, О.В. Коротюк, Репр. Вид., К.: ОВК, 2020. Т. III. 456 с.
4. Кримінальне законодавство України XIX – XXI століть. Збірник нормативно-правових актів [в 6 тт.] Уголовное уложение 1903 р./ П.С. Берзін, О.В. Коротюк, Репр. Вид., К.: ОВК, 2020. Т.IV. 232 с.
5. Мусаев М.М. Уголовная ответственность и наказание за незаконное изготовление оружия: исторический опыт и современные реалии / М.М. Мусаев // Проблемы в российском законодательстве. 2013. № 5. С. 155-159.
6. Невский С.А. Ответственность за незаконный оборот оружия по уголовному законодательству второй половины XIX начала XX века / С.А. Невский // Уголовное право. 2003, № 2, С. 52.
7. Российское законодательство X- XX веков. Том 2. Законодательство периода образования и укрепления русского централизованного государства. М.: Юрид. лит-ра, 1985. С. 54-61.
8. Сошина Л.А. История развития уголовно-правовых норм, регламентирующих ответственность за незаконный оборот оружия в дореволюционный период России // Сибирский юридический вестник. № 2 (41), 2008. С. 103-107.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*Пащенко О. М., к.ю.н., доцент, професор кафедри
трудового, земельного та господарського права
Одеського державного університету внутрішніх справ*

З 24 лютого 2022 року відбулось кардинальне збільшення кількості загроз для продовольчої безпеки, як невід'ємної складової національної безпеки. Чинне законодавство України, зокрема Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року [1], чітко визначає перелік таких загроз. Водночас «традиційні» для економіки України загрози набувають абсолютно іншого характеру в умовах триваючої повномасштабної війни.

Природно, що в умовах правового режиму воєнного стану було прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на регламентацію стратегічних відносин забезпечення продовольчої безпеки.

На наш погляд, найважливішим з нормативно-правових актів, прийнятих з метою належного виконання державою своїх зобов'язань у сфері забезпечення продовольчої безпеки, з огляду на його назву, мав стати Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24.03.2022 року (далі – Закон № 2145). Положення даного Закону спрямовані на спрощення чинних процедур надання у користування земельних ділянок сільсько-господарського призначення державної та комунальної власності, невитребуваних, нерозподілених земельних ділянок, а також земельних ділянок, що залишилися у колективній власності, в умовах коли не функціонують Державний земельний кадастр та Державний реєстр речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Однак, аналіз змісту Закону № 2145 виявив суттєву невідповідність його назви і змісту. Фактично цей нормативно-правовий акт присвячений встановленню тимчасових (на період дії правового режиму воєнного стану) спрощених процедур (механізмів) надання земель державної та комунальної власності у користування для потреб товарного сільськогосподарського виробництва, а також спрощення екологічного контролю у сфері використання та охорони таких земель. Натомість Закон № 2145 не вирішує стратегічного завдання, яке, відповідно до його назви, полягає у створенні умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Таким чином, комплексне та системне вирішення цієї проблеми все ще на часі.

Експертами також відзначались серйозні ризики, які можуть загрожувати довкіллю у зв'язку із кризовим регулюванням земельних відносин під час дії правового режиму воєнного стану, які впроваджені Законом № 2145 [2], зокрема: всупереч меті прийняття Закону («створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану»), а також приписам Земельного кодексу (наприклад, ст.ст. 96, 102 ЗК) власники та користувачі земельних

ділянок позбавляються відповідальності за невикористання земельної ділянки; встановлення лише електронної форми для договорів оренди земельних ділянок державної, комунальної власності, невитребуваних, нерозподілених земельних ділянок, що передаються в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва в умовах воєнного стану (укладення таких договорів має бути здійснено без проведення земельних торгів); формування земельних ділянок з метою їх передачі для сільськогосподарського товарного виробництва без присвоєння кадастрових номерів та без узгодження з даними, що містяться у Державному земельному кадастрі створює ризики використання земель всупереч їх цільовому призначенню; у випадку отримання земельної ділянки за спрощеною процедурою орендар такої ділянки необґрунтовано позбавляється права на компенсацію власних витрат на поліпшення земельної ділянки та на закладення багаторічних насаджень; необґрунтоване впровадження спрощених процедур надання у користування земельних ділянок на територіях, які безпосередньо не зазнали впливу воєнних дій.

Таким чином, пріоритетною лишається необхідність розроблення та негайного впровадження комплексної державної програми забезпечення продовольчої безпеки, яка має одночасно містити як заходи негайного реагування на поточну продовольчу кризу, так і заходи, спрямовані на подолання наслідків бойових дій, відновлення промислової та соціальної інфраструктури (насамперед соціальної інфраструктури села), відновлення довкілля, а також запровадження системного підходу до впровадження заходів такого відновлення.

На законодавчому рівні пропонується визначити наступні пріоритетні напрямки, які мають стати підґрунтям для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану та у післявоєнний період: пріоритетний розвиток та підтримка адаптивних (гнучких), сталих і децентралізованих агропродовольчих систем; пріоритет локальних продовольчих систем; державна підтримка малих та середніх сільськогосподарських виробників; державна підтримка відновлення та розвитку сільських територій; надання пріоритету у розвитку сталих та екологічних дружніх практик у сільському господарстві; системне стимулювання дрібних землевласників та розвитку прозорого ринку сільськогосподарських земель.

Література:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року». Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#n2>
2. Ризики прийняття закону України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану для довкілля. URL: <http://epl.org.ua/eco-analytics/ryzyky-pryjnyattya-zakonu-ukrayiny-shhodo-stvo-ren-ya-umov-dlya-zabezpechennya-prodovolchoyi-bezpeky-v-umovah-voyenno-go-stanu-dlya-dovkillya/>

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поляков Є. В.,

кандидат юридичних наук, доцент

полковник поліції

доцент кафедри ОРД ФПФПКП

Одеського державного університету

внутрішніх справ, м. Одеса

В Україні оперативно-розшукова діяльність сформувалась як галузь наукового знання в результаті інтеграції та диференціації наук кримінально-правового циклу. Оперативно-розшукова діяльність – це галузь специфічних наукових знань про злочинну діяльність та її антипод – гласну і негласну діяльність з виявлення й розкриття злочинів, встановлення осіб, які її готують або вчинили, та осіб, які переховуються від слідства, суду і кримінального покарання, а також тих осіб, які безвісти зникли [1, с. 5].

У системі юридичних наук саме теорія оперативно-розшукової діяльності покликана озброювати практику боротьби зі злочинністю комплексом наукових висновків і рекомендацій. Сьогодні для всіх науковців, які досліджують теорію оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України, вже безперечним є той факт, що вона являє собою окрему галузь наукового знання, подальший розвиток якої має відбуватися шляхом надання їй статусу окремої самостійної науки [2, с. 48].

Зрозуміло, що основою теорії оперативно-розшукової діяльності є численні попередні та сучасні теоретичні напрацювання і, головне, прийняте в Україні законодавство про оперативно-розшукову діяльність. Сучасним законодавством оперативно-розшукова діяльність уперше визнається державно-правовою формою боротьби зі злочинністю.

У становлення і розвиток теорії оперативно-розшукової діяльності в Україні вагомий внесок зробили такі вчені, як О.М. Бандурка, О.Ф. Долженков, І.П. Козаченко, Ю.Ю. Орлов, М.М. Перепелиця, В.П. Пилипчук, М.Б. Саакян та інші. Вони взяли активну участь у розробці Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» та інших нормативних актів, що регламентують правові засади, організацію і тактику оперативно-розшукової діяльності.

Щодо питання визначення сутності та змісту оперативно-розшукової діяльності, ми бачимо, що у наукових працях зміст оперативно-розшукової діяльності традиційно зводиться до системи заходів, що здійснюються спеціально уповноваженими на те суб'єктами із застосуванням переважно негласних сил, засобів і методів з метою вирішення завдань боротьби зі злочинністю. Крім того, науковці вважають, що термін «оперативно-розшукова діяльність» може

розглядатися у двох аспектах: по-перше, як практична діяльність і, по-друге, як теорія такої діяльності.

У першому аспекті система оперативно-розшукової діяльності складається із сукупності гласних і негласних, пошукових та контрозвідувальних заходів, оперативних та оперативно-технічних засобів, дозволених законом. Тому через зміст, характер і призначення таких оперативних прийомів, заходів і засобів розкривається сутність оперативно-розшукової діяльності. Поняття оперативно-розшукової діяльності передбачає її комплексний характер і залежно від вирішення тих або інших завдань можна виділити два основні її напрямки: пошуковий та контрозвідувальний.

Так, раніше, в Україні, як і в більшості посттоталітарних держав, оперативно-розшукова діяльність, як правило, регламентувалася відомчими інструкціями і наказами та була винятково таємною. Натомість у незалежній Україні, в період демократичних перетворень, ключовим принципом оперативно-розшукової діяльності є верховенство закону, захист прав та інтересів громадян. Із закритої, таємної, оперативно-розшукова діяльність стала мати значною мірою відкритий, демократичний характер, а відтак, все частіше стає предметом обговорення в законодавчих і виконавчих органах влади, в засобах масової інформації, на політичних мітингах та зібраннях.

Сучасна оперативно-розшукова діяльність потребує поглибленого психологічного, інтелектуально-логічного, наукового і професійного супроводу. У наукових працях робиться спроба узагальнення соціальної значущості оперативно-розшукової діяльності в умовах якісних перетворень, у зв'язку з демократизацією суспільного життя, а отже, нагальною потребою у зміні її характеру та змісту. Тактичною метою сучасної оперативно-розшукової діяльності є одержання інформації, її нагромадження, опрацювання, аналіз в цілях застосування відповідних заходів. Належний обсяг та зміст інформації є визначальною умовою результативності оперативно-розшукової діяльності. Демократизація цього виду юридичної практики сприяє можливостям розширення змісту та обсягу інформації, що можна використати для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. За таких умов виникає необхідність у комплексному науковому супроводі оперативно-розшукової діяльності й, зокрема, у зв'язку з використанням можливостей кримінологічних засобів.

Повне і всебічне висвітлення діяльності суб'єкта злочину є запорукою успішного припинення його протиправної поведінки. Отже, оперативно-розшукова діяльність передбачає отримання інформації, її нагромадження, опрацювання, аналіз, узагальнення та застосування відповідних заходів. Однак, як засвідчує практика, суб'єкти оперативно-розшукової діяльності, зазвичай, сконцентровані переважно на пошуку відповідної інформації.

Сучасний стан розвитку кримінологічної науки доводить не лише можливість, а нагальною потребу у використанні її теоретичного потенціалу для подальшого удосконалення юридичних практик, зокрема оперативно-розшукової діяльності [3, с. 42]. На користь цього висновку опосередковано вказують і

результати сучасних досліджень у галузі оперативно-розшукової діяльності. Варто зауважити, що злочинність у юридичних науках розглянуто як центральний елемент предмета кримінології. Попри те, як уже зазначалося вище, можливості кримінологічного супроводу оперативно-розшукової діяльності на цей час реалізовані не сповна.

Підсумовуючи викладене, треба зазначити, що кримінологічний супровід оперативно-розшукової діяльності – це комплексне використання кримінологічних засобів з метою покращення реалізації завдань оперативно-розшукової діяльності. Кримінологічні засоби можна використати в площині інформаційно-аналітичного забезпечення, з огляду на можливість одержання, узагальнення й використання нової додаткової інформації щодо злочинів та осіб, які їх вчинили, яка в подальшому буде використана для виявлення, розкриття та запобігання злочинам. До переліку кримінологічних засобів, що їх можна використовувати для удосконалення оперативно-розшукової діяльності, передусім, варто зарахувати: кримінологічну характеристику; кримінологічний портрет злочинця; віктимологічну характеристику, коли збір інформації про злочинця здійснюється у напрямку «від потерпілого»; кримінологічне прогнозування, за результатами якого доцільно вирішувати питання про можливість постановки особи на оперативно-профілактичний облік тощо. Найбільш комплексно й продуктивно кримінологічні засоби можна використати для вирішення завдань оперативно-розшукової профілактики.

Література:

1. Албул С.В. Нова парадигма оперативно-розшукової діяльності: проблемні питання правового забезпечення. *Актуальні питання правового забезпечення у сучасних умовах*: збірник тез доповідей Всеукраїнського науково-практичного семінару (Харків, 26 листопада 2021 р., Національна академія Національної гвардії України). Харків: НА НГУ, 2021. С. 4–5.
2. Бандурка О.М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : монографія. Харків : Золота миля, 2012. 620 с.
3. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн., Кн. 3. Практична кримінологія. К. : Ін-Юре, 2007. 320 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ БАНКРУТСТВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Промота А. Є., студент 2 курсу 1 групи,
факультету №1 навчально-наукового інституту
права та кібербезпеки Одеського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Дришлюк В. І.,
завідувач кафедри трудового, земельного
та господарського права Одеського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент*

Серед причин перегляду законодавства про банкрутство в 2015–2018 роках була необхідність у поліпшенні та прискоренні процедур банкрутства, забезпеченні сприятливих умов для розвитку бізнесу в Україні в тих сферах, які були обґрунтовано обрані з урахуванням Індексу легкості ведення бізнесу (Doing Business) Світового Банку та Міжнародної фінансової корпорації. Так, згідно з даними звіту Світового банку Doing Business 2020 (рейтинг простоти ведення підприємницької діяльності) за показником «врегулювання неплатоспроможності» Україна залишається на вкрай низькому – 146 місці серед 190 країн світу, хоча у «загальному заліку» займає 64 місце (у 2019 р. – 145 та 71 відповідно). Головними причинами, через які Україна посідає низьке місце, є:

1) занадто тривала процедура банкрутства – 2,9 роки (Східна Європа та Центральна Азія – 2,3; розвинуті країни – 1,7). Найкраща країна – 0,4 року (Ірландія); 2) висока вартість процедур – 40,5 % від вартості майна боржника (Східна Європа та Центральна Азія – 13,1 %; розвинуті країни – 9,1 %). Найкраща країна – Норвегія (1 %); 3) низька ефективність процедур банкрутства (індекс стягнення/центів на долар) – 9,6 (Східна Європа та Центральна Азія – 38; розвинуті країни – 71,2). Найкраща країна – Норвегія (93,1).[1]

У жовтні 2018 р. Верховна Рада України ухвалила Кодекс України з процедур банкрутства, над розробкою якого експертне середовище працювало протягом останніх чотирьох років (підписаний Президентом П. Порошенком 15 квітня, набув чинності 21 квітня 2019 р.). Новий кодекс, положення якого перекликаються зі світовими стандартами, також отримав підтримку з боку експертів Міжнародного валютного фонду та Світового банку.

Кодекс був уведений у дію 21 жовтня 2019 р. через півроку після офіційної публікації. За цей час Міністерство економічного розвитку і торгівлі та Міністерство юстиції України мали розробити усі необхідні підзаконні акти.

Новий кодекс структурно побудований із чотирьох книг: перша – регулює загальні положення і терміни, друга – діяльність арбітражних керуючих, третя – питання банкрутства юридичних осіб і четверта – фізичних осіб.[2]

Новели, які передбачає Кодекс з процедур банкрутства для фізичних осіб:

1.Процедура банкрутства фізичних осіб.

Якщо за старим законодавством юридичні особи могли визнавати себе банкрутами, то у фізичних осіб такого права не було. Процедура банкрутства фізична особа може запустити, якщо заборгованість становить 30 мінімальних зарплат – а це 125,2 тисяч гривень. Ініціювати процедуру банкрутства може лише сама фізична особа.

2.Арбітражний керуючий є обов’язковим.

Як на стадії реструктуризації, так і на стадії погашення боргів у справі про банкрутство фізичної особи бере участь арбітражний керуючий. Це незалежний так званий кризовий менеджер, який володіє достатніми знаннями і вміннями, аби процес банкрутства пройшов з найменшими стресами. Арбітражний керуючий здійснює управління активами боржника, а його дії контролюються кредиторами та судом.

3.Мораторій на задоволення вимог кредиторів.

Якщо раніше під час позовного провадження та виконавчого провадження з боржника стягували кошти із зарплати чи інших видів доходів, то зараз, під час запуску процедури банкрутства, вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів до 170 днів. У цьому періоді кредитори не мають права збільшувати штрафні санкції – заборонено нараховувати як пеню, так і неустойку. Для боржника це шанс «видихнути» і зрозуміти, як діяти далі, щоб порвати боргове коло.

4.Спрощення процедури ініціювання банкрутства.

Раніше для початку процедури банкрутства юридичним особам була потрібна підтверджена заборгованість на рівні мінімум 300 мінімальних зарплат, то для фізичних осіб вона становить 30 мінімальних зарплат. При цьому, як і фізичним особам, юридичним особам потрібно авансувати послуги арбітражного керуючого за 3 перші місяці. Проте, якщо заборгованість інколи сягає мільйони гривень, то сума послуг арбітражного керуючого буде здаватися краплею у морі.

5.Можливість не сплачувати борг до кінця.

Після початку процедури банкрутства фізичній особі надається право або реструктурувати борг, або погасити його за рахунок майна. На стадії погашення боргів реалізація активів боржника здійснюється за допомогою електронних торгів. Далі – борги закриваються в порядку черговості: черги арбітражного керуючого та черги кредиторів. Якщо суми, отриманої від продажу майна, не вистачає для погашення боргу, то такі борги залишаються без погашення, особа визнається банкрутом, а провадження у цій справі закривається. [3]

Таким чином, новий Кодекс з процедур банкрутства вигідний як для боржників, так і для кредиторів. Для боржників – це можливість зупинити процес накопичення боргів з тим, щоб відновити свою платоспроможність і через час розрахуватися за всіма зобов’язаннями, а для кредиторів – банкрутство фізичних осіб відкриває юридичну можливість для позбавлення від безнадійної заборгованості або ж процедури часткового її погашення.

Насамперед розглянемо основні зміни у сфері банкрутства, які настали після набрання чинності Кодексу у порівнянні із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», а саме:

Закон, який регулював сферу банкрутства, став кодексом;

кредитору більше не потрібні докази безспірності його вимог, розмір яких, для відкриття провадження у справі про банкрутство, не має значення (раніше встановлювалась обов'язкова вимога – не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати);

з'явився обов'язок подання доказів неплатоспроможності боржника, а також обов'язок авансування винагороди арбітражному керуючому у розмірі трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень (раніше право вимоги грошової винагороди виникало в арбітражного керуючого в останній день кожного календарного місяця виконання ним повноважень розпорядника майна боржника);

кредитори, які пропустили строк на пред'явлення вимог, потрапляють у четверту чергу задоволення вимог, а не у шосту;

кодексом скасована можливість переходу у процедуру банкрутства із процедури добровільної ліквідації;

встановлено нові строки, протягом яких кредитор може визнати недійсними правочини боржника – три роки замість одного року, який був встановлений Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [4];

змінено також і строки проведення санації. За новим Кодексом не визначаються строки санації, вони формуються планом санації. На сьогодні строк санації не може перевищувати 12 місяців;

враховуючи попередню практику продажу майна боржника через офлайн-аукціони, які проводились з обмеженим доступом, і часто активи купувались за безцінь, Кодексом передбачено, що майно реалізується в електронній торговій системі, порядок функціонування якої затверджується Кабінетом Міністрів України.

розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати;

Процедура банкрутства фізичної особи завершується ухваленням Господарським судом рішення про звільнення боржника-фізичної особи від її боргових зобов'язань, але як наслідок фізична особа не може вважатися такою, яка має бездоганну ділову репутацію, протягом трьох років після визнання її банкрутом.

Отже, Кодекс України з процедур банкрутства – це перший за часи незалежності України комплексний документ, що врегульовує всі процедурні питання банкрутства. Приведення чинного законодавства до сучасних реалій та світових тенденцій має позитивно відобразитись на економіці та інвестиційному кліматі в державі.

Література:

1. Фоміна О. Банкрутство по-українськи: не рятівний круг, а засіб наживи. Банкрутство & Ліквідація в Україні. URL : <https://bankruptcy-ua.com/articles/6469>
2. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. 10 трав. (№ 19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
3. Філатов В. Кодекс з процедур банкрутства : що буде з арбітражними керуючими? ЛІГА ЗАКОН. 2018. 22 жовт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/analytics/181231_kodeks-z-protsedur-bankrutstva--shchobude-z-arbitraz-hn-im-keruyuchim
4. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 30.06.1999 р. №784-XIV (Нова редакція Закону України від 14.05.1992 р. № 2343-XII). Відомості Верховної Ради України. 1999. 29 жовт. (№ 42) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed20191021#Text>

ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НА ПОВАГУ ДО ЇЇ ГІДНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ: НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Проскурня Є. Є.,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної,
вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Ком'яга А. В.,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної,
вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Актуальність даної теми полягає в тому, що для демократичної правової держави основним завданням є захист прав і законних інтересів громадян, охорона встановленого правопорядку та законності, боротьба зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Відповідно до ст. 21 Конституції України: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними». Таким чином, варто відзначити, що право фізичної особи на повагу до її гідності в умовах воєнного конфлікту є дуже важливим, адже воно спрямоване на захист інших прав та законних інтересів людини та охорони правопорядку. Викладене дає підстави для висновку, що невід'ємне право кожної людини на життя нерозривно пов'язане з її правом на людську гідність. Як основні права людини вони визначають можливість

реалізації всіх інших прав і свобод людини і громадянина і не можуть бути ні обмежені, ні скасовані.

Проблематика стосується того аспекту, що у зв'язку зі збройною та інформаційною агресією Російської Федерації, на територію України, на жаль, також відбуваються порушення прав і свобод громадян, охоронюваних законодавством. Зокрема і права на повагу до людської гідності. Проте, ніхто не наділений повноваженнями, навіть в умовах військового стану, порушувати невідчужувані права людини. Зокрема, у ст.297 Цивільного Кодексу України зазначено наступне: «1. Кожен має право на повагу до його гідності та честі. 2. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими. 3. Фізична особа має право звернутися до суду з позовом про захист її гідності та честі». Обов'язок не порушувати конституційні права і свободи громадян стосується не лише агресора, а й роботи правоохоронних органів та діяльності інших громадян. Важливим є усвідомлення кожного громадянина не тільки власних прав, але й обов'язків, особливо в даний період часу.

Взагалі, саме поняття гідності — це поняття моральної свідомості, яке виражає уявлення про цінність всякої людини, як моральної особистості, а також категорія етики, що означає особливе моральне ставлення людини до самої себе і ставлення до неї з боку суспільства, в якому визнається цінність особистості. Даний термін вживається у законодавствах численних країн, зокрема у міжнародному праві.

Основний закон нашої держави забороняє наступні протиправні дії, які безпосередньо порушують права на людську гідність серед них:

- катування;
- жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність поводження;
- застосування жорстоких, нелюдських, таких, що принижують людську гідність покарань;
- використання людини (без її волі) для наукових, медичних чи інших дослідів.

За Конституцією, гідність визнається найвищою соціальною цінністю (ст. 3), на неї ніхто не має права посягати. У разі вчинення цих протиправних дій будь-яка особа може звернутись за допомогою до суду, а винна особа повинна притягнутись до відповідальності, відповідно до закону [1].

Крім того, кожен має право тим чи іншим не забороненим законом способом захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (ст. 55); кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ст. 68).

Розглядаючи міжнародне законодавство ми бачимо, що, перш за все, право на повагу людської гідності передбачене в ст.1 Загальної декларації прав людини: »Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства»; а у ст. 5 зазначено: «Ніхто не повинен зазнавати тортур,

або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання»[2, 736 с.].

Однією з міжнародних угод, яка не просто розвинула Декларацію, а й уточнила її зміст, є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. В ньому зазначено наступне: «Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. Зокрема, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим дослідям» (ст. 7). «Всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і повагу до гідності, властиві людській особі» (ст. 10, ч.1) [3].

Звертаючи увагу на міжнародний досвід, варто виокремити такий вид нормативно правового акту, як спеціальні міжнародні договори. Наприклад, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання, яка детально описує право на повагу людської гідності, заборону вчинення протиправних дій, що принижують людську гідність. Також тлумачить поняття, які пов'язані з протиправними діями, зокрема поняття «катування».

Ще одним не менш важливим нормативним актом, який закріплює право на повагу людської гідності та відповідальність за порушення даного права є Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод. У ст. 3 вище вказаної конвенції зазначено, що: »жодна людина не може зазнавати катувань чи нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання». Виходячи зі ст. 3 Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод, можна зрозуміти, що її мета полягала в підвищенні поваги людини до самої себе і захищеності від неналежного поводження або покарання навіть у місцях позбавлення волі та під арештом. Тим самим підвищуючи право на повагу людської гідності [4].

Отже, підсумовуючи вище сказане можна дійти висновку, що не зважаючи на умови воєнного стану, ніким не можуть бути порушені конституційні права та свободи громадян, зокрема право фізичної особи на повагу до людської гідності, яке охороняється відповідно до основного закону нашої держави, а також кримінального та цивільного законодавства. Дане право заборонено порушувати також згідно міжнародним пактам та деклараціям. Тому посилаючись як на національне, так і міжнародне законодавство підсумовуємо, що людська гідність це право яке надано людині, і його заборонено порушувати, а у випадку зворотного особа, має нести повну відповідальність відповідно до умов чинного законодавства.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. 1875- IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV>.

2. Право на повагу гідності // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. — Т. 5 : П — С. — 736 с. — ISBN 966-7492-05-2.

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

4. Європейська конвенція з прав людини (Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ)

Резніченко С. В.,

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Резніченко Г. С.,

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Незважаючи на те, що останнім часом в державний бюджет надходить безліч платежів, зборів і мит, основним джерелом як і раніше залишаються податки з фізичних і юридичних осіб. Очевидно, що економіка держави і її податкова політика тісно пов'язані між собою. При цьому в даний час при непростій економічній ситуації в Україні найбільш гостро постає питання про відповідальність осіб за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Як зазначає Ю. Якимчук, ухилення від оподаткування породжує розвиток багатьох проблем економічного і соціального характеру: зростає корупція і підвищується рівень злочинності, збільшується відтік капіталу за кордон, порушуються правила чесної конкуренції, недостатньо фінансується суспільний сектор економіки, не отримуються необхідні суми коштів для потреб держави, що, в свою чергу, викликає збільшення кількості податків та зростання ставок оподаткування [1].

У джерелах іноді можна зустріти абсолютно різні поняття, які використовуються науковцями при описі способів ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): «зменшення податків», «відхід від податків», «ухилення від податків», «уникання сплати податків», «обхід податків», «мінімізація податків», «податкова оптимізація», «податкове планування» тощо. При цьому деякі автори фактично отождожують ці поняття і дозволяють собі вільність при їх трактуванні, що на наш погляд, не зовсім вірно. У сучасній науковій літературі при розгляді питань зниження податкового навантаження, зменшення розміру

окремих податків, допустимих і можливих методів для досягнення названих результатів і т.д. використовуються поняття «мінімізація оподаткування», «оптимізація оподаткування» і «податкове планування».

Слід зазначити, що в податковому законодавстві жодне з перерахованих понять не використовують. Отже про нормативну термінологію в даному випадку говорити не доводиться. Якщо мінімізація - це максимальне зниження сум податків, то податкова оптимізація - це процес, пов'язаний з досягненням певних пропорцій усіх аспектів діяльності господарюючого суб'єкта в цілому, здійснюваних ним операцій і проєктів, тобто при податковій мінімізації контролюються тільки податки підприємства, а при податковій оптимізації - всі аспекти його діяльності. При використанні в практиці підприємницької діяльності можливості мінімізації або оптимізації оподаткування виникає ситуація ухилення від сплати податків, що пов'язано з порушенням податкового законодавства.

Ухилення від сплати податків являє собою форму зменшення податкових та інших платежів, при якій платник податків навмисно або необережно зменшує розмір своїх податкових зобов'язань з порушенням чинного законодавства. Більшість вчених і практиків вважають, що ухилення від сплати податків є прояв неефективної податкової системи. Необхідно відзначити зв'язок поняття «ухилення від сплати податків» з такими поняттями, як «схема ухилення від податків», «схема ухилення від оподаткування». Хоча теорія цих питань залишається неопрацьованою, на практиці вони широко використовуються. Під схемою ухилення від податків розуміється детальний опис взаємодії елементів конкретного способу ухилення від сплати податків. Під схемою ухилення від оподаткування розуміється детальний опис форм і методів виведення об'єктів з-під оподаткування платниками податків з метою ухилення від сплати податків, виявлення (розкриття) яких дозволяє підвищити результативність контрольних заходів. Тобто схема ухилення від оподаткування, по суті, є частковий вияв схеми ухилення від податків. Чинне законодавство, зокрема, кримінальне законодавство, позначає цю категорію способів податкової оптимізації через термін «ухилення від сплати податків»

Варто відзначити той факт, що держава намагається сформувати сприятливі умови для створення та розвитку бізнесу (зокрема, малого та середнього). В Україні підприємницька діяльність здійснюється у відповідності до Закону України «Про підприємництво»[2], прийнятого 7 лютого 1991 р., який діяв до прийняття і набрання чинності «Господарського кодексу»[3] від 16.01.2003 року №436 – IV із наступними змінами та доповненнями.

Відповідно до Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року передбачено активізацію фінансування малого і середнього підприємництва комерційними банками, розширенні переліку кредитних послуг (гарантійні схеми, лізинг, факторинг, експорт, страхування тощо) і задоволенні потреб малого і середнього підприємництва. Заохочення банківських установ до розроблення цільових довгострокових програм

кредитування з низьким рівнем відсоткової ставки за кредитами малого і середнього підприємництва для задоволення соціальних потреб (освіта, індивідуальне будівництво, започаткування підприємницької діяльності, споживчі позики тощо) та здійснення заходів, спрямованих на екологізацію діяльності малого і середнього підприємництва (виробництво еко- та біопродуктів, впровадження «зелених технологій») [4].

Не можна оминати стороною досить ліберальну кримінально-правову політику України стосовно ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Так, стаття 212 «Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)» з'явилася із моменту прийняття Кримінального кодексу України у 2001 році, але постійно реформувалася. Зміни до цієї статті вносилися у 2008, 2010, 2011, 2014, 2018 та 2019 роках. В різні роки законодавець посилював відповідальність за це діяння, але з іншого боку відбувалися зміни направлені на лібералізацію такої відповідальності шляхом введення спеціальних кримінально-правових норм, які передбачають звільнення від кримінальної відповідальності та підвищення розміру значної, великої та особливо великої шкоди, як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони даного кримінального правопорушення і відповідно підстави притягнення до кримінальної відповідальності.

Частина 4 ст. 212 КК України передбачає спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності. Зазначимо, що особа може претендувати на такий вид звільнення від кримінальної відповідальності, тільки коли вчинила його вперше. В іншому разі положення зазначеної норми не застосовуються. [5, С. 223-225].

Реалізація положення ч. 4 ст. 212 КК України в частині звільнення від кримінальної відповідальності ускладнюється, якщо факт несплати було виявлено внаслідок перевірки, призначеної після порушення кримінальної справи.

Що ж стосується нововведень до КК України, які зосереджено в ч. 5 ст. 212 КК України, зазначимо, що діяння, передбачені ч. 1 та 3 цієї статті, не вважаються умисним ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), якщо платник податків досяг податкового компромісу відповідно до підрозділу 9–2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України (ч. 5 ст. 212 КК України) [6, С.34].

Отже політика держави стосовно кримінальної відповідальності за статтею 212 Кримінального кодексу України є вірною. Поєднання суворості мір кримінального покарання із наявністю спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності є вірним вектором удосконалення кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Література:

1. Якимчук Ю. Ю. Ухилення від сплати податків в Україні: особливості проблеми та шляхи подолання. *Сучасні тенденції державних фінансів*. 2013. Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=2205>.

2. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 № 698-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/436-15>.
4. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету міністрів України від 24.05.2017 № 504-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/504-2017-%D1%80>
5. Дудоров О. О. Ухилення від сплати податків: кримінально-правові аспекти : монографія. К. : Істина, 2006. 647 с. С.223-225.
6. Хоменко В. П. Гуманізація кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): вітчизняний та зарубіжний досвід. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. 2015. №1. С.28-36. С.34.

РОЗВИТОК ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ ДЕСТРУКТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

*Сахно В. М., студентка 3 курсу 1 групи,
факультету №1 навчально-наукового інституту права
та кібербезпеки Одеського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Антоненко О. А.,
доцент кафедри трудового, земельного
та господарського права Одеського державного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

Деструктивність є поняттям, що носить явно негативний характер, але при цьому також являється важливим елементом людської культури. В історії можна знайти багато прикладів того, як людська деструктивність проявлялася в самих різних масштабах і, як це не парадоксально, дане явище багаторазово впливало на світову культуру, часто було каталізатором багатьох творчих тенденцій. При цьому рівень деструктивності навіть в найтемніші століття людської історії поступався тому розмаху, який ми можемо спостерігати протягом останнього століття. Наочно можемо побачити, що дестабілізація торкнулася практично всіх сфер життєдіяльності людського суспільства [1, с.268]. Вплив соціальних та внутрішньоособистісних конфліктів, що досягають крайнього ступеня напруги і реалізуються в глобальних і регіональних військових зіткненнях, масових заворушеннях, а також зростаючий рівень цинізму, обумовлений розвитком глобалізації і пов'язане з ним зростання рівня ксенофобії, а також криза людської ідентичності, медикалізація суспільства, що стимулює масштабний розвиток і прояв психопатологій, який, в свою чергу,

проявляється в різноманітних порушеннях норм права і моралі, стали реаліями сьогодення і одночасно показниками руйнівних процесів, що свідчать про поглиблення соціальної та психологічної деструкції сучасного суспільства і особистості [2].

Самим зрозумілим і легітимним методом впливу на особистість і групи є сучасне право. Воно, виконуючи роль похідного від моралі регулятора, дозволяє знизити або взагалі взяти під контроль деструктивні процеси. Однак потрібно розуміти, що і саме право піддається негативному впливу з боку руйнівних процесів, що призводить до зниження значення права як соціального регулятора життєдіяльності сучасного суспільства та до підвищення рівня правового нігілізму як звичайних людей, так і професіоналів юридичної праці, а з цього випливає глибока професійно-особистісна деформація юристів різних спеціалізацій і т. д. Саме тому юридичну психологію прийнято відносити до прикладної галузі в рівній мірі як до психологічної, так і до юридичної наук. Психологічні знання допомагають юристам у вирішенні правових питань, а психологічна наука збагачується в свою чергу знаннями з області юриспруденції. Завдяки такому зв'язку з'являються нові наукові напрямки, нові методи і способи вирішення поставлених завдань, формуючи нову окрему прикладну науку [3, с. 3–4].

Певні проблеми розвитку юридичної психології починаються ще на етапі вивчення її студентами вищих навчальних закладів. Вона викладається на першому чи другому курсі, коли ще не засвоєні дисципліни, що дозволяють повною мірою розуміти специфіку юридичної психології, спостерігається обмеженість в аудиторних годинах, а тому не зачіпає більш вузьку теорію, але саме планомірне та всебічне засвоєння знань допоможе сформувати у майбутнього юриста реалістичне розуміння природного права, можливостей самоконтролю та перспектив особистісного зростання, а також допоможе підвищити рівень культури, гуманності, вміння долати міжособистісні конфлікти та регулювати власні емоційні стани [4].

Наступна проблема, що впливає із першої – це безпрецедентний темп розвитку людства. Не дивно, що юридична психологія місцями просто не встигає за змінами, що відбуваються навколо безпосереднього об'єкта вивчення даної науки - психіки учасника правовідносин, тобто людини в умовах правової взаємодії [5]. Це виражається насамперед у швидкому розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій, що об'єднують велику кількість країн у великі регіони. Щосекунди кількість інформації тільки зростає. Немає нічого поганого в тому, щоб бути в курсі подій, але частіше людина заглиблюється в неважливі і зайві подробиці, що стосуються катастроф, аварій або природних катаклізмів, уважно вивчаючи заподіяну шкоду і кількість убитих і поранених. Такий спосіб життя не може не впливати на свідомість. І одним з наслідків постійного поглинання негативної інформації стають психологічні проблеми. Комфортне життя і необмежений доступ до Всесвітньої Мережі також вплинув на мислення: людям в наш час все складніше міркувати логічно, шукати нові і

несподівані шляхи вирішення, адже ми живемо у величезному інформаційному полі, де необхідні відомості можна отримати по одному кліку або звичайної голосової команди. Нездатність аналізувати інформацію є наслідком того, що її образ не затримується в думках надовго і швидко замінюється на інший, як при перемиканні каналів або перегляді новин. На наш погляд, на сучасному етапі як мінімум дисципліни юридичної психології, вона містить в собі більше аналізу минулих поколінь, тобто людей з іншим складом розуму, який суттєво відрізняється від сучасного покоління, якому треба приділяти рівну увагу [6].

Глобалізація, вільний доступ до матеріалів, в яких показане насилля, веде до того, що людина черствіє, тобто відбувається зниження значущості моралі як соціального регулятора на особистісному рівні. На якомусь етапі стирається грань між добром і злом, моральні норми набувають дрейфуючий характер. Ці процеси чітко проявилися в поведінці молодого покоління, що підтверджується багаторічними дослідженнями психологічних особливостей особистості студентів юридичного профілю. Так, саме незрілість мотивації у більшості студентів сприяє задоволенню швидкозмінних інтересів, як правило споживчої спрямованості, і стає основою для формування подвійної моралі, нерозуміння суті і наслідків її порушення, допущення можливості вчинення незначних правопорушень, а також виправдання окремих злочинців. А тому маємо наразі зростання правового нігілізму серед студентів юридичних спеціалізацій, і, відповідно, серед населення загалом. Наприклад, соціологічною службою Центру Разумкова на замовлення Офісу Ради Європи в Україні були проведені соціологічні опитування, які показали, що одним з найнижчих у суспільстві є рівень довіри до судів. Про свою недовіру до судів (судової системи в цілому) повідомили 77,7% респондентів, а про довіру — 11,4%. Місцевим судам не довіряють 69,7% опитаних, довіряють — 14,0%, Верховному Суду не довіряють 64,9% громадян, довіряють — 17,5%, Конституційному Суду України не довіряють 61,7% громадян, довіряють — 18,6% [7].

Таким чином, зазначені тенденції соціальної та психологічної деструкції породили проблеми, з якими зіткнулася юридична психологія на сучасному етапі у своїй змістовній частині. Для вирішення таких проблем, по-перше, доцільно буде врахувати і відобразити тенденції в змісті дисципліни, тобто формувати науковий матеріал потрібно з урахуванням того, що юридична психологія зіткнулася з проблемами, які вона не вивчала раніше. Не треба забувати про незрілість мотивації початківців юридичної праці, а також високий рівень професійного стресу, доступність людини до будь-якої інформації, зниження загального рівня інтелекту, правовий нігілізм професіоналів.

Література:

1. Фукуяма Ф. Наше постлюдське майбутнє: Наслідки біотехнологічної революції / Ф. Фукуяма; Пер. з англ. МБ. Левіна. - М.: ТОВ «Видавництво АСТ»: «ЛЮКС», 2017.

2. Тимофієва М. Внутрішньоособистісний конфлікт як криза гармонізації особистості. Чернівці:БДМУ, 2017 р. URL: <https://www.bsmu.edu.ua> (дата звернення: 18.10.2022)
3. Костицький М. В. Завдання юридичної психології / М. В. Костицький // Юридична психологія та педагогіка. – 2008. – No 1 (3). – С. 3–21.
4. Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. посіб. — 3-ге вид., доп. і переробл. — К.: МАУП, 2015. — 436 с.
5. Александров Д.О. Юридична психологія. Місце юридичної психології в системі наук, її об'єкт і предмет. URL: <https://westudents.com.ua> (дата звернення: 18.10.2022)
6. Величко М. Вплив інформаційних технологій на психіку. URL: <https://psyhosoma.com/uk> (дата звернення: 18.10.2022)
7. Разумков Центр: Ставлення громадян України до судової системи. URL: <https://razumkov.org.ua> (дата звернення: 18.10.2022)

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

***Середницька І. А.,** к.ю.н., доцент
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса
Гаврилюк А., магістр 1 курсу
факультету № 1 ННІПК
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Останні роки термін «медіація» не потребує пояснення, світова тенденція направлена на те, аби впровадити процедуру альтернативного вирішення спору в систему національного законодавства. Дієвість та ефективність медіації підкреслюється закріпленням необхідності її застосування в міжнародно-правових актах.

У ч. 1 ст. 3 Закону України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року зазначено, що медіація поширюється також на суспільні відносини у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [1].

Медіація у кримінальному провадженні має досить позитивний аспект, що пов'язаний зі зменшенням судового навантаження, скорочення витрат на утримання засуджених тощо. Сучасне правосуддя спрямовано на те, щоб карати правопорушника, аби правопорушник мав відповідальність перед державою. Однак на інтереси потерпілої особи не звертається увага. Тому головною метою застосування медіації під час кримінального провадження є діалог між

потерпілим та підозрюваним/обвинуваченим, виправлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пробудження відчуття відповідальності у правопорушника та надання йому можливості виправити ситуацію, відшкодувати завдану шкоду з можливістю подальшої ресоціалізації та реабілітації, - що можна охарактеризувати одним терміном «відновне правосуддя».

Інститут медіації по суті бере свій початок ще з часів існування первісного суспільного ладу. Проте застосування медіації під час кримінального провадження почалося наприкінці XX століття, коли учасників кримінального провадження традиційної судової системи, зокрема державу та правопорушника було замінено на потерпілого та правопорушника. Наразі у багатьох країнах запроваджено інститут медіації при вирішенні кримінальних спорів, таких як Велика Британія, Бельгія, Німеччина, Фінляндія, Швейцарія, Норвегія, Австрія [2, с. 53]. Загальною рисою для всіх цих країн є те, що програми медіації між потерпілим та правопорушником провадяться щодо кримінальних правопорушень невеликої тяжкості, проти власності або щодо насильницьких кримінальних правопорушень середньої тяжкості, які вчинені вперше неповнолітніми правопорушниками.

Неоціненне значення інституту медіації в кримінальному процесуальному законодавстві України обумовлене дієвістю цієї інституційної основи в межах європейського континенту та міжнародно-правовими зобов'язаннями України щодо виконання низки рекомендацій і рішень Ради Європи, зокрема: Рекомендації №R19 «Про посередництво в кримінальних справах» від 15.09.1999 р. [3]. Саме Рекомендація №R19 вказує на те, що законодавство повинно сприяти проведенню медіації та посередництва в кримінальних справах має бути доступною послугою на будь-якій стадії здійснення правосуддя.

Варто ж зазначити і про Рекомендацію № 20 (2003) Комітету Ради міністрів державам-членам «Про нові підходи до злочинності неповнолітніх та про значення правосуддя у справах неповнолітніх», де зазначено, що «традиційна система кримінальної юстиції не може запропонувати ефективні рішення проблеми поведінки з неповнолітніми злочинцями, тому що їх специфічні освітні та соціальні потреби відрізняються від потреб повнолітніх» [4]. Ще протягом 2004–2006 рр. (тобто коли медіація взагалі не була унормована на законодавчому рівні) у постановах Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» від 16 квітня 2004 р. № 56 та «Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру» від 15 травня 2006 р. № 27 судам прямо рекомендовано залучати для проведення процедур примирення (медіації) відповідні громадські організації та осіб, які займаються примиренням потерпілих із неповнолітніми [5, с. 84].

Крім того важливим поштовхом є прийняття Верховною Радою України 16 листопада 2021 року вже зазначеного Закону України «Про медіацію» [1]. Проте відповідні зміни до чинного КПК так і не були внесені, зокрема медіатора не включено до кола суб'єктів кримінального провадження. Чинний КПК

не передбачає визначення медіатора у кримінальному провадженні та його прав і обов'язків. Ч. 1 ст. 469 КПК України містить лише посилання на «особу, погоджену сторонами кримінального провадження», і такою особою не повинен бути ані слідчий, ані прокурор [6].

І. Гловюк у своїх працях стосовно визначення статусу медіатора у кримінальному процесі вказує на те, що повинні бути визначені виключно кримінально-процесуальні аспекти діяльності медіатора, вони не повинні стосуватися власне порядку здійснення медіації. При визначенні прав та обов'язків медіатора як учасника кримінального провадження повинно бути також враховано принцип автономності медіації у сфері кримінальної юстиції. Якщо брати до уваги ті права й обов'язки, що визначені у статтях 11, 12 Закону України «Про медіацію», як основу правового статусу медіатора, то цілком доцільним буде визначення у КПК України лише специфічних для кримінальної процесуальної діяльності повноважень медіатора як учасника кримінального провадження [7, с. 175-177].

Необхідно пам'ятати й про те, що кримінальні правовідносини мають певну специфіку. Застосування медіації має місце лише тоді коли наявна потерпіла особа, в нашому випадку з однієї сторони виступає підозрювана/обвинувачена особа, а з іншої потерпіла особа. Зважаючи на це, медіація не може бути проведена при вчиненні, наприклад, злочинів проти довкілля чи у сфері обігу наркотичних засобів, проти основ національної безпеки тощо.

У ч. 3 ст. 469 КПК України визначено категорії кримінальних проваджень, в яких може бути укладена угода про примирення. Це кримінальні провадження щодо кримінальних проступків, нетяжких злочинів, а також провадження у формі приватного обвинувачення [6]. Тому більшість вчених притримується думки, що інститут медіації частково переймає положення угоди про примирення та до неї будуть застосовуватися відповідні положення.

Досить часто науковці ототожнюють медіацію та угоду про примирення, задаються питанням навіщо медіація, коли вже є така угода. По-перше, при укладанні угоди про примирення, чинним КПК не передбачено присутність медіатора, вона може укладатися за допомогою особи, погодженою сторонами кримінального процесу, крім слідчого, прокурора чи судді. Процедура медіації не можлива без залучення неупередженої та незалежної особи (медіатора), яка буде погоджена сторонами кримінального провадження. Однак, це не є проблемою, аби сторони залучили медіатора для укладення угоди про примирення. По-друге, зміст угоди за результатами медіації не містить детально структурованих складових, що передбачені у документі угоди про примирення (ст. 471 КПК). По-третє, угоду про примирення суд повинен ухвалити обвинувальним вироком, який затверджує її і призначає узгоджену сторонами міру покарання. Медіація затверджується на підставі норм КК України (ст. 45 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям», ст. 46 «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим», ст. 66 «Обставини, які пом'якшують покарання», ст. 75

«Звільнення від відбування покарання з випробуванням», ст. 97 «Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру», ст. 105 «Звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру») та КПК України (глава 35 «Кримінальні провадження на підставі угод», та глави 36 «Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення») [6].

В Україні з 2019 року реалізується пілотний проект «Програма відновлення неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». Основним аспектом проведення такого проекту є заходи направлені на ресоціалізацію неповнолітньої особи, аби такі заходи допомогли неповнолітньому змінити власну поведінку. Проект ґрунтується на відповідних підходах до неповнолітніх, які вчинили кримінальні проступки та нетяжкі злочини. Це відбувається завдяки комунікації між потерпілою особою та підозрюваним/обвинуваченим неповнолітнім з метою забезпечення відшкодування завданої шкоди, це можуть бути гроші чи виконання певних робіт.

В наказі, яким затверджено порядок реалізації пілотного проекту, визначено доволі чіткий алгоритм дій учасників процедури медіації, зокрема прокурора, посередника, Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Така чітка процедура призвела до позитивних результатів здійснення медіації у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх [8].

Отже, значущість застосування медіації у кримінальному процесі виражається в ефективному вирішенні кримінально-правового конфлікту, а тому особливої уваги заслуговують дослідження перспектив запровадження і застосування відновного правосуддя в Україні та медіації зокрема. Проте необхідно звернути увагу на специфіку кримінальних правовідносин і визначити, що медіація не може бути застосована стосовно всіх кримінальних правопорушень, необхідно законодавчо визначити чіткі критерії її допустимості, на які насамперед будуть впливати особливості об'єкта та суб'єкта кримінального правопорушення, ступень небезпечності та позиції сторін кримінально-правового конфлікту.

Література:

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. Офіційний вісник України. 24.12.2021 р., № 98, с. 15.
2. Глущенко О. А. Поняття, сутність та місце медіації в системі механізмів відновного правосуддя. Право і Безпека. 2015. № 2 (57). С. 50–55
3. Рекомендація No R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах Рада Європи, Комітет Міністрів Ради Європи; Рекомендації, Міжнародний документ від 15 вересня 1999 року No R(99)19. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_828 (дата звернення: 14.09.2022).
4. Горещкий О. Переваги медіації в Україні // Юридична Газета online : сайт. 22.04.2020. <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/perevagi-mediaciyi-v-ukrayini.html> (дата звернення: 14.09.2022).

5. Грень Н. М. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2017. 250 с.

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 13.04.2013 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.

7. Гловюк І. В. Деякі теоретико-прикладні питання застосування медіації у кримінальному провадженні // Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи : матеріали круглого столу (м. Львів, 11 черв. 2021 р.) / МВС України, Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2021. С. 174–180.

8. Застосування програм відновного правосуддя у кримінальних провадженнях на досудовому етапі: Практичні рекомендації. URL: [https:// www. uaa.org.ua/pub/uploads/articles/about-komitety-presya-mecha-nizm_v05 .pdf](https://www.uaa.org.ua/pub/uploads/articles/about-komitety-presya-mecha-nizm_v05.pdf) (дата звернення: 14.09.2022).

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

*Сікоцінський О.В., курсант 3-го курсу ФПФПКП
Одеського державного університету внутрішніх справ
Чекмарьова І.М., к.ю.н., доцент, професор кафедри
кримінального права та кримінології ФПФОДР
Одеського державного університету внутрішніх справ*

На превеликий жаль, в Україні є досить актуальною темою насильство в сім'ї, що найбільш проявляється у відношенні до жінок. Велика кількість сімей потребують допомоги у подоланні цієї проблеми, яка ще із далеких часів переслідує українські родини. Час змінився, ця тема замовчувалася продовж століть як на міжнародному так і на національному рівні. Вважалося, що домашнє насильство не потребує зовнішнього втручання.

Дане питання є досить широко висвітленим у навчальній та науковій літературі як з адміністративного і кримінального права, так і з міжнародного публічного права, а також у періодичних виданнях. Науково-теоретичну основу дослідження порушеної проблематики склали праці сучасних вчених, зокрема, О. Бандурки, А. Блага, О. Джужи, Л. Крижни, О. Костирь, Ю. Крупки, К. Левченко, О. Литвинова, Г. Мошак, М. Панова, Я. Сотак, О. Старкова та ін.

Вищезазначеними вченими сформовано низку принципово важливих правил та рекомендацій щодо профілактики та протидії сімейному насиллю. Але в сучасних умовах України насильство над жінками в сім'ї не втрачає своєї актуальності і потребує подальшого дослідження та розробки заходів протидії цьому явищу.

Насильство над жінками найпоширеніше порушення прав людини у світі. Переважна більшість українок прояв насилля воліють замовчувати, хоча як свідчить статистика майже кожна третя жінка його пережила.

Небезпечність полягає в тому, що прояви насильства і жорстокості в сім'ї руйнують гармонію і злагоду в родині, для багатьох жінок це жакливі тортури, регулярні психологічні та фізичні знущання, що становлять загрозу для життя жінки-жертви. Ця проблема небезпечна ще й тим, що від неї страждають діти. Страждають не лише від насильства стосовно себе, а й, спостерігаючи за насильством у своїй сім'ї, згодом у майбутньому переносять цей негативний досвід у власне життя. Тому пріоритетним завданням держави є здійснення превентивних заходів задля попередження та недопущення цієї страшної проблеми, виявлення та покарання кривдників, наданні кожній жінці, яка стала жертвою домашнього насилля допомоги, захисту, психологічної підтримки, знайти шляхи його подолання. Нажаль, все частіше непоодинокі випадки у соціумі, коли органи державної влади ігнорують домашнє насильство. Розглядають цю проблему як недостатньо серйозну. З позиції, що все повинно залишатися за зачиненими дверима, а суспільство і держава не повинні втручатися.

Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», прийнятим у 2017 році, до Кримінального кодексу України була введена стаття ст. 126-1 Кримінального кодексу України щодо домашнього насильства. Ця стаття встановлює кримінальну відповідальність за умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства.

Міжнародне право щодо захисту прав людини пояснює наступне: насильство у сім'ї, як прояв порушення прав людини накладає на всі країни зобов'язання знайти ефективні правові засоби протидії насиллю. Тому питання попередження та протидії насильству в сім'ї є предметом численних міжнародних актів, ратифікованих багатьма країнами світу. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.) гарантувала жінкам рівні права з чоловіками в усіх сферах життя включно з освітою, працевлаштуванням, охороною здоров'я, правом голосувати, обирати громадянство тощо [1].

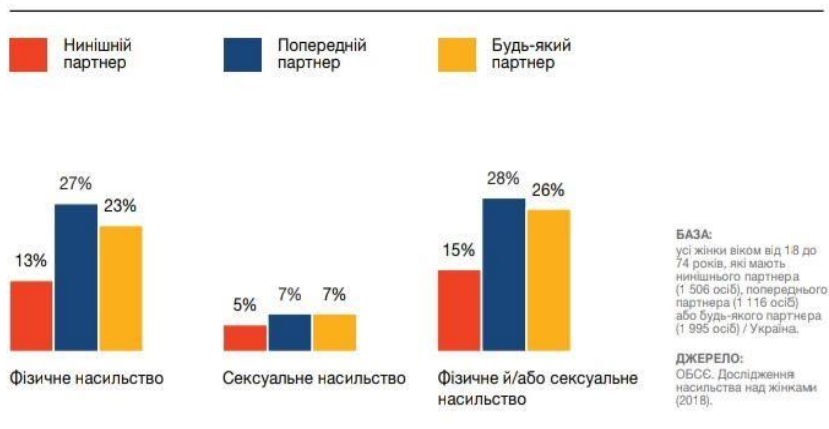
Як зазначає О. Г. Предместніков, у законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначення насильства в сім'ї розкриває тільки його правову природу. Однак серед традиційних форм насильства, крім урегульованих правом, існують і такі, які не підпадають під дію правових норм. Ці види насильства включають соціальний аспект даного поняття. Вони не врегульовані нормами права і можуть засуджуватися тільки моральними нормами, що наявні в окремо взятому суспільстві [2, с. 14].

У свою чергу, О. М. Джужа акцентує увагу на тому, що насильство в сім'ї є міждисциплінарною проблемою права, охорони здоров'я, психології, педагогіки, соціології, а його наслідки важким тягарем лягають на суспільство [3, с. 7].

Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо іншого члена подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває

(перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

З цього приводу К. Б. Левченко справедливо зауважує, що цифри статистичної звітності хоч і несуть в собі великий обсяг інформації, на основі якої можна говорити про діяльність держави у сфері попередження насильства в сім'ї, проте вони потребують роз'яснення і тлумачення, оскільки не завжди просте збільшення або зменшення того чи іншого показника є прямим свідченням покращення або погіршення загальної ситуації [4, с. 457].

<https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine>

Причини сімейного насильства (точніше насильства над жінкою в сім'ї) мають багато загальнолюдських рис і багато в чому схожі в різних країнах і в різних народів.

В соціумі виділяють наступні *причини насильства щодо жінок*:

- жінки провокують насильство і заслуговують його (жодна людина незалежно від статі, віку, расової приналежності не заслуговує на побиття, але як правило кривдник завжди знайде виправдання своїм діям, незалежно від того як поводитася жертва);
- кривдники, які застосовують насильство, психічно нездорові, можуть мати хвороби нервової системи, в деяких випадках приймати збуджувальні ліки (чоловіки-кривдники часто ведуть нормальний спосіб життя, за винятком коли дозволяють собі спалахи агресивної поведінки);
- причиною насильства є соціально-медичні чинники, серед яких алкоголізм (дійсно вживання алкоголю знижує здатність контролювати поведінку, однак серед кривдників багато чоловіків які не вживають алкоголь чи тютюн);
- жорстоке поводження у дитинстві відносно особи, яка вчиняє насильство (діти відносно яких вчиняли насильство можуть переносити агресивну

модель поведінки у свою дорослу родину, у них відсутня позитивна модель сімейного життя на засадах гендерної рівності).

З урахуванням вищезазначеного пропонуємо науковій спільноті наступні висновки:

- проблему насильства в сім'ї треба вирішувати на загальнодержавному рівні. Удосконалення законодавчої бази яка регулює відносини у сфері домашнього насилля повинно бути першочерговим завданням законодавчої гілки влади в нашій країні. Правові норми повинні містити положення щодо забезпечення прав жінок від приниження, побиття, психологічного тиску, фізичного прояву зневаги;

- залучення та співпраця з громадськими організаціями, волонтерами щодо розробки урядової політики та законотворчості в питаннях протидії домашнього насильства є обов'язковим. Більш того державі необхідно надавати фінансову та технічну підтримку таким ініціативним групам, що ставлять за мету займатися протидією насильства над жінками;

- профілактична робота та протидія домашньому насильству повинна активно проявлятися з боку органів влади та державних інституцій та викликати довіру у жінок які зазнали тортури. Таку роботу можуть здійснювати громадські організації, представники правоохоронних органів, соціальні представники, психологи також релігійні служителі;

- враховуючи те, що з проблемою насильства у родині стикаються жінки які проживають не тільки у великих містах, а й в містечках тому є нагальна потреба, щоб спеціальні психологічні консультації, притулки, кризові центри, куди могли б звертатися жінки, які потрапляють від насильства відкривалися й у районних містах нашої держави. В результаті цього, допомога постраждалим стала б доступна більшості жінкам.

Література:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : від 18 груд. 1979 р. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207.

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами і доповненнями 2475-VIII від 28.08.2018 р.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 102-11 від 12.04.85 р. із змінами та доповненнями № 2505-VIII від 12.07.2018 р

4. Предместніков О. Г. Насильство в сім'ї як злочин: причини, виявлення і розслідування (Тактикопсихологічні основи): монографія / О. Г. Предместніков; МВС України, Херсон. Юрид. Ін-т Харків. Нац.

5. Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї: навч. Посіб. / за заг. Ред. Левченко К. Б. Статистичний вимір виконання Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» [Електронний ресурс] / К. Б. Левченко // Форум права. – 2019. – № 3. – С. 456–462. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_3_75.pdf.

4. Запобігання та

протидія насильству в сім'ї : методичні рекомендації для соціальних працівників. – К. : ДЦССМ, 2020. – 192 с. Електронний ресурс. – Режим доступу:

<http://lft.multycourse.com.ua/ua/page/22/103>. 5. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна. – К. : Комітет сприяння захисту прав дітей, 2003. – С. 203.

6. Методичні рекомендації щодо надання психосоціальної допомоги Особам, постраждалим від гендерно зумовленого насильства Департаменту Соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації. КЗ «Запорізький обласний центр соціально-психологічної допомоги» Запорізької ОДА. – Запоріжжя, 2016. – С.3435 7. Насильству немає виправдання : добірка матеріалів на допомогу Протидії насиллю / Сумська обл. універс. Наук. Б-ка ; уклад. Т. І.Касьяненко, Ж. П. Швачко – Суми, 2020. – 33 с.

ІНТЕРНЕТ ЯК ПЛАТФОРМА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

*Ульянов О. І., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри тактико-спеціальної,
вогневої та фізичної підготовки*

*Одеського державного університету внутрішніх справ
Бахчеван Є. Ф., кандидат юридичних наук, завідувач кафедри
тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

*Ніколаєв О. Т., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри
тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Поява мережі Інтернет заклала фундамент для нового режиму реалізації права на інформацію, ключовою відмінністю якого стало зміщення акцентів з виключно отримання інформації на активне її створення та поширення. Можливість вільно поширювати інформацію, висловлювати власні коментарі, виражати позицію з тих чи інших питань сприяє формуванню нового інформаційного середовища, в якому відбувається поєднання приватних та публічних засад реалізації інформаційних прав. Обумовлено це, зокрема, тим, що інформація, яка поширюється у приватних блогах, сторінках у соціальних мережах, з суто приватної (інформації про приватне життя, уподобання особи) все частіше почала переходити в інформацію, яка має суспільне значення, стосується різних подій, що відбуваються в різних сферах. Стаючи свідками певних подій, фіксуючи їх на фото або відео та поширюючи в мережі, користувачі виступають фактично як представники ЗМІ, при цьому не маючи жодного відношення до офіційних мас-медіа [1, с. 60].

Нові цифрові технології, розвиток Інтернету стали поштовхом для зародження громадянської журналістики. З виникненням соціальних мереж динамічно розвивається мережева комунікація, без якої не можуть увийти свою інформаційну діяльність ні користувач, ні виробник.

Місія громадянської журналістики полягає в наданні актуальної, достовірної, незалежної, правдивої та різнобічної інформації самими громадянами, які не мають журналістської освіти, але мають право брати участь у журналістській діяльності як представники демократичного суспільства. Попри аматорський підхід і відсутність традиційного алгоритму обробки даних громадянська журналістика миттєво оприлюднює й поширює інформацію в мережі Інтернет в інтересах громадян або громад. [2, с. 77].

В основі реалізації інформаційних прав лежить дотримання двох основних принципів: по - перше, забезпечення безперешкодного отримання громадянами повної та неупередженої інформації та, по-друге, свобода публічних висловлювань незалежно від їхнього політичного змісту. Зазначені принципи включають кілька структурних елементів, які тісно взаємозалежні та існують у нерозривній єдності. По-перше, це свобода кожної людини привселюдно виражати свої думки, ідеї та судження і поширювати їх будь-якими законними способами. По-друге, це власне свобода друку та інших засобів масової інформації, тобто свобода від цензури та право створювати та використовувати засоби масової інформації, що дозволяє матеріалізувати свободу вираження думок. По-третє, це право на одержання інформації, що становить суспільний інтерес або стосується прав громадян, тобто свобода доступу до джерел інформації. Усе це і провокує суб'єктів інформаційних відносин до довільної інтерпретації законодавчих норм, створює ґрунт для зловживань і дезорганізації [3, с. 63].

Зловживання правом на свободу слова та інформації є можливим за наявності: по-перше, закріплення в законі суб'єктивного права вільно поширювати інформацію в будь-який спосіб; по-друге, коли є реальна можливість реалізації цього права, тобто можливість поширити інформацію через ЗМІ; по-третє, реалізація суб'єктивного права на практиці, коли суб'єкт, поширюючи інформацію, порушує тим самим право інших суб'єктів на безпечний інформаційний простір; по-четверте, суб'єкт, реалізуючи своє право, тим самим завдає шкоди суспільним відносинам – розповсюджує інформацію, наприклад, яка містить пропаганду жорстокості чи насильства; по-п'яте, суб'єкт вчиняє аморально або недоцільно [3, с. 64].

У сучасних умовах комплексне інформаційне поле, в яке залучені різні категорії учасників, є зручною платформою для поширення не тільки корисної, важливої інформації, а й такої, яка може призводити до серйозних негативних наслідків.

Особливої актуальності питання забезпечення інформаційної безпеки та захисту від інформаційного тероризму, поширення інформації, яка загрожує національній безпеці, постало в умовах воєнного стану.

Наказом головнокомандувача збройних сил України від 03.03.2022 №73 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» затверджено перелік інформації, розголошення якої може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України, інших складових сил оборони, негативно вплинути на хід виконання завдань за призначенням під час дії правового режиму воєнного стану, найменування військових частин (підрозділів) та інших військових об'єктів в районах виконання бойових (спеціальних) завдань, географічні координати місць їх розташування:

- чисельність особового складу військових частин (підрозділів).
- кількість озброєння та бойової техніки, матеріально-технічних засобів, їх стан та місця зберігання.
- описи, зображення та умовні позначки, які ідентифікують або можуть ідентифікувати об'єкти.
- інформація щодо операцій (бойових дій), які проводяться або плануються.
- інформація щодо системи охорони та оборони військових об'єктів та засобів захисту особового складу, озброєння та військової техніки, які використовуються (крім тих, які видимі або очевидно виражені).
- порядок залучення сил та засобів до виконання бойових (спеціальних) завдань.
- інформація про збір розвідувальних даних (способи, методи, сили та засоби, що залучаються).
- інформація про переміщення та розгортання своїх військ (найменування, кількість, місця, райони, маршрути руху).
- інформація про військові частини (підрозділи), форми, методи, тактику їх дій та способи застосування за призначенням.
- інформація про проведення унікальних операцій із зазначенням прийомів та способів, що використовувались.
- інформація про ефективність сил і засобів радіо-електронної боротьби противника.
- інформація про відкладені або скасовані операції.
- інформація про зниклий або збитий літак, літальний апарат, зникле судно та пошуково-рятувальні операції, які плануються або проводяться.
- інформація про планування та проведення заходів забезпечення безпеки застосування військ (dezінформація, імітація, демонстративні дії, маскування, протидія технічним розвідкам та захист інформації);
- відомості про проведені інформаційно-психологічні операції, ті, що проводяться, а також плануються.
- інформація, яка має на меті пропаганду або виправдання широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України [4].

Слід зазначити, що діяльність з поширення інформації, яка може нести загрозу безпеці має як свідомий, так і ненавмисний характер. І якщо в першому випадку мова йде про вчинення незаконних діянь, то у випадку ненавмисного розкриття важливої для захисту країни інформації може відбуватись через неналежний рівень інформаційної культури та правових засад інформаційної безпеки.

Протистояти таким негативним процесам можливо лише за умови комплексних підходів, які передбачають ефективне законодавче забезпечення, організаційну підтримку та реалізацію як національних, так і міжнародних програм формування інформаційної культури.

Література:

1. Лисенко В.В. Громадянська журналістика як засіб реалізації права людини на інформацію. Дисертація, 081 право, Одеса 2021. 197с.
2. О.В. Гресько Роль і місце громадянської журналістики у процесі творення новин. Соціальні комунікації, 2015 р., № 2 (22). С.76-80.
3. Н.Б. Новицька Правові аспекти зловживання правом на свободу слова та інформації. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право), 4(63) 2013. С.60-66.
4. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану (Із змінами, внесеними згідно з наказом №196 від 12.07.2022) Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України. https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ

Церковна О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент

кафедри цивільно-правових дисциплін

Одеського державного університету внутрішніх справ

Серед особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи, важливу роль відіграє право на свободу та особисту недоторканність.

Під правом на свободу розуміється одне з основоположних природних прав людини, без якого неможлива демократія як така, і яке гарантується усіма розвинутими державами світу, зокрема, це можливість особи діяти на власний розсуд у відповідності зі своїми інтересами та метою. Зазначене право закріплене в ст. 288 ЦК України [1]. Важливість цього права підкреслюється також закріпленням його в ст. 29 Конституції України [2], ст. 3 Загальної декларації прав людини [3], ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні

права [4], ст. 5 Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини (далі – Конвенція) [5] тощо. До гарантій реалізації права на свободу законодавець відносить заборону будь-якої форми фізичного чи психічного тиску на фізичну особу, втягування її до вживання спиртних напоїв, наркотичних та психотропних засобів, вчинення інших дій, що порушують право на свободу.

ЦК України не визначає конкретних повноважень, які включаються у зміст даного права, а це означає, що особа має право вчиняти усі незаборонені законом дії, які спрямовані на здійснення цього особистого немайнового права. Разом з тим, право на свободу складається із низки елементів, до складу яких входять повноваження щодо володіння свободою природного існування та повноваження по використанню цієї свободи. Однак, право на свободу не є закріпленою законом всюдозволеністю, воно має передбачені законом межі, аби не допустити свавілля. І тому, право на свободу в окремих випадках може бути обмеженим на законних підставах.

Враховуючи те, що право особи на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним, у передбачених законом випадках, особливо у кримінальному провадженні, вони можуть бути обмежені у зв'язку з необхідністю захисту соціально значущих цінностей, а також прав і свобод людей. Так, у статті 5 Конвенції [5] закріплено, що нікого не може бути позбавлено свободи, крім чітко визначених у цій статті випадків (перелік винятків є вичерпним) і відповідно до процедури, встановленої законом (наприклад, рішення у справах «Лабіта проти Італії» і «Куїнн проти Франції»), до того ж, лише вузьке тлумачення цих винятків відповідає цілям цього положення, а саме – гарантувати, що нікого не буде свавільно позбавлено свободи (рішення у справах «Енгель та інші проти Нідерландів» і «Амур проти Франції») [6, с. 108]. Таким чином, позбавлення свободи з підстав, які не охоплюються п. 1 ст. 5, ведуть до порушення цієї статті Конвенції, а сама стаття 5 Конвенції гарантує право на свободу та особисту недоторканність, а тому є стрижнем захисту прав особи.

Європейський суд з прав людини, зазначає, що питання забезпечення права на свободу та особисту недоторканність залишається одним з найактуальніших питань дотримання прав людини, а відносно України ці питання «... постійно констатуються ЄСПЛ у справах проти України» (як, наприклад, «Харченко проти України»).

Зазначені положення Конвенції відповідають і висновкам Конституційного Суду України, який керуючись нормами національного та міжнародного законодавства щодо захисту права людини на свободу та особисту недоторканність, висловлює думку, що право на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене, але тільки на підставах та в порядку, визначених законами України. Обмеження конституційного права на свободу та особисту недоторканність має здійснюватися з дотриманням конституційних гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина та виключно на підставі вмотивованого рішення суду [7].

Отже, практичне застосування Конституційним Судом України у своїй діяльності положень міжнародних правових актів та практики ЄСПЛ, а також безпосередньо правова сутність рішень Конституційного Суду України сприяють імплементації принципів міжнародного права та сучасних європейських правових стандартів у правову систему України. Конституційний Суд України, розглядаючи конкретні справи, сприяє відповідності національного законодавства нормам міжнародного права у питаннях щодо гарантії права на свободу та особисту недоторканність.

Законодавчо право на особисту недоторканість фізичної особи закріплене у: ст. 29 Конституції України [2], ст. 3 Загальної декларації прав людини [3], ст. 5 Конвенції про захист прав і основних свобод людини [5], ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [4] та ст. 289 ЦК України [1]. Дане право віднесено до вищих соціальних цінностей, що мають відповідний пріоритет, в тому числі і в розумінні правового забезпечення та захисту перед іншими цінностями.

Отже, право на особисту недоторканість фізичної особи є цивільним суб'єктивним особистим немайновим правом, яке спрямоване на забезпечення недоторканості фізичної (тілесної), психічної та моральної цілісності фізичної особи і включає в себе можливість використовувати своє тіло та його частини, у межах, що встановлені законодавством, надавати дозвіл чи забороняти втручання з боку інших осіб у процес формування власної душевної організації та системи моральних цінностей і устоїв, а також вимагати від усіх та кожного не порушувати цієї цілісності фізичної особи як єдиного біопсихосоціального організму та використовувати заходи захисту у разі такого порушення.

Як і будь-яке інше право, право на свободу та особисту недоторканність, потребує захисту від втручання та численних порушень, для чого необхідний систематичний судовий контроль за обмеженням чи позбавленням свободи та особистої недоторканності, що має здійснюватися у визначені законом часові інтервали. Ці питання досить ґрунтовно задекларовані в Кримінальному кодексі України, аналіз норм якого дозволяє зробити висновок про те, що законодавством України передбачена можливість притягнення особи до суворої відповідальності за будь-яке посягання на особисту недоторканність особи. Разом з тим, ми не počуваємо себе повністю захищеними.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>
3. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015?lang=uk
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. (ратифіковано 19.10.1973 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

5. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 04.11.1950 р. (ратифіковано 17.07.1997 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

6. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: науково-метод. посібн. для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23.11.2017 № 1-р/2017. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/show/v001p710-17>

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Швець М. О., аспірант кафедри трудового,
земельного та господарського права факультету №1
науково-навчального інституту права та кібербезпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Журавель А.В., к.ю.н., доцент,
професор кафедри трудового, земельного та господарського права
факультету №1 науково-навчального інституту права та кібербезпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

З проголошенням 24 серпня 1991 року Акту незалежності України в нашій державі було запроваджено нову главу в її історії. Відображенням її стали чисельні нормативно-правові акти, що вводились у законодавство задля якісного та ефективного розвитку та функціонування нової держави.

Не оминули законодавчі новації й інвестиційну діяльність, яка є визначальним фактором економічного росту будь-якої країни. Світова історія довела, що залучення ресурсів у формі інвестицій є дієвим засобом піднесення національної економіки. А тому питання активізації роботи в сфері створення належної часу законодавчої бази в сфері інвестиційної діяльності, з моменту проголошення незалежності, стало особливо актуальним.

Сьогодні Україна, як держава, стоїть на порозі нового етапу свого становлення. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України 2022 року – геноцид населення та завдані руйнування об'єктів громадської та критичної інфраструктури країни, що обчислюються колосальними збитками, які щоденно зростають – внесла свої кардинальні корективи в подальше функціонування та існування української держави. З огляду на зазначене, беззаперечно важливим є якісне та ефективне правове регулювання інвестиційної діяльності задля залучення зовнішніх та внутрішніх інвестицій в державу, оскільки останній є одним із дієвих інструментів відновлення країни, як під час венної агресії,

так й післявоєнного періоду. Враховуючи визначене, вважаємо, що дослідження етапів становлення інвестиційного законодавства в Україні набуває особливої актуальності.

Становлення інвестиційного законодавства України було відображено у публікаціях таких вчених як: О.А. Руденко, Л.В. Крупа, В.В. Сухонос, В.Д. Чернадчук, Т.О. Чернадчук та інших.

За часів СРСР правове регулювання інвестиційної діяльності почало набувати розвитку на останніх подихах життя цієї країни, але все ж мало лише формальний та декларативний характер з приводу реалізації інвестиційних норм.

Правове регулювання інвестиційної діяльності в СРСР (тобто, і на території України до проголошення незалежності) здійснювалося за допомогою таких нормативно-правових актів як: Постанова Ради Міністрів СРСР «Про порядок створення на території СРСР та діяльності спільних підприємств, міжнародних об'єднань та організацій СРСР та інших країн – членів РЕВ» від 13.01.1987 №48; Постанова Ради Міністрів СРСР «Про порядок створення на території СРСР та діяльності спільних підприємств за участю радянських організацій та фірм капіталістичних та країн, що розвиваються» від 13.01.1987 №49; Постанова Ради Міністрів СРСР «Про додаткові заходи щодо вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності в нових умовах господарювання» від 17.09.1987 №1074; Закон СРСР «Про кооперацію в СРСР» від 26.05.1988 №8998-11; Постанова Ради Міністрів СРСР «Про подальший розвиток зовнішньоекономічної діяльності державних, кооперативних, громадських підприємств, об'єднань та організацій» від 2 грудня 1988 №1405; Закон СРСР «Про власність» від 06.03.1990 №1305-1; Закон СРСР «Основи законодавства про інвестиційну діяльність в СРСР» від 10.12.1990 №1820; Закон СРСР «Основи законодавства про іноземні інвестиції в СРСР» від 05.07.1991 №2302-І [4, с.9; 5, с.49-51].

Після проголошення незалежності, як зазначає Руденко О.А., Україна отримала законодавство про інвестиційну діяльність та про іноземні інвестиції у порядку правонаступництва держав від радянського режиму «перебудови», коли після тривалої перерви було дозволено комерційне, а також іноземне інвестування. Слід зазначити, що протягом 60 років у СРСР панувала концепція іноземного інвестування як атрибуту «грабіжницької політики імперіалізму» і лише у другій половині 1980-х рр. з'являються партійно-урядові рішення, які відкрили дорогу різним формам іноземного інвестування в СРСР, і перш за все – створення спільних підприємств з іноземною участю [6, с.31].

При дослідженні розвитку інвестиційного законодавства виділяються декілька точок зору вчених що досліджували етапи становлення інвестиційного законодавства.

Так, на думку Л.В. Крупи, історія розвитку інвестиційного законодавства України складається з таких етапів:

1. Етап становлення законодавства (1991-1993), що супроводжувався прийняттям таких нормативно-правових актів як: Закон України «Про захист

іноземних інвестицій на Україні» від 1540а-№1540а-XII; Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 №1560-XII; Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 №2673-XII;

2. Етап розвитку інвестиційного законодавства (1993-1996). В цей період було прийнято: Декрет Кабінету Міністрів України «Про режим іноземного інвестування» від 25.05.1993 №55-93, було схвалено Постановою Кабінету Міністрів України від 14.03.1994 №167 «Концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні»; Постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.1995 №384 було затверджено «Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки» та черговий по рахунку нормативно-правовий акт щодо встановлення особливості режиму іноземного інвестування на території України – Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 №93/96;

3. Етап опосередкованого регулювання інвестиційної діяльності (1996-1999). Прийняття нормативно-правових актів, які не здійснювали пряме регулювання інвестиційної діяльності, а здійснювали його опосередковане регулювання, що супроводжувалося прийняттям: Закону України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 №723/97, Закону України «Про концесії» від 16.07.1999 №997-XIV, тощо. Як зазначила Л.В. Крупа, основна маса нормативно-правових актів в цей період були спрямовані на упорядкування господарських процесів в економічних відносинах, які прямо і не визначали механізми залучення інвестицій, однак виділяли певні процеси такої діяльності.

4. Етап пільгового регулювання (1999-2007). Цей етап характеризується тим, що було залучено інвестора у пріоритетні напрямки економіки шляхом встановлення пільгового регулювання, наприклад, прийняттям Закону України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова» від 11.05.2000 №1714-III, було встановлено полегшений механізм здійснення господарської діяльності, основа мета якого – залучення інвестицій до економіки регіону.

5. Етап унормування (2007 – по теперішній час). Унормування полягає в тому, що законодавець мав прагнення привести інвестиційні механізми у державі до єдиної вираженої політики, відображається у розпорядженнях Кабінету Міністрів України: «Про схвалення Концепції державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки» від 29.09.2010 №1900 та «Концепція Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року» від 17.07.2013 №603-р, але негативні наслідки зумовлені світовою економічною кризою та тимчасовою окупацією окремих районів Донецької та Луганської областей, а також анексією АР Крим [4, с.10-12].

Розвиток інвестиційного законодавства також детально досліджував й О.А. Руденко, який виділив наступні етапи формування законодавства в сфері інвестування [6, с. 35]:

Етап розвитку інвестиційного законодавства	Недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій
Перший (1991-1992 рр.)	Нечіткість або відсутність нормативно-правових актів із регулювання багатьох сфер господарської, соціальної, адміністративної та іншої діяльності. Зловживання податковими пільгами у спеціальних економічних зонах.
Другий (1993-1996 рр.)	Скасування раніше визначених законодавством пільгових умов інвестування та погіршення внаслідок цього інвестиційного клімату. Необхідність державної реєстрації підприємств.
Третій (1997-1999 рр.)	Визнання порушення Україною принципу незворотності закону у часі (стосовно скасування пільг інвесторам на попередньому етапі).
Четвертий (2000-2008 рр.)	Суперечливий характер прийнятих у цей період нормативно-правових актів (Цивільного та Господарського кодексів), що призвело до подальших змін і доповнень. Згортання або призупинення багатьох інвестиційних проектів унаслідок світової фінансово-економічної кризи.
П'ятий (2009 р. і дотепер)	Зниження інвестиційної привабливості України на тлі глобальної фінансової нестабільності та ускладнення організаційно-правових умов ведення бізнесу. Звільнення майнових інвестицій від сплати ввізного мита

Погоджуємось з думками О.А. Руденко, оскільки, ці часові рамки є більш вдалим та аргументованими, адже в 2009 році завершилась глобальна фінансова криза, а подальші програми концепцій розвитку інвестиційного законодавства покликані були усунути ті проблеми, які були викликані глобальною фінансовою кризою в тому числі. Але вважаємо, що етап розвитку інвестиційного законодавства на території України можна вважати розпочатим на рік раніше – в 1990 році. Так, наприклад, більшість статей Закону України «Про інвестиційну діяльність» в редакції від 18.09.1991 [1] буквально ідентичні з Законом СРСР «Основи законодавства про інвестиційну діяльність в СРСР» від 10.12.1990 №1820-1 [3]. Складається враження, що законодавець взяв за основу Закон СРСР «Основи законодавства про інвестиційну діяльність в СРСР» [3] та додав до Закону України «Про інвестиційну діяльність» лише одну нову норму – стаття 3 «Інноваційна діяльність» [1]. З огляду на це, вважаємо, що 1990 рік входить в етапи розвитку інвестиційної діяльності на території України та є стартовою крапкою відліку в формуванні інвестиційного законодавства в тому вигляді, в якому вона є навіть сьогодні.

Окрім цього, на нашу думку, Україна наразі вступає в новий період розвитку інвестиційного законодавства. 7 червня 2022 року в Верховну Раду був внесений Проект Закону №7508 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України» [2]. Відповідно до вказаного законопроекту, Закон України «Про державно-приватне партнерство» наприклад, підлягає докорінним змінам, а саме: запровадження електронної торгової системи для проектів державно-приватного партнерства (забезпечення можливості створення, розміщення, оприлюднення та обміну інформацією і документами в електронному вигляді, проведення конкурсу з визначення приватного партнера, тощо); запровадження грантів для проектів державно-приватного партнерства; фінансування проекту здійснюватиметься за гранти таких донорів як: Європейський Союз, іноземна держава, уряд іноземної держави та уповноважені урядом іноземної держави органи або організації, іноземний муніципальний орган або міжнародна організація, що надають міжнародну технічну допомогу відповідно до міжнародних договорів України, іноземні фінансові та донорські установи і міжнародні фінансові організації, а також інші юридичні особи, які надають гранти для проектів державно-приватного партнерства; тощо [2].

Також законодавець вносить зміни до Законів України: «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 № 2354-VIII; «Про оренду землі» від 06.10.1998 № 161-XIV; «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 № 185-V; «Про оренду державного та комунального майна» 03.10.2019 року № 157-IX; «Про джерела фінансування дорожнього господарства України» від 18.09.1991 № 1562-XII; «Про автомобільні дороги» від 08.09.2005, «Про концесію» від 03.10.2019 № 155-IX та інші [2].

Отже, вважаємо що етапи становлення інвестиційного законодавства України на сьогодні можна представити наступним чином:

1. Етап перший – становлення правової основи інвестиційного законодавства сучасної України. Розпочався за рік до незалежності України та завершився в 1992 році. Це обумовлено тим, що один із базових законів України щодо інвестування «Про інвестиційну діяльність» фактично переклад Закону СРСР «Основи законодавства про інвестиційну діяльність в СРСР» від 10.12.1990 №1820-1.

2. Етап нестабільності інвестиційного законодавства (1993-1996 рр.) розпочався з ухваленням Декрету Кабінету Міністрів України «Про режим іноземного інвестування» від 25.05.1993 №55-93 та завершився Законом України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 №93/96. В цілому цей період можна назвати «нестабільним», тому що з боку правового регулювання за такий короткий термін було прийнято два закони, які стосувалися одного напрямку – режиму іноземного інвестування. І, як зазначав О.В. Руденко

супроводжувався скасуванням пільгових умов інвестування, що призвело до погіршення інвестиційного клімату.

3. Етап опосередкованого регулювання інвестиційної діяльності (1997-1999 рр.). Прийняття нормативно-правових актів, які стосувалися вперш за все інших галузей господарської діяльності, але так чи інакше окремими нормами стосувалися процесів інвестиційної діяльності.

4. Етап пільгового регулювання та прийняття Цивільного та Господарського кодексу (2000-2008 рр.). Супроводжується як прийняттям законів, що стосувалися пільгового регулювання та створенням колізій за рахунок прийняття кодексів. Наприклад, Господарський кодекс містить главу 38 «Іноземні інвестиції», хоча вже діяв Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 року № 93/96-ВР.

5. Етап намагань вдосконалити інвестиційне законодавство (2009 – 2021 рр.), характеризується затвердженням загальнодержавних концепцій щодо розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки та програм розвитку промисловості до 2020 року. Намагання подолати наслідки глобальної фінансової кризи 2008 року.

6. Етап зміни інвестиційного законодавства в умовах воєнного стану та післявоєнної перебудови економіки України (2022 – досі триває). Глобальні зміни, які вносяться проектом Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України» від 01.07.2022 №7508. Новий етап пов'язаний з геноцидом українського народу з боку Російської Федерації та масовим знищенням цивільної інфраструктури. Внаслідок чого, відновлення буде відбуватися за допомогою інвестицій іноземних донорів. Судячи з цього, даний етап розвитку інвестиційного законодавства не буде останнім, адже післявоєнна перебудова не буде тривати вічно, а займе певний період часу.

Література:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року №1560-ХІІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1560-12> (Дата звернення: 14.10.2022)

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України: Проект Закону №7508 від 01.07.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?RegNum=7508&conv=9> (Дата звернення: 14.10.2022).

3. Основи законодавства про інвестиційну діяльність в СРСР: Закон СРСР від 10 грудня 1990 року №1820-1.

URL:http://www.libussr.ru/doc_ussr/usr_17737.html (Дата звернення: 14.10.2022).

4. Інвестиційне право : навч. посіб. у схемах і табл. / Л. В. Крупа. Харків: Право, 2021. 58 с.

5. Основи інвестиційного права України: Навчальний посібник / За заг. ред. В.Д. Чернадчука. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. 384 с.

6. Руденко О. А. Особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2014. № 1 (63). С. 31.

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ OSINT В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Щурат Т. Г., кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри ОРД ФПФПКП
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Моніторинг в режимі реального часу оновлень у Facebook, Twitter та інших соціальних мереж дозволяє правоохоронним органам одержати потрібну інформацію про вчинені злочини або злочини, які плануються. Всі відомості, які залишають окремі правопорушники в мережі становлять оперативний інтерес. Володіння цією інформацією дозволяє правоохоронцям встановити злочинців та, за можливістю, припинити їх протиправну діяльність [1, с. 588; 2, с. 111].

Окрім соціальних мереж особливу увагу варто приділити моніторингу місцевих чатів та Telegram-каналів, де місцеві жителі розміщують відеозаписи та інформацію про правопорушення, фотографії осіб що порушували громадський порядок або вчиняли злочини.

Для пошуку інформації у відкритих джерелах, представлених в мережі Інтернет, використовуються різні пошукові системи. Це універсальні пошукові системи, такі як Google, Yandex, Yahoo, Ask та спеціалізовані (для пошуку мультимедійного контенту: фотографії, ілюстрації, малюнки, відео та аудіо файли тощо), такі як TinEye та Bing. Кожна з представлених пошукових систем має власні механізми та синтаксис запитів, що значно спрощує процес пошуку інформації, аналізу та відбору джерел [3, с. 83].

У рамках аналітичної розвідки збирання первинної інформації може бути здійснено наступними способами: комп'ютерна розвідка в мережі Інтернет; комп'ютерна розвідка в автоматизованих банках даних та інформаційних системах різних форм власності; вивчення публікацій в ЗМІ [4, с. 447].

Результативність методу пов'язана з тим, що громадяни за власною ініціативою і виключно на добровільній основі розміщують свої П.І.Б., дату

народження, місце проживання, коло спілкування, інтереси, особисті побутові фотознімки та відеозаписи, створюючи тим самим потужний інформативний масив цифрових даних, що містять антропометричні ознаки зовнішності людини, анкетні дані, зображення місць фактичного проживання тощо. Наявність такої інформації (саме у відкритому доступі) дає можливість правоохоронним органам безперешкодно використовувати останню в оперативних цілях, оскільки результати її аналізу дозволяють отримувати орієнтувальну інформацію, а іноді і відразу ідентифікувати особу.

Розпізнавання обличчя – найбільш древній і поширений спосіб ідентифікації, заснований на тому, що риси обличчя і форма черепа кожної людини індивідуальні. Комп'ютер лише автоматизує процедуру, виконуючи аналогічну процедуру, з тією різницею, що замість фото застосовуються біометричні дані, записані в еталонному образі. Так як використовуються фізіологічні характеристики людини, цей метод відноситься до статичних методів біометрії. Це самий інтуїтивно зрозумілий метод ідентифікації, найбільш близький до того, як люди ідентифікують один одного. Необхідно відзначити, що останнім часом розроблені деякі інші методи розпізнавання, що виконують сканування обличчя, наприклад, розпізнавання обличчя в інфрачервоному світлі по термограмі обличчя. У зв'язку з цим назву методу уточнюють – називають його ідентифікацією за геометрією обличчя [5, с. 134]. Методи комп'ютерного розпізнавання обличчя використовуються ідентифікації осіб що вчинили кримінальні правопорушення.

В даний час існує чотири основні методи розпізнавання особи, які розрізняються складністю реалізації та метою застосування: метод автоматичної обробки зображення особи; «eigenfaces» (нім. «власне обличчя»); аналіз відмінних рис; аналіз на основі нейронних мереж [5, с. 135]

Особливий інтерес становить технологія автоматичної ідентифікації особи людини на основі нейронних мереж за елементами зовнішності за її відображенням на фотографії або відеозаписі, яка має широке комерційне та наукове застосування. Дана технологія цікава тому, що може здійснюватися без контакту з об'єктом пошуку. У всесвітній мережі є онлайн-сервіси пошуку осіб за елементами зовнішності серед масиву фотозображень, що містяться у популярних соціальних мережах («Search4faces», «VK.watch» та ін.) на особистих сторінках осіб. За результатами пошуку сервіси надають користувачу масив, що складається з переліку максимально схожих осіб, із відсотковим зазначенням збігу зовнішності обличчя знайденої особи з досліджуваною [6, с. 146].

Цікавою та корисною для розшуку осіб і встановлення їх конкретного місця знаходження є функція геопозиціонування («check in»). За допомогою такої функції при здійсненні публікацій на своїй сторінці в соціальній мережі «Facebook» чи «Twitter» особа визначає своє конкретне місце перебування (країна, місто, вулиця). Популярним сервісом для цього є соціальна мережа

«Foursquare», якою користуються з мобільного пристрою. Соціальна мережа «ВКонтакте» також має власний окремих сервіс геопозиціонування.

Таким чином, за допомогою OSINT можливо: встановити особу правопорушника за фотографією; встановити місцезнаходження розшукуваної особи за допомогою соціальних мереж, особистих сторінок особи та її знайомих; встановити коло знайомств підозрюваного, історію пересувань за допомогою геопозиціонування.

Література:

1. Албул С.В. Обмін інформацією між суб'єктами оперативно-розшукової діяльності: сучасні проблеми та шляхи вирішення. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності: тези IV Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 26 лютого 2021 р.). Національна Академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького; НДІ вивчення проблем злочинності ім. Академіка В.В. Сташиса; НАПрН України. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2021. С. 587–589.
2. Ісмаїлов К. Ю. Особливості кримінальної розвідки з відкритих джерел як інструмент збирання оперативної інформації. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 2. С. 110-113.
3. Минько О. В., Іохов О. Ю., Оленченко В. Т., Власов К. В. Використання технологій OSINT для отримання розвідувальної інформації. Системи управління, навігації та зв'язку. 2016, Вип. 4 (40). С. 81-84.
4. Мовчан А.В. Поняття та сутність аналітичної розвідки як особливої форми інформаційно-аналітичної роботи в ОРД. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. 2012. № 3. С. 443-450.
5. Нечипоренко О. В., Корпань Я. В. Біометрична ідентифікація і автентифікація особи за геометрією обличчя. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 4. С. 133-138.
6. Одерій О. В., Кожевніков О. А. Отримання криміналістично значущої інформації шляхом аналізу відкритих інтернет-джерел. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 4. С. 154-156.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ГРОМАДЯН ЖИТЛОМ (на прикладі реалізації програми «ЄОселя»)

*Юрченко М. М., кандидат політологічних наук, доцент
завідувач кафедри конституційного та міжнародного права
факультету № 1 навчально-наукового інституту
права та кібербезпеки Одеського*

*державного університету внутрішніх справ
Поліщук М. І., викладач кафедри конституційного
та міжнародного прав факультету № 1
навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Право на житло є загально визнаним і закріпленим у національному законодавстві багатьох країн. Потреба у житлі для людини є базовою. Також право на житло визнається низкою міжнародних документів, а саме:

- ст. 25 Загальної декларації прав людини, яка визнає право на житло як частину права на належний рівень життя [1];
- ст. 11 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, гарантує право на житло як частину права на належний рівень життя [2];
- стаття 28 Конвенції про права осіб з інвалідністю право на достатній життєвий рівень та соціальний захист [3];
- ст. 16 Європейської соціальної хартії право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист [4], інші міжнародні документи.

Держава намагається гарантувати реалізацію даного права кожному, хто потребує житла. Тобто метою житлової політики держави є створення для громадян доступних умов, щодо реалізації права на житло та гарантування кожному громадянину права на гідні умови проживання.

За Конституцією, Україна – є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава [5]. Право громадян на житло закріплене у статті 47 Конституції України, згідно якої «кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу - взяти в оренду, придбати у власність або побудувати житло. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону» [5]. Крім того, згідно статті 30 Конституції України «кожному гарантується недоторканість житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення у них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду» [5].

Порядок та процес реалізації права на житло громадянами України, визнається в житловому та цивільному законодавстві. Чинне законодавство передбачає такі основні способи реалізації права на житло: одержання житла з

державного і громадського житлового фонду; шляхом укладення цивільно-правових угод: купівлі-продажу (в тому числі отримання кредиту під купівлю нерухомого майна), обміну, дарування, отримання у спадщину; шляхом індивідуального будівництва; приватизації; оренди житла тощо. Враховуючи значну кількість способів набуття громадянами України права власності на житло, їх врегулювання, на сьогоднішній день, прописано в великій кількості законодавчих актів. Частина з них потребують доопрацювання, оскільки суперечать між собою.

Після набуття Україною незалежності був прийнятий Закон України «Про приватизацію державного майна», основною метою якого було прискорення структурної перебудови і розвиток ринкової економіки в Україні [6]. Одним із способів набуття права власності стала приватизація державного житлового фонду. Але не всі громадяни України змогли використати даний спосіб набуття в приватну власність житла.

В 2008 році розпочалася світова економічна криза, яка негативно вплинула на економічний стан в Україні в цілому та на ринок нерухомості зокрема. Як наслідок - банки призупинили кредитування цього сектору. По завершенню періоду рецесії в економіці український уряд, з метою забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов, розробляє програму, що мала на меті відновлення кредитування ринку нерухомості шляхом здешевлення вартості іпотечних кредитів. Дана програма була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2012 р. № 343 [7]. Проте зазначена урядова програма не отримала підтримки населення, в силу великих відсоткових ставок за кредитом.

Починаючи з 2020 року держава продовжує активно запроваджувати програми по кредитуванню громадян з метою придбання ними житла шляхом зниження відсоткових ставок по іпотечним кредитам. Наразі для вирішення питання придбання громадянами нерухомості є запровадження державної іпотечної програми «ЄОселя», яка стартувала в Україні з 1 жовтня 2022 року [8].

Умовами даної державної іпотечної програми для громадян є:

- відсоткова ставка 3 % річних. Сума кредиту від 100 тис. до 4 млн., які видаються тільки в національній валюті – гривні. Погашення кредиту здійснюється також в гривні, що є позитивним моментом в порівнянні з кредитуванням до 2008 року, де більшість кредитів були валютними;
- строк кредитування до 20 років, але на момент останнього платежу по кредиту позичальнику повинно бути не більше ніж 65 років.

Слід відзначити, що вперше в новітній історії незалежної України річна ставка іпотечного кредитування становить 3 % річних. До 2022 року ставки були значно вищими: 12,99, 12%, 9,99%, 7%, 5 % річних.

Існують вимоги щодо об'єктів нерухомості, які можуть бути предметом кредитування за іпотечною програмою «ЄОселя». Не кожен об'єкт житлової нерухомості може стати об'єктом кредитування, оскільки вимогою програми

є те, що житловий будинок, в якому планується придбання житла, повинен бути введений в експлуатацію не більше ніж десять років тому.

Внесок власними коштами за об'єкт житлової нерухомості, складає від 20 до 30 % від вартості купівлі об'єкту. Відповідно 80 – 70 % можна буде отримати від держави в якості кредиту. Для зручності заявки на оформлення житла за іпотечною програмою «ЄОселя» подаються через портал Державних послуг «Дія».

Створення державою умов для реалізації громадянами України свого конституційного права на житло, а саме введення державних іпотечних програм, має стати справжнім стратегічним пріоритетом державної політики. Запуск програми «ЄОселя» є дуже дієвою та важливою підтримкою від держави, особливо коли в країні війна, і частина громадян втратила своє житло та мають нагальну потребу в придбанні нового. Доступне житло, через програми кредитування, повинно бути гарантоване кожному громадянину України, який цього потребує.

Отже, можна стверджувати, що зважена державна житлова політика за сучасних соціально-економічних умов повинна забезпечити кожному громадянину України реалізувати своє право на житло. При цьому держава має залучати до сфери будівництва житла інвесторів, створюючи їм сприятливі економічні умови у межах проектів державно-приватного партнерства.

Література:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 08.10.2022).

2. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 груд. 1966 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення 08.10.2022).

3. Конвенції про права осіб з інвалідністю. Дата ратифікації 16,12,2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення 08.10.2022).

4. Європейської соціальної хартії від 18 жовтня 1961 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300#Text (дата звернення 08.10.2022).

5. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення 08.10.2022).

6. Про приватизацію державного майна : Закон України від 04 бер. 1992 р. № 2163-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-12#Text> (дата звернення 08.10.2022).

7. Порядок здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 квітня 2012 р. № 343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-2012> (дата звернення 08.10.2022).

8. Деякі питання забезпечення приватним акціонерним товариством «Українська фінансова житлова компанія» доступного іпотечного кредитування громадян України: Постанова КМ від 02 серп. 2022 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/856-2022> (дата звернення 10.10.2022).

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ СТОРІН В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

*Ярмакі В. Х, к.ю.н., доцент, доцент
кафедри конституційного та міжнародного права
факультету № 1 навчально-наукового
інституту права та кібербезпеки
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя й здоров'я, честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Конституція України наголошує, що права й свободи людини та громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ст. 55 Конституції України) [1]. На виконання вказаних гарантій, закріплених Конституцією України, в Україні було проведено адміністративну реформу, основним етапом якої було створення адміністративної юстиції – системи спеціалізованих адміністративних судів, до компетенції яких віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ. Відповідно до ч. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень із боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень, шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ [2]. На сьогодні ключовим завданням держави у сфері правосуддя є проведення ефективної (а не декларативної) судової реформи, яка забезпечила б належний захист прав і свобод громадян, інтересів юридичних осіб у судовому порядку, практичну реалізацію права на справедливий суд. Одним з елементів цієї судової реформи вважаємо зміну складених у суспільстві стереотипів щодо того, що суддя є неприступною й недосяжною особою. Суддя повинен стати особою, яка бажає та повинна допомогти людям, які звернулися до суду, прийняти справедливе судові рішення, що буде прийнятим для обох сторін. Ототожнення суспільством понять «суддя» та «справедливість» є найвищою позитивною оцінкою суспільством здійснення правосуддя. В.В. Гевко зазначає: «У країнах із розвинутою демократією суд має найвищий ступінь довіри як остання інстанція під час вирішення правових спорів. Суддя асоціюється з людиною чесною, непідкупною, справедливою, якій притаманні найкращі людські морально-етичні якості. Тому суд – це той лакмусовий папірець, за допомогою якого можна побачити, як ця конкретна держава захищає права й інтереси громадян, чи

існує вона для суспільства, чи, може, навпаки» [3, с. 37]. Засадами державної політики щодо права на справедливий суд мають стати насамперед доступність і довіра до суду. Тому на сьогодні в практичному й науковому юридичному світі велика увага приділяється знаходженню шляхів удосконалення судової системи в цьому напрямі. Одним із таких шляхів є підвищення рівня застосування в адміністративному судочинстві правового інституту «примирення сторін».

Практичні дослідження особливостей застосування примирення в національному адміністративному судочинстві здійснювалися досить рідко. Вказаній проблематиці присвячено наукові публікації таких вчених, як В.М. Бевзенко, Д.В. Проценко, Г.Й. Ткач та інші. Незважаючи на те, що Кодексом адміністративного судочинства України передбачається такий правовий інститут, науково-теоретичне обґрунтування застосування цього процесуального інституту в Україні ретельно не здійснювалося.

При дослідженні юридичної природи інституту примирення в адміністративному судочинстві, слід врахувати те, що останній існує в рамках інституту захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин. Якщо реалізація права на захист здійснюється безпосередньо самою уповноваженою особою, то до засобів захисту прав відносяться такі прийоми, використання яких допускається законом для суб'єктів адміністративного та інших галузей публічного права. І перш за все до одного з таких засобів правового захисту слід віднести примирення. Можна сказати, що захист прав допускає використання цілої системи способів, форм, засобів, тобто здійснюється в певному комплексі, за допомогою відносно самостійних і різних за галузевою приналежністю, матеріально – правових способів захисту суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів і процесуальних форм їх здійснення. Інакше кажучи, суттєвим в інституті правового захисту слід вважати єдність його матеріального змісту і процесуальної форми. Ця єдність полягає в тому, що можливості матеріально – правового характеру, які надаються уповноваженій особі, можуть бути реалізовані шляхом їх здійснення у встановленому законом судовому порядку, який визначається нормами процесуального права. Щодо примирення сторін в адміністративному судочинстві, то це нове і вкрай непросте правове явище, яке знаходиться на межі матеріального і процесуального права. Заперечувати наявність у такому примиренні матеріально – правових елементів безпідставно, оскільки публічно-правовий спор, який розв'язується за їх допомогою, виникає і закінчується у сфері саме матеріального права. Однак перенесений у процесуальну площину спір набуває нового, процесуального значення. Врегулювання спору в сфері матеріального права не передбачає безпосередньо будь – яких процесуальних наслідків. Для цього необхідні відповідні процесуальні дії. Такими діями і є затвердження умов примирення судом і, як наслідок, закриття провадження у справі. Отже, тільки при наявності цих двох юридичних фактів – правової угоди і ухвали судового органу, що затверджує її, можна говорити, що примирення сторін відбулося і на цій підставі провадження у справі є закритим. Це в свою чергу дає

підстави говорити про подвійну природу примирення. З одного боку, примирення – це угода між сторонами про завершення публічно-правового спору, а з іншого – врегулювання матеріальних публічно-правових відносин. Тому примирення за своєю природою є складним юридичним явищем, зміст якого становить договір як угода у площині матеріального публічного права і низка елементів процесуального характеру. Підсумовуючи сказане вище, можна виділити декілька ознак, характерних для примирення сторін:

- необхідність в укладенні угоди примирення виникає тоді, коли має місце факт порушення суб'єктивного права, який вже відбувся;
- захист суб'єктивного права;
- з урахуванням специфіки мети такої угоди її суб'єктами повинні бути протилежні сторони;
- для вчинення такої угоди необхідне волевиявлення сторін;
- взаємність поступок: кожна сторона повинна поступитися частиною свого права, розраховуючи на таку ж поступку від іншої сторони;
- невизначеність, спірність права, сумніви у його здійсненні, спонукають і зумовлюють намагання сторін без втручання держави захистити те, що їм належить шляхом пошуку і погодження взаємовигідного варіанту.

З урахуванням викладеного вище, примирення сторін можна визначити як письмово оформлений договір (угоду), що укладається сторонами публічно-правового спору з метою захисту своїх прав, свобод та інтересів, згідно якого вони зобов'язуються зробити взаємні поступки для врегулювання вже початого між ними спору, який переданий до суду.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.
2. Кодекс адміністративного судочинства. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 37. Ст. 446.
3. Гевко В.В. Реформа українського правосуддя: очікування та ризики // *Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України*. 2013. № 4. С. 3538

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ

*Ярмак Х. П., доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Одеського державного університету
внутрішніх справ, м. Одеса*

Зміни владно-суспільних відносин, що відбувалися в незалежній Україні протягом всього її існування, особливо в останні роки, свідчить про невпинне віддалення влади від її першоджерела – народу. Це обрання з 2006 року

депутатів на партійно-пропорційній основі, закриті списки кандидатів в народні депутати від відповідних партій, свавілля чиновників. Все це, як раз, і сприяло отриманню представницькою владою повної свободи дій. Крім зазначеного, зважаючи на те, що на виконавчу владу в особі органів публічного управління та на виконавчі органи місцевого самоврядування населення теж реального впливу не має, держава отримала незалежність від свого народу. І як казав Габріель Лауб «усяка влада дійсно виходить від народу, але при цьому вже ніколи до нього не повертається».

До чого це веде? Перш за все – до виключення значної частини інтелектуальних, духовних організаційних та інших ресурсів громади з процесів суспільного розвитку.

По – друге, істотно знижується захищеність населення від прийняття представницькою владою рішень виключно на догоду вузько партійним або комерційним (клановим) інтересам депутатів. Усе це створює сприятливі умови для активізації корупційних дій чиновників та свавілля монопольних надавачів соціальних послуг. Як результат – подальше падіння довіри населення до влади та гальмування будь-яких ініційованих нею, навіть і корисних реформ. За цих умов вкрай гостро постає необхідність посилення громадського контролю за діяльністю органів публічної влади та її посадових осіб, а також за діяльністю недержавних суб'єктів, яка спрямована на задоволення соціальних потреб та інтересів населення.

Контроль – основний спосіб забезпечення законності і дисципліни в діяльності органів державної влади. Він є одним з найважливіших елементів публічного управління, важливою функцією держави. Без організації та здійснення контролю неможлива якісна робота державного апарату, інших державних структур та апарату органів місцевого самоврядування.

Контроль є одним з основних факторів, який дисциплінує поведінку службовців державного апарату та апарату місцевого самоврядування і громадян, як у сфері державного управління, так і в суспільстві взагалі, це те, що робить “прозорим” для суспільства діяльність держави, а для держави – внутрішньо суспільні відносини, стан роботи окремих державних та інших утворень тощо.

Існує точка зору, відповідно до якої контроль слід розглядати як самостійну гілку влади. Вперше, ще на початку XX століття, таку думку висловив видатний китайський вчений Сунь Ятсен. Тоді ж ним була сформульована “конституція п'яти гілок влади”, в якій він виокремлював, окрім класичних (“законодавчої”, “виконавчої”, “судової”) і самостійні: “екзаменаційну” та “контрольну” влади. Ця теорія знайшла багатьох adeptів (за винятком виокремлення “екзаменаційної влади”)[1].

Словник іноземних слів визначає контроль (франц. – “contrôle”) як перевірку або спостереження з метою перевірки [2]. Французьке “contrôle”, у свою чергу, утворилося від латинського “contra” – префікса, що означає “протицію”, “протижність” тому, що виражено в другій частині, наприклад, “контрреволюція”, “контрманевр” [2]. У другій частині слова “контроль” міститься слово

“роль” (лат. – “role”) – “міра впливу, значення, ступінь участі в чомусь” [2]. Саме тому одне з тлумачень слова “роль” як “ступінь участі у чомусь, на думку автора, слід розглядати як здійснення будь-якої дії. Французьке та латинське, до речі, теж означають активну поведінку – “дію”. У цьому випадку слово “контроль”, окрім “перевірки” або “нагляду з метою перевірки”, означає і “протидію”. Протидію чомусь небажаному. Тому буде більш правильно слово “контроль” тлумачити як перевірку, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, тобто виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку будь-кого[1].

Контроль є однією з функцій публічного управління яка виникла набагато раніше у порівнянні з іншими функціями (планування, прогнозування, регулювання тощо).

В умовах розбудови в Україні демократичної, соціальної, правової держави громадський контроль є невід’ємною складовою системи публічного управління та незмінним чинником розвитку соціуму, який забезпечує підтримку владно-суспільних відносин у стані стабільності й рівноваги. Оскільки розвиток суспільства відбувається за умов єдності та боротьби протилежностей - між соціумом та державою, між прагненням до необмеженої свободи та необхідністю обмежень в ім’я організації суспільного життя, своє основне завдання громадська еліта бачить у приборканні автократичної експансії держави, а державна еліта - у приборканні охлократичних тенденцій соціуму. Шляхом збалансування цієї системи стримувань і противаг забезпечується сталий розвиток суспільства.

У демократичних суспільствах народ як сукупність громадян та їхніх асоціацій здійснює публічну владу безпосередньо і через систему інститутів. Інституції, яким народ делегував владні повноваження - органи державної влади та органи місцевого самоврядування – діють від його імені. Отже саме народ має контролювати як свою, так і їхню діяльність, тобто шляхом реалізації контролю здійснювати окремий вид публічної влади – контрольну владу.

Громадський контроль розглядається як інструмент громадської оцінки ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об’єктами їхніх соціальних завдань. Характерними відмінностями громадського контролю від будь-якого іншого виду контролю полягають у тому, що, по-перше, громадський контроль здійснюється саме громадськістю (організованою та неорганізованою), і по-друге, що у процесі здійснення громадського контролю контролюється виконання саме соціальних завдань, безпосередньо пов’язаних із захистом і реалізацією прав і свобод громадян, задоволенням їх потреб.

Громадський контроль за сферою державного управління – досить нове набуття суспільства. Нормативне закріплення він дістав лише на початку XX століття. Це не означає, що питання необхідності контролю за владою з боку суспільства не ставилися раніше. Пропозиції щодо такого контролю ми зустрічаємо у давньокитайського вченого, політичного та державного діяча Шан Яна (400–388 рр. до н. е.) у його відомій “Книзі правителя області Шан” [3], у

філософських нарисах Ш. Монтеск'є, який прямо вказує на те, що “народ здатен домогтися звітів у осіб, які відають його справами” [4] Не означає це й того, що такого виду контролю не існувало раніше. Але відсутність його юридичного оформлення не дає змоги говорити про його легітимність (з точки зору формального права).

Громадський контроль з боку різних громадських формувань (або угруповань) – профспілок, трудових колективів, партій, рухів, фондів та інших утворень відносно унормований відповідними нормативно-правовими актами.

Характеризуючи громадський контроль, необхідно зазначити що цей вид контролю виявляється у вуличних демонстраціях, публічних маніфестаціях, колективних протестах, конкретних вимогах, політичних страйках робітників тощо. Тут контрольна функція суспільства, на його думку, виявляється в більш гострій формі і спрямована проти неправильних дій, політики та лінії поведінки державних органів та органів місцевого самоврядування, діяльності держави і громадських організацій або держави в цілому. Виступи громадськості спрямовані або на локалізацію подій, або запобігання тим подіям, що розвиваються в напрямку заподіяння збитків суспільству і які є наслідком діяльності чи бездіяльності відповідних органів влади, або мають на меті змінити політику уряду і форми організації громадських інститутів, або ж є протестом проти певного акту держави.

Громадський контроль не можна обмежувати тісними рамками закону. Громадська думка та громадське обурення мають більш реальну дію, ніж інші види контролю. Оцінка та критика дій або діяльності окремих громадян у суспільному та приватному житті з боку громади заподіює значно більший ефект, і понад усе – усередині власного класу. З цим погоджувалися В. Аверьянов, В. Гаращук, Є.Додін, які писали, що громадський контроль не може піддаватися такому ж широкому та детальному регулюванню, як і діяльність державних контролюючих структур.

Разом з тим, необхідно прийняти нормативно-правовий акт, яким би були визначені загальні засади та процедури здійснення громадського контролю, що обмежував би дії громадян які можуть загрожувати правам і свободам інших осіб; громадській безпеці та громадському порядку; територіальній цілісності держави, а також визначав би заходи органів державної влади, до посадових осіб, які не реагують на недоліки виявленні в їх роботі громадськістю.

Література:

1. Гаращук В.М. Контроль та нагляд в державному управлінні: монографія 2002р. С. 79
2. Словник іноземних слів. 18-е видання. К. 1989. С. 256
3. Книга правителя області Шан. 285 с.
4. Монтеск'є Ш. О духе законов или об отношениях, в которых законы должны находиться к устройству каждого правления, к нравам, климату, религии, торговле и т. д. С. 11.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

*Яровець Д. А., аспірант Одеського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Рудой К. М., д.ю.н., професор,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції спрямована насамперед на захист прав і свобод дитини, має наступні ознаки: 1) певною мірою здійснюється кожним службовцем Національної поліції в ході виконання ним своїх посадових обов'язків; 2) реалізується лише в межах повноважень, наданих законодавством України, дозволеними методами та засобами; 3) здійснюється в таких основних напрямках: виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню правопорушення, зупинення вже розпочатого правопорушення, зменшення або попередження його негативних наслідків, попередження повторного вчинення правопорушення неповнолітньою особою, яка раніше вчиняла злочин або правопорушення.

Основними напрямками удосконалення діяльності підрозділів ювенальної превенції Національної поліції можна визначити:

а) розширення функцій і збільшення обсягу повноважень служби ювенальної превенції, наданням їй статусу підрозділу Національної поліції України зі спеціальною компетенцією у сфері прав дитини (підрозділу спеціальної поліції) та, відповідно, розширенням статусу Управління ювенальної превенції до статусу окремого департаменту Національної поліції України;

б) встановлення штатної чисельності працівників підрозділів ювенальної превенції відповідно до прийнятих у більшості зарубіжних країн норм із розрахунку 1 працівник на 2 тис. дітей;

в) розробки і удосконалення кадрових стандартів для підрозділів ювенальної превенції, зокрема, шляхом дотримання визначених кваліфікаційних вимог до працівників стосовно професійних знань у сфері юриспруденції, дитячої психології, педагогіки; знання законодавчо-нормативної бази; морально-етичних якостей; уміння аналізувати ситуацію у середовищі дитини; уміння взаємодіяти з іншими суб'єктами забезпечення прав і свобод дитини;

г) оптимізації програм підготовки фахівців для підрозділів ювенальної превенції; забезпеченням їх відповідними інформаційними ресурсами;

г) створення узагальненого банку інформації («соціальних досьє») щодо сімей з дітьми, які перебувають у складній життєвій ситуації; дітей, які перебувають у конфлікті із законом; дітей, схильних до здійснення правопорушень та девіантної поведінки;

д) активізації участі співробітників Управління ювенальної превенції у підготовці місцевих, регіональних, та державних програм корекції та попередження правопорушень у середовищі дитини;

е) впровадження дієвих методик діагностики дитини, яка перебуває у конфлікті із законом, які б дозволяли правильно обрати заходи профілактики, визначити їх тривалість та критерії;

є) запровадження у практику діяльності Департаменту превентивної діяльності НП України статистичної звітності щодо здійснення профілактичних заходів у середовищі дитини за трьома рівнями: первинним – у плані налагодження соціальної взаємодії із дитиною та її середовищем; вторинним – з дітьми, які демонструють схильність до правопорушень та девіантної поведінки; третинним – з дітьми, що перебувають у конфлікті із законом;

ж) удосконалення процедур комплектування та підготовки кадрів для Департаменту превентивної діяльності НП України шляхом запровадження посади профілактологів, які б займали фахівці психолого-педагогічного профілю і основним завданням яких була б організація і здійснення профілактичної діяльності, зокрема, у середовищі дитини [7, с.183-185].

Таким чином, аналіз праць у сфері ювенальної правоохорони дає підстави вважати, що недосконалість національного механізму охорони та забезпечення прав, свобод та законних інтересів дітей потребує комплексного вирішення у цілій низці напрямків.

Діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як напрямок правоохоронної діяльності Національної поліції України – це система поліцейських заходів та повноважень, методів та способів їх реалізації, що здійснюються з метою попередження вчинення правопорушень серед неповнолітніх або попередження чи зменшення їх негативних наслідків, зниження рівня правопорушень в державі та в окремих регіонах, забезпечення високого рівня публічної безпеки та порядку.

Метою такої діяльності є зниження рівня злочинності та зменшення кількості правопорушень серед неповнолітніх, недопущення їх повторного вчинення, утвердження законності та правопорядку на відповідній території та в державі в цілому. Підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України здійснюють охорону та захист прав і свобод неповнолітніх осіб. Це закріплюється як в законі України так і в відомих нормативно-правових актах, до яких відносять Інструкцію з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України №1044 від 19.12.2017р. Неповнолітні особи залишаються найбільш уразливою категорією суспільства, саме тому одним із центральних завдань держави у особі виконавчої влади, а саме Національної поліції України є забезпечення особливого захисту та охорони таких осіб.

Основною метою діяльності цього підрозділу є розкриття злочинів, профілактичні бесіди, попередження правопорушень, що стосуються та вчинені безпосередньо дітьми. Отже, ювенальна превенція – це система заходів спеціальних підрозділів щодо захисту дітей, які здійснюються провадження у справах про правопорушення, що скоєні дітьми. У своїй діяльності цей підрозділ керується Конституцією України, міжнародними договорами України, законами України, та іншими актами законодавства України, що регулюють процедури

прийняття на службу інспекторів ювенальної превенції, адже з дітьми не можуть працювати особи, які не спеціалізуються у певному напрямку, тому що об'єктом захисту є саме діти. Згідно закону України «Про охорону дитинства» кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Держава здійснює захист дитини від домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження з дитиною, експлуатації, включаючи сексуальне насильство, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють; втягнення у злочинну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів і психотропних речовин [1].

Слід зазначити, що Законом України «Про Національну поліцію», а саме статтею 13 визначено загальну систему поліції, до якої відносять підрозділи кримінальної поліції, патрульну поліцію, органи досудового розслідування, поліцію охорони, підрозділи спеціальної поліції та поліції особливого призначення [2]. Як бачимо, в цих положеннях підрозділи ювенальної превенції не зазначаються, що зумовлює необхідність визначення адміністративно-правового статусу даного підрозділу.

Із назви підрозділу – ювенальна превенція, таку службу слід відносити до підрозділів превентивної діяльності. Основним нормативно-правовим актом, який регулює питання, пов'язані із повноваженнями та визначеними завданнями підрозділів ювенальної превенції є Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Зокрема, в цьому документі вказано, що підрозділи ювенальної превенції здійснюють профілактичну (тобто превентивну) діяльність, яка безпосередньо спрямована на запобігання вчиненню неповнолітніми (дітьми) кримінальних або ж адміністративних правопорушень, також виявлення чинників, що сприяють таким умовам та в межах можливостей забезпечити їх усунення; також ці підрозділи забезпечують профілактичний облік дітей, які схильні до вчинення адміністративних чи кримінальних правопорушень, а також проведення з ними профілактичні заходи, також ці підрозділи приймають участь у визначенні місцезнаходження дитини (у випадку, коли така дитина зникає безвісти). Важливим повноваженням є вжиття різних заходів з метою попередження та запобігання домашньому насильству, яке вчиняється безпосередньо як дітьми, так і по відношенню до них, а також інші повноваження, які пов'язані із забезпеченням або захистом тих чи інших прав дитини [4, с.544].

Цікаву думку розвиває вчений Зеленський Є. С., який акцентує увагу на тому, що при впровадженні програми «Шкільний офіцер поліції» для роботи з неповнолітніми мають зокрема залучати офіцерів ювенальної поліції [6]. Справді адже офіцер ювенальної превенції дійсно має більше досвіду педагогічної та психологічної підготовленості, їх діяльність більше пов'язана з дітьми, які вже опинились у складних життєвих ситуаціях.

Література:

1. Про охорону дитинства: Закон України № 2229-VIII від 07.12.2017// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII із змінами і доп. // Відомості Верховної Ради, 2015, № 40-41, Ст. 379, URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України // Наказ МВС України від 19.12.2017 №1044, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.

4. Адміністративне право України : підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 544 с;

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел], К.: ВТФ Перун, 2003. 1440 с.

6. Адміністративно-правовий статус ювенального поліцейського: питання сьогодення / Є. С. Зеленський // Правове забезпечення адміністративної реформи, 2019. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/20.pdf>.

7. Дручек О.М. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як суб'єкта забезпечення прав і свобод дитини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Одес. держ. ун-т. внутр. справ. Одеса, 2018. 254 с.

КРИТЕРІЇ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО БОЄПРИПАСІВ

Козаченко С. В.,

*аспірант Вищого навчального закладу «Відкритий
міжнародний університет розвитку людини «Україна»*

У КПК України відсутня уніфікована норма права, в якій чітко сформульовано визначення, обсяг прав і повноважень суб'єктів доказування. Проте умовиводи про це можна отримати шляхом аналізу положень КПК України. Зокрема, доказування є елементом кримінальної процесуальної діяльності, а значить суб'єктами доказування будуть суб'єкти кримінальної процесуальної діяльності з урахуванням їх функцій і процесуальних повноважень.

Суб'єктом кримінальної процесуальної діяльності, а значить і доказування, може бути тільки той суб'єкт, який здійснює чи приймає участь в кримінальному провадженні та наділений процесуальними повноваженнями (правами й обов'язками). При цьому процесуальні повноваження в суб'єкта доказування повинні бути не тільки визначені в кримінальному процесуальному законодавстві, а й підтвердженні відповідними процесуальними документами в конкретному кримінальному провадженні.

Зокрема, згідно з ч. 2 ст. 9 КПК України «прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що

викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень» [1]. При цьому засада змагальності реалізується в кримінальному провадженні шляхом самостійного обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів. Сторони кримінального провадження наділяються рівними правами на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав. Разом із тим установлює заборону на покладання функцій державного обвинувачення, захисту та судового розгляду на один і той самий орган чи службову особу [1].

В кримінальному процесі прийнято класифікувати суб'єктів доказування залежно від наявності в них обов'язку чи права доказування. Зокрема, за цим критерієм суб'єкти доказування поділяються на дві групи: особи, на які покладено обов'язок здійснювати доказування; учасники кримінального процесу [2, с. 340]. На нашу думку, наведений вище критерій варто використовувати під час систематизації суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів, оскільки законодавець у ст. 92 КПК України визначає суб'єктів, на яких покладено обов'язок доказування. При цьому варто зазначити, що «на суд покладено обов'язок об'єктивно і неупереджено створювати необхідні умови для виконання сторонами їх процесуальних обов'язків і здійснення наданих їм прав та функцію розгляду справи, основною складовою якої також є з'ясування справжніх фактичних обставин справи» [3, с. 7]. Це зумовлюється тим, що «у кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом...» [1].

Крім того, виходячи з положень ч. 2 ст. 91 КПК України, доказування в кримінальному провадженні здійснюється шляхом збирання, перевірки та оцінки доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження [1]. Відповідно доцільно систематизувати суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї або боєприпасів, також і з урахуванням стадій цієї процесуальної діяльності. На це вказують й положення ст. ст. 93, 94 КПК України, згідно з якими:

- суб'єктами збирання доказів є сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження;
- суб'єктами оцінки доказів є слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд [1].

Окремо варто зазначити, що обсяг повноважень суб'єкту доказування залежить від його кримінального процесуального статусу та функції, яку виконує в кримінальному провадженні. Зокрема, як зазначає В. Вапнярчук, особливості кримінального процесуального доказування визначаються саме діяльністю суб'єктів кримінального провадження, які виконують функції:

– обвинувачення (діяльність, спрямована на викриття особи у скоєнні кримінального правопорушення, встановлення її винуватості, а також обставин, що обтяжують її відповідальність);

– захисту (діяльність, направлена на спростування обвинувачення, встановлення невинуватості особи і пом'якшення її відповідальності);

– здійснення правосуддя (судова діяльність, по-перше, слідчого судді на стадії досудового розслідування зі здійснення судового контролю, спрямованого не на вирішення питання про кримінальну відповідальність, а на створення умов для підготовки провадження судового розгляду і на захист у кримінальному процесі прав людини, по-друге, суду (судді), присяжних (коли судовий розгляд ведеться з їх участю) щодо дослідження всіх зібраних під час кримінального провадження доказів та прийняття рішення про винуватість чи невинуватість конкретної особи у вчиненні кримінального правопорушення, а також її покарання) [4, с. 164–165].

Отже, систематизацію суб'єктів доказування в кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї або боеприпасів, варто здійснювати за такими критеріями, як: їх процесуальний статус, обсяг повноважень (процесуальних прав і свобод), функції, які вони виконують, та стадії процесу доказування.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

2. Комісарчук Ю.А. Поняття та зміст кримінально-процесуального доказування. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2011. Вип. 4. С. 333–343.

3. Попелюшко В.О. Предмет захисту та його доказування в кримінальній справі: монографія. К.: Прецедент, 2005. 232 с.

4. Вапнярчук В. Суб'єкти кримінального процесуального доказування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 160–168.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВНЕСЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Репчонок А. Ю.,
*аспірант Харківського національного університету
внутрішніх справ*

Як відомо, підставами початку досудового розслідування злочинів у сфері економіки є: усні заяви/повідомлення, що подані особисто, за допомогою спеціальних телефонних ліній; письмові заяви/повідомлення, подані особисто, за

допомогою поштового, факсимільного чи іншого зв'язку, через електронні скриньки чи заповнення електронних форм на офіційних сторінках уповноважених суб'єктів; самостійне виявлення слідчим, детективом, прокурором. За наявності названих підстав для початку досудового розслідування, уповноважена службова особа зобов'язана невідкладно, але не пізніше 24 годин внести відомості про вчинення злочинів у сфері економіки до ЄРДР. Винятком є тільки ситуація, визначена в п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України. Проте навіть у такому випадку за першої можливості відповідні відомості підлягають внесенню до ЄРДР. У цьому контексті актуальним убачається питання про процесуальний порядок унесення відомостей про злочини у сфері економіки до ЄРДР.

Насамперед слід зазначити, що інформатизація суспільства, фактично, зачіпає всі сфери його життєдіяльності. У контексті досліджуваної проблематики мова йде про активне використання досягнень науково-технічного прогресу в частині інформаційних і телекомунікаційних технологій як у злочинній діяльності, зокрема у сфері економіки, так і діяльності з виявлення та досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Зокрема, як слушно підкреслює Т. Часова, «застосування інформаційних технологій у кримінальному провадженні має вибірковий характер та торкається лише деяких аспектів. Впровадження електронних засобів на стадії досудового розслідування кримінального провадження потребує ретельного підходу до їх вірного застосування. Інформаційні технології застосовуються під час внесення відомостей до ЄРДР про кримінальне правопорушення (злочин); у разі направлені особі електронної повістки про виклик для участі в процесуальній дії; під час отримання інформації з електронних баз даних за допомогою запиту; у випадку формування відомостей щодо адвоката, який є захисником у кримінальному провадженні, з електронної бази даних; електронної фіксації на стадії досудового розслідування та інших аспектів, де можуть застосовуватися інформаційні технології» [1, с. 37].

З наведеного помітно, що початок досудового розслідування є однією з форм застосування інформаційних технологій у кримінальному провадженні. Більше того, відповідно до Положення про ЄРДР, порядок його формування та ведення такий Реєстр – це створена за допомогою автоматизованої системи електронна база даних, відповідно до якої здійснюються збирання, зберігання, захист, облік, пошук, узагальнення даних, які використовуються для формування звітності, а також надання інформації про відомості, внесені до нього, з дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства та законодавства, яким врегульовано питання захисту персональних даних та доступу до інформації з обмеженим доступом [2].

Наведене повністю підтверджує, що ЄРДР «є електронним елементом кримінального провадження, який містить в собі інформацію про кримінальне правопорушення (злочин), осіб, які їх вчинили, процесуальні рішення, процесуальні дії та інші відомості» [1, с. 39]. Зазначене положення є досить інноваційним, оскільки відбулося «зрощення» кримінального процесу й електронної машини. Слідчий, прокурор здійснюють свої повноваження починаючи з моменту надходження інформації про кримінальне правопорушення від заявника

до правоохоронного органу, що є підставою для початку досудового розслідування. Ця інформація подається як в усній формі (з фіксацією відповідною службовою особою), так і письмово [3, с. 189].

Іншими словами, після отримання відомостей про вчинення злочину (-ів) у сфері економіки та її реєстрації у встановленому порядку, відбувається її розгляд і прийняття рішення про початок досудового розслідування, а саме – внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР. При цьому відомості, що вносяться до ЄРДР, повинні мати короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення злочину у сфері економіки. Якщо в одній заяві, повідомленні містяться відомості про декілька вчинених злочинів у сфері економіки або виявлених безпосередньо прокурором, слідчим, дізнавачем чи працівником іншого підрозділу, незалежно від часу їх учинення, наявності осіб, які їх вчинили, вносяться до ЄРДР за кожним правопорушенням окремо. У випадку виявлення злочину у сфері економіки під час досудового розслідування в рамках одного кримінального провадження, слідчий, дізнавач вносить до ЄРДР інформацію про джерело, з якого виявлено такий злочин, і відомості про нього. Кримінальному провадженню за цим правопорушенням присвоюється новий номер [2].

Зміст відомостей про злочини у сфері економіки, які вносяться до ЄРДР, визначений у ч. 5 ст. 214 КПК України та п. 1 глави 2 розділу I Положення про ЄРДР, порядок його формування та ведення. Зокрема, щоб почати досудове розслідування злочинів у сфері економіки, прокурору, слідчому, детективу необхідно внести до ЄРДР відомості про:

1) підставу початку кримінального провадження (що є підставою (заява/повідомлення про злочин у сфері економіки, самостійне виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення такого правопорушення) та час її виникнення);

2) потерпілого або заявника (їх прізвище, ім'я, по батькові (найменування));

3) інше джерело, з якого виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення злочину у сфері економіки;

4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення злочину у сфері економіки, наведених у заяві, повідомленні чи виявлених з іншого джерела:

– дата, час місце вчинення;

– способи підготовки, безпосереднього вчинення та приховування, а також знаряддя, засоби, що використовувалися при вчиненні злочину;

– предмет злочину;

– заподіяні злочином у сфері економіки збитки (вид і розмір);

– дані про потерпілих осіб (їх прізвище, ім'я, по батькові, місце реєстрації та місце проживання, вік, освіта, рід занять, службове становище, наявність і характер відносин із особою, яка вчинила злочин);

– дані про осіб, які вчинили злочин (їх прізвище, ім'я, по батькові, місце реєстрації та місце проживання, вік, освіта, рід занять, службове становище, кримінальний досвід, участь в угрупованні, ступінь його організації, наявність зговору та роль кожного учасника, ступінь співучасті, мета та мотив злочину);

5) попередню правову кваліфікацію злочину у сфері економіки;

6) прізвище, ім'я, по батькові та посаду уповноваженої службової особи, яка розпочинає досудове слідство злочину у сфері економіки/здійснює процесуальне керівництво;

7) кримінальне правопорушення, що передувало легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом;

8) суму легалізованих доходів, одержаних злочинним шляхом;

9) найменування підприємства, установи, організації, де скоєно злочин у сфері економіки;

10) види економічної діяльності, в яких учинено злочин [4; 2].

Отже, внесення відомостей про злочини у сфері економіки до ЄРДР є обов'язком, а не правом прокурора, слідчого (детектива), який забезпечує реалізацію такої засади кримінального провадження як публічність. Процесуальний порядок внесення відомостей про вказаний різновид кримінальних правопорушень до ЄРДР зумовлюється кримінально-правовою характеристикою злочинів у сфері економіки, нормативно-правовою регламентацією приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, порядку ведення ЄРДР і початку досудового розслідування.

Література:

1. Часова Т. Кримінально-процесуальне доказування злочинів у сфері економіки в умовах інформатизації суспільства. *Вісник АПСВТ*. 2020. № 1–2. С. 36–42. DOI 10.33287/11205.

2. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298. *Верховна Рада України: офіційний веб-портал парламенту України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#n11>.

3. Столітній А.В. Підстави початку досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 187–197.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.

ЩОДО СИТУАЦІЙ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН

Боровко В. М.,
здобувач Національної академії
Служби безпеки України

Поглиблення процесів глобалізації веде до посилення впливу глобальних тенденцій на розвиток ситуації на національному рівні будь-якої держави у різних сферах політичного, економічного та соціального життя. Особливо виражено ця тенденція прослідковується у тих сферах, що визначально мали

транснаціональний характер і формувалися під впливом широкого комплексу чинників передусім глобального характеру. До таких сфер відноситься наркобізнес, що становить собою форму транснаціональної організованої злочинності, спрямованої на отримання прибутку від незаконних операцій із забороненими для обігу наркотичними засобами, психотропними речовинами та прекурсорами. Заходи, що розробляються та реалізуються на національному рівні, мають враховувати актуальні глобальні тенденції, спиратися на науковий їх аналіз прогнози подальшого розвитку.

Оцінка наркоситуації на глобальному рівні вказує на збереження тенденції до розширення ринків незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Споживання наркотиків залишається на високому рівні – приблизно 269 млн осіб, тобто близько 5,3% населення світу мають досвід немедичного вживання таких заборонених речовин.

При цьому дещо змінюється структура ринку заборонених наркотиків. Зокрема, розширюється ніша т.з. «нових психоактивних речовин», а також наркомістких медичних препаратів, виведених із законного обігу. Диверсифікація на наркоринку знаходиться на історичному максимумі і продовжує зростати.

Слід зазначити, що, не дивлячись на розширення частки синтетичних препаратів, пропозиція «традиційних» наркотиків продовжує зростати.

Досить очевидною є тенденція до активізації транзиту героїну афганського походження через регіон Кавказу до країни ЄС, що зачіпатиме і територію нашої країни.

Що ж стосується регіонів транзиту, то останніми роками Венесуела втратила лідерство, що обумовлюється політичною нестабільністю у цій країні, скороченням її міжнародної торгівлі. На сьогодні основною країною транзиту кокаїну в Латинській Америці є Бразилія. Також зростають поставки через іншу латиноамериканську країну – Уругвай [2].

Тенденцією є активізація маршруту доставки кокаїну із Латинської Америки до країн Європи через країни Західної Африки, зокрема, через Гвінею-Бісау, де наркоділки, фактично, контролюють державну владу [3].

Новим є канал з Латинської Америки до Південної Африки (ПАР) і далі до країн Європи. У свою чергу, країни Західної Європи все більше використовуються як перевалочні бази для поставок наркотиків в країни Близького Сходу та Східної Європи, чому сприяє тривала діяльність кримінальних структур, які спеціалізуються на контрабандних операціях із кокаїном, у низці країн ЄС.

Відносно новим є канал поставок кокаїну морем з Латинської Америки до Албанії, що традиційно виступала «загальноєвропейським хабом» незаконної торгівлі героїном та канабісом. Так, місцеве виробництво канабісу, що продається на ринках країн ЄС, оцінюється у 4 млрд доларів, тобто половину ВВП цієї країни. Що ж стосується кокаїну, то цей наркотик завозиться в Албанію морем у партіях бананів та пальмової олії. Перевезення цього наркотику з Албанії до країн ЄС здійснюється, переважно, швидкісними човнами та легкими літаками через Адріатичне море в Італію [4].

Незаконний обіг штучних опіоїдів стрімко набуває рівня проблеми світового значення, однієї із основних загроз громадському здоров'ю та безпеці.

Вживання фентанілу, у т.ч. у суміші з героїном, веде до безпрецедентної смертності у результаті передозування. Основним місцем виробництва фентанілу залишається Китай, звідки від постачається до різних країн світу комерційними перевізниками. Формально у 2017 році в цій країні виробництво фентанілу було заборонено, на практиці ж ця заборона не діє, особливо у випадках, коли наркотик призначено для продажу за кордон [5].

Зростає також немедичне вживання метадону, бупренорфіну та трамадолу [1]. Так, трамадолова наркоманія, що має місце в нашій країні вже досить тривалий час, охоплює все ширші регіони і набуває поширення, у першу чергу, серед найменш соціально захищених прошарків населення. Зокрема, цей наркотик є домінуючим опіоїдом на ринках країн Західної, Центральної та Північної Африки. Якщо раніше трамадол, переважно, виводився із легального ринку медичних препаратів, то сьогодні основна його частина виробляється у підпільних нарколабораторіях, як правило, розташованих у безпосередній близькості від ринків збуту.

Стрімко збільшується немедичне вживання седативних препаратів групи бензодіазепінів, у т.ч. у суміші із метадоном, що також часто веде до передозування.

Водночас із цим стрімко зросло вживання метамфетамінів, катинонів (мефедрон, альфа-ПВП), штучних канабіноїдів та інших синтетичних наркотиків. В окремих регіонах цієї країни вживання таких речовин є навіть більш розповсюдженим, ніж канабісу.

Канабіс залишається найбільш вживаним наркотиком у світі – щороку його вживає близько 192 млн осіб. Зростання споживання канабісу відбувається паралельно із зростанням населення тож можна констатувати, що цей ринок є повною мірою сформованим.

Загальносвітовий ринок т.з. «нових психоактивних речовин» продовжує зростати, хоча цей зріст позначається скоріше на диверсифікації наркоринку, аніж на витісненні «традиційних» наркотиків новими аналогами.

Отже, глобальний ринок наркотиків становить собою масштабну та складну систему, що має тенденцію до розширення. Негативні наслідки для здоров'я людей залишаються значними, а число смертей, пов'язаних із їх вживанням, зростає. Особливу загрозу становить вживання опіоїдів – як природних, так і синтетичних, що набуває характеру епідемій. Наявними є тенденції до подальшого розширення ринку і інших наркотиків, таких як кокаїн, стимулятори амфетамінового ряду, «нові психоактивні речовини». Ця тенденція загрожує усім країнам світу, але в першу чергу тим, ресурси яких обмежені і де наркобізнес становить загрозу не лише громадській, а й національній безпеці.

Зростання виробництва героїну в Афганістані та кокаїну в Колумбії веде до загострення терористичної загрози, активізації «Талібану» та «Революційних збройних сил Колумбії», що вже давно перетворилися на типові наркокартелі, які прикривають ідеологічною риторикою свої справжні цілі – особисте збагачення через наркоторгівлю. В країнах призначення та транзиту наркотиків наркобізнес сприяє поширенню корупції та подальшій активізації організованої злочинності. Комплексні підходи до проблеми, що включали б у себе як

програми альтернативного розвитку, так і просування верховенства права, на сьогодні часто існують лише на папері, у вигляді ідей та констатації намірів.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновки про те, що наркобізнес залишається однією із найгостріших загроз для національної безпеки більшості країн світу та міжнародного правопорядку. Масштаби виробництва та споживання наркотиків у останніми роками досягли свого історичного максимуму, так само, як і обумовлені цим соціальні, медичні та гуманітарні проблеми.

Сучасні тенденції, пов'язані із пандемією коронавірусу, матимуть суттєвий вплив і на розвиток наркоситуації на глобальному рівні. Обумовлена епідемією економічна криза призведе до розширення як попиту на ринках наркотиків, так і пропозиції на них. Криміналізація суспільного життя в умовах економічної кризи матиме своїм наслідком втягування все ширших верств населення різних країн світу у незаконні операції із наркотиками. Зазначене відбуватиметься на фоні зменшення можливостей держав протистояти цій загрозі, скороченню фінансування програм медичної реабілітації, альтернативного розвитку та правоохоронної діяльності. Вказані тенденції глобального рівня мають враховуватися при розробці заходів протидії незаконному обігу наркотиків, що впроваджуватимуться у нашій країні.

Література:

1. Всемирный доклад о наркотиках. Резюме, выводы и политические последствия. Управление ООН по наркотикам и преступности, 2018. - 23 с.
2. Фото дня: изъятие 4,4 тонны кокаина примерно на 1 млрд долларов. BBC, 28.12.2019. Режим доступа: <https://www.bbc.com/russian/news-50930201>.
3. Гостев А. Пандемия и кокаин. Почему стали чаще употреблять наркотики? Радио Свобода, 20.09.2020. Режим доступа: <https://www.svoboda.org/a/30860132.html>.
4. Daragahi B. 'Colombia of Europe': How tiny Albania became the continent's drug trafficking headquarters. «Independent», 27.01.2019. Режим доступа: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/albania-drug-cannabis-trafficking-hub-europe-adriatic-sea-a8747036.html>.
5. Коронавирус против наркотиков. Как карантин в Ухане ударил по наркобизнесу в Северной Америке. "Коммерсантъ", 10.05.2020. Режим доступа: <https://www.kommersant.ru/doc/4340846#id1895044>.

СУТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЬОВАНОЇ ПОСТАВКИ

*Вандоляк В.А.,
аспірант НА СБУ*

Важливе місце у формуванні теоретичного підґрунтя та практики реалізації державної політики у сфері протидії розвідувально-підбивній та іншій протиправній діяльності займає визначення принципів зазначеної діяльності.

Принципи будь-якої діяльності – це основні керівні положення,

сформульовані у вигляді певних правил, на яких вона базується [1, с. 38]. Ураховуючи зазначене, вироблення та розвиток теоретичного підґрунтя щодо розуміння сутності, змісту, системи принципів відіграє важливу роль для будь-якої сфери державної політики, у тому числі й такої, що визначає концептуальні основи проведення заходів з протидії розвідувальній, терористичній та іншій протиправній діяльності спеціальних служб іноземних держав.

Ураховуючи те, що контрольована поставка є ефективним засобом протидії загрозам державній безпеці України, що здійснюється уповноваженими оперативними підрозділами шляхом реалізації наданих їм положеннями чинного законодавства прав у сфері контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, визначення принципів її правозастосування є важливим як для розвитку відповідних фундаментальних наукових досліджень, так й оптимізації правового та організаційного забезпечення діяльності уповноважених органів державної влади забезпечувати державну безпеку.

Слід зазначити, що принципи правозастосування контрольованої поставки виступають як вираження об'єктивних закономірностей боротьби із загрозливою для державної безпеки України діяльністю у формі основних правил її ведення. Як керівні ідеї правового та організаційного забезпечення контрольованої поставки, її принципи мають об'єктивний характер, вони відображають найбільш загальні та глибокі існуючі закономірні зв'язки. У той же час, незважаючи на важливу роль принципів у формуванні фундаментальних основ діяльності оперативних підрозділів із забезпечення державної безпеки, у наукових джерелах не існує однастайності думок щодо визначення та сутності принципів правозастосування контрольованої поставки. Хоча, важливе значення принципів, як основоположних засад протидії уповноваженими оперативними підрозділами розвідувально-підривної та іншій протиправній діяльності спеціальних служб іноземних держав, окремих організацій, груп та осіб, визначена національним законодавцем шляхом їх закріплення у нормах Законів України «Про Службу безпеки України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про оперативно-розшукову діяльність» та інших нормативно-правових актах, що становлять правову основу діяльності СБ України.

Звертаємо увагу на те, що у юридичній науці й досі точиться дискусія щодо розуміння сутності та змісту її принципів. Так, окрема група науковців вважає, що принципи є сферою правосвідомості, правової ідеології та науки [2, с. 22], інша група науковців відносить їх до змісту досить широко визначеного чинного права [3, с. 3]. А. М. Колодій у монографії «Принципи права України» зазначає, що будь-які принципи – продукт людської діяльності. Вони є соціальним явищем – як за джерелом походження, так і за змістом [4, с. 44].

У філософському розумінні принцип (від лат. *principium* - основа) – це основа, початок, керівна ідея про найбільш істотні закономірності, що мають основне значення [5, с. 519].

Ураховуючи загальні теоретичні, філософські підходи до розуміння принципу та результати наукових розвідок основоположних засад діяльності

органів державної безпеки, під принципами правозастосування контрольованої поставки в інтересах забезпечення державної безпеки України слід розуміти основоположні засади реалізації передбаченого законодавством права уповноважених суб'єктів здійснювати контроль за переміщенням товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених до обігу, що відображають об'єктивні закономірності протидії загрозам державній безпеці України.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначає, що ця діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини [6]. Проте, ні в Основному Законі держави, Конституції України, ні в нормах законодавства, що регулює оперативно-розшукову діяльність не міститься визначення принципів ОРД, їх змісту, системи тощо. У той же час, І.Р. Шинкаренко вважає, що наведені у положеннях чинного законодавства принципи ОРД мають загальний характер та не розкривають особливої сутності оперативно-розшукової діяльності [7]. При цьому, доцільно зауважити, що від правильного визначення поняття й змісту принципів діяльності оперативних підрозділів залежить вся побудова системи роботи правоохоронних органів, в якій усі принципи взаємопов'язані й взаємообумовлені.

Законом України «Про Службу безпеки України» визначено, що діяльність СБ України, її органів та співробітників ґрунтується на засадах законності, поваги до прав і гідності особи, позапартійності та відповідальності перед народом України [8]. Згідно положень Закону України «Про контррозвідальну діяльність», принципами зазначеної діяльності визначено: законність; повага і дотримання прав та свобод людини і громадянина; позапартійність; безперервність; конспірація, поєднання гласних та негласних форм і методів діяльності; адекватність заходів щодо захисту державної безпеки реальним і потенційним загрозам; взаємодія з органами державної влади України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами; підконтрольність та підзвітність відповідним органам державної влади в межах, передбачених законом [9].

Зазначені принципи визначають, що основоположними засадами проведення контрольованої поставки із метою забезпечення державної безпеки є: обов'язковість визнання верховенства права, прав і свобод людини, неухильного дотримання положень чинного законодавства; політична нейтральність та неприпустимість здійснення такої діяльності з урахуванням особистих уподобань, корисливих мотивів; винятковість застосування передбачених чинним законодавством оперативних сил та засобів; раціональне, з урахуванням особливостей виконання завдань, поєднання гласних та негласних сил, засобів, методів виявлення, попередження, припинення злочинних посягань на державну безпеку України.

До класичних сутнісних принципів правової держави відносять: верховенство права; гарантованість прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; законність. Саме зазначені принципи, маючи загальний характер,

притаманний усім видам правозастосовної діяльності, повинні стати основоположними засадами побудови системи забезпечення державної безпеки.

У контексті розгляду принципів правозастосування контрольованої поставки у сфері забезпечення державної безпеки, слід звернути увагу, що практикою Європейського суду з прав людини доведено існування нерозривного зв'язку між принципом верховенства права та *принципом дотримання прав людини*. Європейська Конвенція з прав людини та практика Європейського суду з прав людини переконливо доводять необхідність прийняти за аксіому ідею невіддільності прав людини від верховенства права: без захищених прав людини не існує верховенства права, а без верховенства права неможливо досягти захищеності прав та основоположних свобод людини. [10, с. 28]. Дотримання верховенства права та прав людини не обов'язково є синонімічними. Але обидві концепції значною мірою збігаються між собою, а численна низка прав, закріплених у таких документах, як Європейська Конвенція з прав людини, також стосується верховенства права – вочевидь вираженого чи обумовленого [11, с. 180].

Окрім формального втілення цього принципу у ч. 1 ст. 8 Конституції України він знайшов продовження у низці конституційних норм, спрямованих на утвердження та забезпечення прав і свобод людини і громадянина (статті 3, 22), а також у нормах, які визначають межі повноважень органів державної влади (статті 6, 19). Принцип верховенства права є одним із основних принципів функціонування демократичного суспільства та правової держави і по суті означає обмеження правом держави в особі її органів, визнання пріоритету права перед іншими соціальними нормами, а також визнання пріоритету прав людини і громадянина. Тому є підстави вважати, що принцип верховенства права, який включає в себе принцип неухильного дотримання прав і свобод людини, є принципом проведення будь-яких заходів із протидії загрозам державній безпеці України, що безпосередньо стосується і контрольованої поставки.

Торкаючись розгляду основоположних засад правозастосовної практики контрольованої поставки, вважаємо за доцільне зупинитись, також, на *принципі законності*, який знаходиться у діалектичній взаємодії з принципом верховенства права, як прояв загального й часткового у праві. Проте, нажаль, сучасна наукова позиція щодо проблеми співвідношення зазначених принципів, задекларованих у ст. 8 Конституції України не є однозначною. На проблему співвідношення принципів верховенства права та законності широке коло науковців дивляться через призму взаємовиключних, а не взаємно співіснуючих категорій. Проте, на нашу думку, зазначене потребує переосмислення, так як і необхідність надання якомусь із вказаних принципів переваги, у першу чергу, в сучасному доктринальному виробленні нової парадигми забезпечення державної безпеки України.

Таким чином, принципи правозастосування контрольованої поставки в інтересах забезпечення державної безпеки України повинні: відображати її

соціальний та правовий характер; сприяти пізнанню її сутності та змісту; знаходити закріплення та відображення у діючих законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах; підкреслювати самостійний та специфічний характер вказаного заходу; відображати її місце та співвідношення з іншими видами заходів забезпечення державної безпеки України; гарантувати дотримання конституційних прав та свобод людини та громадянина під час організації та безпосереднього проведення вказаного заходу.

Розглядаючи принципи правозастосування контрольованої поставки в інтересах забезпечення державної безпеки України, хотілося б звернути увагу на те, що останні не слід вважати нормами-деклараціями, вони є основоположними структурами, які безпосередньо впливають на зміст інститутів та норм, а також створюють орієнтири для законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють сферу забезпечення державної безпеки України. Чітке виконання принципів правозастосування контрольованої поставки в інтересах забезпечення державної безпеки України значним чином впливає на практику здійснення такого заходу, корегуючи її на користь реалізації прогресивних ідей законності, гуманізму, рівності громадян перед законом тощо.

Література:

1. Основи оперативно-розшукової діяльності / В.О. Глушков, О.А. Білічак, Ю.О. Найдьон. К.: Центр навч. – наук. та наук. – практ. вид. Національної академії Служби безпеки України, 2014. 300
2. Шейндлин Б. В. Сущность советского права. Л. : ЛГУ, 1959. 140 с.
3. Смирнов О. В. Соотношение норм и принципов в советском праве. *Советское государство и право*. 1977. № 2. С. 16–18;
4. Колодій А. М. Принципи права України : [моногр.]. К. : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
5. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди ; голов. Ред.. В.І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. 742 с;
6. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. [із змінами і доповненнями станом на 01.03.2016]. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. ст. 303.
7. Шинкаренко І. Р., Проблеми удосконалення правового регулювання оперативно-розшукової діяльності. *Кримський юридичний вісник*. 2007. №1. С. 149 – 180;
8. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. ст. 382;
9. Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» від 03.04.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 12. ст. 89.
10. Головатий С.П. Верховенство права : ідея, доктрина, принцип: Автореф. дис. ... д-ра юрид. Наук; спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». К., 2008. 44 с;
11. Верховенство права (доповідь, схвалена Венеціанською комісією на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 р.) / Право України. 2011. № 10. С. 168-184;

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕГЛАСНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*Фелонюк Ю.В.,
аспірант НА СБ України*

Актуальним для теорії та практики оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) є визначення форм забезпечення негласності вказаного виду діяльності, що застосовуються уповноваженими оперативними підрозділами Служби безпеки України (далі – СБ України) для виконання покладених на них чинним законодавством завдань.

Форма, як науково-прикладна категорія, є предметом дослідження соціології, економічної теорії, теорії управління та всього спектра юридичної науки. Зокрема, поняття форма походить від латинського «forma», що означає зовнішній вигляд, зовнішній вияв, зовнішнє вираження. У Новому тлумачному словнику української мови «форма» визначається обрисом, контуром, зовнішніми межами предмета, що визначають його зовнішній вигляд, конфігурацією; пристроєм, шаблоном, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду; типом, будовою, способом організації чого-небудь; видимістю, зовнішнім боком чого-небудь, що не відображає суті справи; способом здійснення, виявлення будь-якої дії; суворо встановленим порядком у будь-якій справі [1, с. , 665].

Визначаючи форму як категорію ОРД, методологічним підґрунтям доцільно обрати матеріалістичну діалектику, згідно з основоположними засадами якої форма є відображенням змісту [2, с. 213]. Сучасні філософські концепції приділяють досить мало уваги дослідженню поняття «форма» і «зміст», хоча сприйняття форми, як організації або ж структури змісту є загальноприйнятим підходом у гуманітарних науках. З огляду на викладене, відкидати зазначений підхід лише з огляду на те, що він визначений представниками діалектичного матеріалізму, навряд чи є правильним, адже заперечувати можна в основному практичне розуміння категорій форми і змісту у суспільних процесах, передусім при визначенні класовості суспільства і підстав та характеру класової боротьби.

Ураховуючи зазначене, логічним є припущення, що форма не може існувати окремо від змісту. Зважаючи на викладене, форми забезпечення негласності ОРД СБ України є відображенням змісту такої діяльності.

Заслужують на увагу результати проведеного Р.А. Халілевім дослідження форм ОРД та проблем їх класифікації, згідно яких організаційно-тактичну форму ОРД слід розглядати як двоєдину категорію, зокрема:

- специфічний спосіб організації оперативно-розшукових заходів з метою вирішення окремих завдань;
- наукову категорію теорії оперативно-розшукової діяльності [3, с. 559].

Зважаючи на викладене, формою забезпечення негласності ОРД СБ України є результати проведених негласних пошукових та контррозвідувальних

заходів, спрямованих на пошук та фіксацію фактичних даних про підготовку кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена статтями 109, 110, 110-2, 111, 112, 113, 114, 114-1, 201, 201-1, 258-258-5, 265-1, 305, 328, 329, 330, 332-1, 332-1, 332-2, 333, 334, 359, 422, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447 КК України та/чи осіб, що їх готують, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав і організацій, що у сукупності із гласними заходами утворюють цілісну систему – ОРД. Адже негласність в ОРД СБ України передбачає здійснення уповноваженими оперативними співробітниками СБ України комплексу регламентованих законодавством дій, спрямованих на забезпечення збереження у таємниці факту та змісту прихованого, таємного характеру їх організації та проведення.

Формам забезпечення негласності ОРД СБ України, як і іншим формам суспільної діяльності, властиві певні ознаки, згідно з якими їх можна класифікувати на види чи відповідні категорії. Зважаючи на викладене, доцільно звернути увагу на наявні результати триваючої наукової дискусії щодо виокремлення відповідних істотних ознак, притаманних саме формам ОРД.

Зокрема, спостерігається єдність теоретичних позицій щодо віднесення до істотних ознак форм ОРД:

- мети та завдання форм ОРД;
- наявності спеціального суб'єкта, уповноваженого проводити ОРД [4, с. 295].

Водночас, слід зосередити увагу і на визначенні більш деталізованих ознак форм ОРД, зокрема:

- наявність спеціальних правових норм, що регулюють відповідну правозастосовну практику [4, с. 296];
- нормативне закріплення порядку організації роботи за відповідними формами ОРД у відомчих нормативних актах [4, с. 296];
- підстави проведення оперативно-розшукових заходів у межах форми ОРД [5];
- спрямованість на конкретний об'єкт [3, с. 296].

Для визначення поняття забезпечення негласності ОРД СБ України доцільно розглянути зміст діяльності СБ України, яка згідно визначених чинним законодавством завдань, спрямована на захист законних інтересів держави та громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб на державну безпеку, а також забезпечення охорони державної таємниці. СБ України, згідно положень чинного законодавства, також повинна виявляти, попереджати та припиняти злочини проти миру, безпеки та людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України [6].

Для вирішення покладених на СБ України завдань, її оперативні підрозділи здійснюють систему негласних пошукових та контррозвідувальних заходів із

застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [7], спрямовують наявні оперативні сили і засоби на пошук та фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підбивну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [7].

Зважаючи на об'єктивну необхідність протидіяти протиправним посяганням іноземних спецслужб, окремих організацій, груп та осіб на державну безпеку України, доцільно звернути увагу на те, що згідно положень чинного законодавства виявлення, попередження та припинення розвідувально-підбивної та іншої протиправної діяльності уповноважені оперативні підрозділи СБ України мають право здійснювати як гласно, так і негласно. Підтвердженням зазначеного є зміст Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Службу безпеки України», положень Глави 21 Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, що в сукупності становлять правове забезпечення діяльності СБ України. Конспіративний характер виконання покладених на СБ України завдань обумовлений і зростанням рівня латентної злочинності, використанням іноземними спеціальними службами, окремими організаціями, групами та особами конспіративних методів реалізації їх злочинних посягань на державну безпеку України, протидія чому набуває особливої актуальності в умовах подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності нашої держави.

Негласна форма протидії загрозам державній безпеці складається в результаті взаємодії трьох основних факторів – таємного типу мети, таємних засобів досягнення мети і умов таємної протидії між суб'єктом і об'єктом. Дані фактори знаходяться у причиново-наслідковому зв'язку. Будучи об'єктивною закономірністю, конспірація, по-своєму, по-особливому, визначає характер стосунків між суб'єктами і об'єктами та формою їхньої діяльності при досягненні прихованої мети.

Негласність ОРД, що здійснюється оперативними підрозділами СБ України, має низку характерних ознак, які відображають її сутність, а саме:

- проведення системи негласних пошукових та контррозвідувальних заходів із метою недопущення викриття іноземними спеціальними службами, злочинними організаціями, групами та окремими особами форм та методів виявлення, попередження та припинення СБ України розвідувально-підбивної та іншої протиправної діяльності;
- дотримання конспірації в діяльності уповноважених оперативних співробітників СБ України із метою забезпечення безпеки залучених в оперативний процес осіб;
- потреба в отриманні важливої інформації щодо дійсних намірів та планів реалізації злочинних посягань на державну безпеку України;

- необхідність здійснення негласного виявлення та фіксування слідів тяжких та особливо тяжких злочинів, документів, слідів та інших предметів, що можуть бути доказами підготовки або вчинення таких злочинів тощо.

Підсумовуючи зазначене, забезпечення негласності ОРД СБ України передбачає здійснення законодавчо врегульованого комплексу дій уповноваженими оперативними співробітниками СБ України, спрямованого на створення надійних умов для конспіративного способу вирішення завдань із забезпечення державної безпеки із одночасним гарантуванням державою наявності обмежень щодо розголошення про факт, форми та методи їх здійснення.

Так, *формою забезпечення негласності ОРД СБ України* є зумовлений специфікою виконання завдань спосіб організації здійснення законодавчо врегульованого комплексу дій уповноваженими оперативними співробітниками СБ України, необхідних для досягнення визначеної мети на окремих етапах протидії розвідувально-підривній, іншій протиправній діяльності іноземних спецслужб, організацій, окремих груп та осіб проти України із одночасним створенням надійних умов дотримання конспірації.

Таким чином, можна дійти висновку, що ОРС, які ведуться уповноваженими оперативними підрозділами СБ України, є визначеними законодавством формами організації проведення системи передбачених законодавством пошукових та контррозвідувальних заходів, систематизовані документально оформлені результати яких становлять їхній зміст. При цьому, згідно визначених у даному дослідженні істотних ознак форм забезпечення негласності ОРД СБ України, ОРС обґрунтовано слід віднести до вказаних категорій.

Важливість вироблення єдиного теоретико-правового визначення ОРС має значення не тільки для розвитку теорії ОРД, а й практики виконання уповноваженими оперативними підрозділами визначених чинним законодавством завдань. Отже, спробу законодавчо закріпити визначення ОРС було зроблено у положеннях проекту Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 27.02.2008 № 2134, де оперативно-розшукова справа визначена як форма концентрації та систематизації матеріалів на особу або групу осіб (у тому числі нестановлених), стосовно яких є достовірні дані про підготовку до вчинення злочину, або осіб, які розшукуються [8].

Ураховуючи викладене, *оперативно-розшукова справа* – це організаційна форма систематизації отриманих за результатами проведення гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів матеріалів та інших результатів ОРД, аналізу отриманих даних щодо протиправних діянь, відповідальність за які передбачена законом України про кримінальну відповідальність, що заводиться уповноваженим оперативним підрозділом за наявності визначених законодавством підстав для вирішення покладених на уповноважені оперативні підрозділи чинним законодавством завдань.

Таким чином, формою забезпечення негласності ОРД СБ України є зумовлений специфікою виконання завдань спосіб організації здійснення законодавчо врегульованого комплексу дій уповноваженими оперативними співробітниками СБ України, необхідних для досягнення визначеної мети на окремих етапах протидії розвідувально-підривній, іншій протиправній діяльності

іноземних спецслужб, організацій, окремих груп та осіб проти України із одночасним створенням надійних умов дотримання конспірації. Також, встановлено, що за сукупністю визначених ознак, формами забезпечення негласності ОРД СБ України слід вважати ОРС, у змісті яких систематизуються документальні результати ОРД.

Література:

1. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / уклад. В. В. Яремченко, О. М. Сліпущко. 2-е вид. К.: АКОНІТ, 2004. Т. 3: П – Я. 862 с.
2. Діалектичний матеріалізм / за заг. Редакцією Г.Ф. Александрова. К.: Держполітвидав, 1954. 404 с.
3. Халілев Р.А. Форми оперативно-розшукової діяльності та проблеми їх класифікації. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 2. С. 555 – 561.
4. Стащак М.В. Сучасні ознаки оперативно-розшукових форм протидії злочинності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка: Проблеми боротьби зі злочинністю та правоохоронна діяльність органів внутрішніх справ. Розділ IV*. 2016. № 2. С. 293-300.
5. Біляєв В. О. Організаційно-тактичні форми оперативно-розшукової протидії злочинності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 3. С. 184 – 186.
6. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII. Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.07.2021).
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992. [із змінами і доповненнями станом на 11.09.2020 р.] Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 22, ст. 303. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/> (дата звернення: 10.08.2021).
8. Про оперативно-розшукову діяльність: Проект закону України від 27.02.2008 р. № 2134. Верховна Рада України. URL: <http://www.minjust.org/web.nsf/767eb8a58ad76a> (дата звернення: 30.07.2021).

ЩОДО КАТЕГОРІЇ ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ОСОБИ СЛУЖБОЮ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Іщенко А.,

здобувач Національної Академії СБ України

Грунтовне пізнання втручання Службою безпеки України (далі – СБ України) у приватне життя потребує дослідження понять та термінів, що у сукупності утворюють визначення вказаного явища. Зазначене забезпечить об'єктивність

вивчення сутності такого втручання та обґрунтованість отриманих за результатами узагальнення практики існування досліджуваного явища істотних ознак.

Ураховуючи викладене, категоріального значення набуває визначення поняття втручання СБ України у приватне життя, чітке формулювання якого має не тільки наукову актуальність, що сприятиме розвитку теорії кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, а й практичну, яка полягає в необхідності удосконалення правозастосовної практики проведення уповноваженими підрозділами СБ України заходів, пов'язаних із обмеженням прав та свобод людини.

Незважаючи на ґрунтовність досліджень з даного питання, у сучасному науковому просторі не міститься єдиної теоретичної позиції щодо розуміння втручання у приватне життя та його співвідношення з іншими категоріями кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності та контррозвідувальної діяльності, а також правозастосовної практики тимчасового обмеження СБ України прав та свобод людини.

На початку даного дослідження доцільно звернути увагу на загальнофілософські підходи до розуміння поняття. Сучасна наука насичена дослідженнями вказаної проблематики. Зокрема, В. Є. Жеребкін поняттям визначає форму мислення, що відтворює предмети і явища в їхніх істотних ознаках [1, с. 25]. Істотними ознаками, на думку вказаного вченого, є загальні та необхідні ідентифікатори, притаманні усім предметам відповідного виду. Такі ідентифікатори зумовлені внутрішніми зв'язками й тенденціями розвитку, що пізнаються на рівні теоретичного мислення [1, с. 26].

Розглядаючи втручання у приватне життя особи, слід зазначити, що останнє здійснюється уповноваженими підрозділами органів державної влади для реалізації правоохоронної функції, забезпечення державної безпеки тощо. Слід зазначити, що сучасний науковий простір містить теоретичні позиції щодо розкриття меж державного втручання у приватне життя особи, зокрема у його комунікативну складову – спілкування, через поняття «діяльність держави», а точніше «зміст діяльності держави» [2]. На нашу думку, вказана позиція є обґрунтованою, що буде ураховано при наданні категоріальної характеристики втручання СБ України у приватне життя особи як діяльності уповноважених оперативних підрозділів державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями.

Ураховуючи зазначене доцільно звернути увагу на дослідження категорії «діяльність», яка має фундаментальне значення для сприйняття функціонального призначення будь-якого явища суспільного життя. У загальному розумінні діяльністю є застосування своєї праці до чого-небудь; праця, дії людей у якій-небудь галузі [3, с. 311]. Генеза категорії «діяльність» бере свій початок з класичної німецької філософії, фундамент розуміння сутності якої було сформовано Г. Гегелем. Зокрема, вказаним ученим обґрунтовано, що діяльність є процесом, який реалізовує мету в конкретний реальний результат [3, с. 312–327]. З огляду на позиції діалектичного матеріалізму категорія «діяльність»

визначається як свідомо та обґрунтована дія/система дій особи [4., с. 249

Згідно з положеннями чинного законодавства, втручання СБ України у приватне життя особи може бути реалізовано шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) та контррозвідувальних і оперативно-розшукових заходів. Втручання оперативними підрозділами СБ України у приватне життя особи під час контррозвідувальної та оперативно-розшукової діяльності має здійснюватися за наявності передбачених ст. 6 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» та ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підстав шляхом реалізації передбачених ст. 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність» функцій та повноважень і визначених ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» прав. Втручання СБ України у приватне життя особи під час досудового розслідування має бути проведено за наявності передбачених ст. 246 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України підстав шляхом здійснення передбачених Главою 21 КПК України НСРД.

Втручання СБ України у приватне життя особи, ураховуючи специфічний характер, повинно спрямовуватись винятково на досягнення законодавчо визначеної Законами України «Про контррозвідувальну діяльність», «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України мети. Обґрунтовуючи законність мети втручання у приватне життя особи, заслуговує на увагу позиція Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Зокрема, втручання у комунікативну складову приватного життя – спілкування визнається «необхідним у демократичному суспільстві», якщо воно відповідає принципу пропорційності, сформульованого ЄСПЛ у рішенні по справі «Сільвер та інші проти Сполученого Королівства» у 1983 році. Згідно вказаного принципу необхідність втручання в приватне життя людини у демократичному суспільстві має відповідати «нагальній соціальній потребі» і бути «пропорційним меті, що переслідується», а обсяг такого втручання має бути чітко врегульований законодавством [5]. Ураховуючи викладене, втручання СБ України у приватне життя особи повинно мати винятковий характер та обмежений законодавством обсяг.

Аналізуючи втручання СБ України у приватне життя особи як діяльності, слід виокремити істотні ознаки досліджуваного явища, зокрема:

- державний характер діяльності, пов'язаної із втручанням СБ України у приватне життя особи;
- винятковий характер реалізації такого втручання, що здійснюється виключно за наявності законодавчо визначених підстав та має чітко встановлений положеннями закону, яким регулюється таке втручання, обсяг;
- негласний характер такої діяльності, що передбачає збирання, зберігання та використання інформації про особисте та сімейне життя особи без її відома.

Торкаючись законодавчого визначення поняття «приватне життя», звернімо увагу на Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частини першої, другої статті 34 Конституції

України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012. Зокрема, особистим життям фізичної особи, яке багатьма науковцями ототожнюється з приватним життям, є її поведінка у сфері особистісних, сімейних, побутових, інтимних, товариських, професійних, ділових та інших стосунків поза межами суспільної діяльності, яка здійснюється, зокрема, під час виконання особою функцій держави або органів місцевого самоврядування [5].

Беручи до уваги аналіз теоретико-правових джерел, ураховуючи виведені у процесі дослідження сутнісні ознаки, *втручанням СБ України у приватне життя*, є дії уповноважених підрозділів (співробітників) СБ України, що здійснюються у встановленому законодавством порядку з метою отримання інформації про поведінку особи у будь-яких сферах стосунків поза межами суспільної діяльності, необхідної для реалізації завдань із забезпечення державної безпеки.

Ураховуючи вищевикладене, слід зазначити, що поняття «втручання СБ України у приватне життя особи» не є формалізованим у положеннях чинного законодавства. Аналіз наявних теоретико-правових підходів до розуміння досліджуваної категорії призводить до висновку про неоднозначність окремих понять, що безпосередньо впливають на визначення змісту втручання СБ України у приватне життя особи. Зокрема, йдеться про одночасне існування у нормах права таких категорій як «особисте життя» та «приватне життя», поглядами на тотожність змісту яких насичений науковий простір.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [текст]/ – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 292 с.
2. Колесник В.А. Втручання у приватне спілкування і забезпечення прав особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій / В.А. Колесник // Вісник академії адвокатури України. – 2014. – т. 11. - № 3(31). – С. 37-44.
3. Лукянчиков Є.Д. Удосконалення системи негласних слідчих (розшукових) дій / Є.Д. Лукянчиков, Б.Є. Лукянчиков // Проблемні питання застосування КПК України в сучасних умовах: матеріали круглого столу (Київ, 4 квітня 2014 року). – К.: ФОП Ліпкан О.С., 2014. – С. 29-33.
4. Тертишник В.М. Концептуальні проблеми реформи кримінального судочинства / В.М. Тертишник // Право і суспільство. – 2013. – № 1. – С. 136–140.
5. Справа «Де Вільде, Оомс та Версип проти Бельгії» [Електронний ресурс] // WEB – сайт «Европейская конвенция о защите прав человека: право и практика». – Режим доступу: <http://www/echr/ru/documents/doc/2461473.ht>

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сидорчук Р. А.,

аспірант Національної академії Служби безпеки України

Кримінально-правові засоби відіграють провідну роль у протидії легалізації (відмиванню) доходів, здобутих злочинним шляхом, яке належить до так званих «конвенційних злочинів», для якого міжнародно-правовими стандартами не заборонено враховувати основні положення внутрішнього права.

Обов'язковими ознаками злочину, передбаченого статтею 209 КК України, є: об'єкт, предмет, об'єктивна сторона у формі вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна з метою надання правомірного вигляду володінню, їх використанню або розпорядженню ними чи дій, спрямованих на приховання джерел їх походження, а також вчинення з такими коштами або іншим майном фінансової операції чи укладення щодо них угоди за умови усвідомлення особою того, що вони були одержані злочинним шляхом [1], загальний суб'єкт, суб'єктивна сторона у формі прямого умислу та наявність спеціальної мети - надання правомірного вигляду володінню, користуванню і розпорядженню предметами, зазначеними у статті 209 Кримінального кодексу України [2].

Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є продовженням злочинного наміру, пов'язаного із вчиненням предикатного злочину, однак не охоплюється з предикатним злочином єдиним умислом, відтак, зокрема, не кожен випадок одержання й використання доходів від власної злочинної діяльності є легалізацією. Тож, коли мова йде про легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, має місце виникнення самостійного умислу саме на введення відповідних доходів до легального обігу, а не на задоволення потреб суб'єкта злочину, яким він мотивує свою поведінку при вчиненні предикатного злочину.

При цьому сприйняття законодавцем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, як злочину в сфері економічної діяльності зумовлює низку негативних аспектів, зокрема не дозволяє адекватно оцінити дійсну суспільну небезпеку аналізованого злочину, врахувати суспільну небезпеку предикатного злочину; не беруться до уваги інші групи суспільних відносин (крім економічних), яким заподіюється шкода в результаті легалізації (відмивання) злочинних доходів; не враховується взаємозв'язок легалізації (відмивання) злочинних доходів і злочинів терористичної спрямованості, як наступних злочинів. Отже, оскільки легалізація (відмивання) злочинних доходів не є

самостійним злочином, а спрямована на захист інтересів особи, яка вчинила предикатний злочин, тож правова природа цього злочину пов'язана передусім з посяганнями на відносини правосуддя, а безпосереднім об'єктом є соціальні зв'язки у сфері правосуддя щодо особи, яка вчинила предикатний злочин, та правопорядок як соціальна цінність [3-5].

З точки зору визначення предмету злочину видається доцільною синхронізація диспозиції статті 209 КК України [2] та положень Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення» [6], у якому мова йде про «доходи, одержані злочинним шляхом – будь-які активи, одержані прямо чи опосередковано внаслідок вчинення злочину, зокрема валютні цінності, рухоме та нерухоме майно, майнові та немайнові права, незалежно від їх вартості».

Потребує розширення і перелік кваліфікуючих ознак злочину, передбаченого статтею 209 КК України, зокрема, за рахунок посилення кримінальної відповідальності за вчинення діянь, спрямованих на легалізацію доходів, отриманих незаконним шляхом, з використанням службового становища, а також за легалізацію доходів від «кваліфікованих» предикатних злочинів.

У чинному кримінальному законодавстві не встановлено також обмеження відповідальності за легалізацію (відмивання) злочинних доходів в залежності від виду предикатного злочину. Такий стан законодавства в даній сфері не можна визнати задовільним, адже це не відповідає міжнародним нормам у сфері протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів й не дозволяє належним чином оцінити суспільну небезпеку окремих предикатних злочинів. Тож у чинному кримінальному законодавстві слід обмежити відповідальність за легалізацію (відмивання) злочинних доходів, набутих у результаті вчинення не тяжких злочинів. При цьому обов'язковою умовою звільнення від кримінальної відповідальності має стати фактичне виявлення особи, яка вчинила предикатний злочин, або встановлення обставин вчинення такого злочину, або виявлення співучасників легалізації (відмивання) злочинних доходів за сприяння особи, яку планується звільнити від кримінальної відповідальності [7-8]. Натомість у випадках, коли такі доходи придбані в результаті вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, кримінальна відповідальність за легалізацію повинна бути посилена.

Такий підхід дозволить більш ефективно протидіяти як предикатним злочинів, так і безпосередньо легалізації (відмиванню) злочинних доходів.

Література:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 14.04.2005 № 5 «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом»). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-05>
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Смагина А. В. Легализация преступных доходов: сравнительный анализ

уголовного законодательства России и зарубежных стран: дис. ...к. ю. н. М., 2006. С. 12.

4. Хомич О.В. Легализация (отмывание) преступных доходов: уголовно-правовое и сравнительно-правовое исследование: дисс. к.ю.н., 12.00.08. М., 2019. 150 с.

5. Клепицкий И.А. «Отмывание денег» в современном уголовном праве // Государство и право. 2002. № 8. С. 57–58.

6. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text80>

7. Филатова М. А. Уголовная ответственность за легализацию (отмывание) денежных средств или иного имущества, полученных преступным путем, по законодательству России и Австрии: дис. ... к. ю. н: 12.00.08. М., 2014. 208 с.

8. Ганихин А. А. Легализация (отмывание) имущества, приобретенного преступным путем: финансово-экономический и уголовно-правовой аспекты: дис. ... к. ю. н. Екатеринбург. 2003. С. 10.

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ

*Терентьєва Н. М., аспірант
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Характерною особливістю транспортних правопорушень є їх зв'язок з транспортним засобом, взаємодіючи з яким людина скоює транспортне правопорушення.

Експлуатація будь-якого транспорту завжди пов'язана з підвищеною небезпекою:

- а) для осіб, які користуються транспортом;
- б) для осіб, які ним керують чи обслуговують правління;
- в) для осіб, які знаходяться у зоні руху;
- г) для майна транспортних підприємств та організацій майна, яке транспортується іншого майна, яке знаходиться у зоні руху.

Норми розділу ХІ КК України мають системність, визначну внутрішню єдність, тому поява самостійного розділу в Кримінальному кодексі України уявляється виправданою.

Головною ознакою, за якою транспортні правопорушення об'єднані в одну групу, є родовий об'єкт. Таким об'єктом є відносини, що забезпечують безпеку руху та експлуатацію транспорту. Безпосередні об'єкти окремих транспортних правопорушень лежать у площині родового об'єкту, хоч і мають свої особливості. Вони залежать, насамперед, від видів транспорту, якими можуть

вчинятися ці правопорушення, а також від характеру об'єктивної сторони та кваліфікуючих обставин.

Так, деякі правопорушення можуть бути вчинені із застосуванням насильства або погроз, у зв'язку з чим виникає питання про додатковий безпосередній об'єкт – життя і здоров'я особи. Предметом цих правопорушень є транспортні засоби, шляхи сполучення, споруди на них, транспортні комунікації, вокзали, засоби зв'язку, сигналізації, автоматизації, що забезпечують безпеку руху транспортних засобів.

З об'єктивної сторони ці правопорушення побудовані по-різному. Більша частина цих посягань описана в законі, як правопорушення з матеріальним складом, менша частина – з формальним. У правопорушення з матеріальним складом об'єктивна сторона містить у собі діяння, наслідки і причинний зв'язок між ними. Діяння в цих правопорушення виражається в дії або бездіяльності особи.

Деякі правопорушення (наприклад, пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів) можуть бути вчинені лише шляхом дії.

Суб'єктивна сторона транспортних правопорушення характеризується виною у формі необережності (самовпевненості) – наприклад правопорушення, які передбачені ст. ст. 276, 286 КК України, або у більшості випадках – у формі: умислу(прямого) – наприклад, правопорушення, які передбачені ст. ст. 277, 278, 279, 280, 289, 290 КК України. У правопорушеннях з матеріальним складом необхідно встановлювати психічне ставлення особи до діяння і його наслідків, що має важливе значення для кваліфікації та призначення покарання.

Суб'єктом транспортних правопорушення є, як правило особа, яка досягла 16-річного віку. Лише за пошкодження шляхів сполучення та транспортних засобів (ст. 277 КК України), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (ст. 278 КК), а також за незаконне заволодіння транспортним засобом (частини 2 і 3 ст. 289 КК України) відповідальність настає з 14- ти річного віку. Деякі транспортні правопорушення може вчиняти лише працівник транспорту, тобто має місце спеціальний суб'єкт ст. ст. 276, 284, 285, 287 КК України).

Отже, правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту – це передбачені законом про кримінальну відповідальність суспільно небезпечні діяння, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують безпеку руху та експлуатації залізничного, повітряного, водного, автомобільного, міського електричного, а також магістрального трубопроводного транспорту.

Родовим об'єктом правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту є суспільні відносини, які покликані забезпечувати безпеку руху та експлуатацію різних видів транспорту.

Додатковим безпосереднім об'єктом даних правопорушення може виступати життя і здоров'я особи, власність.

Предметом правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту можуть бути: транспортні засоби, шляхи сполучення, споруди на них, транспортні комунікації, вокзали, засоби зв'язку, сигналізації, автоматизації, що забезпечують безпеку руху транспортних засобів.

Наслідки у статтях цього розділу КК передбачають вказівку на створення небезпеки для життя людей або настання інших тяжких наслідків – загибель (смерть) однієї чи кількох осіб, тяжкі, середньої тяжкості тілесні ушкодження, а також велику матеріальну шкоду, інші тяжкі наслідки. Встановлення причинного зв'язку між діями і наслідками у транспортних правопорушеннях передбачає призначення експертизи. Однак у розділі XI Особливої частини КК є також правопорушення з формальним складом (статті 276¹, 278, 280, 284, 285 КК). У багатьох правопорушеннях, які містяться в розділі XI Особливої частини КК, діяння виявляється в порушенні певних правил. Це означає, що диспозиції таких статей є бланкетними.

Суб'єктом даних правопорушень можуть бути фізичні осудні особи, які досягли 14-річного (статті 277, 278, ч. 2 і 3 ст. 289 КК) або 16-річного віку (решта статей).

Переважає більшість правопорушень, передбачених даним розділом характеризується змішаною формою вини – умисел щодо діяння і необережність щодо наслідків. Саме відношення особи до наслідків визначає правопорушення цієї категорії, як необережні.

Отже, кримінальні правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту обумовлюють з одного боку діяльністю водіїв (перищення безпеки швидкісного режиму, порушення правил маневрування, керування несправним транспортним засобом; порушення правил переїзду перехрестя, недотримання безпечної відстані, керування транспортним засобом у нетверезому стані, неправильне перетинання пішохідних переходів, виїзд на смугу зустрічного руху).

ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ МУНІЦИПАЛЬНИХ ПОСЛУГ

*Терлецький А.В., аспірант
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У теперішній час у вітчизняній адміністративно-правовій науці відсутній загальноприйнятий підхід до визначення поняття «муніципальна послуга» та класифікації муніципальних послуг. Сьогодні цей термін дедалі частіше вживається в парі з виниклим порівняно недавно терміном «державна послуга», хоча формулювання «муніципальні послуги» використовується дослідниками місцевого самоврядування в більш широкому значенні практично з відродження муніципальної науки в сучасній Україні.

У концепції адміністративної реформи [1] згадуються муніципальні послуги, що надаються органами місцевого самоврядування: громадські послуги – послуги (муніципальні), що надаються територіальній громаді, громадянам із метою задоволення їхніх потреб органами місцевого самоврядування.

Що стосується функцій надання муніципальних послуг населенню, то вони похідні від функцій місцевого самоврядування і спрямовані на вирішення питань місцевого значення в інтересах місцевого населення. Отже, результатом реалізації функцій місцевого самоврядування є муніципальні послуги, які надаються органами місцевого самоврядування членам територіальних громад. В Україні функції органів місцевого самоврядування визначені в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 27–41). Відповідно до його положень, виконавчі органи місцевих рад наділені повноваженнями щодо забезпечення: соціально-економічного і культурного розвитку громад; формування місцевого бюджету; управління комунальною власністю; утримання та розвитку житлово-комунального господарства; побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; будівництва; освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; регулювання земельних відносин та охорони навколишнього середовища; соціального захисту населення; зовнішньоекономічної діяльності; оборонної роботи; вирішення питань адміністративно-територіального устрою; забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян; відзначення державними нагородами України.

Тобто перелік послуг логічно пов'язується з колом питань місцевого значення, що вирішуються органами місцевого самоврядування, що закріплено в законі й інших актах. Зі змісту глави 2. «Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» випливає, що питання, віднесені до відання місцевого самоврядування – це питання безпосереднього забезпечення життєдіяльності населення місцевої громади, вирішення яких здійснюється органами місцевого самоврядування. Тому у визначенні, запропонованому в цій публікації, є посилення на задоволення потреб саме у забезпеченні життєдіяльності.

Отже, муніципальні послуги – вид діяльності виконавчих органів місцевого самоврядування та створюваних ними комунальних установ та організацій з реалізації інформаційних, консультаційних, реєстраційних, дозвільних та інших функцій адміністративного та неадміністративного характеру, що забезпечують задоволення потреб громадян, із мінімальними часовими витратами та на належному професійному рівні. Тому муніципальні послуги можна поділити на адміністративні (надання яких пов'язане із реалізацією владних повноважень, тобто прийняттям рішень або вчиненням дій) та неадміністративні (не пов'язані із прийняттям владних рішень).

Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги», адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи,

спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону.

Слід зауважити, що муніципальні послуги будуть адміністративними лише в разі здійснення відповідними суб'єктами владних повноважень, інакше це вже будуть інші послуги, передбачені законодавством [2].

У ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» названо три види неадміністративних послуг, доступність яких для громадян зобов'язаний забезпечити Кабінет Міністрів – це послуги «медичних, освітніх та фізкультурно-оздоровчих закладів» (Закон Про Кабінет Міністрів України, 2014). Такі неадміністративні послуги набувають важливого значення в житті кожної людини.

Виходячи з того, що орган місцевої влади не обмежений у виборі способів організації надання муніципальними послуг лише комунальними підприємствами та установами, можливий доступ приватних суб'єктів господарювання до надання муніципальних послуг. Таким чином, муніципальні послуги вже не будуть бюджетними і навіть не завжди будуть регульованими в аспекті ціни. Такий погляд на публічні послуги мотивується так: муніципальні послуги можуть надаватися як комунальними, так і приватними організаціями, а роль органів місцевого самоврядування полягає у створенні правових і інституційних умов та в організації надання таких послуг.

У дослідженні муніципальних послуг пропонується таке визначення, яке розкриває зміст діяльності з надання послуг: муніципальна послуга – це дія із задоволення потреб населення місцевої громади в забезпеченні життєдіяльності, вироблене у межах компетенції відповідного органу місцевого самоврядування. У цьому визначенні важливим є підкреслення обмежень у номенклатурі муніципальних послуг і спосіб діяльності з їх надання, визначених компетенцією органів місцевого самоврядування. Посилання на певне коло повноважень характерне і для трактування функцій з надання послуг.

Муніципальні неадміністративні послуги – послуги, що надаються органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями в порядку виконання делегованих органами місцевого самоврядування повноважень за рахунок коштів місцевого бюджету, які не пов'язані з прийняттям владних рішень.

Муніципальні адміністративні послуги – послуги, що надаються органами місцевого самоврядування за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону.

Література:

1. Концепція адміністративної реформи в Україні, впроваджена Указом Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98.

2. Буханевич О.М. Класифікація адміністративних послуг. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Серія ПРАВО. Вип. 33. Т. 2. С. 7-10.

3. Шаров Ю. П. Муніципальні послуги: шлях до високої якості : [монографія] / Ю. П. Шаров, Д. В. Сухінін. Мелітополь: Видав. буд. ММД, 2008. 136 с.

ЗАЛУЧЕННЯ ФАХІВЦІВ НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

*Григоращенко О.В., аспірант
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID <https://orcid.org/0009-0006-8934-5401>
E-mail: avgrigora@ukr.net*

Проблемні, актуальні питання з ухилення від сплати податків займають провідне місце майже у всіх країнах світу де існує розвинута ринкова економіка. Наша країна не виключення, масштаби цієї проблеми особливо гостро відчувається в умовах сьогодення, коли частина територій окупована, в яких взагалі не працює податкове законодавство.

Стійкість і потужність держави прямо залежить від належного, добросовісного функціонування її податкової системи. Чим більшими є прояви ухилення від сплати податків, тим економічно слабшою є держава. Якщо кошти не надходять у державний бюджет, як наслідок прояв недофінансування соціальної сфери держави, що призводить до низького рівня соціального захисту населення.

Важливу роль з цієї категорії кримінальних проваджень відіграють органи досудового розслідування, оскільки саме на них покладається обов'язок якісно, об'єктивно та всебічно досліджувати матеріали кримінального провадження, здійснювати досудове розслідування та притягати осіб до кримінальної відповідальності тим самим забезпечувати громадян виконувати їх конституційний обов'язок своєчасно та достовірно сплачувати податки, а також попередження вчинення правопорушень у майбутньому. Враховуючи те, що склад правопорушення передбаченого ст. 212 КК України має особливості та часті випадки неоднозначності судової практики з цієї категорії кримінальних проваджень, суб'єктам досудового розслідування є сенс запрошувати осіб, які володіють спеціальними знаннями у сфері податкових правовідносин й можуть надавати роз'яснення, висновки, консультації під час досудового розслідування та судового розгляду, серед них – спеціалісти Державної аудиторської служби України; спеціалісти Головного управління Державної податкової служби.

Вважаємо за потрібне, деталізувати роль та місце Державної аудиторської служби України під час розслідування кримінального провадження за ст. 212 КК України. Нормативно-правовим забезпеченням діяльності Державної аудиторської служби України є Бюджетний кодекс України [1], Закон України

«Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [2], постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» [3] тощо.

Державна аудиторська служба України здійснює свою діяльність у сфері державного фінансового контролю. Саме вищезазначена служба виявляє недоліки та порушення норм законодавства у фінансовій сфері та передає у визначеному законом порядку представникам правоохоронної системи зібрані за результатами фінансової перевірки матеріали, за якими передбачена юридична відповідальність. В ході фінансових перевірок та контролю вони уповноважені перевіряти та вилучати бухгалтерські документи, звіти, кошториси та інші важливі документи, які можуть свідчити про порушення законодавства, вчинення кримінального правопорушення та можуть бути підставою у майбутньому для порушення кримінального провадження та істотно вплинути на діяльність юридичної особи.

В свою чергу, Державна податкова служба України, як контролюючий орган виконавчої влади відіграє не менш важливу роль у сфері дотримання податкового законодавства. Саме на Державну податкову службу покладається обов'язок проводити перевірки правильності та повноти здійснення діяльності суб'єктів оподаткування згідно чинного податкового законодавства, своєчасне, достовірне подання особами платниками податків декларацій, розрахунків та інших документів, які пов'язані з сплатою податків. Одним з основних джерел, з поміж інших, встановлення обставин, які можуть свідчити про ухилення від сплати податків, є акт перевірки складений за результатами податкової перевірки, при цьому акт перевірки є способом установлення об'єктивної сторони кримінального правопорушення, оскільки саме акт встановлює факт податкового порушення.

У разі виявлення порушень, представники податкової служби зобов'язані порушувати питання перед компетентними правоохоронними органами щодо притягнення до відповідальності винних осіб, в діях яких вбачались порушення податкового, бюджетного та законодавства з інших питань [4].

Співпраця з працівниками податкової є вкрай важлива та необхідна, для того щоб пройти спеціальну уповноважену процедуру для законного порушення кримінального провадження, щоб потім не виникало забагато питань щодо підстав та законності порушення кримінального провадження за ст. 212 КК України.

На практиці існують певні проблемні питання у цьому напрямку:

➤ непоодинокі випадки, коли слідчий суддя закриває очі на такий «доказовий» матеріал, що надається слідством з метою встановлення обмежувальних заходів щодо суб'єктів господарської діяльності, тим самим надає «зелене світло» на подальший розвиток справи;

➤ негативна практика – коли співробітники податкової «допомагаючи» органам досудового розслідування складають незаконні довідки, не дотримують спеціальний процедурний характер встановлений законодавством з метою

накладення арешту на майно суб'єкта господарювання на етапі досудового розслідування справ;

➤ перш ніж органи досудового розслідування починають працювати з податковою інформацією та здійснювати слідчі дії, відомості про кримінальне провадження вже повинні бути внесені до ЄРДР. Однак, на практиці все частіше навпаки, слідчий аналізує й працює з податковою інформацією, а потім реєструє кримінальне провадження, тим самим підганяючи отриману інформацію під уже наявну у нього концепцію скоєння правопорушення [5].

Враховуючи вищезазначене пропонуємо науковій спільноті наступні **висновки**:

- ✓ стійкість і потужність держави прямо залежить від належного, добросовісного функціонування її податкової системи. Чим більшими є прояви ухилення від сплати податків, тим економічно слабшою є держава. Якщо кошти не надходять у державний бюджет, як наслідок прояв недофінансування соціальної сфери держави, що призводить до низького рівня соціального захисту населення;

- ✓ дотримання податкової дисципліни є запорукою ефективного економічного розвитку будь-якої розвинutoї держави світу;

- ✓ залучення фахівців у сфері податкових правовідносин на етапі досудового розгляду кримінального провадження є необхідним, оскільки правопорушення за ст. 212 КК України характеризуються складністю, латентністю, різноманітними формами прояву;

- ✓ розподіл повноважень між органами податкового контролю та органами досудового розслідування повинні бути чітко дотримані останніми, щоб одні структури не дублювали завдання інших і навпаки;

- ✓ ефективність податкових відносин у державі залежить від наявних ефективних правових механізмів та справедливих підходів до кожного з суб'єктів. Відповідальність за порушення податкових норм повинна рівнозначно застосовуватись як до суб'єктів платників податків так і до держави та її посадових осіб.

Література:

1. Бюджетний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 8 липня 2010 року № 2456-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 року № 2939-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text>
3. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: постанова КМУ від 3 лютого 2016 р. № 43. *Відомості Верховної Ради України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text>
4. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова КМУ від 6 березня 2019 р. № 227 Київ. *Відомості Верховної Ради України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF>

5. В.Зарубицька. Махнемося? Чи мають право фіскали виконувати функції податкової служби і навпаки. *Юридична газета online. Всеукраїнське професійне юридичне видання.* №18 (724) <https://jur-gazeta.com/publications/practice/podatкова-praktika/mahnemosa-chi-mayut-pravo-fiskali-vikonuvati-funkciyi-podatkovoyi-sluzhbi-i-navpaki.html>

СТАН РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кобко Р. В.,

*кандидат економічних наук, доцент
кафедри правового забезпечення підприємницької
діяльності та фінансової безпеки факультету № 6
Харківського Національного університету
внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2928-4735>*

У попередніх дослідженнях нами неодноразово відзначалося, що підприємництво є функцією господарсько-політичного середовища, яке визначає його можливості, типи, мотивації. Саме зазначена функція підприємництва визначає основні напрямки діяльності держави на певному історичному етапі свого розвитку, вона розкриває механізм та інструменти підтримки суб'єктів здійснення підприємницької діяльності, навіть у такому складному періоді свого розвитку, який зараз проходить Українська держава.

Окремі проблеми здійснення, захисту підприємницької діяльності в умовах воєнного стану розглядалися у наукових працях таких вітчизняних та закордонних учених, як А.Д. Глушко, Н.І. Верхоглядова, Ю.М. Павлюченко, Л.О. Панькова, Ю.О. Подолян та інших дослідників. Однак виникає потреба у подальшому вивченні особливостей здійснення підприємницької діяльності та інструментів підтримки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану.

Нагадаємо, що підприємницька діяльність – це особливий вид діяльності, який характеризується такими наступними ознаками. По-перше, це самостійна діяльність, діяльність «за свій рахунок», тобто основою підприємницької діяльності є власність підприємця. По-друге, це ініціативна, творча діяльність, а саме в основі здійснення підприємницької діяльності лежить власна ініціатива, творчо-пошуковий, інноваційний підхід. По-третє, це систематична діяльність, яка має бути постійною, пов'язаною з відтворювальним процесом і обов'язково офіційно зареєстрованою. По-четверте, це діяльність, яка здійснюється на власний ризик, під власну економічну (майнову) відповідальність [1, с. 17]. Отже, підприємницька діяльність являє собою явище, яке характеризується: самостійністю, ініціативністю, систематичною діяльністю суб'єктів

господарювання з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, яка здійснюється на власний ризик для одержання прибутку.

Враховуючи те, що підприємницька діяльність є невід'ємною складовою будь-якої ринкової господарської системи у державі, без якої економіка не здатна існувати, можна зазначити, що особливо в умовах воєнного стану вагомим значення набуває співпраця та взаємна підтримка держави та суб'єктів господарювання. З цього приводу є слушною думка Н.І. Верхоглядової, яка зазначає, що розвиток економічних процесів в країні, яка знаходиться у стані війни залежить від стратегічного напрямку підтримки підприємницької діяльності, а питання безпеки бізнесу під час воєнного стану є актуальним, як ніколи, зважаючи на той факт, що правильне управління безпекою підприємницької діяльності беззаперечно створює основу для забезпечення відродження економіки країни в цілому [4, с. 2].

Ще в липні 2022 року в Україні почалися ключові події, які визначили, зокрема, правове та фінансове становище у сфері підприємництва та були успішно реалізовані. У даній науковій роботі вважаємо за необхідне зупинитися на деяких з них. По-перше, у напрямку розширення механізмів фінансування для пільгового кредитування малих та середніх підприємств Україна отримала від Кредитної установи для відбудови (KfW, Німеччина) кошти на реалізацію проєкту «Рефінансування енергоефективних інвестицій малих та середніх підприємств України через фінансовий сектор» [3]. Це є продовженням спільного з KfW проєкту «Підтримка малих і середніх підприємств», що дало змогу розбудувати систему кредитування українських малих та середніх підприємств у національній валюті завдяки фінансовій допомозі Європейського Союзу. За даним проєктом Уряд України залучає кредит на тридцять років із десяти річним пільговим періодом, а Фонд розвитку підприємництва спрямує його через банки-партнери на фінансування малих та середніх підприємств у національній валюті, завдяки чому останні зможуть інвестувати енергоефективні заходи в умовах воєнного стану.

По-друге, звертає на себе увагу законодавче закріплення нестандартних форм зайнятості. У цьому напрямку 18 липня 2022 року Верховна Рада ухвалила законопроект № 5161 «Про нестандартні форми зайнятості», яким була введена нова особлива форма трудового договору – трудовий договір з нефіксованим робочим часом як альтернатива договорам цивільно-правового характеру [4]. Відповідно до зазначеного договору, працівник зможе поєднувати легальну роботу в кількох роботодавців і матиме базові соціальні гарантії (забезпечення лікарняними, відпустками, достатнім рівнем зарплатні тощо). водночас кількість трудових договорів із нефіксованим робочим часом в одного роботодавця не може перевищувати десять відсотків загальної кількості трудових договорів, стороною яких є цей роботодавець. Передбачено, що роботодавець не може забороняти чи створювати перешкоди працівникові, який виконує роботу на підставі трудового договору з нефіксованим робочим часом, виконувати роботу за іншим трудовим договором в іншого роботодавця.

До вказаного слід додати, що протягом 2022 року Уряд запустив програми грантів для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання, а саме: мікрогранти для створення власного бізнесу; гранти для розвитку переробного підприємства; державне фінансування закладки саду; кошти для розвитку тепличного господарства; грант на реалізацію стартапу, у тому числі у сфері ІТ; кошти на навчання ІТ-спеціальностей [5].

Відповідно до вище зазначених програм мікрогранти на створення власного бізнесу можуть отримати як досвідчені підприємці, так і початківці, які мають можливість підготувати бізнес-план майбутнього підприємства та подати заявку через портал «Дія». Після цього «Ощадбанк» здійснює оцінювання бізнес-плану, ділової репутації заявника, після чого учасник має пройти співбесіду в центрі зайнятості.

Державна служба зайнятості ухвалює рішення про надання гранту. Кошти видають на основі рейтингу: спочатку фінансування отримують заявники з найвищим балом. Розмір мікрогранту визначають відповідно до його запиту, але не менше п'ятдесяти тисяч гривень та з урахуванням кількості робочих місць: одне створене робоче місце – сто п'ятдесят тисяч гривень, два – двісті п'ятдесят тисяч гривень.

Програма грантів для створення переробних підприємств передбачає залучення до восьми мільйонів гривень для старту чи розвитку виробництв з перероблення. Так, для першої тисячі заявників держава фінансує сімдесят відсотків від вартості проєкту, решту оплачує отримувач. Для наступних заяв держава надає кошти розміром до п'ятидесяти відсотків вартості проєкту. Подача заявок на участь відбувається разом з бізнес-планом виробничої діяльності через портал «Дія». Оцінку учасника банк визначає на основі його ділової репутації, бізнес-проєкту та співбесіди. Міністерство економіки ухвалює рішення на підставі переліку висновків банку. Підприємці, які отримали кошти, зобов'язані протягом трьох років сплатити податки та ЄСВ у розмірі гранту та створити щонайменше двадцять п'ять робочих місць.

У свою чергу, програми розвитку тепличного господарства та садівництва передбачають надання грантів на реалізацію типових проєктів, затверджених Міністерством аграрної політики та продовольства України. У даному випадку мова йде про легкі тепличні модулі, розміром близько двох гектарів, та сади площею до двадцяти п'яти гектарів.

Окрім цього, здійснено низку кроків щодо дерегуляції та поліпшення умов реалізації підприємницької діяльності. Так Міністерство цифрової трансформації запустило у 2022 році бета-тестування нової послуги – автоматичної реєстрації ТОВ на порталі «Дія», що має зекономити час державних реєстраторів. Скористатися послугою зможуть громадяни України, які досягли вісімнадцяти років, мають податковий номер та унікальний номер запису в реєстрі. Перелік заходів, спрямованих на підтримку суб'єктів підприємницької діяльності зі сторони держави не є вичерпним, постійно проводиться робота у даному напрямку.

Таким чином, на підставі викладеного, можна зробити висновок, що у складний час, в умовах війни вирішальну роль у розвитку економіки Української держави та її балансу відіграє підтримка державою суб'єктів господарювання. Уряд на постійній основі сприяє та повинен продовжувати поліпшення умов реалізації підприємницької діяльності та розблокування перешкод для розвитку бізнесу. Разом з тим існує необхідність у створенні окремого плану заходів щодо збільшення кредитування малого та середнього бізнесу на прийнятних для нього умовах. З цією метою існує потреба у прискоренні розблокування перешкод для функціонування запроваджених державою програм та фінансових механізмів, а також залученні коштів країн-донорів.

Література:

1. Виноградська А.М. Основи підприємництва: навчальний посібник. Друге видання, перероб. і допов. К.: Кондор, 2005. 544 с.
2. Верховглядова Н.І. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, 2022. № 39. С. 2-7.
3. Україна отримає від KfW 7,4 млн євро для пільгового кредитування малих та середніх підприємств / Урядовий портал. 2022. 25 лип. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-otrymaie-vid-kfw-74-mln-ievro-dlia> (дата звернення: 11.10.2023).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання деяких нестандартних форм зайнятості : Проект Закону від 25.02.2021 № 5161. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/25760> (дата звернення: 11.10.2023).
5. Уряд запускає програми грантів для розвитку підприємництва та навчання українців / Урядовий портал. 2022. 01 липня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zapuskaye-programi-grantiv-dlya-rozvi> (дата звернення: 11.10.2023).

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА.....	3
Албул С. В. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	5
Алексеев Д. Г., Чекмарьова І. М. ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОДАВСТВОМ ВИМОГ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО ЧИ НАДЗВИЧАНОГО СТАНУ	8
Андрієнко І. С. КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО РИЗИКУ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	10
Антоненко О. А. ОРГАНІЗАЦІЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	14
Арбуз І. Л., Чекмарьова І. М. ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ	16
Бойко М. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	18
Будяченко О. М. ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА	20
Буртова В. В., Антоненко О. А. ПРОТИДІЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	22
Воронцов А. В. УМИСНЕ ВБИВСТВО, ВЧИНЕНЕ В СТАНІ СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ	24
Голинська Л. О., Рудой К. М. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	28
Головко В. М., Данилюк В. В. АКТУАЛЬНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	30
Гонтаренко В. П. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ.....	32

Григорещька І. І. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ У МЕЖАХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ	35
Данилюк В. В., Чекмарьова І. М. СУЧАСНІ ОЗНАКИ ПРЕДМЕТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ.....	38
Джавадова А. Т., Церковна О. В. ПРАВОВИЙ СТАТУС ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	40
Дришлюк В. І. ЗМІНА ЮРИСДИКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ ТА ІНШІ ПИТАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	42
Єгоров С. О. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НА- ЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ.....	44
Іванченко В.В. СПЕЦІАЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІ- НІСТРАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	46
Ізбаш К. С. ПРАВОВА ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ТА НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА.....	50
Кейдалюк В. О., Півторак А. О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	54
Коломісць С. С., Антоненко О. А. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ЮРИ- ДИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	56
Коломісць С. С., Антоненко О. А. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПОНОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКА НА РОБОТІ ..	60
Конопельський В. Я. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБАЦІЇ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ	62
Косарецька О. В., Витяганець О. І. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	65
Кострицький І. Л. МУЛЬТИМОДАЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ: ГОСПОДАРСЬКО – ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	68

Кріщак І. В. БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР У РАМКАХ ЦІННІСНОЇ ПАРАДИГМИ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	71
Кудінов С. С. МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ	73
Кузніченко О. В., Мясосдова С. Ю. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЇЗДУ МОРЯКІВ ЗА КОРДОН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	75
Лизогуб Я. Г. ЯК ПРИКЛАД КОЛІЗІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ.....	78
Магновський І. Й. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	81
Маковій В. П. СПОСОБИ ВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКУ БАТЬКІВ З УТРИМАННЯ ДИТИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	84
Максименко А. В., Рудой К. М. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ.....	88
Марола К. В., Дришлюк В. І. КОРУПЦІЯ ТА БОРЬБА ІЗ НЕЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	92
Мох Т., Коломієць Ю. ОРГАНИ ВЛАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	95
Нікітін А. А. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ	97
Ореховська О. В., Антоненко О. А. КОРУПЦІЯ – ХВОРОБА СЬОГОДЕННЯ	100
Пабат О. В. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕВІДВОРОТНОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	103
Павленко Л. М., Меркулова В. О. НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ: ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	106
Пашенко О. М. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	111
Поляков Є. В. КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	113

Промота А. Є., Дришлюк В. І. СУЧАСНИЙ СТАН ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ БАНКРУТСТВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	116
Проскурня Є. Є., Ком'яга А. В. ПРАВО ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НА ПОВАГУ ДО ЇЇ ГІДНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ: НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО	119
Резніченко С. В., Резніченко Г. С. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ)	122
Сахно В. М., Антоненко О. А. РОЗВИТОК ЮРИДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ ДЕСТРУКТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ	125
Середницька І. А., Гаврилюк А. ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	128
Сікоцінський О.В., Чекмарьова І.М. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	132
Ульянов О. І., Бахчеван Є. Ф., Ніколаєв О. Т. ІНТЕРНЕТ ЯК ПЛАТФОРМА ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	136
Церковна О. В., ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ	139
Швець М. О., Журавель А.В. ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ	142
Щурат Т. Г. НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ OSINT В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	148
Юрченко М. М., Поліщук М. І. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ГРОМАДЯН ЖИТЛОМ (на прикладі реалізації програми «ЄОселя»)	151
Ярмак В. Х. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ СТОРІН В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	154
Ярмак Х. П. ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ	156
Яровець Д. А., Рудой К. М. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	160

Козаченко С. В. КРИТЕРІЇ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО БОЄПРИПАСІВ.....	163
Репчонок А. Ю. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ВНЕСЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ.....	165
Боровко В. М. ЩОДО СИТУАЦІЇ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН	168
Вандоляк В. А. СУТНІСТЬ ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЬОВАНОЇ ПОСТАВКИ	171
Фелонюк Ю. В. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕГЛАСНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	176
Іщенко А. ЩОДО КАТЕГОРІЇ ВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ОСОБИ СЛУЖБОЮ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	180
Сидорчук Р. А. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ЗДОБУТИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ: ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	184
Терентьєва Н. М. КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ БЕЗПЕКИ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТРАНСПОРТУ	186
Терлецький А. В. ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ МУНІЦИПАЛЬНИХ ПОСЛУГ	188
Григорашенко О. В. ЗАЛУЧЕННЯ ФАХІВЦІВ НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ.....	191
Кобко Р. В. СТАН РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄН- НОГО СТАНУ.....	194

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Матеріали

**XIV Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

31 жовтня 2022 року

Підписано до друку 16.11.2022. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура «TimesNewRoman»/ Друк цифровий.

Ум. друк .арк. 11

Наклад 50 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.